ISSN 1857-1476

MAGAZIN BIBLIOLOGIC nr. 3-4, 2019

Revistă științifică și bibliopraxiologică

Editori:
Consiliul Biblioteconomic Național
Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Societatea Științifică de Bibliofilie și Ex-libris „Paul Mihail" din Moldova

Directorul publicației:
Elena Pintilei

Colegiul de redacție:
dr. hab. Gheorghe Postică, Chișinău
acad. Andrei Eșanu, Chișinău
acad. Mihai Cimpoi, Chișinău
acad. Valeriu Matei, Chișinău
Iurie Colesnic, scriitor, cercetător, Chișinău
Vera Osoianu, dir. adjunct BNRM, Chișinău
dr. hab. Roman Motulski, Minsk
dr. Hermina Anghelescu, profesor la Facultatea de Biblioteconomie și Știința Informării, Wayne State University, SUA
dr. Adolf Knoll, secretar pentru știință, cercetare și relații internaționale, Biblioteca Națională a Republicii Cehe, Praga
Sorina Stanca, manager, Biblioteca Județeană „Octavian Goga", Cluj-Napoca, președintele Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România
dr. hab. Nelly Țurcan, USM, Chișinău
dr. Mariana Harjevschi, BM „B.P. Hasdeu", Chișinău

Redactor-șef:
Ludmila Corghenci

Secretar de redacție:
Tatiana Bahmuteanu

Redactori:
Raisa Plăieșu, Jana Badan
Tatiana Bahmuteanu

Redactor artistic:
Cristina Ceoinac

Procesare computerizată:
Diana Odobescu

Clasificare / Indexare:
Aliona Muntean

Traducere în engleză:
Elina Bolgarina

Revista este recomandată spre editare de către Consiliul redacțional al BNRM (proces-verbal nr. 1 din 3 ianuarie 2020)

Răspunderea asupra conținutului materialelor le revine în întregime autorilor

Revista este indexată în Registrul național al revistelor științifice „Instrumentul Bibliometric Național"

Com. nr. 1.
Tiparul executat la tipografia Primex-Com

SUMAR

SUB CUPOLA BIBLIOTECII NAȚIONALE

4-11 **Aliona TOSTOGAN**. Proiectul „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)": scop, implementare, impact

12-17 **Lilia CARA**. Comunicare și relații interpersonale la locul de muncă

18-22 **Angela DRĂGĂNEL**. O analiză multiaspectuală a lecturii

CONSOLIDAREA SISTEMULUI NAȚIONAL DE BIBLIOTECI

23-28 **Vera OSOIANU**, **Ecaterina DMITRIC**. Programul Național *LecturaCentral* – o inițiativă pro cultură, cunoaștere și dezvoltare

29-31 **Silvia POPA**. Dezvoltarea resurselor informaționale ale bibliotecilor în condițiile economiei de piață

FORUMUL MANAGERILOR DIN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL DE BIBLIOTECI, ediția a 24-a

32-34 **Elena PINTILEI**. Preocupări strategice în lumina politicilor promovate de Conferința Bibliotecilor Naționale Europene

35-40 **Vera OSOIANU**. Permanențe și priorități în activitatea bibliotecilor

41-44 **Ludmila CORGHENCI**. Dezvoltarea capacităților personalului de specialitate din biblioteci: învățare orientată, dezvoltare profesională, oportunități pentru rețele

45-48 **Ecaterina DMITRIC**. Dezvoltare și acces: diversificarea serviciilor axate pe realizarea Agendei ONU 2030

MOȘTENIRE CULTURALĂ. VALORI BIBLIOFILE

49-51 **Iurie COLESNIC**. O personalitate care avea cultul cărții

52-60 **Petru HADÂRCĂ**. Notițe subiective pe marginea unei relicve obiective: albumul unui teatru modern european la Chișinău, patrimoniu al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova

61-88 **Aliona MUNTEAN, Aliona TOSTOGAN**. Colecția de facsimile a edițiilor lui Franciscus Skoryna – exemplu de valorificare a patrimoniului de carte europeană

89-92 **Veronica COSOVAN**. Evoluția istorică a heraldicii

STUDII ȘI CERCETĂRI

93-107 **Lilia POVESTCA**. Studiu privind necesitățile de formare profesională a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova

108-114 **Elena ȚURCAN**, **Silvia CIOBANU**. Documente specifice – lucrări de artă plastică – în patrimoniul Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alecu Russo", Bălți

115-123 **Elena STRATAN**. Жюль Верн в коллекции „Литературы мира". Публикации издательств Hetzel и Hachette: (*Библиометрические аспекты)*

124-127 **Ion DUMINICA**. Presa – unul din cei patru piloni principali ai procesului de emancipare socială a romilor din România interbelică

OAMENI ÎN PROFESIE. PROFESIE PRIN OAMENI

128-130 **Larisa SULEIMANOV**. Destinul împlinit al unui bibliotecar de vocație

131-133 **Tatiana Gheiceanu:** „Cititul este unul dintre cele mai vechi obiceiuri de pe pământ, obicei solitar care se practică de mii de ani..."

ISTORII DE SUCCES. EXPERIENȚE. EVENIMENTE

134-140 **Lidia GONTEA**. Impactul bibliotecii asupra comunității: servicii moderne în sprijinul implementării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă

141-143 **Natalia GRIȚCO**. O lume mai bună prin realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030 în cadrul Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu", Strășeni

144-146 **Nadejda COLTUC**. Promovarea imaginii bibliotecii în comunitate

RECENZII. INFORAFT

147-150 **Emilia TARABURCA**. Consolidând valori comune

151-162 **Leonid MOSIONJNIC**. Общий путь, общее наследие

163-164 **Raisa PLĂIEȘU.** Sufletul care este cuvânt și cuvântul care este suflet

165 **Raisa PLĂIEȘU.** Pictura prin cuvânt – Cămașa lui Hristos

166-167 **AUTORII ARTICOLELOR**

168-169 **GHID PENTRU AUTORI**

SUMMARY

UNDER THE CUPOLA OF THE NATIONAL LIBRARY

4-11 **Aliona TOSTOGAN**. The project „Safeguarging of the Bessarabian Charters of the Tsarist Period (1812 – 1917)": purpose, implementation, impact

12-17 **Lilia CARA**. Communication and interpersonal relations at workplace

18-22 **Angela DRĂGĂNEL**. A multidimensional analysis of reading

CONSOLIDATION OF THE NATIONAL LIBRARIANSHIP SYSTEM

23-28 **Vera OSOIANU, Ecaterina DMITRIC**. The ReadingCenter National Program – an initiative for culture, knowledge and development

29-31 **Silvia POPA**. Advancement of library information sources in conditions of a market economy

The 24th ANNUAL FORUM OF MANAGERS OF THE NATIONAL LIBRARIANSHIP SYSTEM

32-34 **Elena PINTILEI**. Strategic preoccupations in the light of policies provided by CENL (The Conference of the European National Librarians)

35-40 **Vera OSOIANU**. Permanence and priorities in library activities

41-44 **Ludmila CORGHENCI**. Development of capacities of library personnel by guided learning, professional advancement, and opportunities for networks

45-48 **Ecaterina DMITRIC**. Development and access: diversification of services centered on realization of UN Agenda 2030

CULTURAL HERITAGE. BIBLIOGRAPHICAL VALUES

49-51 **Iurie COLESNIC**. A man who had a cult of books

52-60 **Petru HADÂRCĂ**. Personal notes on a relic: Album of a modern European theatre in Chișinău, a part of collection of the National Library of the Republic of Moldova

61-88 **Aliona MUNTEAN**, **Aliona TOSTOGAN**. Francysk Skaryna facsimile editions collection: an example of valorization of the European book heritage

89-92 **Veronica COSOVAN**. A historical evolution of heraldry

STUDIES AND RESEARCH

93-107 **Lilia POVESTCA**. A study on necessity of professional education for library personnel from the libraries of higher education system of RM

108-114 **Elena ȚURCAN**, **Silvia CIOBANU**. Specific items – fine art works – from the collection of the „Alecu Russo" State University's Scientific Library, Bălți

115-123 **Elena STRATAN**. Jules Verne in the collection of World Literatures Section: Hetzel and Hachette publications (bibliometric aspects)

124-127 **Ion DUMINICA**. Newspapers as one of four pillars in a process of emancipation of Romani (Gypsy) people in interwar Romania

PEOPLE IN PROFESSION. PROFESSION BY WAY OF PEOPLE

128-130 **Larisa SULEIMANOV**. An accomplished destiny of a passionate librarian

131-133 **Tatiana Gheiceanu:** Reading is one of the oldest traditions, a solitary activity that man has practiced during his thousands of years on earth

STORIES OF SUCCESS. EXPERIENCES. EVENTS

134-140 **Lidia GONTEA**. The role of libraries to play in society: modern services that help to implement Sustainable Development Goals

141-143 **Natalia GRIȚCO**. To make the world better, through realization of Sustainable Development Goals 2030 in the „Mihail Sadoveanu" Public District Library, Strășeni

144-146 **Nadejda COLTUC**. Promotion of library image in community

REVIEWS. INFORMATION BOARD

147-150 **Emilia TARABURCA**. Strengthening common values

151-162 **Leonid MOSIONJNIC**. Common way, common heritage

163-164 **Raisa PLĂIEȘU.** Soul that is the word and the word that is the soul

165 **Raisa PLĂIEȘU.** Painting by the word, the shirt of Jesus

166-167 **JOURNAL AUTHORS**

168-169 **GUIDE FOR THE AUTHORS**

CZU 027.54:005.8:025.85

PROIECTUL „SALVGARDAREA HRISOAVELOR BASARABENE DIN PERIOADA ȚARISTĂ (1812-1917)": SCOP, IMPLEMENTARE, IMPACT

Aliona TOSTOGAN,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Studiul pune în valoare proiectul „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)", lansat la 26 septembrie 2017 și implementat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM), în colaborare cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova. Proiectul a fost finanțat de Ambasada SUA, prin intermediul Fondului Ambasadorilor pentru Conservare Culturală. În cadrul proiectului, au fost restaurate circa 170 de documente de patrimoniu – colecția de hrisoave basarabene a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, fiind organizate și importante reuniuni profesionale: mese rotunde, Simpozionul Științific Internațional „Valori Bibliofile", două ateliere de lucru pentru bibliotecari, cercetători, specialiști în conservare și restaurare documentară, conduse de experți din străinătate, cu genericul „Politica de prezervare a colecțiilor de documente" și „Tehnologii și metode inovaționale în restaurarea documentelor vechi".*
Cuvinte-cheie: *hrisoave basarabene, restaurare, prezervare.*

Abstract: *The study highlights the project "Safeguarding of the Bessarabian Charters of the Tsarist period (1812-1917)", launched on September 26, 2017 and implemented by the National Library of the Republic of Moldova (BNRM) in collaboration with the Ministry of Education, Culture and Research of the Republic of Moldova and the Embassy of the United States in the Republic of Moldova. The US Embassy funded the project through the Ambassadors Fund for Cultural Preservation. Within the project, the collection of Bessarabian Charters of the National Library of the Republic of Moldova, about 170 heritage documents, was restored. Some important professional meetings were organized: round tables, the international scientific symposium "Bibliophile values, as well as two workshops for librarians, researchers and specialists in documentary preservation and restoration, led by experts from abroad, under the titles: "Document preservation policy" and "Innovative technologies and methods in the restoration of old documents".*
Keywords: *Bessarabian charters, restoration, preservation.*

Patrimoniul cultural constituie identitatea unei națiuni de-a lungul istoriei. În Recomandarea privind protecția bunurilor culturale mobile, adoptată pe 28 noiembrie 1978 de către UNESCO, noțiunea de „bunuri culturale mobile" cuprinde „toate bunurile mobile care sunt expresia sau mărturia creației umane sau a evoluției naturii și care au o valoare sau un interes arheologic, istoric, artistic, științific sau etnic"(4).

Conform legislației Republicii Moldova *patrimoniu cultural național mobil* este definit în sens larg „ansamblu de bunuri culturale mobile, clasate în patrimoniul cultural național cu valoare deosebită sau excepțională istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică, epigrafică, estetică, etnologică și antropologică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relației omului cu acest mediu, ale potențialului creator uman" [2].

Pornind de la cerințele privind protejarea patrimoniului cultural și ținând cont că misiunea esențială a Bibliotecii Naționale este de a conserva documentele, funcție care condiționează o altă funcție tot atât de importantă, aceea de transmitere și difuzare a cunoștințelor, realizată prin comunicarea și împrumutul documentelor, rolul bibliotecarului este de a constitui colecții, de a crea și menține o ambianță și niște condiții de exploatare care pot asigura integritatea acestor colecții pentru o durată cât mai îndelungată. Întru realizarea acestor funcții, Biblioteca Națională a obținut finanțare de la Ambasada Statelor Unite ale Americii, prin intermediul programului Fondul Ambasadorilor pentru Conservare Culturală, în valoare de circa 55 000 de dolari.

Fondul Ambasadorilor pentru Conservare Culturală este unicul program de conservare culturală al Guvernului SUA, care oferă finanțare directă, sub formă de granturi mici, pentru conservarea patrimoniului din alte țări. Prin intermediul Fondului, Departamentul de Stat al SUA ajută țările eligibile din toată lumea să restaureze clădirile istorice, să evalueze și să conserveze colecțiile de muzeu și formele originale de muzică, dans și limbă.

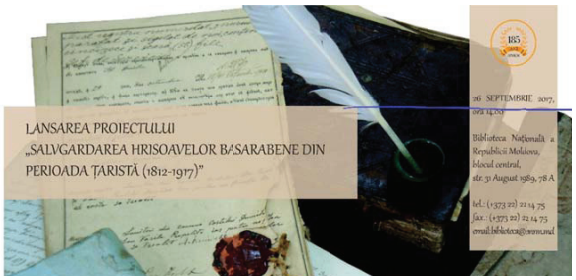

Începând cu 2001, Guvernul SUA a acordat, prin intermediul Fondului Ambasadorilor pentru Conservare Culturală, granturi cu scop de conservare culturală pentru șase proiecte din Moldova, dintre care și proiectul înaintat de Biblioteca Națională „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)". În calitate de parteneri la implementarea acestui proiect au fost asociațiile obștesti Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova „Alexe Rău" și Societatea Științifică de Bibliofilie și Exlibris „Paul Mihail" din Moldova.

În data de 26 septembrie 2017, proiectul „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)" a fost lansat de către dna Monica Babuc, ministrul educației, culturii și cercetării al Republicii Moldova, și Excelența Sa dl James D. Pettit, ambasadorul SUA în Republica Moldova. La acest eveniment, desfășurat în incinta Bibliotecii Naționale, au participat reprezentanți ai bibliotecilor, instituțiilor infodocumentare, instituțiilor mass-media, publicul larg interesat de problemele de patrimoniu cultural.

Scopul proiectului consta în conservarea, restabilirea și valorificarea colecției de acte basarabene/hrisoave, care este o

colecție unică ce reflectă viața economică, politică și culturală a Basarabiei din secolul XIX. Aceste documente reprezintă sursa primară de informație pentru cercetători, unele dintre ele fiind singurele documente în limba română, ce reflectă evenimentele locale și internaționale din acea perioadă.

Cele circa 170 de hrisoave basarabene sunt depozitate în colecțiile Secției de carte veche și rară a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În prezent nu se cunoaște numărul hrisoavelor existente pe teritoriul țării noastre, dar suntem siguri că un număr mic de documente se mai păstrează la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, la Arhiva Națională a Republicii Moldova, dar și la Academia Română.

Actele în cauză, fiind tipărite cu circa 200 de ani în urmă, au avut semne evidente de degradare, urme provocate de insecte xilofage, fapt care a limitat accesul utilizatorilor la aceste documente.

Implementând proiectul, Biblioteca Națională a avut posibilitatea să modernizeze procesele de conservare, restaurare și expunere a documentelor de patrimoniu în cadrul Bibliotecii. Pentru a ajuta bibliotecarii de la Biblioteca Națională, s-au oferit echipamente speciale de curățare, dezinfecție, creare de microclimă, mobilier specializat pentru expunerea documentelor de patrimoniu. Totodată, au fost elaborate și programe de formare pentru bibliotecari, cercetători, specialiști în conservare și restaurare documentară, conduse de experți din străinătate.

În cadrul Simpozionului Științific Internațional „Valori Bibliofile", care a avut loc în vara anului 2018, participanții au făcut cunoștință cu rezultatele cercetărilor istorice și bibliografice a diferitelor documente vechi, inclusiv și a hrisoavelor basarabene.

Dar să trecem în revistă pașii întreprinși de administrația Bibliotecii Naționale și de Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova întru realizarea proiectului „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)".

În perioada octombrie – decembrie 2017, Asociația Obștească Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova „Alexe Rău" a întreprins o serie de măsuri pentru obținerea statutului proiectului de asistență tehnică externă cu cota TVA „0". Astfel, la solicitarea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării au fost livrate documente și informații în limba română și engleză, pentru a fi introduse în platforma guvernamentală de gestionare a asistenței externe pentru Republica Moldova, iar statutul a fost obținut la sfârșitul lunii decembrie a anului 2017, prin Hotărârea Guvernului nr. 1142.

Luând în considerație că obiectivele principale în implementarea proiectului țin de inventarierea hrisoavelor basarabene, evaluarea stării fizice a documentelor, apli-

carea procedurilor de conservare necesare, crearea unui mediu sigur pentru depozitare, organizarea spațiului de expunere a documentelor și valorificarea acestor documente prin organizarea evenimentelor culturale, au fost luate un șir de măsuri pentru pregătirea și realizarea acestor obiective.

În luna decembrie 2017, a avut loc o masă rotunda cu partenerii Bibliotecii Naționale, unde s-a pus în discuție structura pașaportului de conservare pentru documentele de patrimoniu, care, preventiv, a fost elaborat, discutat în cadrul ședințelor grupului de lucru. Acest pașaport, după structura sa, conține descrierea principalelor caracteristici ale documentului, informații despre părțile componente ale acestuia. Pașaportul se întocmește cu scopul monitorizării documentelor de patrimoniu sub diverse aspecte ce țin de prezervarea și conservarea documentelor, adoptarea unor decizii privind păstrarea, restaurarea și conservarea documentelor patrimoniale.

Pentru completarea corectă a câmpurilor pașaportului, ce țin de evaluarea stării fizice a documentelor patrimoniale, a fost elaborată metodologia de completare a pașaportului de conservare.

Revenind la colecția de acte basarabene/hrisoave, menționăm că ele fac parte din categoria foilor volante și cuprind texte pe 1 sau ½ pagină, în care sunt prezentate informații autentice cu conținut concis. Dar valoarea acestor acte este foarte mare pentru cunoașterea și studierea istoriei, vieții social-politice și culturale a Basarabiei.

Aceste documente sunt de natură organică, au o structură complexă și sunt degradabile în timp: își modifică aspectul,

culoarea, consistența, se usucă, crapă, se fărâmițează, astfel că, în final, documentul poate fi distrus. Dacă nu se intervine la timp cu proceduri de conservare și de restaurare, aceste documente pot deveni irecuperabile, pierzându-se astfel mărturii inestimabile din trecutul omenirii.

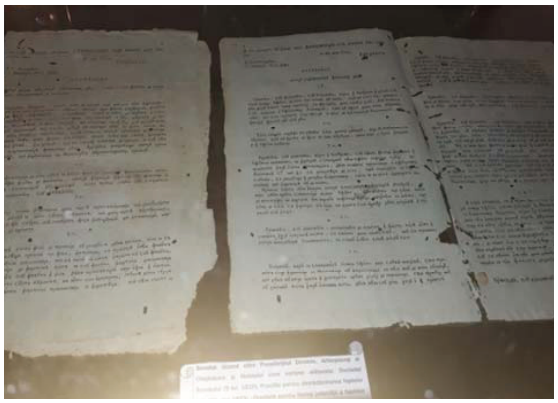

Pentru a prelungi durata de viață a documentelor de patrimoniu, s-a impus acționarea în doua direcții: conservarea preventivă – asigurarea unui microclimat corespunzător, și conservarea curativă – restaurarea documentelor deteriorate, scopul principal fiind redarea funcționalității, precum și prelungirea vieții documentelor.

În primul rând, trebuia de eliminat cauzele care au dus la degradarea documentelor. În acest scop, a fost procurată o autoclavă, sau cameră de fumigare, care este ideală pentru sterilizarea și dezacidificarea documentelor. Această autoclavă are în exterior pereți dubli din oțel vopsit. În interior este dotată cu rafturi perforate, iar pereții interiori și rafturile sunt din oțel inoxidabil. Documentul se plasează în interior, unde ulterior se pulverizează insecticidul. Ușa etanșă nu permite pătrunderea fumului cu insecticide în mediu. Repartizarea uniformă a substanțelor pulverizate în interior este asigurată de un ventilator. Procurând această autoclavă, Biblioteca Națională a rezolvat problema dezinfectării concomitente a unui volum mai mare de documente.

Apoi au fost întreprinse măsuri de eliminare a uzurii funcționale, apărute ca rezultat al valorificării documentelor. În acest scop a fost efectuată curățarea mecanică a documentelor, completarea zonelor de hârtie cu hârtie japoneză, eliminarea surplusului de hârtie și finisarea ancorării, presarea între filtre uscate a filelor restaurate și confecționarea cutiilor protectoare.

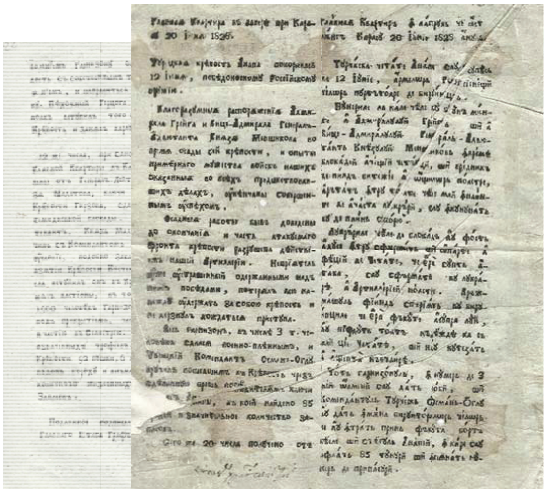

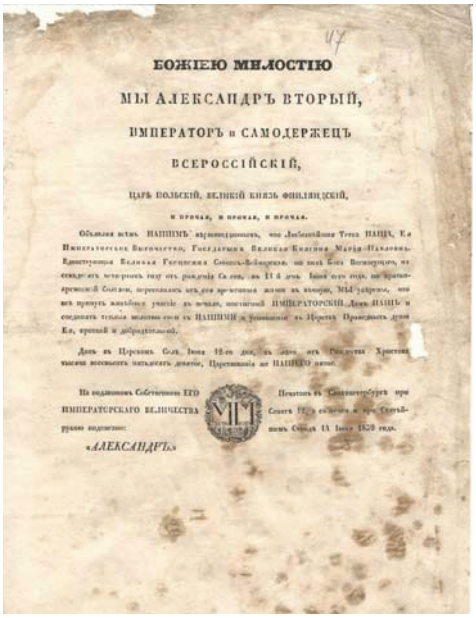

БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ

МЫ АЛЕКСАНДРЪ ВТОРЫЙ,

ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ

ВСЕРОССІЙСКІЙ,

ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ, ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКІЙ,

и прочая, и прочая, и прочая.

«АЛЕКСАНДРЪ»

Toate bibliotecile din lume, inclusiv și Biblioteca Națională a Republicii Moldova, se confruntă cu problema păstrării materialelor de bibliotecă, ce necesită măsuri speciale de conservare. Menținerea microclimatului în spațiile de depozitare vizează întreg personalul bibliotecar și utilizatorii. E de menționat faptul că microclimatul variază de la un tip de materiale la altul. Nu există un nivel ideal pentru toate categoriile de documente. O temperatură sau umiditate acceptată pentru un tip de material poate fi dezastruoasă pentru altul. Este demonstrat științific că hârtia își va păstra stabilitatea chimică și aspectul fizic mai mult timp la o temperatură joasă și umiditate relativă de 30-40%. Chiar dacă blocul de carte legat în piele poate fi păstrat la umiditate relativă de scăzută, legătura, inevitabil, va avea de suferit. Pielea necesită o umiditate relativă de măcar 50% pentru a-și păstra proprietățile mecanice.

S-a constatat că la fiecare creștere a temperaturii cu 10°C, viteza reacțiilor de degradare chimică a materialului tradițional de bibliotecă, cum ar fi hârtia și cărțile, se dublează. Căldura împreună cu umiditatea relativă crescute determină dezvoltarea mucegaiului și creează un mediu favorabil pentru insecte și animale. Frigul (mai puțin de 10°C) împreună cu umiditatea relativă crescută și o slabă circulație a aerului va duce la igrasie și, eventual, la apariția mu-

cegaiului. [1]

Umiditatea relativă de 55-65% reduce la minimum deteriorarea mecanică, materialul menținându-și flexibilitatea. Dacă umiditatea relativă este de peste 70%, atacul biologic devine problemă, chiar dacă temperatura este scăzută. În zonele cu o slabă circulație a aerului, umiditatea relativă nu trebuie să depășească 60%. Chiar și atunci când circulația aerului este bună, umiditatea relativă nu trebuie să depășească 65%, pentru a evita apariția mucegaiului. Umiditatea scăzută – mai puțin de 40% – reduce la minimum transformarea chimică, dar poate duce la contractarea materialelor, la rigidizare și fragilizare. Se pot observa următoarele deteriorări: desfacerea în straturi a cernelurilor, încovoierea coperților de cărți și crăparea emulsiei de pe fotografii. În general, materialul de bibliotecă trebuie depozitat și consultat în condiții stabile de temperatură și umiditate [3].

Pentru a crea condiții favorabile de depozitare a actelor basarabene și a altor materiale, prin intermediul proiectului menționat, au fost achiziționale trei climatizoare și două umidificatoare pentru două depozite de carte din Secția de carte veche și rară.

Colecțiile conservate în depozite sunt cele mai expuse atacurilor ciupercilor și insectelor. Aceste atacuri sunt într-adevăr favorizate de acumularea prafului care menține umiditatea. Este de preferat curățarea regulată a rafturilor și tranșelor cu ajutorul aspiratorului. În acest scop, au fost achiziționate două aspiratoare.

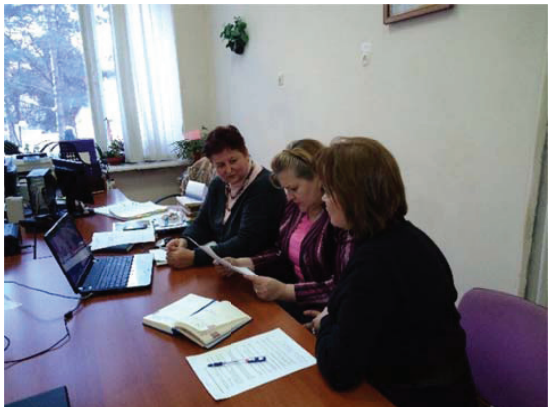

Implementarea proiectului „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)" a presupus și organizarea a două traininguri internaționale cu implicarea specialiștilor americani din domeniul prezervării.

La 17 octombrie 2017, AO Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova „Alexe Rău" și Biblioteca Națională a Republicii Moldova au început corespondența cu Biblioteca Congresului SUA, în vederea organizării a două ateliere de lucru în domeniul restaurării cărților vechi. În timpul pregătirilor, au avut loc câteva conferințe Skype cu Direcția de prezervare a Bibliotecii Congresului, unde au fost stabilite: tematica atelierelor, durata lor, întrebările și activitățile din fiecare zi a atelierului, numele experților etc.

Primul atelier de lucru, **Politica de prezervare a colecțiilor de documente**, a avut loc în data de 21-23 martie 2018, la care au

participat 24 bibliotecari din 8 instituții din Republica Moldova. Pe parcursul a 3 zile, formatorii, Nancy Lev-Alexander, specialist în stabilizarea colecțiilor/conservare preventivă, și Alan Haley, specialist în prezervare la Direcția de conservare a Bibliotecii Congresului, au transmis experiențe ce țin de dezvoltarea strategiei de conservare,

prin prezentarea definițiilor și conceptelor, a diverselor metode de prezervare, printre care și prezervarea preventivă, securitatea de bază, managementul situațiilor de urgență, politica sălilor de lectură, expozițiilor, împrumuturilor de colecții pentru expoziții.

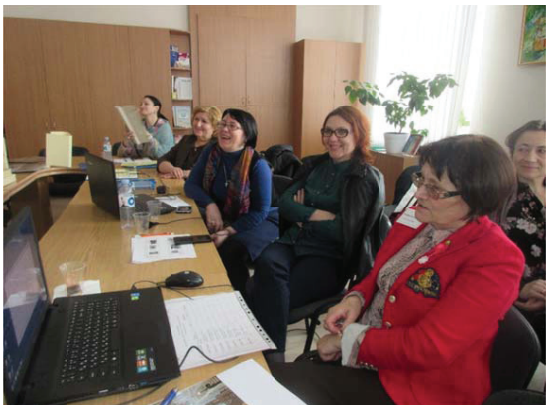

Cel de-al doilea atelier de lucru, **Tehnologii și metode inovaționale în restaurarea documentelor vechi,** a avut loc în perioada 4-7 decembrie 2018. La acest atelier au

participat circa 30 de bibliotecari, conservatori, resauratori și copertatori din BNRM și din alte instituții. În cadrul acestui atelier, trainerii atelierului, Susan Peckham și Dan Paterson de la Direcția de prezervare a Bibliotecii Congresului SUA, au abordat mai multe aspecte ale conservării documentelor patrimoniale: conservarea preventivă, conservarea curativă și metode, tehnici de restaurare a publicațiilor deteriorate. Scopul acestui atelier de formare a fost de a contribui la sporirea gradului de cunoaștere a metodelor inovaționale în restaurarea documentelor vechi prin îngrijire, tratamente de stabilizare a hârtiei, îndepărtarea mucegaiului, pregătirea expozițiilor.

Deoarece unul din principiile politicii de prezervare eficientă se consideră spațiul amenajat conform standardelor în vigoare, chiar de la începutul proiectului, Secția de carte veche și rară a BNRM a elaborat conceptul zonei de expunere a documentelor patrimoniale, care ar permite valorificarea patrimoniului documentar, asigurând securitatea acestor colecții în perioada expunerii. Echipa, formată din administrația BNRM și membrii echipei de proiect, a organizat un șir de ședințe de lucru, pentru a

stabili necesitățile de iluminare a vitrinelor, cantitatea, forma și dimensiunile vitrinelor. A fost solicitată și opinia experților americani, care au condus primul atelier din cadrul proiectului.

O altă etapă importantă a proiectului a fost punerea în aplicare a măsurilor de protecție a documentelor, prin achiziționarea echipamentului expozițional.

În concluzie, putem constata că exigențele prezervării sunt o provocare atât pentru documentele de patrimoniu, cât și pentru cele potențiale. După cum afirmă profesorul Ion Sandu în studiul „Politici europene actuale privind conservarea monumentelor istorice" [3], „prezervarea este o disciplină orientată spre combaterea factorilor de risc, stoparea proceselor de degradare a bunurilor culturale și stabilirea cauzelor de degradare a lor". Nu ne rămâne decât să adăugăm că prezervarea poate fi percepută ca o combinație ale aspectelor manageriale, financiare și de resurse umane, cu ajutorul cărora se implementează metode, tehnici și politici, ce contracarează uzura fizică a documentelor, previne pierderea conținutului de informație și garantează accesul la informație, care este un drept fundamental democratic al oricărui cetățean.

Deoarece prezervarea este orientată spre realizarea funcției de salvgardare a patrimoniului cultural, ea trebuie să devină o urgență a politicilor culturale și o prioritate pentru întreaga societate. Semnalarea măsurilor practice privind orientarea activităților de prezervare în Biblioteca Națională a Republicii Moldova a permis formularea unor recomandări:

- adoptarea politicii de prezervare care să prevadă toată gama de acțiuni în domeniu;
- aplicarea proiectelor culturale cu finanțare pentru dezvoltarea acțiunilor de prezervare;
- dezvoltarea reglementărilor profesionale (regulamente, norme etc.) pentru îmbunătățirea cadrului normativ în domeniu;
- dezvoltarea planurilor de creare a fondului de rezervă a patrimoniului cultural, înlocuirea originalelor cu surogate digitale pentru asigurarea integrității fizice a originalelor;
- promovarea bunelor practici în domeniul prezervării, care ar permite vizibilitatea activităților de prezervare.

Referințe bibliografice:

1. GODOROGEA, Natalia. Principii de păstrare și administrare a materialelor de bibliotecă [online]. [citat 30.09.2019]. Disponibil: http://library.utm.md/Editat/BIBLIOTECA/Conferinte/2010/Principii_de_pastrare_si_administrare_a_materialelor_de_biblioteca_DS.pdf.
2. LEGEA Republicii Moldova nr. 280 din 27.12.2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil [online]. [citat 17.09.2019]. Disponibil: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=342998.
3. SANDU, Ion. Politici europene actuale privind conservarea monumentelor istorice [online]. [citat 30.09.2019]. Disponibil: http://www.analeteologie-iasi.ro/arh/2004/6sandu%20cojocea1%20politici%20europene.pdf.
4. UNESCO. Recommandation pour la protection des biens culturels mobiliers, 28 novembre 1978, art. 1(a) [online]. [citat 17.09.2019]. Disponibil: http://portal.unesco.org/frlev.php-URL_ID=13137&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

CZU 005.95/96:027.54

COMUNICARE ȘI RELAȚII INTERPERSONALE LA LOCUL DE MUNCĂ

Lilia CARA,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

***Rezumat**: Comunicarea și relațiile interpersonale sunt elementele forte în activitatea unei organizații, ce duc la o creștere semnificativă a productivității muncii, atingerea scopurilor și a obiectivelor finale, obținerea de performanțe cât mai înalte și a unei eficiențe cât mai ridicate. Într-un mediu sănătos și armonios, angajații se dezvoltă și ating virtuți maxime de profesionalism.*
***Cuvinte-cheie**: comunicare, relații interpersonale, burnout, prietenie.*

***Abstract:** Communication and interpersonal relationship are strong elements in activity of every organization, that lead to significant increase in work productivity and good performance, achieving the goals, reaching the highest level of efficiency. In healthy and harmonious environment, the employees enhance their professional skills to maximum extent.*
***Keywords:** communication, interpersonal relationships, burnout, friendliness.*

„A fi împreună este un început, a rămâne împreună este un progres, a lucra împreună este un succes."
(Henry Ford)

Tema comunicării și a relațiilor interpersonale la locul de muncă este importantă și este studiată de către cercetătorii din domeniu, deoarece organizarea, funcționarea și dezvoltarea unei organizații și atingerea scopurilor finale depind de oamenii care interacționează și lucrează împreună, pentru a îndeplini sarcinile de serviciu.

A comunica înseamnă a pune ceva în comun, a pune în relație. Latinescul *comunicare*, preluat în mai toate limbile europene (nu doar în cele romanice), alături de semnificația de *contact* sau *legătură*, include și pe aceea „de a pune în comun, a împărtăși, a pune împreună, a amesteca, a uni". Oamenii își comunică semnificații și subînțelesuri. Între oameni, a comunica înseamnă a pune în comun senzații, afecte, emoții, sentimente, idei, opinii și fapte. Aceasta înseamnă mai mult decât „a face cunoscut, a da de știre, a informa, a înștiința, a spune" sau „a vorbi cu, a se pune în contact cu, a fi în legătură cu". A comunica înseamnă a emite și recepționa mesaje, a trimite stimuli și colecționa răspunsuri. Odată emis și recepționat, mesajul va aparține, în comun, atât celui care a „dat", cât și celui care a „primit" (10).

Obiectivele comunicării interpersonale sunt: convingerea interlocutorului, autocunoașterea, descoperirea lumii exterioare, ajutorarea semenilor, jocul și distracția implică și ele o comunicare interpersonală.

Comunicarea este un proces multilateral al dezvoltării contactelor între oameni, inițiat de necesitatea activității în comun. În procesul unitar al comunicării, se evidențiază, ca regulă, trei laturi:

▪ schimbul de informație între participanții ei, care poate fi caracterizat în calitate de *latură comunicativă* a comunicării;

▪ *interacțiunea celor ce comunica* – schimbul nu numai de cuvinte în procesul vorbirii, ci și schimbul de acțiuni, fapte;

▪ *perceperea reciprocă* a celor ce comunică.

Comunicarea cercetată în aspectul unității acestor trei laturi se manifestă ca un mijloc de organizare a activității în comun și a relațiilor între oamenii încadrați în această activitate. Așadar, o condiție inițială a comunicării reușite este corespunderea comportării oamenilor ce interacționează așteptărilor reciproce.

O formă aparte a comunicării oamenilor reprezintă *prietenia*, atașarea reciprocă a celor ce comunică și un nivel înalt al satisfacției în comunicarea acestora. Dezvoltarea prieteniei reprezintă o respectare a codului ei nescris, ce confirmă necesitatea înțelegerii reciproce, sinceritatea, încrederea, ajutorul reciproc activ, interesul unuia față de treburile celuilalt și invers, sentimentele dezinteresate.

A petrece 60% din timpul unei zile în compania aceloraşi persoane timp de ani de zile creează niște legături puternice între oamenii cu aceleași scopuri, interese, calități profesionale și viziuni de viață. Orele suplimentare, evenimentele consemnate, perioadele stresante și altele sunt mai ușor de suportat când ești înconjurat de oameni cu care te înțelegi bine.

Dacă unele persoane păstrează distanța față de colegi, altele încheie legături de prietenie la locul de muncă. A-ți face prieteni la locul de muncă este un fapt pozitiv, ce poate contribui la întărirea legăturii de grup sau poate constitui o siguranță în momentul în care crește presiunea la locul de muncă.

Deși e comod să îți petreci timpul într-un mediu confortabil, totuși este necesar să fim foarte prudenți la mediul profesional. Acest mediu are regulile și legile sale. De exemplu, când suntem proaspăt angajați și nu ne cunoaștem prea bine colegii, trebuie să păstrăm o distanță confortabilă față de aceștia, să nu ne dezvăluim prea mult, deoarece nu știm cum ar evolua lucrurile în caz de conflict. Este necesar doar să stabilim anumite limite, fără ca prin aceasta să închidem porțile amiciției.

La locul de muncă trebuie să prevaleze relațiile profesionale, alături de dorința de a evolua. Când permitem colegilor să ne calce intimitatea, riscăm să fim judecați nu numai profesional, ci, automat, și prin prisma vieții private, iar acest lucru nu este întotdeauna în avantajul nostru. Acest lucru nu-l putem reproșa nimănui, deoarece noi suntem cei care am permis ca el să se întâmple. Totodată, persoana ar cunoaște anumite aspecte din viața noastră privată, iar prin divulgarea lor, ar putea influența, în mod negativ, percepția celorlalți asupra noastră. Omul este o ființă eminamente socială și ar fi păcat să refuzăm dreptul la comunicare, dar trebuie să fim vigilenți. Trebuie să ne asigurăm, în primul rând, de sinceritatea persoanei față de care nutrim simpatie și abia apoi ne putem permite să legăm o prietenie. La locul de muncă este necesar să începem prin a ne proteja mai întâi, a nu ne lăsa prea repede într-o relație de prietenie. Acordarea de încredere în mod progresiv reprezintă garanția unei relații durabile și senine, fără surprize neplăcute.

Cât despre relațiile de prietenie cu superiorii, în cazul când relațiile nu sunt bine gestionate și delimitate, consecințele pot fi mult mai neplăcute. Acest gen de prietenie poate fi perceput de ceilalți angajați ca fiind o sursă de favoritisme. Riscăm să nu mai fim recunoscuți pentru calitățile noastre profesionale, ci pentru că suntem amici cu șeful. De aceea, sfatul ar fi ca aceste relații să fie bine delimitate de mediul profesional, discuțiile pe teme private să fie în afara orelor de program, iar orele suplimentare să nu fie efectuate în weekend.

Relația de prietenie presupune: a) împărtășirea reciprocă a unor opinii, valori sau trăsături de personalitate; b) satisfacerea unor nevoi sociale sau personale (de a fi încurajat, susținut, prețuit, iubit); c) dezvoltarea unui sentiment de plăcere, fericire, o stare de bine; d) semnalizarea atracției reciproce, prețuirea la celălalt a unor calități intelectuale, fizice, morale etc.; e) manifestarea prin acordarea încrederii și sentimentului de siguranță ce-l încearcă în apropierea prietenului. Prietenia înseamnă ajutor reciproc, sprijin afectiv, susținere în procesul de integrare socială.

Un loc nu mai puțin important în comunicare îl ocupă *influența psihologică*. Influența psihologică este o unitate structurală, un component al comunicării. În esența sa, aceasta este „pătrunderea" unei personalități (sau unui grup) în psihicul altei personalități (sau grup). Scopul și rezultatul acestei pătrunderi sunt schimbarea, restructurarea fenomenelor psihice individuale sau ale grupului (concepțiilor, relațiilor, părerilor, stărilor etc.). Pentru a-și atinge ținta și a-și consolida coerența identitară, persoana va recurge la strategii selective prin care va filtra din mediul social doar informația ce îi susține propria poziție și își va alege partenerii de rol pe baza afinităților confirmatorii. Mai mult ca atât, tendința subiectului va fi de a câștiga putere și influență, precum și de a atrage simpatie și aprobare din partea celuilalt (1, p. 39). Influența psihologică nicidecum nu este atât de puternică, cu toate că în anumite condiții poate genera schimbări considerabile în psihicul oamenilor, prin aceasta și în activitatea, și comportamentul lor.

Relațiile interpersonale sunt indestructibil legate de procesele de comunicare.

Relațiile interpersonale pot fi definite drept acele raporturi sociale dintre doi sau mai mulți oameni, caracterizate, în general, de „utilizarea minimă a etichetelor stereotipe, de existența unor reguli unice și idiosincretice, și de un grad înalt de schimb informațional" (9). Relațiile sociale apar din discuții și preocupări. Acestea, cel puțin teoretic, se supun unor reguli clare, enunțate în procedurile interne sau promovate de cultura organizațională. Printre tipurile de relații interpersonale se evidențiază:

- cunoștințele (cea mai comună formă de relații interpersonale) – acest cerc include o mulțime de oameni. Într-un cerc mai restrâns sunt oameni care vă recunosc, cu care discutați pe teme generale atunci când vă întâlniți;
- prietenia are loc într-un cerc de cunoștințe, în care o persoană este atractivă pentru alta (afecțiune reciprocă). Aici principala condiție pentru apariția relațiilor interpersonale este atracția reciprocă, dorința de contact, comunicare;
- afilierea are la bază necesitatea de a fi cu ceilalți, nevoia de a conta pe suportul colectivului. Individul este obligat să coopereze pentru a putea trăi între ceilalți. Omul este deci dependent de alții, iar această interdependență se manifestă prin nevoia de afiliere cu grupuri, structuri sociale sau indivizi care ne pot susține. Contactele sociale ne ajută să depășim incertitudinea sau stresul, să controlăm o situație care provoacă anxietate, să înlăturăm frica;
- relațiile de parteneriat se bazează pe relațiile de afaceri. Participanții la astfel de relații sunt uniți printr-un scop, mijloace și rezultate comune ale activităților comune.

De asemenea, relațiile interpersonale după caracter se împart în:

- relații oficiale (de afaceri, de serviciu) ale persoanelor legate de respectarea formalităților, regulilor stabilite de o persoană oficială. Lumea acestor relații nu este bogată și diversă;
- relații personale (prietenoase, cunoscute, iubitoare, de companie), care nu se limitează la regulile formale prescrise. Lumea acestor relații este bogată și diversă, spre deosebire de relațiile oficiale (9).

Relațiile interpersonale se pot desfășura la diferite nivele și pot lua diferite forme. Astfel se poate identifica contactul zero, când individul suportă prezența altuia, dar nu caută să intre în relație cu acesta; relația superficială presupune existența unor centre de interes comune (literatura, cinema, muzica), dar într-o manieră neangajantă. Acestea sunt relațiile noastre cotidiene cu colegii, vecinii, cunoscuții. Nivelul reciprocității înseamnă împărtășirea în comun a unor credințe, valori sau sentimente, atașamentul unuia față de altul sau chiar iubirea.

Oamenii petrec o bună parte din timp la serviciu, unde urmăresc atingerea unor scopuri relevante pentru organizația în care lucrează și pentru propria lor dezvoltare profesională. Organizațiile țintesc obținerea de performanțe cât mai înalte și a unei eficiențe cât mai ridicate la locul de muncă. Furnizarea unor condiții de lucru adecvate, a unor sarcini și obiective cu un grad sporit de semnificație, precum și preocuparea pentru confortul psihologic al angajaților reprezintă contribuții importante în atingerea scopurilor propuse, posibilă doar dacă există o concordanță reală cu aceste scopuri. Acest fapt este între oameni și ariile fundamentale ale posturilor,

pe care aceștia le ocupă (volumul sarcinilor, controlul, recompensele, corectitudinea și sistemul de valori). În caz contrar, apare *burnout-ul* (2, p. 30).

Burnout-ul este o reacție la stresul persistent de la locul de muncă și se caracterizează prin epuizare emoțională (sentimentul angajaților de a se simți consumați și în imposibilitatea de a se recupera, experiența dezinteresului și a unei abordări negative sau indiferente față de colegi și față de locul de muncă, în general) și ineficiență profesională (starea de insatisfacție față de muncă și inadecvare) (6, p. 47).

Burnout-ul este o problemă de management, iar organizațiile ar trebui să acorde atenție ariilor problematice și să dezvolte intervenții adecvate. Fără nicio îndoială, relațiile cu cei de la locul de muncă sunt esențiale pentru a avea o viață plăcută la serviciu. Atunci când sprijinul social lipsește și în relațiile interpersonale apar probleme, este importantă căutarea unor remedii. În continuare sunt prezentate câteva aspecte importante în acest sens, urmând abordarea indicată de Brian Leiter (filozof, profesor de drept, director al Centrului de Drept, Filozofie și Valori Umane, SUA) și Cristina Maslach (psiholog american și profesor de psihologie la Universitatea Berkeley din California), cunoscută pentru cercetarea ei privind epuizarea ocupațională. Ea este coautor al studiului „Maslach Burnout" și al lucrării „Îndepărtarea burnout-ului. Șase strategii pentru îmbunătățirea relației dumneavoastră cu munca".

Primul pas în rezolvarea problemelor este *definirea* acestora. Dacă aria relațiilor interpersonale a fost semnalată ca fiind disfuncțională, este important să fie identificate aspectele specifice (sprijin insuficient sau inadecvat, comportamente interpersonale ostile, conflicte interpersonale). Următorii pași implică: *stabilirea de obiective* (gestionarea conflictelor relevante, îmbunătățirea comunicării), *trecerea la acțiune* (stabilirea și centrarea pe scopuri comune în procesul de rezolvare a conflictelor, încurajarea manifestării comportamentelor respectuoase la serviciu și evidențierea beneficiilor pe care le au angajații, exprimarea sprijinului prin celebrarea succesului, manifestarea empatiei în situațiile frustrante) și *urmărirea progresului*. Autorii subliniază că în aceste demersuri este importantă construirea de alianțe cu cei care au valori similare, luarea în considerare a rezistenței la schimbare a oamenilor și, implicit, a organizațiilor, precum și evaluarea eventualelor riscuri (2, p. 92).

Oricât de retras ar fi un individ, totuși, dorința de a dezvolta relații sociale pornind de la cele profesionale este mai puternică. În urma acestei dorințe au de câștigat toți, deoarece o echipă funcționează mai ușor și mai eficient dacă între membrii acesteia există o comunicare și relații de serviciu pozitive. Cu toate acestea, uneori rezultatul poate fi opus sau total diferit așteptărilor noastre.

Personalitățile diferite, valorile și așteptările noastre, stilul de lucru și obiectivele pe care vrem să le atingem pot deveni cauze ale *conflictului la locul de muncă*. Este normal ca la un moment dat să apară un conflict, dar acesta trebuie gestionat încă din faza incipientă, înainte de a afecta performanța echipei sau a subdiviziunii. Conflictele la locul de muncă sunt cauzate de diferențe interpersonale ale angajaților, de probleme organizaționale sau de o combinație a acestora.

Tensiunile care apar la locul de muncă pot face uneori serviciul insuportabil, iar formalizarea forțată a legăturilor cu șefii, subalternii sau colegii poate părea „salvatoare". Totuși, acest lucru nu este posibil și nici nu reprezintă soluția adecvată pentru rezolvarea problemelor și optimizarea interacțiunii umane. În funcție de anvergura și numărul de persoane pe care îl implică la nivelul organizației, conflictul la locul de muncă poate fi de mai multe tipuri:

- *conflicte între angajați*

Dacă lucrezi într-un birou pentru o perioadă îndelungată, este inevitabil ca la un moment dat să întâlnești pe cineva care are o perspectivă diferită de a ta. De multe ori, acest lucru conduce la un conflict, ceea ce poate fi incomod atât pentru persoanele implicate direct, cât și pentru persoanele ce lucrează în jurul acestora.

- *conflicte în echipă*

O echipă ce întâmpină probleme de comunicare în interiorul ei nu mai este eficientă în modul de lucru pentru atingerea obiectivului organizației. Îndepărtarea de

la un scop comun, neîncrederea, comportamentul argumentativ sunt indicatori ce arată că echipa nu mai este funcțională. Abordarea problemelor de comunicare într-o echipă este mai dificilă decât abordarea problemelor dintre doi angajați. O echipă ce întâlnește probleme în comunicare poate deveni un factor de influență negativă asupra activității întregii organizații. Pentru a combate acest lucru, trebuie identificate problemele din cadrul echipei și aplicate măsurile ce se impun pentru aplanarea conflictelor apărute.

- *conflicte organizaționale*

Conflictul la locul de muncă se poate extinde dincolo de angajați sau de echipe și poate ajunge până la includerea întregii organizații. Deși mai puțin frecvent, acest tip de conflict poate să apară atunci când problemele de comunicare din interiorul organizației au rămas nerezolvate. Acest tip de conflict poate determina fluctuația de personal în cadrul organizației, ceea ce ar aduce mari pierderi (10).

O altă cauză a apariției conflictelor ar mai constitui și *antagonismul pozițiilor*, ce reflectă prezența valorilor, sarcinilor și scopurilor care se exclud reciproc, ceea ce duce uneori la o dușmănie reciprocă, care la rândul ei provoacă conflictul interpersonal. În activitatea desfășurată în comun, cauzele conflictelor pot fi divergențele tematice de serviciu și interesele personale.

Bariera nedeterminată în comunicare sau *bariera de sens în comunicare*, care împiedică reglementarea interacțiunii celor care comunică, ar constitui o altă cauză a apariției conflictelor. Aceasta se referă la ne-coinciderea sensurilor cerinței expuse, rugăminții, ordinului pentru partenerii în comunicare și creează o piedică pentru înțelegerea reciprocă și interacțiune. De aceea, „în comunicare, un rol important îl are priceperea de a te plasa în locul celui cu care comunici, altfel spus, conceperea strategiei și tacticii comportării partenerului în situația dată" (7).

Bineînțeles, la serviciu pot apărea și conflicte mai serioase, cauzate de violența verbală sau de atitudinea unui sau altui angajat, dar și ele se pot rezolva relativ ușor. *Cunoașterea cauzelor și eliminarea lor, comunicarea deschisă cu persoana nemulțumită* pot ameliora și, în final, înlătura astfel de manifestări. Totodată, aceste manifestări pot fi cauzate de un amestec de fenomene, dintre care programul prelungit, lucrul în weekend și în zilele de sărbători, lipsa aprecierii din partea șefului, participarea unilaterală la diferite evenimente etc. În aceste cazuri, buna soluție ar fi *motivarea angajaților*.

Un rol decisiv în ameliorarea și soluționarea conflictului apărut poate juca și *umorul*, deoarece râsul destinde, înlătură stresul la locul de muncă, ridică moralul și unește echipa pentru o cauză mai bună. În doze acceptabile, poate chiar să elimine senzația de oboseală cronică. Și în cazul umorului însă echilibrul este esențial. Umorul are un efect pozitiv atunci când glumele sunt amuzante și „gustate" de (aproape) toți.

Un alt remediu în soluționarea conflictelor apărute în relațiile de muncă ar fi *prietenia*.

De asemenea, s-a constatat că *sprijinul din partea superiorilor* este în mod constant asociat cu un nivel redus al epuizării emoționale, iar sprijinul din partea colegilor este mai degrabă asociat cu eficiența angajaților (Maslach & Leiter, 2008) sau cu atitudini mai puțin indiferente față de lucru (Peeters & Le Blanc, 2001). În plus, când angajaților le place ceea ce fac și au relații de calitate cu colegii lor, manifestă simptome mai reduse ale burnout-ului (Fernet, Gagn, & Austin, 2010). Pe scurt, relațiile interpersonale de calitate de la serviciu sunt importante pentru menținerea unei energii pozitive și a cooperării între colegi, pentru crearea unui mediu de lucru ce facilitează încrederea, învățarea și dezvoltarea (4, p. 91).

Cazurile cel mai greu gestionabile implică o atitudine constant violentă din partea unui coleg, șef sau subordonat. Un șef care țipă la angajați și utilizează nume întâlnite mai degrabă în atlasul de zoologie, un coleg care răspunde la sugestii cu expresii violente, agresive sau un subordonat care „sapă" cu insistență autoritatea propriului șef sunt tot moduri de manifestare a violenței la locul de muncă.

Situațiile cele mai grave în care agresivitatea se manifestă sunt discriminarea (pe bază de gen, orientare sexuală sau etnie) și hărțuirea sexuală. Acestea sunt sancționate nu doar de regulamentele interne ale organizațiilor, dar și de lege.

Problemele pe care un individ le poate genera direct sau indirect la serviciu variază

în importanță și intensitate. Unele pot avea cauze vechi, care țin de tipul de educație primită sau de cercul de prieteni frecventat, altele pot fi rezultatul unor intenții ostile. Cu toate acestea, judecățile categorice și excluderea „vinovatului" din grup sunt un răspuns care evidențiază propria slăbiciune și care nu contribuie la rezolvarea chestiunii de fond.

Un aspect esențial pentru confortul psihologic al angajaților este *calitatea relațiilor interpersonale de la locul de muncă*, adică angajații se simt în siguranță să exprime diferite emoții, se pot adapta la diferite circumstanțe și sunt deschiși la noi idei. Oamenii simt că aparțin unui grup, că pot vorbi cu ceilalți despre aspecte care sunt relevante pentru ei și că pot dezvolta relații de amiciție. Oamenii se simt valorizați, pentru că părerile lor sunt ascultate și au impact asupra celorlalți, iar acest aspect este important pentru semnificația pe care oamenii o desprind din munca lor. Într-un mediu relațional sănătos, angajații se dezvoltă, sunt mai încrezători în sine și își consolidează cunoștințele datorită unei bune comunicări și a proceselor de învățare care se desfășoară la locul de muncă. Spre exemplu, un studiu recent a evidențiat că atunci când oamenii sunt tratați corect și respectuos în relațiile interpersonale de la serviciu sunt mai implicați în munca lor și își doresc în mai mare măsură să rămână în organizația din care fac parte (5 pag. 98).

Practic, o comunitate bazată pe relații bune la locul de muncă este o resursă importantă și poate preveni conflictele la serviciu. În plus, calitatea relațiilor interpersonale de la serviciu contribuie la creșterea semnificației activității profesionale, prin faptul că valorile sunt discutate și transmise. Este important și că oamenii pot tolera un volum mare de muncă dacă își valorizează activitatea, simt că sunt implicați în ceva important și au o corectă recompensare a eforturilor proprii (3, p. 400).

Pentru a preveni situațiile de conflict la locul de muncă e necesar de a gestiona cu prudență comunicarea și relațiile interpersonale.

Deci, o regulă de bază în crearea și gestionarea unui mediu de lucru plăcut și, în același timp, eficient presupune delimitarea problemelor personale de cele profesionale și adoptarea unei strategii pentru a obține efectele dorite. Rolul specialistului în resurse umane, al conducerii instituției și al șefului de subdiviziune este decisiv în identificarea și tratarea sincopelor, care pot apărea în relațiile interumane la serviciu.

Referințe bibliografice:

1. GAVRELIUC, Alin. De la relațiile interpersonale la comunicarea socială: psihologia socială și stadiile progresive ale articulării sinelui. Iași: Editura Polirom, 2007. 263 p. ISBN 978-973-46-0408-1.
2. LEITER, M. P., MASLACH, C. Îndepărtarea burnout-ului. Șase strategii pentru îmbunătățirea relației dumneavoastră cu munca. San Francisco: John Wiley & Sons, 2005. 208 p. ISBN: 978-0-470-44877-9.
3. MASLACH, C., SCHAUFELI, W. B., LEITER, M. P. Job burnout. In: Annual Review of Psychology. 2001, nr. 52, pp. 397-422.
4. SULEA, C. Consolidarea relațiilor interpersonale pozitive la locul de muncă: antidot pentru burnout. In: Psihologia Resurselor Umane. Universitatea de Vest, Timișoara. 2014, nr. 12, pp. 78-85.
5. SULEA, C., FISCHMANN, G., ISPAS, D. Tratamentul interpersonal și organizarea pozitivă. In: Psihologia Resurselor Umane. Universitatea de Vest, Timișoara. 2014, nr. 12, pp. 95-100.
6. WATTS, J., ROBERTSON, N. Burnout în cadrele didactice universitare: o revizuire sistematică a literaturii. In: Educational Research. 2011, vol. 53, pp. 33-50.
7. Relații interpersonale. Sociologie [on-line]. [citat 9 septembrie 2019]. Disponibil: http://www.scritub.com/sociologie/psihologie/RELATIILE-INTERPERSONALE74325.php.
8. Relații interpersonale. Norme, principii, modele [on-line]. [citat 9 septembrie 2019]. Disponibil: http://www.scritub.com/sociologie/RELATII-INTERPERSONALE-NORME-P41524.php.
9. Relații interpersonale [on-line]. [citat 11 octombrie 2019]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Rela%C8%9Bii_interpersonale.
10. Tipuri de conflict la locul de muncă [on-line]. [citat 9 octombrie 2019]. Disponibil: https://www.hipo.ro/locuri-de-munca/sectiune/639/640/Tipuri-de-conflict.

CZU 061.3:028
028.001.83

O ANALIZĂ MULTIASPECTUALĂ A LECTURII

Angela DRĂGĂNEL,
Biblioteca Naţională a Republicii Moldova

Rezumat: *Conferinţa Internaţională Interdisciplinară „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaştere şi dezvoltare", organizată de către Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, în cadrul Programului Naţional LecturaCentral, ediţia a 2-a, a fost o primă încercare de întâlnire pe aceeaşi platformă a celor mai importanţi actori cheie responsabili pentru promovarea lecturii, începând cu familia, educatorii, cadrele didactico-ştiinţifice, bibliotecarii, cercetătorii, continuând cu scriitorii, editorii, comercianţii de cărţi etc., pentru amplificarea succesului în promovarea lecturii.*

Cuvinte-cheie: *lectură, grădiniţă, şcoală, bibliotecă, scriitori, cercetători, competenţe lectorale, promovarea cărţii, promovarea lecturii, LecturaCentral, Ştiinţa Deschisă.*

Abstract: *The international interdisciplinary conference "Reading as a basis for culture, knowledge and development", organized by the National Library of the Republic of Moldova, at the 2nd edition of the Reading Central National Program, was a first attempt to meet at the same place of the most important players, responsible for promotion of reading. It starts from the family, educators, teachers, scientists, librarians, researchers, continues with writers, publishers, book dealers, got together with the aim to achieve success in promotion of reading.*

Keywords: *reading, kindergarten, school, library, writers, researchers, reading skills, book promotion, reading promotion, Reading Central, Open Science.*

Cultura lecturii și cultura informației, beneficiile lecturii cu voce tare, lectura ca refugiu terapeutic, marketingul lecturii, tehnologiile informaționale utilizate în promovarea cărții și lecturii, acestea și alte subiecte au fost abordate la 25 septembrie 2019, în incinta Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, în cadrul Conferinței Internaționale Interdisciplinare „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare". Evenimentul a avut drept scop reliefarea caracterului interdisciplinar al lecturii, al necesității conexiunilor și centrării eforturilor actorilor cheie în dezvoltarea competențelor lectorale, accentuarea rolului și locului bibliotecii în acest context. Conferința, moderată de către Elena Pintilei, director general al BNRM, și Iulian Filip, doctor în filologie, poet, scriitor, dramaturg și folclorist, s-a desfășurat în cadrul ediției a 2-a a Programului Național *LecturaCentral*, proiect cultural susținut de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în parteneriat cu Clubul Literar „Homo Aestheticus".

La conferință au participat 121 de persoane, specialiști din mai multe domenii: bibliotecari din biblioteci naționale, raionale/municipale/orășenești/sătești, din învățământul universitar, ale centrelor de excelență și colegiilor, școlare, specializate, de la biblioteca Camerei Naționale a Cărții, a Ministerului Apărării, cercetători științifici, scriitori, pedagogi, psihologi

etc. Din numărul total de participanți, 85 de persoane au fost din Chișinău și 36 din alte localități. Mediul infodocumentar de toate tipurile a fost reprezentat de către 86 de persoane, iar mediul educațional, alte domenii și structuri au fost reprezentate de către 35 de persoane.

La fel de divers ca și publicul a fost și profilul profesional al vorbitorilor: bibliotecari, cercetători, scriitori, cadre didactico-științifice din învățământul universitar și liceal și reprezentanți ai altor domenii și structuri. Publicului i-au fost prezentate 17 comunicări, din care 2 comunicări video susținute de către Grant Harris, șeful Diviziunii Europene a Bibliotecii Congresului, și Linda Jansová, specialist în științele informației la Institutul de Biblioteconomie, Biblioteca Națională a Republicii Cehe.

La conferință a participat cu un mesaj de salut secretarul de stat al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, Victoria Nagy Vajda. În discursul său, doamna Nagy Vajda a vorbit despre necesitatea consolidării rolului bibliotecii în societatea noastră, prin dezvoltarea și modernizarea acesteia ca un serviciu public de asigurare a accesului la lectură și de dezvoltare a interesului pentru informare, învățare, educație, cercetare și activități culturale. Oficialul a afirmat că bazele lecturii trebuie să se dezvolte în familie, din primii ani de viață și că lectura poate fi scoasă și în afara bibliotecilor personale, școlare sau publice, prin acțiuni și proiecte culturale întreprinse de organizațiile necomerciale, cu implicarea activă a bibliotecarilor. (1)

Sesiunea de comunicări a fost deschisă de către Grant Harris cu prezentarea video „The center for the book, The Library of Congress, and reading promotion in the United States", în care s-a vorbit despre eforturile Bibliotecii Congresului pentru promovarea lecturii. „Promovarea lecturii este o provocare pentru locuitorii din toate țările de pe planetă. Cum să-i îndemnăm pe cei care pot citi, dar nu găsesc acest fenomen interesant? Cum să depășim numeroasele obstacole pentru cei care au dificultăți să învețe să citească și trebuie nouă să ne pese? Trebuie să ne pese să încurajăm oamenii să citească pentru că lectura aduce prosperitate societății în ansamblu. Promovarea lecturii este o provocare și pentru Statele Unite ale Americii. Biblioteca Congresului promovează lectura prin Centrul Cărții, care a încurajat crearea de «centre ale cărții» în fiecare din cele 50 de state ale Americii și a format parteneriate cu numeroase birouri guvernamentale, instituții private și persoane private. Centrul găzduiește o întâlnire anuală pentru a discuta practicile de promovare a alfabetizării și pentru a prezenta premii pentru unele dintre cele mai bune programe. Rezultatele fiecărei întâlniri sunt publicate ca «Cele mai bune practici» anuale. Centrul Cărții menține, de asemenea, un centru de poezie și literatură și a ajutat la înființarea unui centru de cititori tineri. În plus, Biblioteca Congresului administrează Serviciul Național de Bibliotecă pentru Nevăzători și Persoane cu Deficiențe Fizice și găzduiește Festivalul Național al Cărții", a menționat Grant Harris.

Angela Lungu, profesoară de limba și literatura română la Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Protalent" din Chișinău, a prezentat comunicarea „Competența lectorală, între lichidarea analfabetismului funcțional și performanța școlară", în care a vorbit despre cei mai sensibili actori ai fenomenului lecturii – elevii – și despre transformarea lor în cititori activi pe tot parcursul vieții. De asemenea, a împărtășit câteva strategii, concluzii la care a ajuns, ce s-au dovedit a fi eficiente pentru a-i întoarce/reîntoarce, a-i ancora în continuare în domeniul lecturii. Doamna Lungu consideră că prin alegerea inspirată a strategiilor de lectură, prin abordarea individualizată a demersului educațional, prin diversificarea listei de lectură suplimentară pentru citire se poate îmbunătăți randamentul comprehensiunii care să conducă la reducerea analfabetismului funcțional, la trecerea de la o lectură din obligație la o lectură de plăcere.

În comunicarea „Lectura ca refugiu terapeutic", Dorian Furtună, cercetător științific, etolog, autor de cărți, s-a referit la efectele benefice ale lecturii în terapia stresului. „Mai bine decât să citești nu este un alt lucru pe lume. Cartea are un efect cal-

mant, este o bună terapie împotriva singurătății și a bolii secolului XXI – anxietății. Cu cât mai grele sunt vremurile, cu atât mai salvatoare sunt cărțile, cu atât mai mulți izolați în lectură", a menționat dumnealui, ca exemplu aducând disidenții din fosta Uniune Sovietică retrași în lectură, care era pentru ei o alinare. „Prin aceasta se explică și *miracolul sovietic* – Uniunea Sovietică era printre cele mai cititoare țări ale acelor vremuri. Actualmente, printre cele mai cititoare țări sunt Egiptul și Iranul. În aceste țări poți întâlni persoane care citesc «Coranul» în transport, în rânduri, oriunde au posibilitatea, o carte pentru liniștirea sufletească. Lectura te ajută la depășirea durerii și frustrării", a continuat Dorian Furtună. „Nu respect cititul rapid. Poți ajunge la sfârșitul cărții, înainte de a-ți da seama că e o carte proastă", a mai spus vorbitorul. În final, Dorian Furtună a menționat că a fi inteligent devine din nou prestigios.

Tatiana Ciocoi, doctor habilitat, conferențiar universitar, fondatoare a Atelierului de Comunicare Inteligentă „Chișinăul Cult", în comunicarea „Marketingul lecturii" a scos în evidență care este problema lecturii azi: „Bărbații și-au găsit lucruri mai bune de făcut, mai productive, mai prestigioase îndeletniciri decât lectura. Moldovenii, în general, pierd competența de a citi. Problema lecturii, dacă nu este globală, este cel puțin general europeană. A venit timpul să ne asumăm nu doar vectorul și fondurile Uniunii Europene, ci și conștiința europeană. În majoritatea țărilor europene a fost constituită Mișcarea Națională pentru Lectură. E timpul să implementăm și noi această Mișcare. «Get Europe reading again» este sloganul noii mișcări europene pentru promovarea lecturii. «Get Moldova reading again» ar fi cel mai frumos lucru de implementat în următorii 20 de ani!"

Adrian Ghicov, doctor habilitat, conferențiar universitar, persoana care știe să motiveze școlile, profesorii și elevii ca să se implice total în proiecte de mare rezonanță în promovarea lecturii, a susținut comunicarea „Aderarea cititorului la opera literară prin metoda retellizării textuale". „Este o adevărată revelație să faci lectură cu elevii", a spus dumnealui și a împărțit experiența sa despre o altă abordare a competenței de lectură în gimnaziu și liceu. A vorbit despre formarea la gimnaziu a unui lector incipient, naiv, care să citească ghidat de către profesor și de bibliotecar, iar pentru liceu s-a conceptualizat lectura ca o activitate pe tot parcursul vieții. „Trebuie să ne centrăm pe elev, pe cititor, ieșind din liceu și continuând traseul vieții, lectorul să vrea să mai citească. Este nevoie de a relaționa cu personajele, cu eul liric sau chiar de a deveni unul dintre ele în timpul lecturii. O nouă și interesantă viziune. Mai ales că implică dezvoltarea personală, gândirea critică, percepțiile, preferințele și interesele cititorilor. Lectura nu se face doar la disciplina Literatura română, ci este un bun colectiv pentru toate disciplinele școlare", a menționat domnul Ghicov.

„Deschiderea este esența Științei Deschise", ne spune Nelly Țurcan, doctor habilitat, profesor universitar la Universitatea de Stat din Moldova, în debutul prezentării „Lectura în contextul mișcării Știința Deschisă". Reliefând avantajele Științei Deschise, autoarea a specificat beneficiile pentru societate, stat, oamenii de știință, instituțiile de cercetare și informaționale. Totodată, a prezentat evoluția practicilor de lectură influențate de mișcarea Știința Deschisă, menționând că, din totalul de lucrări științifice publicate, 70% sunt citite doar de autori, redactori și editori, iar Știința Deschisă permite ca aceste cunoștințe să fie accesibile, să fie folosite de întreaga societate pentru a aduce plusvaloare.

Despre procesul de lectură ca activitate creativă a tinerilor și adolescenților ne-a vorbit Nadejda Pădure, directoarea Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu", Strășeni, în prezentarea „Lectura între pasiune și hrană spirituală". „Este demonstrat faptul că prin lectură formăm un cetățean activ, capabil să ia decizii importante atât pentru sine, cât și pentru comunitate", a subliniat dumneaei.

Tema lecturii în familie a fost abordată de către Elena Negoiță, directoarea Bibliotecii Publice Raionale „Mihai Eminescu", Fălești. Au fost prezentate rezultatele studiului „Lectura în familie", efectuat de către biblioteca în care activează doamna Negoi-

ță. „Lectura în familie este un subiect puțin studiat și nu a fost obiectul cercetărilor științifice ani la rând (tot secolul XX). În secolul XXI însă, lectura, ca **tradiție de familie,** a fost pe larg oglindită în sociologia lecturii. Trăim în secolul internetului, al tehnologiilor informaționale moderne, dar oricât de tehnologizată nu ar fi existența umană, totdeauna va fi și un loc al unui univers al lecturii. Părinții trebuie să fie cei care dezvoltă și direcționează procesul de lectură a copiilor în familie de la cea mai fragedă vârstă. Puțini sunt utilizatorii care preferă doar serviciile moderne axate pe utilizarea tehnologiilor. Mai devreme sau mai târziu, și ei sunt atrași spre lectura tradițională, bibliotecarii utilizând în acest sens toată imaginația și talentul specific profesiei, pentru a le forma și direcționa lectura, îmbinând armonios tradiționalul cu modernul", a constatat doamna Elena Negoiță. (4)

Iulian Filip, în comunicarea „Întâmpinarea poetului (creatorului, scriitorului, autorului…)", prezintă un ghid-călăuză pentru organizarea unui eveniment cărturăresc. Autorul face o descriere completă a pașilor făcuți – de la idee până la realizarea evenimentului. Recomandările și gândurile autorului sunt orientate pentru îmbunătățirea și augmentarea impactului evenimentelor cu participarea Poetului… (4)

Despre motivul implicării bibliotecilor în fenomenele „cultura lecturii" și „cultura informației" a vorbit Ludmila Corghenci, șefa Centrului de Formare Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, BNRM. În prezentarea „Cultura lecturii și cultura informației: interferențe și condiționare reciprocă", doamna Corghenci a subliniat importanța acestor fenomene pentru formarea unui membru activ al comunității, fundamentarea învățării pe parcursul vieții, creșterea rolului bibliotecii și dezvoltarea de noi servicii.

Linda Jansová a relatat în prezentarea video „Major Activities to Support and Promote Children's Reading: Experience from the Czech Republic" despre șapte proiecte cu un scop simplu și clar – promovarea și susținerea lecturii copiilor. Aceste proiecte sunt: Start Life with a Book (Bookstart), I Am Already a Reader – Book for First Grader, Night with Andersen, Where the World Ends, Pearl Hunters, Turning School Upside Down și Children's Book Day.

Natalia Grîu, consultant principal al Direcției învățământ general din cadrul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, a venit cu o abordare interesantă a problemei lecturii: „Predarea defectuoasă a literaturii române și influența societății consumatoriste asupra tinerei generații a dus la crearea unei liste ingrate de opere în concepția elevilor. Reporterul Venera Dimulescu, prezentă la ediția a patra a Festivalului de Book-trailere «Boovie», a comunicat cu 11 elevi și ne dă topul celor mai antipatice cărți, în opinia copiilor: «De departe, topul e cucerit de *Ion*, de Liviu Rebreanu, *O scrisoare pierdută*, de I. L Caragiale, și *Baltagul*, de Mihail Sadoveanu». (2) O soluție pentru ca elevul totuși să citească operele din lista obligatorie ar fi să-l facem prieten, confrate de idei sau adept. Alta – să-i propunem diferite proiecte de cercetare literară și socială. Să-l învățăm să formeze conexiuni dintre operele literare și viața reală, să navigheze prin lecții de viață în operele citite. Cred în valoarea tinerei generații. Trebuie să fim flexibili în selectarea listei de lectură, să ne concentrăm în ceea ce doresc elevii să citească. Să lăsăm spațiu de comunicare. Să le dăm un exemplu propriu. Elevii să ne vadă citind, să ne asculte dicutând despre cărți. Cititul este un mod de viață".

Pentru a demonstra beneficiile lecturii cu voce tare, Eugenia Bejan, director adjunct al Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă", a captat atenția publicului la începutul comunicării sale citind cu voce tare un fragment din opera scriitoarei Astrid Lindgren „Pepi Ciorap Lung". „Lectura trebuie să fie un ritual. Citirea cu voce tare produce fericire intensă pentru copii. Când citim copiilor, împărtășim emoții, se stabilesc conexiuni, se întâmplă comunicarea. Copiii deprind mai repede abilitatea de a citi", a menționat Eugenia Bejan.

Victoria Pogurschi, psiholog-logoped la Centrul de Dezvoltare „Scăpărici", în comunicarea „Lectura versus Tehnologie. Cum citește generația conectată" a pus accentul pe faptul că tehnologiile iau amploare. „Copiii vor face ceea ce facem noi, nu ceea ce

le spunem să facă, deci influența tehnologiilor asupra copiilor trebuie conștientizată de către maturi. Copiii învață prin imitație. Să folosim tehnologiile, dar să le folosim cu îngăduință, cu bunătate. Să fim modele pentru generația din ziua de azi, să-i ajutăm să gestioneze corect aceste tehnologii", a îndemnat auditoriul doamna Pogurschi.

În cadrul conferinței a fost propusă spre vizionare o expoziție complexă, unde au fost expuse cele mai reprezentative publicații în care se regăsește tema „Cartea-Lectura-Biblioteca-Comunitatea", participanții au răsfoit documente unice din colecțiile BNRM, parte componentă a patrimoniului național și internațional, care contribuie la promovarea lecturii, culturii lecturii, culturii informației, evidențiază necesitatea lecturii pe tot parcursul vieții. Un compartiment al expoziției l-au reprezentat cărțile intrate în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018".

De asemenea, a fost deschisă expoziția de artefacte confecționate din lemn în cadrul laboratorului FabLab de la Biblioteca Publică Raională „Dimitrie Cantemir", Ungheni. Obiectele expuse reflectau tema conferinței (suport pentru carte, eroi din povești, suport pentru creioane, ceas din lemn etc.). Expoziția a fost prezentată de către doamna Nadejda Mihai, directoarea bibliotecii.

Impactul Conferinței Internaționale:

• preluarea de experiențe și practici în promovarea lecturii pe plan internațional și implementarea pe plan național

• identificarea subiectelor și temelor unor proiecte colaborative de perspectivă și prezentarea acestora MECC în scopul susținerii financiare

• constatarea necesității de asigurare a interconexiunii actorilor cheie responsabili pentru promovarea lecturii, începând cu familia, educatorii, cadrele didactico-științifice, bibliotecarii, continuând cu scriitorii, editorii, comercianții de cărți etc., pentru amplificarea succesului în promovarea lecturii

• conștientizarea de către actorii cheie a interdisciplinarității actului de lectură, a competenței de cultura lecturii și unirea eforturilor acestora pentru transformarea lecturii în abilitate a vieții, condiție esențială pentru a reuși în viață, a învăța și a munci

• evidențierea necesității de asigurare a continuității evenimentului științific – organizarea anuală sau o dată la 2 ani a conferinței privind importanța și promovarea lecturii

• înaintarea de către participanții la lucrările conferinței a propunerii privind declararea la nivel național a anului 2020 drept An al Lecturii. (3)

Conferința a fost transmisă online de Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale. (https://www.youtube.com/watch?v=1_2z5C25vbQ; https://www.youtube.com/watch?v=LYtoM0lFzYM).

Materialele conferinței științifice vor fi publicate în culegerea de articole „Lectura și scările".

Referințe bibliografice:

1. CONFERINȚA Internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare". [citat 9.10.2019]. Disponibil: https://mecc.gov.md/ro/content/conferinta-internationala-lectura-ca-baza-pentru-cultura-cunoastere-si-dezvoltare.
2. DIMULESCU, Venera. 11 elevi vorbesc despre cărţi antipatice din Literatura română. [citat 9.10.2019]. Disponibil: https://www.scena9.ro/article/11-elevi-vorbesc-despre-carti-antipatice-din-literatura-romana.
3. DRĂGĂNEL, Angela, CORGHENCI, Ludmila. Comunicatul final al Conferinței Internaționale „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare". [citat 9.10.2019]. Disponibil: https://lectura-central.files.wordpress.com/2019/10/comunicat-final-conferinta-internationala-lectura2019.pdf.
4. LECTURA şi scările: Culegere de articole. Chişinău: Prut Internațional, 2019. (În curs de apariţie).

CZU 028.001.83(478)

PROGRAMUL NAȚIONAL *LECTURACENTRAL* – O INIȚIATIVĂ PRO CULTURĂ, CUNOAȘTERE ȘI DEZVOLTARE

Vera OSOIANU,
Ecaterina DMITRIC,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *În articol este prezentat Programul Național LecturaCentral, inițiat în anul 2018. Programul Național LecturaCentral are scopul de a centra contribuțiile bibliotecilor din sistemul național de biblioteci, ale comunității, ale factorilor de resort pentru optimizarea interesului față de carte, promovarea lecturii, dezvoltarea competenței de cultura lecturii. Activitățile programului din anul 2019 au fost orientate spre dezvoltarea competențelor bibliotecarilor prin oferirea suportului metodologic necesar activităților de formare în cultura lecturii, organizarea întâlnirilor scriitorilor cu cititorii în bibliotecile publice teritoriale; organizarea Conferinței Internaționale „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare", organizarea Campaniei „Septembrie – nicio zi fără lectură" etc. Programul Național LecturaCentral se axează asupra fenomenului lecturii în societate ca factor de dezvoltare a societății democratice și accesului liber la informație și devine o oportunitate de a conștientiza importanța lecturii în viața oricărui cetățean.*
Cuvinte-cheie: *lectură, programe de lectură, rezultatele Programului Național LecturaCentral, cultură.*

Abstract: *The article presents the Reading Central National Program, initiated in 2018. The Reading Central National Program focuses on contribution of libraries from the National Librarianship System, of communities, of the relevant factors, towards optimization of interest and promotion of book reading, developing competence of reading culture. The 2019 program activities were oriented along the development of competences of librarians. They received the methodological support necessary for training activities in reading culture and organization of meetings of writers with their readers in the territorial public libraries. Within the program, the international conference "Reading as a basis for culture, knowledge and development" and the campaign "September - no day without reading" were organized, etc.*
The Reading Central National Program focuses on social phenomenon of reading as a factor of development of democratic society and free access to information. It helps to raise awareness in importance of reading for life of any citizen.
Keywords: *reading, reading programs, results of the Reading Central National Program, culture.*

„Lectura te va face un om complet."
Francis Bacon

Printre multiplele proiecte de promovare a informației, cărții și lecturii, inițiate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova un loc tot mai distinct își revendică Programul Național *LecturaCentral* (PNLC). Această activitate complexă cu mai multe constituiente este organizată de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

al Republicii Moldova în parteneriat cu Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă", autoritățile publice locale, direcțiile/secțiile de cultură, centrele biblioteconomice departamentale, centrele biblioteconomice teritoriale, Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, Institutul de Filologie al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, Uniunea Editorilor din Republica Moldova, Uniunea Internațională a Oamenilor de Creație etc.

Scopul PNCL este centrarea contribuțiilor bibliotecilor din sistemul național de biblioteci, ale comunității, ale factorilor de resort pentru optimizarea interesului față de carte, promovarea lecturii, dezvoltarea competenței de cultura lecturii.

Programul a fost lansat în anul 2018 ca axă de amplificare a activităților tradiționale de promovare a lecturii și ca platformă pentru serviciile moderne sau modernizate bazate pe inovații și creativitate.

Drumul spre cunoaștere și dezvoltare trece prin lectură și cu cât mai greu este bagajul de cunoștințe adunat în rezultatul lecturii, cu atât mai largi sunt orizonturile pe care o persoană le poate cuprinde. Prin lectură se transmite memoria colectivă a omenirii, de aici și marea apreciere de care cartea și lectura s-au bucurat încă de la începuturi. Probabil nu există alte lucruri sau fenomene care să fi fost mai elogiate decât cartea și puține sunt marile personalități care să nu se fi pătruns de marile valori ascunse printre pagini și să nu fi trimis mesajul acestei prețuiri către urmași.

În ultimii ani, se vorbește tot mai mult despre criza lecturii, deși trebuie de menționat că părerile specialiștilor sunt foarte divizate. Cert este faptul că îngrijorarea privind starea lecturii, ca bază a cunoașterii, este una de proporții internaționale. Problema este cu atât mai mare cu cât și o mare parte dintre cei care citesc nu înțeleg sensul celor citite. La nivel paneuropean, de exemplu, statisticile invocă o medie de 20%, sau 73 milioane de europeni, sau unul din cinci adulți ca fiind analfabeți funcțional (persoană care știe să citească, dar nu înțelege sensul celor citite).

Tot mai multe națiuni încearcă să mobilizeze eforturile necesare pentru a schimba starea lucrurilor. În acest sens, sunt elaborate și aprobate legi, strategii, sunt create fundații, instituții, agenții – toate având menirea de a promova lectura pe toate segmentele de vârstă și poziționare socială.

Conștientizând rolul și importanța lecturii, diverse proiecte și inițiative de nivel internațional și național își propun să promoveze mesajul privind importanța cărții și a lecturii, a cunoașterii, a bibliotecii, atât în rândurile cercurilor largi de cititori, cât și în rândurile decidenților de toate nivelurile. De amintit în acest sens diverse politici și strategii elaborate în țările lumii, în special în țări cu puternice tradiții democratice cum sunt: Franța, SUA, Anglia etc. Summitul Internațional al Cărții, organizat de Biblioteca Congresului SUA, și discuțiile din cadrul lui despre semnificația cărții în civilizația umană, viitorul cărții, viitorul bibliotecilor vine să demonstreze că fenomenul lecturii, cultura cărții, viitorul bibliotecii sunt probleme cu implicații globale și solicită respectiv rezolvare la același nivel.

În mediul cultural internațional este bine cunoscută strategia națională de promovare a lecturii în Franța și responsabilitățile asumate în acest sens de Centrul Național al Cărții, Biblioteca Națională a Franței, Biroul Internațional al Editorilor Francezi etc. În infrastructura instituțiilor preocupate de promovarea cărții și a lecturii un loc aparte revine bibliotecilor. De remarcat politicile eficiente și coerente privind stimularea lecturii timpurii, promovate pretutindeni în Franța. Bibliotecile franceze au diverse programe de susținere permanentă a interesului publicului pentru carte și pentru lectură. Faptul că 90% dintre francezi au abilități bine conturate de lectură este oglinda responsabilităților asumate de aceste instituții.

O politică eficientă de promovare a cărții și lecturii există și în SUA. Printre pilonii acestei activități un loc aparte ocupă Centrul Cărții de pe lângă Biblioteca Congresului SUA și Centrele Cărții organizate după modelul similar în toate celelalte 50 de state din componența SUA.

Ca Centru Biblioteconomic Național, BNRM are responsabilitatea de a ghida

activitatea bibliotecilor publice teritoriale pe segmentul lecturii. Promovarea cărții și lecturii în bibliotecile din Republica Moldova se încadrează în diverse campanii, programe, concursuri, servicii, activități etc., care au un impact asupra dezvoltării comunității în general și a persoanelor individual. Programele de nivel național, municipal, raional se extind pe întreaga rețea de biblioteci, astfel experiențele bibliotecilor în promovarea cărții și lecturii devin tot mai inovatoare și creative.

Festivalul Național al Cărții și Lecturii, inițiat în anul 2011 de către Biblioteca Națională, a fost organizat 7 ani consecutiv în rețeaua bibliotecilor publice teritoriale. După șapte ediții a FNCL, a devenit clar că se impune un program mai vast cu o durată mai mare. Așa a fost conceput PNLC.

Prima ediție a Programului Național *LecturaCentral* a avut un mare succes. A fost format un grup public pe Facebook – *LecturaCentral* (https://www.facebook.com/groups/205286133498142/), în care la etapa actuală sunt activi 1232 membri. Multitudinea formelor și metodelor de activități organizate de bibliotecile din Republica Moldova, promovate de acest grup, sunt un argument convingător în favoarea utilității și interesului pentru program. Sustenabilitatea programului se fundamentează pe: variabilele culturale de formare a personalităților (dezvoltarea unui utilizator inteligent, implicat în viața comunitară, deținător de abilități analitico-sintetice), sociale (asigurarea echității informaționale, a echității în general între sexe, vârste, generații, bunăstare, respectarea drepturilor omului), tehnologice (dezvoltarea competențelor digitale de lectură, îmbinarea organică a cărții tradiționale și electronice), internaționale (alinierea la bunele practici internaționale de dezvoltare și promovare a lecturii).

Programul Național *LecturaCentral* se integrează perfect în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030, astfel cuprinde o gamă largă de interese vitale ca accesul la educație, incluziune, dezvoltare, mod de viață sănătos etc.

Activitățile din cadrul Programului Național *LecturaCentral*, ediția a 2-a, 2019 au cunoscut un diapazon și mai mare decât cele din ediția anului 2018. Axa activităților a cuprins consolidarea rolului cărții și lecturii în dezvoltarea culturii și civilizației în comunitate, a valorilor naționale și locale, stimularea/încurajarea activității bibliotecilor în această direcție.

Prima etapă de realizare a PNLC 2019 a fost orientată spre dezvoltarea competențelor bibliotecarilor prin oferirea suportului metodologic necesar activităților de formare în cultura lecturii, crearea serviciilor de bibliotecă bazate pe tehnologii. În acest context, au fost organizate următoarele traininguri:

- „LecturaCentral: Biblioteca – factor-cheie în dezvoltarea lecturii și culturii acesteia", 2 aprilie, Biblioteca Publică Raională „M. Sadoveanu", Strășeni
- „Dezvoltarea competenței de cultură a lecturii: rolul și locul bibliotecii", 9 aprilie, Biblioteca Publică Raională „ÎPS A. Plămădeală", Hâncești
- „Tehnici de dezvoltare a competenței de cultura lecturii", 28 august 2019, Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării
- „Accesul deschis: oportunități pentru bibliotecile publice. Accesul la revistele/articolele în acces deschis", 4 septembrie 2019
- „Стратегии продвижения чтения. Культура чтения", 11 septembrie 2019, Biblioteca Regională Comrat, UTAG.

Activitățile de formare au contribuit la familiarizarea participanților cu metode și tehnici de motivare a lecturii, de optimizare a interesului față de carte, de organizare a activităților de promovare a cărții și lecturii.

În scopul asigurării suportului documentar privind organizarea activităților în biblioteci, a fost elaborată publicația „Programul Național *LecturaCentral*: Ghid metodologico-practic", ediția a 2-a, 2019, disponibilă pe: https://lecturacentral.files.wordpress.com/2019/08/ghid-metodologico-practic-lecturacentral2019.pdf.

Cea de-a 2-a etapă a Programului a inclus activitățile organizate de biblioteci, centrate pe utilizator, cu scopul de a crește rata de atragere a populației la lectură, de dezvoltare a competențelor de cultura informației și cultura lecturii. În acest sens,

pot fi menționate:

• **Conferința Internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”,** cu participarea a peste 120 de persoane (a se vedea comunicatul final, disponibil pe: https://lecturacentral.files.wordpress.com/2019/10/comunicat-final-conferinta-internationala-lectura2019.pdf)

• **Inițiativa 10 scriitori/10 întâlniri/10 localități.** În perioada august-octombrie, au fost efectuate deplasări în teritoriu cu scopul de a organiza întâlniri ale scriitorilor cu utilizatorii bibliotecilor publice teritoriale. În acest context, 10 scriitori (Arcadie Suceveanu, Ianoș Țurcanu, Claudia Partole, Iulian Filip, Vasile Romanciuc, Nicolae Popa, Constantin Dragomir, Aurelian Silvestru, Vitalie Răileanu, Nicolae Rusu) au fost invitații bibliotecilor publice teritoriale din următoarele localități: Călărași, Cimișlia, s. Izbiște (Criuleni), Drochia, Fălești, Hâncești, Leova, Orhei, Sângerei, Strășeni, s. Vorniceni (Strășeni)

• **Campania „Septembrie – nicio zi fără lectură”** – în toate bibliotecile din sistemul național au fost organizate activități de promovare a cărții și lecturii pe tot parcursul lunii septembrie. Activitățile au fost reflectate în grupul public de pe Facebook LecturaCentral, mod de acces: https://www.facebook.com/groups/205286133498142/, dar și în materialul video *Rezultatele Programului Național LecturaCentral, ediția a 2-a, 2019*, disponibil pe: https://www.youtube.com/watch?v=jFcCKM9wh-8&feature=youtu.be

• **Concursurile naționale din cadrul programului.** Au fost organizate următoarele concursuri naționale:

- „Cel mai activ cititor”
- „Cel mai original proiect de promovare a cărții și lecturii inclusiv cu ajutorul tehnologiilor”
- „Cel mai original proiect de promovare a cărților din Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”
- „Biblioteca cu cea mai ingenioasă prezentare a Programului Național *LecturaCentral*, ediția 2018”
- „Cel mai bun eseu despre cartea «Nici o șansă cu extratereștrii», autor Iulian Filip”.

Informația despre câștigătorii concursurilor naționale poate fi vizualizată în procesul-verbal al ședinței Juriului Programului Național *LecturaCentral*, ediția a 2-a, 2019, disponibil pe: https://lecturacentral.files.wordpress.com/2019/10/procesul-verbal-lecturacentral-2019.pdf.

Un element al Programului cu un impact promițător privind cartea și lectura reprezintă studiul „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018” și culegerea de articole științifico-aplicative „Lectura și scările”.

Lucrarea inserează materiale care, la prima vedere, s-ar părea că au o destinație concretă: cadrele didactice, bibliotecarii, persoane care lucrează în domenii adiacente. Intenția este ca aceștia să găsească tangențe de conlucrare, lucruri pe care actorii de pe segmentul promovării lecturii le pot face împreună și se pot ajuta reciproc.

Bibliotecarii pot prelua de la cadrele didactice experiențe care să-i ajute pe cititori să înțeleagă rolul lecturii pentru modelul dezvoltării personale, practicate de profesori în mediul de învățământ. La rândul lor, cadrele didactice pot prelua de la bibliotecari experiențe atestate de bibliotecile lumii, care au demonstrat interes din partea cititorilor și eficiență. Cunoașterea reciprocă a proiectelor și practicilor de calitate ar avantaja profesioniștii și i-ar îmbogăți reciproc.

Cei 29 de autori, care au contribuit cu conținuturi, au explorat întreg diapazonul de probleme specifice lecturii, incluzând: dinamizarea activității de promovare a lecturii, a culturii lecturii, diminuarea fenomenului analfabetismului funcțional, promovarea inițiativelor inovaționale și a experiențelor de calitate de suplimentare a activității structurilor infodocumentare, implicit a bibliotecilor de toate tipurile, pe segmentul formării culturii lecturii la toate categoriile de vârstă.

Lista autorilor include și specialiști în domeniu de peste hotare: Biblioteca Congresului SUA, Biblioteca Națională a Cehiei și Biblioteca Națională a Lituaniei. Experiențele prezentate de aceștia reprezintă un adevărat izvor de idei inovaționale.

Deosebit de interesantă este experiența bibliotecilor cehe, care colaborează la o

serie de proiecte cu un scop simplu și clar – promovarea și susținerea lecturii copiilor. În articolul semnat de colegii de la Biblioteca Națională a Cehiei sunt descrise mai detaliat șapte proiecte care s-au bucurat de mare succes în comunitățile cehe, respectiv: Start Life with a Book (Bookstart), I Am Already a Reader – Book for First Grader, Night with Andersen, Where the World Ends, Pearl Hunters, Turning School Upside Down și Children's Book Day.

Conferința „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare", organizată de Biblioteca Națională cu susținerea și participarea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, a fost o primă încercare de întâlnire, pe aceeași platformă, a celor mai importanți actori angajați pe scena promovării lecturii și a culturii lecturii: reprezentanți ai sferei de decizie; ai mediului educațional, respectiv grădiniță, școală, universitate; mediul infodocumentar, biblioteci de toate tipurile; scriitori; cercetători, librari, editori.

Feedbackul nu s-a lăsat așteptat, iar cea mai înaltă apreciere a venit de la ilustrul pedagog Adrian Ghicov, care scria într-o postare pe Facebook imediat după sfârșitul conferinței:

„SATISFACȚIA PROFESIONALĂ A ZILEI: Conferința Internațională «Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare», organizată impecabil de către angajații Bibliotecii Naționale. Recunoștință! Am comunicat audienței despre cum să formăm un cititor pe tot parcursul vieții și despre nevoia de a relaționa cu personajele, cu eul liric sau chiar de a deveni unul dintre ele în timpul lecturii. O nouă și interesantă viziune. Mai ales că implică dezvoltarea personală, gândirea critică, percepțiile, preferințele și interesele cititorilor. A fost o formare cu judecăți de valoare și cu oameni dragi!" (https://www.facebook.com/search/top/?q=adrian%20ghicov&epa=SEARCH_BOX)

Doamna Tatiana Verdeș menționa într-o postare pe Facebook, referindu-se la conferință: „«Lectura este învățătura cea mai buna» (Al. Pușkin). Astazi lectura e mai mult decat învățătură, e viață, emoții, atitudini... Mulțumim mult Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova pentru organizarea Conferinței Internaționale «Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare», un eveniment de suflet pentru suflet, comunicări științifico-aplicative relevante, promotori ai lecturii devotați!"

A fost îmbucurătoare aprecierea doamnei Ecaterina Rudakov, consultant superior la Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, care a menționat într-o discuție că este pentru prima oară când participă la o conferință atât de interesantă.

Conferința multidisciplinară „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare" se conturează, la sigur, într-o platformă de consolidare a tuturor eforturilor de promovare a lecturii și de discuții cu decidenții responsabili de acest domeniu.

Doamna Nadejda Pădure, directorul Bibliotecii Publice Raionale Strășeni, a menționat că această conferință ar trebui organizată anual în cadrul Programului Național *LecturaCentral*.

De fapt, conferința așa și a fost concepută. Pe această platformă putem colabora în continuare, implicând și alți actori de pe aceeași scenă cum ar fi editorii, librarii, oamenii de afaceri etc. Există și alte idei de consolidare a acestei platforme și în acest demers mizăm pe personalitățile care au acceptat participarea la conferință și au prezentat materiale pentru lucrarea în curs de apariție „Lectura și scările".

Galeria persoanelor care au asigurat conținutul intelectual al Conferinței poate fi accesată aici: https://www.slideshare.net/rmbiblioteci/conferina-internaional-lectura-ca-baz-pentru-cultur-cunoatere-i-dezvoltare?fbclid=IwAR1YLP8zcUP_bLhhB3e6MrUcjHHK508YlVLPqpgaHWlgMLdZ2eGlg5jKu5g.

Punctul culminant al activităților a fost festivitatea de totalizare a rezultatelor Programului Național *LecturaCentral*, ediția a 2-a, 2019, care a adunat împreună atât bibliotecarii, care s-au manifestat în mod deosebit pe parcursul organizării ediției a 2-a a PNLC, cât și cititorii cu rezultate deosebite, dar și scriitorii de top. În cadrul festivității au fost decernate testimonii pentru laureații Topului celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018 și pentru învin-

gătorii concursurilor naționale. Rezultatele privind topul celor mai citite 10 cărți ale anului 2018 pot fi vizualizat în comunicatul de presă disponibil pe: http://bnrm.md/files/biblioteca/noutati/Topul-celor-mai-citite-carti-2018.pdf.

Impactul Programului Național *LecturaCentral*, ediția a 2-a, 2019, a fost pe potriva așteptărilor:

- stimularea cererii de lectură/creșterea numărului de utilizatori;
- cunoașterea de către utilizatori, promovarea, asigurarea prezenței în biblioteci a autorilor, cercetătorilor și altor personalități – creatori de conținuturi;
- facilitarea accesului și diversificarea serviciilor oferite de către biblioteci;
- creșterea capacității instituționale de a soluționa problemele comunitare prin intermediul parteneriatelor, colaborărilor cu structurile similare;
- creșterea încrederii membrilor comunităților în capacitatea bibliotecilor de a satisface cerințele lor de lectură;
- crearea și dezvoltarea imaginii pozitive a bibliotecilor; promovarea resurselor/serviciilor/produselor bibliotecii: colecții, servicii, activități de agrement;
- contribuirea/participarea (prin lectură) la procesul de educație a membrilor comunităților pentru învățarea responsabilităților civice, valorilor și principiilor democratice;
- creșterea numărului de membri activi (1232) în grupul public LecturaCentral de pe Facebook;
- creșterea numărului de postări, comentarii și reacții (7364) în grupul public LecturaCentral de pe Facebook.

Rezultatele celor două ediții ale PNCL sunt foarte sugestive și sporesc convingerea că promovarea lecturii cu implicarea bibliotecilor în colaborare cu ceilalți actori cu responsabilități pe acest segment este activitatea care poate aduce plusvaloare bibliotecii.

CZU 027.52:025.21

DEZVOLTAREA RESURSELOR INFORMAȚIONALE ALE BIBLIOTECILOR ÎN CONDIȚIILE ECONOMIEI DE PIAȚĂ

Silvia POPA,
Biblioteca Municipală
„Eugeniu Coșeriu", Bălți

***Rezumat**: Biblioteca trebuie să fie o instituţie rentabilă. Beneficiile oferite comunităţii trebuie să justifice cheltuielile pentru întreţinerea ei. În condiţiile economiei de piaţă, se ia în calcul plusvaloarea pe care o aduce biblioteca comunităţii. Impactul investiţiilor în colecţiile de bibliotecă nu este unul imediat, ci se conturează peste ani şi este indirect. Cartea nu poate fi o marfă obişnuită, nici chiar în condiţiile economiei de piaţă, deoarece ea reprezintă o valoare spirituală. Managerul este obligat să găsească soluţii, să conceapă planuri manageriale care să prevadă dezvoltarea resurselor informaţionale.*

***Cuvinte-cheie**: biblioteci publice, resurse informaţionale, colecţii de bibliotecă, marketingul biblioteconomic, publicitatea cărţii, piaţa producţiei editoriale.*

***Abstract:** Library should be a rentable institution. The benefits offered by her to the community have to answer its maintenance. In conditions of a market economy, the advantages for the community that the library can provide are considered. The impact of investments into the library's collections could not be immediate and direct, but shapes only in some years. Even in conditions of a market economy, a book is not an ordinary produce but represents a spiritual value. Library managers have to find solutions and develop their plans for growth of information sources.*

***Keywords:** public libraries, information sources, library's collection, library marketing, book advertisement, book-publishing market.*

Sursele informaționale sunt baza tuturor științelor, teoriilor și cunoștințelor. Cultura nu are existență, nu are viață fără un suport informațional, fără cărți și lectură. O bună parte din cultura și existența noastră o datorăm cărților. Întrucât biblioteca deține și valorifică sursele informaționale atât clasice, cât și moderne, electronice ea este și va rămâne un element de bază pentru rețelele de informare. Activitatea de dezvoltare și structurare a resurselor informaționale este una prioritară. Aceasta determină în mare măsură funcționalitatea bibliotecii și impactul ei comunitar.

Economia de piață impune circuitul: autor – editor – difuzor – bibliotecă. Trecerea de la furnizorul „unic" – colectorul republican – la stabilirea de relații directe cu furnizorii sau chiar cu producătorii (editurile) cere un bun tact, corectitudine și diplomație în stabilirea unor relații favorabile. În cunoașterea pieței de carte un rol important îl au târgurile și saloanele de carte, care au devenit o prezență permanentă la

noi în țară. Târgurile de carte propun cărți din toate domeniile, pentru toate vârstele, pentru toate gusturile, de la cartea clasică la cartea pe suport electronic. Acestea promovează cartea prin diferite activități și metode – lansări de carte, concursuri, oferte speciale, activități interactive pentru copii și tombole pentru vizitatori.

Când este cerere, în condițiile economiei de piață, editorii acționează din perspectiva comercială, folosind toate instrumentele posibile. Publicitatea cărții a devenit o adevărată industrie. Sunt pe larg folosite planurile editoriale, cataloagele comerciale, recenziile de carte, adnotările, prezentările generoase în reviste ale cărților, autorilor și editurilor. Apare o nouă metodă de publicitate care se făce chiar în interiorul cărților, prezentând la sfârșitul cărții lista titlurilor aceluiași autor sau titluri apărute la aceeași editură. Această metodă este benefică pentru vânzători, pentru autori și a devenit foarte utilă în achiziția de carte pentru biblioteci. Este foarte operativă și eficientă publicitatea online. Prezentarea este orientativă și conține informații despre limbă, numărul de pagini, formatul, prețul, un rezumat al cărții și coperta.

O altă metodă de popularizare este vânzarea cărților sub formă de bonus (ziarul „Adevărul", revista „Караван").

În acest context, trebuie de remarcat importanța bibliotecarilor în popularizarea cărților prin intermediul lansărilor de carte, al expozițiilor, revistelor bibliografice, saloanelor de carte, concursurilor, festivalurilor și tuturor manifestărilor culturale organizate în activitatea de zi cu zi.

Și totuși, publicitatea cărților este considerată insuficientă comparativ cu reclama comercială insistentă (agresivă) făcută la produsele de consum. Trăim într-o societate de consum, suntem atrași de aspectul produselor și cartea nu este o excepție. Ochiul persoanei responsabile de achiziție trebuie să fie foarte selectiv, deoarece calitatea cărții de pe piață variază atât din punct de vedere al prezentării, cât și al conținutului și, bineînțeles, în condițiile economiei de piață, al costului cărții. Cantitatea și calitatea colecțiilor depinde de orientarea achizițiilor. Această orientare are loc în contextul schimbărilor din societate.

Inflația galopantă determină reorganizarea achiziției. În aceste condiții, este obligatorie gestionarea financiară chibzuită (pierderi minime și eficiență maximă) a alocațiilor bugetare și a donațiilor. Cu câțiva ani în urmă era greu de imaginat că va trebui să negociem prețurile pentru a găsi sursa cea mai avantajoasă pentru achiziție. Ar fi bine-venită achiziționarea cărții direct de la edituri, deoarece ele ar asigura reduceri de 20-30%.

În condițiile reconstruirii generale a economiei, când costul unei cărți bune este atât de mare, biblioteca rămâne de cele mai multe ori singura care salvează situația, oferind servicii gratuite, cu toate că creșterea considerabilă a prețurilor la cărți a dus la scăderea puterii de cumpărare a bibliotecilor.

Investițiile bugetare pentru bibliotecile publice au scăzut considerabil. Este necesar de a gasi soluții inovative pentru completarea resurselor informaționale ale bibliotecilor. Deficitul bugetar trebuie suplinit prin alte modalități – schimbul interbibliotecar, sponsorizări din partea firmelor particulare, organizațiilor nonguvernamentale, donații din partea unor asociații culturale, a persoanelor particulare.

O metodă eficientă de dezvoltare a resurselor informaționale, de valorificare a patrimoniului cultural național sunt parteneriatele. Aceste soluții însă nu sunt suficiente pentru acoperirea decalajului dintre „explozia informațională" și deficitul bugetar.

Alocațiile bugetare foarte mici impun o selecție foarte riguroasă. Publicitatea și marketingul sunt percepute ca elemente importante în procesul de selecție, achiziție și dezvoltare a resurselor informaționale ale bibliotecilor. Astfel, procesul de selecție, ca principiu de bază al dezvoltării colecțiilor de bibliotecă, trebuie să fie mai exigent, pentru a asigura utilizatorului informația necesară. Contează nu numai conținutul cărții, dar și aspectul exterior și interior al acesteia, tipul și ilustrarea copertei, calitatea hârtiei, imaginile. Ilustrația este un factor important în decizia de cumpărare a cărții. Copiii au o predilecție deosebită față de cărțile frumos ilustrate. Trebuie de luat în considerație faptul că ilustrarea cărților este un fapt benefic în atragerea cititorilor. Coperta

este mesajul concentrat al cărții. O copertă frumos ilustrată este jocul marketingului, care are un scop unic – vânzarea produsului, dar, în aceeași măsură, și garanția calității. Titlul cărții (dacă el surprinde exact esența conținutului) este foarte important în procesul de selecție în scop de completare a colecțiilor de bibliotecă. Titlul, ambalajul, coperta sunt elementele cărții care îi fac prima recomandare, trecând în plan secundar calitatea textului, care poate fi evaluată prin intermediul criticii literare, al recenziilor. La nivel internațional, marketingul cultural, care vizează cartea, este foarte bine dezvoltat. Astfel, apare cartea de buzunar, care este comodă pentru cumpărători, are un preț mic, dar nu este atât de potrivită pentru colecțiile de bibliotecă. Selecția riguroasă determină calitatea și valoarea informației. În așa mod, va fi garantată gestionarea eficientă a finanțelor.

Societatea în care trăim este o societate a cunoașterii, în care informația înseamnă putere sub orice formă: financiară, politică, economică. Scopul principal al acestei societăți este de a obține și de a valorifica informația. Pentru a contribui la realizarea acestui scop, biblioteca modernă trebuie să dețină această informație în resursele sale informaționale actualizate în permanență, accesibile, bine organizate și conservate.

E necesară modificarea conținutului per ansamblu al resurselor informaționale prin achiziții curente, publicații noi cu subiecte specifice noii societăți în formare. Societatea s-a transformat în una contemporană, informatizată. O bibliotecă, prin resursele sale informaționale, trebuie să fie mereu actuală, la curent cu tot ce este nou.

Modernizarea prevede deschiderea bibliotecilor către purtătorii de informații netradiționali. Treptat informația pe format electronic își face loc și în bibliotecile noastre. Trebuie de menționat avantajul principal – stocarea unei informații imense într-un spațiu restrâns. Noile tehnologii sporesc eficiența serviciilor. Sistemele computerizate oferă un potențial pentru o mai mare precizie, mai multe detalii, o viteză de lucru mai mare. Paralel cu librăriile clasice, în epoca tehnologiilor informaționale există librării online care oferă spre vânzare nu doar cărți tipărite pe suport clasic, dar pun la dispoziție și cărți în format electronic. Avantajele sunt evidente din punct de vedere ecologic (se economisește hârtia, se protejează spațiul forestier); economic (livrarea este rapidă și eficientă); calitativ (prezentarea conține date privitor la conținut, autor, editură, preț, poate fi vizualizată coperta).

De la fondarea primei biblioteci în perioada antică și până în prezent, biblioteca și-a păstrat caracterul fundamental de instituție culturală, educativă și științifică. În acest scop, bibliotecile au acumulat colecții de documente, au elaborat metode de organizare și instrumente eficiente de căutare, pentru a face această informație cât mai accesibilă unui cerc larg de utilizatori. Tendința oricărei biblioteci, în mod normal, este de a-și dezvolta resursele informaționale astfel încât să fie capabilă să asigure cel puțin un minim de informații grupului social, economic, cultural, confesional, politic sau național pe care îl deservește și datorită căruia există.

Colecțiile de bibliotecă sunt în continuă evoluție, în raport cu schimbările ce au loc în societate și cerințele de informare ale utilizatorilor.

Referinţe bibliografice:

1. OSOIANU, Vera. Bibliotecile publice 2016: valoare, plusvaloare şi impact. In: Biblioteca. 2017, nr. 3, p. 69. ISSN 1220-3386.
2. POPESCU, Ioana Valentina. Cartea – subiect al marketingului cultural. In: Biblioteca. 2017, nr. 10, p. 291. ISSN 1220-3386.
3. RÂPEANU, Anca. Dezvoltarea colecţiilor în bibliotecile publice – Ghid pentru bibliotecari [online]. [citat 16.04.2019] Disponibil: ghid-pentru-bibliotecari. arc-software.ro >.
4. TÂRGUL de carte Alba Transilvana, ediţie inaugurală. Convorbire cu Mioara Pop, director al Bibliotecii Judeţene „Lucian Blaga", Alba. In: Biblioteca. 2008, nr. 6, p.165. ISSN 1220-3386.
5. ZAVTUR, Natalia. Managementul colecţiilor bibliotecii: abordarea problemei [online]. [citat 16.04.2019] Disponibil: library. utm.md. > editat> conferinţe.

Parte integrantă a sistemului reuniunilor profesionale, organizate anual de către Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Forumul Managerilor din cadrul Sistemului Național de Biblioteci (FMSNB) are drept scop de a determina prioritățile și axele pentru Anul Biblioteconomic ce urmează, de a centra eforturile bibliotecilor pentru conexiunea priorităților naționale, teritoriale și instituționale. Ediția a 24-a a FMSNB și-a ținut lucrările la 30 octombrie 2019. Comunicatul final al reuniunii poate fi consultat la adresa http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Comunicat%20final%20Forumul%20Managerlor%2030%20octombrie%202019.pdf

În paginile ce urmează, publicăm textele integrale ale comunicărilor, prezentate în cadrul lucrărilor FMSNB.

CZU 027.54:005.21

PREOCUPĂRI STRATEGICE ÎN LUMINA POLITICILOR PROMOVATE DE CONFERINȚA BIBLIOTECILOR NAȚIONALE EUROPENE

Elena PINTILEI,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

***Rezumat**: În lumina politicilor promovate de Conferința Bibliotecilor Naționale Europene, autorul specifică și descrie conținutul următoarelor preocupări strategice pentru Biblioteca Națională a Republicii Moldova: sprijinirea bibliotecilor SNB pentru a crește impactul și a deveni organizații puternice; inițierea și dezvoltarea de servicii pentru comunitate; dezvoltarea bibliotecilor ca instituții de memorie; consolidarea poziției Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în cadrul sistemului național de biblioteci.*

***Cuvinte-cheie**: Conferința Bibliotecilor Naționale Europene, servicii pentru comunitate, impact al bibliotecii.*

***Abstract**: In the light of policies provided by the Conference of European National Librarians, the author specifies and describes the content of strategic preoccupations for the National Library of the Republic of Moldova. They are as follows: supporting libraries from the National Librarianship System in order to increase their impact and become strong institutions, initiation and development of community services, development of libraries as memory institutions, strengthening the position of the National Library of the Republic of Moldova within the National Librarianship System.*

***Keywords**: The Conference of European National Librarians, community services, impact of the library.*

În ultimele decenii, bibliotecile naționale, în special cele din spațiul ex-sovietic, au suportat mai multe schimbări. Fiind schimbat statutul acestora – de la biblioteci republicane de stat la cele naționale – a fost revizuită misiunea, viziunea, organigrama și obiectivele de dezvoltare.

Fiind responsabile de patrimoniul național scris, managementul colecțiilor rămâne una din prioritățile cheie ale bibliotecilor naționale. Acesta se bazează pe oferirea unui acces eficient, în corespundere cu necesitățile utilizatorilor, și ține de noi investiții, de inovații și de eficiența acestor colecții.

Bibliotecile naționale au dezvoltat un parteneriat eficient cu societatea civilă, s-au angajat să promoveze Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030, au creat centre de informare europeană, fiind în căutare de noi categorii de utilizatori, dincolo de cercetătorii și studenții tradiționali.

Aceste aspecte au provocat un interes larg pentru reproiectarea și reorganizarea spațiilor fizice, precum și generarea de idei pentru inovație în servicii și programe publice/culturale. Ca argument poate fi invocat și *Regulamentul cu privire la evaluarea bibliotecilor publice*, care prevede o altă abordare referitoare la spații și colecții, în special segmentul ce ține de acces liber la raft.

Bibliotecile naționale dezvoltă relații de parteneriat formal și informal cu bibliotecile universitare, cu bibliotecile publice, cu muzeele și arhivele, permițându-le să-și asume responsabilități mai ample și noi scopuri.

Ritmul rapid al schimbărilor tehnologice are un impact major asupra tuturor aspectelor activității bibliotecii. În acest context, majoritatea bibliotecilor naționale din spațiul european sunt lideri naționali la capitolul digitizarea colecțiilor de patrimoniu și organizarea de biblioteci digitale. Există o experiență foarte bună ce ține de colaborarea între biblioteci, arhive, muzee. Astfel, Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM) va iniția în anul 2020 un proiect-pilot cu participare internațională, în vederea dezvoltării competențelor în materie la clasare a colecțiilor de carte de patrimoniu. Este vorba de aplicarea Legii privind protejarea patrimoniului cultural național mobil. Atelierele organizate în cadrul proiectului, vor fi destinate managerilor și specialiștilor responsabili de conservarea, restaurarea colecțiilor de patrimoniu.

La fel, în anul 2020, vor fi adaptate spațiile pentru crearea centrului național de digitizare. Odată cu soluționarea problemelor ce țin de digitizarea memoriei naționale, ne vom axa pe susținerea bibliotecilor publice în vederea salvgardării memoriei locale.

Bibliotecile naționale europene sunt instituții complexe, iar viteza schimbării în lumea digitală necesită mai multă flexibilitate acum decât un deceniu în urmă.

În ultimii ani, administrația și partenerii BNRM au investit mult în echipa instituțională, fiind îmbunătățită și comunicarea cu comunitatea bibliotecară. Acest lucru a dus la consolidarea programelor de susținere a dezvoltării competențelor și, de asemenea, la identificarea unor subiecte majore de interes comun, inclusiv planificarea spațiului și a mediului, sustenabilitatea și implicarea publică. Dintre aceste subiecte menționăm:

- sprijinirea bibliotecilor SNB pentru a le crește influența și a le ajuta să devină organizații puternice
- inițierea și dezvoltarea de servicii pentru comunitate
- dezvoltarea bibliotecilor ca instituții de memorie
- consolidarea poziției BNRM în cadrul SNB.

Susținerea bibliotecilor SNB pentru a le crește influența și a le ajuta să devină organizații puternice presupune:

- dezvoltarea agendei de proiecte și activități, bazată pe necesitățile comunității bibliotecare din țară, incluzând o gamă largă de scopuri și activități, inclusiv custodia colecțiilor, reguli de catalogare și clasificare, cercetare biblioteconomică
- identificarea domeniilor prioritare pentru dezvoltarea competențelor bibliotecarilor din țară și asigurarea investițiilor în oportunități de formare și dezvoltare în biblioteconomie și științe ale informării
- promovarea programelor de acordare a granturilor și burselor pentru a permite membrilor comunităților să-și identifice și să-și modeleze propriile domenii prioritare pentru dezvoltare (serviciul informativ al Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul BNRM „*Mă informez. Particip la Proiecte*”), prin intermediul căruia BNRM încurajează bibliotecile/bibliotecarii să dise-

mineze informația, să participe la proiecte și concursuri împreună cu comunitatea, să fie vizibili, activi și creativi

▪ promovarea puterii rețelei de la egal la egal între membrii comunității bibliotecare, încurajarea colaborării

▪ crearea mediilor benefice, relevante pentru discuții și dezbateri pe probleme cheie, prin conferințe, simpozioane anuale și alte evenimente

▪ dezvoltarea, în colaborare cu Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM), a politicii de advocacy în contextul problemelor de dezvoltare a bibliotecilor și societății informaționale

▪ identificarea și intensificarea parteneriatelor cu organizații relevante, care sunt orientate pentru a promova impactul și puterea bibliotecilor, organizațiilor culturale, inclusiv organizații internaționale precum UNESCO, IFLA, LIBER, EBLIDA

▪ sprijinirea/încurajarea bibliotecilor SNB care doresc să-și diversifice sursele de finanțare prin împărtășirea de experiențe și informații despre oportunitățile de atragere a resurselor extrabugetare.

Inițierea și dezvoltarea de servicii pentru comunitate include:

▪ sprijinirea membrilor comunității care dezvoltă servicii inovatoare pentru a răspunde nevoilor în continuă evoluție ale unui spectru larg de audiențe, inclusiv publicul larg, studenți, cercetători și alți membri ai comunității servite

▪ explorarea, proiectarea și utilizarea spațiilor fizice pentru a facilita noi servicii și pentru a angaja diverse audiențe

▪ împărtășirea celor mai bune practici privind dezvoltarea de programe culturale eficiente, de expoziții și evenimente, atât fizice, cât și virtuale, pentru a îmbunătăți accesul la patrimoniul cultural național și european

▪ redactarea permanentă a bazelor de date, elaborate și gestionate de către BNRM (SIBIMOL, Moldavica)

▪ crearea și dezvoltarea Repozitoriului tematic în biblioteconomie și științe ale informării, încurajarea membrilor comunității profesionale pentru crearea conținuturilor.

Dezvoltarea bibliotecilor ca instituții de memorie se bazează pe:

▪ împărtășirea informațiilor, identificarea celor mai bune practici și sprijinirea membrilor comunității bibliotecare pentru îmbunătățirea standardelor profesionale de administrare și gestionare a colecțiilor în diverse formate

▪ sprijinirea activităților de dezvoltare a colecțiilor digitale și serviciilor de acces la acestea, susținând schimbul de competențe și colaborarea în domenii precum digitalizarea în masă a colecțiilor de patrimoniu, utilizarea tehnologiilor inovatoare, respectând dreptul de autor și gestionarea drepturilor digitale

▪ contribuții la adaptarea legislației Republicii Moldova în vederea asigurării suportului de realizare a serviciilor de bibliotecă, a dezvoltării colecțiilor acesteia; este vorba despre reflectarea subiectelor: protecția datelor, arhivarea digitală, gestionarea proprietăților culturale și unificarea digitală; este important ca membrii comunității să fie conștienți de impactul propunerilor promovate.

Consolidarea poziției BNRM în cadrul SNB se axează pe:

▪ implementarea în continuare a noilor prevederi ale Legii cu privire la biblioteci (nr. 160 din 20.07.2017), reieșind din statutul BNRM – centru biblioteconomic național

▪ actualizarea platformelor și modelelor de lucru ale BNRM în contextul erei digitale, asigurând funcționarea eficientă a acestora pentru toți bibliotecarii din țară

▪ dezvoltarea Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării ca serviciu profesional dedicat tuturor membrilor comunității bibliotecare

▪ realizarea Strategiei de dezvoltare a BNRM 2019-2021, implementând planul de acțiuni, iar în caz de necesitate – revizuind competențele și termenii lor de referință

▪ dezvoltarea colaborării cu centrele de formare teritoriale, pentru a asigura o comunicare eficientă cu membrii comunității bibliotecare

▪ dezvoltarea anuală a pârghiilor de comunicare și consultare pentru participarea eficientă a membrilor comunității profesionale la luarea deciziilor

▪ dezvoltarea potențialului site-ului BNRM ca sursă de informații profesionale pentru persoanele interesate din țară și din străinătate (aspecte de conținut și lingvistic)

▪ dezvoltarea strategiilor de marketing în susținerea comunității bibliotecare, orientate către social media și alte canale media.

CZU 021(478)

PERMANENȚE ȘI PRIORITĂȚI ÎN ACTIVITATEA BIBLIOTECILOR

Vera OSOIANU,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

***Rezumat**: Prioritățile naționale ale Anului Biblioteconomic 2020 sunt identificate în rezultatul unei radiografieri a situației actuale și a tendințelor de dezvoltare la nivel internațional. O trecere în revistă a documentelor recent aprobate la nivel internațional și a literaturii de specialitate din diverse țări demonstrează că țările occidentale încearcă să reformeze activitatea bibliotecilor publice, scoțând în prim-plan activitățile cu tentă socială, culturală și de loasir. Autorul reliefează și tendința generală a dezvoltării bibliotecilor publice – de a oferi servicii moderne sau modernizate ca supliment la preocupările constante de promovare a informației, cărții și lecturii.*
***Cuvinte-cheie**: Anul Biblioteconomic 2020, priorități naționale, acces la informație.*

***Abstract**: The national priorities of the Library Year 2020 identify due to "radiography" of current situation and international development trends. Study of recently approved international documents and literature from abroad shows that Western countries try to improve the activity of public libraries by focusing on social, cultural and leisure activities. The author highlights the general tendency of public libraries development, which is to offer modern or modernized services to supply their constant promotion of information, books and reading.*
***Keywords**: Library Year 2020, national priorities, access to information.*

Forumul Managerilor din Sistemul Național de Biblioteci, care, de regulă, își desfășoară lucrările la final de an, trasează prioritățile de activitate pentru anul ce urmează. Evident că nu putem vorbi despre prioritățile naționale fără a face o radiografiere a situației actuale și a tendințelor de dezvoltare la nivel internațional. O trecere în revistă a documentelor recent aprobate la nivel internațional și a literaturii de specialitate din diverse țări demonstrează că țările occidentale încearcă să reformeze activitatea bibliotecilor publice, scoțând în prin plan activitățile cu tentă socială, culturală și de loasir.

În acest sens, tendința generală a bibliotecilor publice este de a oferi servicii moderne sau modernizate ca supliment la preocupările constante de promovare a informației, cărții și lecturii. Pentru a servi mai bine comunitățile și a atrage noi utilizatori bibliotecile:

- angajează lucrători sociali;
- inițiază proiecte de prezervare a istoriei, culturii și genealogiei;
- se impun ca și catalizatori al comunității locale;
- oferă spații sigure pentru cetățeni în varii scopuri;
- oferă servicii mobile pentru persoane cu diverse deficiențe;
- ajută imigranții să-și perfecteze acte, să obțină cetățenie etc.

Conferința IFLA 2020, care își va

desfășura lucrările la Dublin, Irlanda, între 15-21 august 2020, va avea genericul: *A inspira. A se angaja. A permite. A conecta.* Aceste deziderate oglindesc toată gama de servicii și activități menite să țină biblioteca în vizorul utilizatorilor, dar și al decidenților.

Un document deosebit de important, fără de care stabilirea priorităților anului 2020 este de neconceput, este ***Strategia IFLA 2019-2024***, aprobată la Congresul IFLA 2019 (5). Strategia IFLA este o foaie de parcurs pentru viitorii cinci ani. Acest document reprezintă o etapă importantă în activitatea IFLA, de la inițierea discuțiilor în cadrul proiectului de elaborare a Viziunii Globale privind Viitorul Bibliotecii, lansat în martie 2017, la Strategia acțiunilor. Este rezultatul unui proces unic incluziv – elaborarea Viziunii Globale IFLA (4).

Prin implicarea a zeci de mii de profesioniști din domeniul biblioteconomiei și științelor informării din peste 190 de țări într-o conversație despre atuurile și oportunitățile domeniului, Viziunea Globală a furnizat energia și a reprezentat calea pentru această strategie.

IFLA a elaborat documentul bazându-se și pe o evaluare a punctelor forte existente ale IFLA și a angajamentului său pentru obiectivele ONU pentru dezvoltarea durabilă.

Direcțiile strategice IFLA 2019-2024 evidențiază patru domenii de interes în îndeplinirea misiunii IFLA:

1. consolidarea vocii globale a bibliotecilor;
2. inspirarea și îmbunătățirea practicii profesionale;
3. conectarea și consolidarea domeniului;
4. optimizarea organizației.

În fiecare direcție strategică, patru inițiative cheie oferă un cadru în jurul căruia pot fi dezvoltate acțiuni pentru consolidarea domeniului și pentru realizarea viziunii IFLA – un domeniu puternic și unit, care susține societăți alfabetizate, informate și participative. Potrivit strategiei, misiunea IFLA este de a inspira, a se angaja, a permite, a conecta.

Un alt document, izvor pentru inovare și creativitate, este ***Banca de Idei*** IFLA https://ideas.ifla.org/. ***Banca*** este o platformă unică de idei inspiratoare pentru un domeniu de bibliotecă puternic și unit și reprezintă viziunea colectivă privind viitorul bibliotecilor din toată lumea. Este produsul proiectului Viziunea Globală privind Viitorul Bibliotecii 2017-2018, care a adus pe aceeași platformă de discuții peste 30 000 de persoane din 190 de țări membre ale Națiunilor Unite, care au distribuit peste 8 500 de idei vizând bibliotecile. Banca depozitează mii de idei distribuite de bibliotecari din întreaga lume, de la advocacy și necesități sociale la tehnologii și digital, schimbarea comportamentului și dezvoltarea liderilor tineri etc. Ideile pot inspira bibliotecarii la shimbarea comunității, oferirea serviciilor mai bune, susținerea Agendei ONU 2030. La dezvoltarea Băncii de Idei poate contribui oricine și oricând, produsul fiind în continuă dezvoltare.

Un document foarte util pentru lumea bibliotecară, în special în vederea dezvoltării serviciilor noi, este raportul ***Dezvoltare și acces la informație 2019***, elaborat de IFLA în colaborare cu Grupul Schimbări Tehnologice și Sociale din cadrul Școlii de Informare a Universității Washington (3). Este a doua ediție a raportului, prima fiind elaborată în anul 2017. În prefața raportului, Gloria Perez-Salmeron, președintele IFLA, își exprimă convingerea că, în timp ce viețile oamenilor se consumă tot mai mult online, bibliotecile devin din ce în ce mai vitale ca spații fizice pentru întâlniri, locuri unde cetățenii solicită sfaturi, instituții cu un demers clar de a ajuta comunitățile. Potrivit raportului, rolul informației pentru societate niciodată nu a fost mai important ca în prezent, în special ca sursă vitală pentru inovare și creativitate. A oferi tuturor acces la informație înseamnă a oferi siguranța că fiecare are oportunitate de a învăța, a se dezvolta, a lua decizii mai bune pentru el și pentru cei din jur. Raportul este focusat pe Agenda ONU 2030, iar scopul este de a oferi dovada accesului la informații ca promotor al dezvoltării.

Literatura de specialitate demonstrează că în lumea bibliotecară nu există consens privind viitorul cărții și lecturii și nici al bibliotecii în ansamblu. Discuțiile pe margi-

nea elaborării viziunii globale a bibliotecii au demonstrat că lumea este destul de confuză privind viitorul acestora. O mare parte dintre profesioniștii domeniului și domeniilor adiacente pledează pentru regândirea funcțiilor bibliotecii și reorientarea spre oferirea serviciilor sociale.

Semnatarii ***Manifestului Bibliotecii pentru Europa*** din anul 2018 – cele mai prestigioase organizații profesionale europene precum EBLIDA, LIBER, SPARC Europe, Public Libraries 2030 – vor o Europă care:

• garantează că fiecare persoană, în orice moment al vieții sale, este capabilă să învețe, să citească și să se dezvolte prin intermediul bibliotecii (Avem confirmarea lui Ray Bradbury în acest sens care scria: „Eu m-am instruit în bibliotecă. Absolut gratuit".);

• plasează accesul în centrul acțiunilor sale din domeniul culturii, științei și inovației;

• se angajează pe deplin să realizeze Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU și să promoveze accesul la informații în cadrul inițiativelor de aderare și dezvoltare.

Ca europeni și susținători ai valorilor europene, de aici trebuie să ne inspirăm. Aceasta este calea de urmat.

Ofertele Universale ale Bibliotecii, elaborate de profesioniștii britanici în anul 2013 și revizuite anual, ultima actualizare fiind cea din 2019, oferă o idee amplă despre serviciile bibliotecilor pe care oamenii le așteaptă de la bibliotecă. Cele patru mari domenii de implicare includ:

• Lectura

• Informația și digitalul,

• Cultura și creativitatea (Creativitatea fiind nou),

• Sănătatea și bunăstarea (doar Sănătatea nu este suficientă pentru un domeniu cheie).

De remarcat că de la biblioteca publică utilizatorii așteaptă în continuare un spectru foarte larg de activități.

O abordare nouă pentru biblioteca din spațiul virtual propune David Lee King, expert american și lider mondial în tehnologii informaționale, adoptate de biblioteci. Acesta susține că oferta bibliotecii din spațiul virtual trebuie văzută ca o ***filială digitală a bibliotecii***. Potrivit lui D. L. King, filiala digitală este suma totală a prezenței digitale a bibliotecii în web. O asemenea abordare definește serviciile și informațiile pe care biblioteca trebuie să le ofere online. Similaritățile dintre biblioteca fizică și filiala digitală includ: un spațiu de vizitat, ceva de făcut, conținuturi pentru utilizare, personal pentru interacționare.

Ca și anterior, lumea bibliotecară este în expectativa unor ***modele de dezvoltare***. Aici putem porni de la un exemplu foarte concret și evident vehiculat pe larg pe tot parcursul anului 2019 – Biblioteca Oodi, Helsinki, inaugurată la 5 decembrie 2018, care la Congresul IFLA 2019 deja a fost menționată cu premiul în valoare de 5 mii de euro la nominalizarea „Cea mai bună bibliotecă publică nouă din lume". Biblioteca servește aproximativ 10 mii de utilizatori zilnic, punctul de atracție fiind serviciile sociale gratuite. Oodi dispune de: cinematograf, săli pentru lecții și activități pentru cercurile largi de beneficiari, restaurant, unde se servește gratuit ceai, cafea și se permite ca persoanele să vină cu produsele proprii; ateliere de cusut, ateliere tehnice etc.; studio de înregistrări audio, spații pentru jocuri; sală de lectură cu peste 100 000 exemplare de cărți în 17 limbi, dintre care 70% în acces liber. În afară de cărți aici pot fi împrumutate diferite instrumente muzicale, sportive etc.

Creată prin consultarea maselor largi de utilizatori activi și potențiali, biblioteca Oodi este considerată prototipul bibliotecii viitorului. De menționat că biblioteca îmbină perfect serviciile moderne și cele tradiționale modernizate.

Evident, Oodi este un model excelent de dezvoltare. Dar…

Cine în Republica Moldova poate construi o bibliotecă supermodernă de 89 milioane de euro? Câte biblioteci din Republica Moldova pot construi spații noi, chiar și foarte modeste? Biblioteca din Mălăiești? Este o excepție care întărește regula! Care bibliotecă poate cumpăra imprimante sau scanere 3D, mașini de tăiat cu laser, poate amenaja cafenele, restaurante cum este

cazul Oodi? Răspunsul este evident. Și în aceste cazuri ce facem? Ne concentrăm pe instrumentele și posibilitățile pe care le avem. Și nu avem puține. Valorificăm bunurile de care dispunem.

Cele mai mari valori ale bibliotecilor noastre sunt: bibliotecarii, colecțiile, tehnologiile și serviciile bazate pe posibilități reale. Peste 80% din bibliotecile publice teritoriale dispun de calculatoare și acces la internet.

Care sunt valorile domeniului bibliotecar (conform datelor statistice 2018) ce pot aduce plusvaloare?

Infrastructura – 2 690 biblioteci, dintre care:

• 1 774 (65%) dețin calculatoare;

• 1 566 (58,2%) sunt conectate la internet;

• potențialul intelectual – 4 167 bibliotecari (din personalul total de 4 969);

• unități de păstrare – 86 772 325;

• 6 123 parteneriate locale, naționale și internaționale.

Mult sau puțin? Fiecare va răspunde diferit, dar cu aceste instrumente trebuie să muncim și în baza lor să identificăm prioritățile. Respectiv, atunci când stabilim prioritățile, trebuie să inventariem posibilitățile și instrumentele disponibile. Funcțiile principale ale bibliotecii, în special articolul 5 din *Legea cu privire la biblioteci* pot fi realizate chiar și cu acest minim de resurse.

În baza acestora, precum și a tendințelor semnalate de practica internațională, au fost conturate prioritățile pentru activitatea bibliotecilor în anul 2020, respectiv:

• promovarea lecturii ca bază pentru cunoaștere și dezvoltare;

• dezvoltarea serviciilor inovative de bibliotecă ca bază pentru dezvoltarea comunităților prin susținerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030;

• dezvoltarea capacităților personalului din biblioteci: învățare orientată, dezvoltare profesională, oportunități pentru rețele;

• amplificarea poziției bibliotecilor ca actori cheie și facilitatori ai Științei Deschise.

Cum se încadrează Biblioteca Națională în contextul problemelor mari cu care se confruntă comunitatea bibliotecară, îngrijorării tot mai mari la nivel mondial privind starea promovării informației și a lecturii și de ce Forumul Managerilor 2019 a declarat promovarea lecturii prioritate strategică, iar anul 2019 a fost declarat Anul Promovării Lecturii?

Biblioteca Națională a Republicii Moldova a fost mereu și rămâne consecventă în căutarea unor modalități noi, adecvate timpului, de promovare a cărții și lecturii, menite să dinamizeze această activitate, să consolideze eforturile pe acest segment, să sensibilizeze decidenții și să intereseze cercurile largi de cititori reali și potențiali. Mesajul puternic al pledoariilor pro lectură se fundamentează pe importanța lecturii, indiferent de format, în dezvoltarea și devenirea personalității; în schimbarea și modernizarea comunităților și a societății în întregime. Aceste preocupări ale BNRM, care este și centru biblioteconomic național, se răsfrâng nu numai asupra personalului instituției, ci și asupra tuturor bibliotecarilor și profesioniștilor de pe segmentele adiacente. Activitățile care s-au perindat pe parcursul anului 2019 pe acest segment al activității sunt etape noi, calitative, incluzând:

• ediția a II-a a Programului Național *LecturaCentral*, 1-30 septembrie;

• conferința **Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare,** 25 septembrie;

• editarea lucrării ***Lectura și scările*** (avându-i printre autori pe cei mai importanți actori de pe scena promovării cărții și lecturii).

În cercurile largi de utilizatori, bibliotecile încă sunt percepute ca spații confortabile, unde se acordă atenție cărții și lecturii, învățării, culturii, artei, TIC, schimbului de informații, creativității, activităților de organizare a timpului liber.

Promovarea informației, cărții și lecturii, indiferent de format, este una dintre responsabilitățile bibliotecii atribuite prin lege. Ce se întâmplă pe acest segment?

Barometrul Opiniei Publice 2019, făcut public în februarie, stipulează că în Republica Moldova, zilnic:

• citesc ziare 5% dintre respondenți;

• ascultă radioul 25%;

• privesc televizorul 74%;

• citesc cărți 6%;

• utilizează internetul 52% dintre respondenți.

Testarea PISA 2015 demonstrează că 45,8% dintre elevii testați au fost declarați analfabeți funcțional în domeniul Lectură/ Citire. Comparativ cu 2009, s-a atestat o creștere cu 28 de puncte, dar restanțele sunt considerabile.

Cifrele demonstrează că actorii antrenați în activitățile de promovare a lecturii și a culturii lecturii au responsabilități enorme.

Dezvoltarea competențelor de lectură și de cultură a lecturii se află la intersecția mai multor profesii. Fiecare profesie cu responsabilități de promovare a lecturii are acumulate experiențe impresionante – marea provocare este activitatea sistemică.

Ca responsabilitate interdisciplinară, promovarea lecturii este fundamentată pe folosirea în comun și transferul de concepte și metodologii între mai multe profesii. Aici se unesc eforturile mai multor actori de bază, antrenați în organizarea și promovarea lecturii: scriitori, cercetători, cadre didactice, editori, librari, bibliotecari – profesioniști, care, potrivit responsabilităților, au menirea să organizeze procesul lecturii, să demonstreze importanța lecturii pentru formarea intelectuală a omului, dezvoltarea gândirii critice și estetice, să altoiască dragostea pentru lectură și să pună cartea în mâna cititorului, cât mai devreme și cât mai des.

Fiecare actor are metodele sale, important este ca aceștia să găsească tangențe de colaborare, lucruri pe care actorii de pe segmentul promovării lecturii le pot face împreună și se pot ajuta reciproc. Bibliotecarii pot prelua de la cadrele didactice experiențe care să-i ajute pe cititori să înțeleagă rolul lecturii pentru modelul dezvoltării personale, practicate în mediul de învățământ. La rândul lor, cadrele didactice pot prelua de la bibliotecari experiențe atestate de bibliotecile lumii, care au demonstrat interes din partea cititorilor și eficiență. Cunoașterea proiectelor și practicilor de calitate de către ambele părți ar avantaja profesioniștii și i-ar îmbogăți reciproc.

Prin cunoașterea strategiilor didactice eficiente, menite să crească motivația și plăcerea lecturii, bibliotecarii și cadrele didactice se pot ajuta unii pe alții. Cadrul formal, specific cadrelor didactice, și cadrul nonformal, specific bibliotecarilor, pot fi conjugate pentru rezultate benefice cauzei comune – dezvoltarea competențelor de lectură și combaterea analfabetismului funcțional.

Deși există experiențe foarte grăitoare de conlucrare a cadrelor didactice cu bibliotecarii pe segmentul de promovare a lecturii, mai sunt încă momente asupra cărora trebuie de lucrat.

Despre importanța dezvoltării economice în ascensiunea unei țări se știe foarte bine, mai puțin însă se vorbește că dezvoltarea economiei trebuie să aibă loc paralel cu dezvoltarea culturală. Aici apare în scenă intelectualitatea –„îngerii" care tind spre cunoaștere (cum sună una dintre definiții) – care trebuie să infiltreze cât mai adânc în conștiința oamenilor acest adevăr.

Un moment care trebuie discutat la diverse niveluri de responsabilitate este faptul că publicațiile sunt foarte scumpe, cel puțin pentru realitatea noastă, iar oamenii nu pot cumpăra cărți scumpe. Politica prețurilor trebuie schimbată, dacă vrem ca publicațiile să ajungă la câți mai mulți cetățeni. În Germania, de exemplu, prețul cărții îl stabilește editura și acesta nu poate fi majorat.

Susținerea editării cărților de către stat este o practică cunoscută în mai multe țări. Există această practică și în Republica Moldova. Însă cele aproximativ 5 milioane de lei (2019) destinați programului de editare a cărții naționale este o sumă prea mică pentru a acoperi necesitățile de actualizare a colecțiilor. Rata medie de înnoire a colecțiilor de 83 de ani (2019) (în timp ce recomandările IFLA/UNESCO sunt de 7-10 ani) este mărturie grăitoare a unei colecții învechite fizic și moral. În asemenea condiții, cartea, care de-a lungul timpului a contribuit la progresul persoanei, poate contribui acum la distrugerea ei. Or, niciun stat nu trebuie să fie indiferent la faptul citesc sau nu cetățenii săi și ce anume citesc.

O bibliotecă prosperă și bine dotată este fața unei comunități prospere. Este bine cunoscut faptul că biblioteca zilelor noastre nu se poate ține doar pe carte, indiferent dacă este în format tradițional sau electronic, dar nimeni nu poate afirma că atât cărțile, cât și informația de calitate sunt mai puțin necesare acum decât cu sute de ani în urmă.

Lectura este cea mai veche abilitate intelectuală a omului și practicarea lecturii este în măsură să dezvolte omul și societatea. Esența activității tuturor actorilor angajați pe scena promovării lecturii și a culturii lecturii este „să facă cărțile să vorbească" și să infiltreze cât mai adânc în societate adevărul că „dacă nu citești la timp, înțelegi prea târziu".

Nu există rețete de-a gata cum să altoiești dragostea pentru carte și lectură, indiferent de format, dar există experiențe și practici de calitate, demne de a fi surse de inspirație și există un câmp imens pentru exploatări inovaționale – acesta a fost firul roșu al conferinței cu tema „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare", cu participarea celor mai importanți actori de pe scena promovării cărții și lecturii.

În ultimul timp se vorbește mult despre cititorul de elită (1). La fel de mult se discută despre biblioteca națională ca loc pentru elitele culturale (Marea Britanie, Rusia). Sunt puncte de vedere pe care le percepem ca atare. Or, sarcina principală a bibliotecarilor este să ajungă de la cititorul de elită la cercurile largi de cititori. Biblioteca a fost concepută ca și garant al protecției sociale în cultură. Aceasta este abordarea corectă și orice țară care susține biblioteca, cartea și lectura este pe calea cea bună.

Esența bibliotecii este să ajute oamenii să se ajute singuri. Aici bibliotecarii chiar au un cuvânt greu de spus.

Referințe bibliografice:

1. CIOBANU, Mircea V. „Târgul de carte – o Reuniune a intelectualilor rasați" [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: http://www.jc.md/a-politice-reuniunile-cititorilor-de-elita/.
2. CRIZA lecturii la adolescenți și audiobook-urile drept soluție [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: https://www.desprecopii.com/info-id-3431-nm-Criza-lecturii-la-adolescenti.htm.
3. DEVELOPMENT and access to information 2019 [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: https://da2i.ifla.org/da2i-report-2019/.
4. IFLA Global Vision Ideas Store [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: https://ideas.ifla.org/.
5. IFLA STRATEGY 2019-2024 [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: https://www.ifla.org/files/assets/hq/gb/strategic-plan/ifla-strategy-2019-2024-en.pdf.
6. LEE KING, David. Your Digital Branch: Much More than Your Website [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: http://www.davidleeking.com/your-digital-branch-much-more-than-your-website/.
7. MONUMENTE dedicate cărții și lecturii [on-line]. [Accesat: 16 octombrie 2019]. Disponibil: https://clubbib2.wordpress.com/2017/07/03/monumente-dedicate-cartii-si-lecturii/.

CZU 023.5:005.963

DEZVOLTAREA CAPACITĂȚILOR PERSONALULUI DE SPECIALITATE DIN BIBLIOTECI: ÎNVĂȚARE ORIENTATĂ, DEZVOLTARE PROFESIONALĂ, OPORTUNITĂȚI PENTRU REȚELE

Ludmila CORGHENCI,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Ideea principală promovată de către autor – dezvoltarea capacităților profesionale ale personalului de bibliotecă în funcție de necesitățile, interesele comunității servite, îmbinate organic cu prioritățile naționale și strategiile structurilor de profil internaționale. În acest sens, sunt analizate scopurile definitorii ale educației secolului al XXI-lea, formulate de UNESCO, strategia și inițiativele-cheie pentru anii 2019-2024 ale IFLA, precum și prioritățile profesionale ale Anului Biblioteconomic 2020 (aprobate la Forumul Managerilor din cadrul Sistemului Național de Biblioteci, 30 octombrie 2019).*
Cuvinte-cheie: *educația secolului XXI, strategia 2019-2024 IFLA, competențe profesionale.*

Abstract: *The main idea promoted by the author is the development of professional capacities of the library staff according to needs and interests of the served community, naturally combined with the national priorities and the strategies of the international library structures. In this regard, the defining goals of the 21st century education, formulated by UNESCO, the strategy and key initiatives of IFLA for the years 2019-2024, as well as the professional priorities of the Library Year 2020 (approved at the Forum of Managers of the National Librarianship System, October 30, 2019) are analyzed.*
Keywords: *21st century education, IFLA strategy 2019-2024, professional skills.*

Importanța dezvoltării capacităților personalului din biblioteci devine mai mare în condițiile orientării spre „consolidarea rolului bibliotecii în societatea modernă prin dezvoltarea acesteia ca un serviciu public de asigurare a accesului la lectură și de dezvoltare a interesului pentru informare, învățare, educație și cercetare, activități culturale, precum și prin sporirea capacităților de implicare a bibliotecii în transferul de cunoștințe și în formarea liberă a opiniilor” (5). Este necesar de a consolida aceste capacități pe valori fundamentale, care ar prefigura conținutul activității în funcție de exigențele sociale și ar pregăti personalul din biblioteci pentru adaptare la schimbările mediilor (1, p. 10).

Astfel, furnizorii de programe educaționale pentru personalul din biblioteci trebuie să țină cont de scopurile definitorii pentru educație în secolul al XXI-lea, stabilite de către Conferința Internațională a UNESCO (septembrie 2001). Acestea orientează spre:

▪ *a învăța să înveți* (a ști să acumulezi pe parcursul întregii vieți cunoștințe și informații, a învăța să „pescuiești", nu doar să ți se ofere „peștele")

▪ *a învăța să faci* (să obții/dețiicompetențe profesionale, dar și cele necesare adaptării la schimbările lumii moderne)

▪ *a învăța să fii* (deținerea valorilor morale și sociale, manifestarea „eu-lui", capacitatea de a evalua propriile acțiuni și de a fi responsabil)

▪ *a învăța să trăiești cu alții* (a conlucra cu colegii, utilizatorii, decidenții din punctul de vedere al toleranței, pluralismului, respectului).

Ce competențe (cunoștințe, abilități, atitudini) fundamentale urmează să fie dezvoltate/deținute de către personalul de bibliotecă în contextul acestor scopuri? În publicațiile de specialitate acestea sunt identificate după cum urmează (1, 3):

▪ manifestarea unei deschideri spirituale solidare, tolerante și civice în raport cu factorii interesați

▪ soluționarea în manieră cooperantă și de colaborare a problemelor

▪ competențe ce țin de cultura managerială

▪ valorificarea constructivă a informației preluată din diverse surse

▪ gestionarea eficientă a propriului timp liber în sensul formării și dezvoltării personale

▪ proiectarea unui stil de viață sănătos din punct de vedere biologic, psihologic și social

▪ participarea activă în cadrul proiectelor de interes comunitar în vederea eficientizării mediului ecologic, sanitaro-public, demografic și familial

▪ valorificarea diverselor strategii comunitare.

Scopurile definitorii pentru educație în secolul al XXI-lea, adoptate și promovate de UNESCO, orientează dezvoltarea, fundamentarea capacităților persoanelor (inclusiv ale personalului din biblioteci) în funcție de factorii și tendințele de perspectivă, determinate de: schimbări economice și demografice, mutații culturale și progrese științifice, poluarea mediului etc. Ele sunt în consens cu conceptul educației prospective, dezvoltat de către Clubul de la Roma – organizație al cărei scop este să supună atenției întregii lumi aspecte referitoare la viitorul planetei, compus din oameni de știință, economiști, oameni de afaceri, înalți funcționari publici, șefi de stat și foști șefi de stat de pe toate cele cinci continente. „Dacă Clubul de la Roma are vreun merit, acesta este întâietatea în a se răzvrăti împotriva ignoranței sinucigașe a omenirii cu privire la adevărata ei condiție" – sunt spusele fondatorului Clubului, Aurelio Peccei, industriaș italian, inițiatorul și unul dintre membrii fondatori ai Clubului de la Roma (1908-1984).

De ce trebuie să ne axăm pe conceptul educației prospective? Educația prospectivă contribuie la edificarea unei personalități care poate „prevedea pentru a preveni", poate declanșa schimbarea pozitivă atât la nivelul propriului eu, cât și la nivelul colegului, membrului comunității… Nu astfel ne dorim să fie un bibliotecar? Este important la fel să cunoaștem, să ținem cont și să fim conștienți de faptul că educația prospectivă nu pune accentul doar pe asimilarea, acumularea de cunoștințe și informații – doar posibilitățile de asimilare sunt limitate. Educația prospectivă pune accent pe aplicarea principiului privind experiențele de viață și pe prevederea consecințelor acțiunii individului, deci pe impactul implementării cunoștințelor acumulate, transformarea acestora în cunoaștere (1, 3).

Aplicarea principiului educației prospective axează furnizorii de programe educaționale pentru personalul de specialitate din biblioteci pe următoarele strategii (1, 6):

▪ asigurarea unui echilibru optim între dimensiunea informativă și cea formativă

▪ centrarea pe învățarea inovatoare

▪ implementarea principiilor și a conținuturilor învățării anticipative

▪ acceptarea educației de-a lungul întregii vieți a persoanei

▪ abordarea globală și abordarea coerentă a conținutului

▪ adaptabilitatea la schimbare.

Programele educaționale, elaborate de către centrele biblioteconomice orientate spre valorile fundamentale, au drept scop prioritar dezvoltarea competențelor pro-

fesionale. În acest sens, un suport esențial prezintă Strategia IFLA 2019-2024, oferind conținuturi, sugestii, subiecte pentru dezvoltarea capacităților personalului de specialitate din biblioteci.

În continuare sunt prezentate orientările de perspectivă pentru dezvoltarea competențelor profesionale ale personalului de specialitate din biblioteci, fundamentate pe Strategia IFLA 2019-2024 (4):

▪ *Direcția strategică 1.* A consolida vocea globală a bibliotecilor/bibliotecarilor:

✓ leadership în bibliotecă

✓ biblioteca și libertatea intelectuală, dreptul de autor, drepturile omului

✓ inițiative ale bibliotecilor în sprijinul Științei Deschise

▪ *Direcția strategică 2.* A inspira și a îmbunătăți activitatea profesională:

✓ managementul inovațiilor

✓ dezvoltarea competențelor de evaluare a impactului bibliotecii (implementarea prevederilor standardelor în vigoare)

✓ componenta documentară a bibliotecii: context al prevederilor managementului de calitate (context al Regulamentului privind evaluarea bibliotecii publice)

✓ dezvoltarea competențelor de cercetare statistică, de marketing, bibliografică, biblioteconomică

▪ *Direcția strategică 3.* A conecta și a amplifica potențialul comunității profesionale, domeniului profesional:

✓ consolidarea activității în rețea

✓ dezvoltarea instrumentelor de rețea virtuală în sprijinul formării profesionale continue

✓ comunicarea profesională, managerială în biblioteci

▪ *Direcția strategică 4.* A optimiza capacitatea bibliotecii publice:

✓ schimbarea și inovarea în activitatea bibliotecii (resurse umane, resurse documentare, proiecte etc.)

✓ biblioteca publică – centru comunitar (de educare și învățare, social, cultural, de informare generală, pentru tehnologia informației)

✓ identitatea vizuală a bibliotecii: cum o dezvoltăm și o augmentăm? Elemente fundamentale

✓ comunicarea instituțională și brandul bibliotecii.

Evident, axele prezentate pot fi completate, dezvoltate în funcție de specificul și necesitățile de dezvoltare a competențelor profesionale din cadrul bibliotecii/rețelei.

În ofertele educaționale pentru anul 2020 ale furnizorilor de programe educaționale recomandăm de a integra/reflecta prioritățile profesionale ale Anului Biblioteconomic 2020:

▪ *promovarea lecturii ca bază pentru cunoaștere și dezvoltare* (competențe de abordare conceptuală, de dezvoltare a programelor, a parteneriatelor, competența de cultura lecturii, interferențe de conținut ale culturii lecturii etc.)

▪ *dezvoltarea serviciilor inovative de bibliotecă ca bază pentru dezvoltarea comunităților prin susținerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030* (identificarea obiectivelor-țintă pentru comunitate, centrarea eforturilor profesionale pe acestea, contabilizări și promovări către factorii de resort etc.)

▪ *amplificarea poziției bibliotecilor ca actori cheie și facilitatori ai Științei Deschise* (abordare conceptuală, intensificarea implicării bibliotecilor pentru funcționalitatea componentelor Științei Deschise, utilizarea eficientă a potențialului informațional al bazelor de date în Acces Deschis, intensificarea relațiilor profesionale între biblioteci „creatoare" și „beneficiare" de conținut științific deschis; Biblioteca – conector între public și procesul de cercetare, integrarea bibliotecii publice privind dimensiunile Științei Cetățenilor sau Științei Participative; demonstrarea impactului și valorii economice a bibliotecii publice în contextul fenomenului Știința Deschisă).

Dezvoltarea capacităților personalului de specialitate din biblioteci este un proces în permanentă reconstrucție, fiind o modalitate de creștere sigură a plusvalorii profesiei și bibliotecii. Încurajăm comunitatea profesională să țină în vizor apelul la acțiune al IFLA: „Partajează-ți acțiunile, creează-ți conexiunile și răspândește cuvântul!"

Referințe bibliografice:

1. BUTNARI, Nadejda. Noile educații. Suport de curs. [citat 28 octombrie 2019]. Disponibil: http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1569/Suport_Butnari.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
2. CORGHENCI, Ludmila. Personalul de bibliotecă – avantajul competitiv al acesteia. In: Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova: Studiu statistic 2017-2018. Chișinău, 2019, pp. 43-48. ISBN 978-9975-3361-6-1.
3. CRISTEA, Sorin. Fundamentele ştiinţelor educaţiei. Teoria generală a educaţiei. Chişinău: Litera Educaţional, 2003. 240 p. ISBN 973-7916-52-2.
4. IFLA Strategy 2019-2024. [citat 28 oct. 2019] Disponibil: https://www.ifla.org/files/assets/hq/gb/strategic-plan/ifla-strategy-2019-2024-en.pdf.
5. LEGE cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. [citat 22 noiembrie 2019]. Disponibil: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371219.
6. LUNGU, Viorelia. Educația prospectivă și problematica contemporană. [citat 22 noiembrie 2019]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Educatia%20prospectiva%20si%20problematica%20contemporana.pdf.

CZU 021.4:341.123.051

DEZVOLTARE ȘI ACCES: DIVERSIFICAREA SERVICIILOR AXATE PE REALIZAREA AGENDEI ONU 2030

Ecaterina DMITRIC,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

***Rezumat**: Articolul reflectă activitatea bibliotecilor publice din Republica Moldova privind realizarea Agendei ONU 2030, care cuprinde 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD). Implementarea ODD 2030 în Republica Moldova este o prioritate națională care are la bază Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030", prin care Agenda 2030 este adaptată la contextul național al Republicii Moldova. Bibliotecile din SNB promovează Angenda ONU, începând cu anul 2017, ca fiind o prioritate națională pentru biblioteci până în anul 2030. Astfel se aliniază recomandărilor IFLA, care susține această cauză, oferind bibliotecilor diverse instrumente profesionale privind implementarea ODD 2030.*

***Cuvinte-cheie**: SNB, ODD 2030, servicii de bibliotecă, priorități naționale 2020.*

***Abstract**: The article reflects the activity of the public libraries of the Republic of Moldova in realization of the UN Agenda that includes 17 Sustainable Development Goals 2030. The implementation of the SDG 2030 is a national priority in the Republic of Moldova based on the National Development Strategy "Moldova 2030", by which the 2030 Agenda is adapted to the national context of the Republic of Moldova. The National Librarianship System libraries promote the UN Schedule, starting with the year 2017 as a national priority for libraries until 2030, thus being aligned to the IFLA recommendations supporting this cause, that offer the libraries various professional tools for the implementation of the SDG 2030.*

***Keywords**: National Librarianship System, Sustainable Development Goals (SDG) 2030, library services, national priorities 2020.*

La 25 septembrie 2015, liderii mondiali, adunați la sediul ONU din New York, au aprobat Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030. Agenda cuprinde 17 Obiective Globale, care prevăd lupta cu sărăcia, lupta cu inegalitatea și injustiția, soluționarea problemelor ce țin de schimbările climatice până în anul 2030.

Republica Moldova și-a asumat să atingă 106 ținte pentru o viață mai bună până în anul 2030. Respectivele ținte reprezintă rezultatul adaptării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, pe care Moldova s-a angajat să o pună în aplicare, împreună cu alte 192 de state membre ale ONU, prin adoptarea Declarației Summitului privind Dezvoltarea Durabilă, care a avut loc la New York în septembrie 2015. În acest context, la 14 decembrie 2018, a fost aprobată Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030", prin care Agenda 2030 este adaptată la contextul național al Republicii Moldova. Scopul strategiei este centrat pe oameni și pe sporirea calității vieții acestora, fortificarea capacităților la nivelul fiecărui om, al comunității și al societății în ansamblu de a se adapta la schimbările cu caracter disruptiv și de a valorifica oportunitățile pe care le

oferă viitorul pentru a atinge o calitate mai înaltă a vieții.

Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030" este un document de viziune strategică, care indică direcția de dezvoltare a țării și a societății ce trebuie urmată în următorul deceniu, având la bază principiul ciclului de viață al omului, drepturile și calitatea vieții acestuia și include patru piloni ai dezvoltării durabile, cu 10 obiective corespunzătoare pe termen lung, după cum urmează:

• economia durabilă și incluzivă:

1) creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice;

2) creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit;

3) ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale;

• capital uman și social robust:

4) garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții;

5) asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală;

6) sistem de protecție socială solid și incluziv;

7) asigurarea unui echilibru între muncă și familie;

• instituții oneste și eficiente:

8) asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii;

9) promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive;

• mediul ambiant sănătos:

10) asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.

Realizarea acestor obiective va direcționa Republica Moldova spre dezvoltarea durabilă, fără a lăsa pe nimeni în urmă (6).

Pentru a facilita activitatea bibliotecilor de implicare în promovarea și realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă, IFLA, în calitatea sa de portavoce a lumii bibliotecare, a publicat un șir de instrumente utile bibliotecarilor:

• Declarația IFLA privind accesul la informare și dezvoltare, Lyon, 2014;

• Ghidul de advocacy IFLA „Bibliotecile și implementarea Agendei 2030 a ONU", 9 noiembrie 2015;

• Programul Internațional de Advocacy;

• Chestionarul IFLA: Exemple privind contribuția bibliotecilor la Agenda ONU 2030;

• Sinteza IFLA în baza chestionarului;

• Ghidul IFLA „Bibliotecile și implementarea Agendei ONU 2030" (4)

• Development and Access to Information 2019

• IFLA Strategy 2019-2024

• IFLA Global Vision Ideas Store.

Una din inițiativele de bază ale Strategiei IFLA 2019-2024 reflectă puterea bibliotecilor în realizarea dezvoltării durabile prin contribuția bibliotecilor care oferă publicului larg servicii de înaltă calitate cu impact asupra persoanelor, comunității (2).

Biblioteca Națională a Republicii Moldova, cu statut de centru biblioteconomic național, susține și promovează la nivel național toate recomandările IFLA. Astfel, Forumul Managerilor din SNB din anul 2016, cu genericul „Implicarea bibliotecilor în promovarea și realizarea ODD 2030", a avut scopul implicării bibliotecilor din Republica Moldova la implementarea Agendei ONU. În anul 2017 (27-28 aprilie), a fost organizat cursul multidisciplinar „Biblioteca. Comunitate. Solidaritate: realizarea Obiectivelor Dezvoltării Globale 2030", în cadrul Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, BNRM. Din punct de vedere practic, în cadrul conferințelor zonale din anul 2017, a fost organizată sesiunea de prezentare a serviciilor care contribuie la implementarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030. Astfel, bibliotecarii au avut posibilitatea să realizeze schimb de experiență și să se familiarizeze cu cele mai diverse experiențe și bune practici adaptate în Republica Moldova. Deja au devenit tradiție astfel de experiențe deoarece în cadrul conferințelor zonale din 2019 au fost prezentate cele mai bune servicii axate pe ODD 2030.

Bibliotecile contribuie la realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă prin:

• promovarea culturii universale, inclusiv cultura media și cultura informației, dezvoltarea abilităților de cultură digitală

• lichidarea (diminuarea) golurilor în accesul la informație și ajutor organelor de decizie, societății civile, businessului pen-

tru a înțelege mai bine necesitățile locale de informare

• promovarea prin rețea a programelor și serviciilor oferite de guvernarea centrală și locală

• incluziunea digitală avansată prin accesul la TIC și personal dedicat, care să ajute oamenii să-și dezvolte abilități digitale noi

• oferirea serviciilor în calitate de centre pentru comunitățile academice și de cercetare

• promovarea accesului la moștenirea și cultura lumii.

Există numeroase provocări în dezvoltare și numeroase oportunități care pot fi și trebuie valorificate. Prin urmare, bibliotecile, prin serviciile oferite, abordează probleme din comunitate privind educația, angajarea în câmpul muncii, incluziunea digitală, probleme de ordin social, relațiile dintre cetățeni și stat, schimbările demografice și schimbările climei, asigurarea egalității și justiției sociale.

Varietatea ODD 2030 în bibliotecile din SNB este reflectată prin contribuția în anul 2018 a:

• 94,4 mii activități (culturale, educaționale, științifice)

• 5,1 mii servicii moderne de bibliotecă

• 90,6 mii ore de instruire non-formală a utilizatorilor (5).

În figura nr. 1 sunt reflectate în mare măsură domeniile privind serviciile de bibliotecă prin care sunt redate Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030. Unele domenii acoperă mai multe obiective. De exemplu ODD 4 *Educație* atinge mai multe obiective durabile deoarece educația este o condiție de a combate sărăcia (ODD 1), o bună educație permite angajarea în câmpul muncii (ODD 8), prin educație sunt promovate drepturile omului și egalitatea de gen (ODD 5) etc.

Figura nr.1

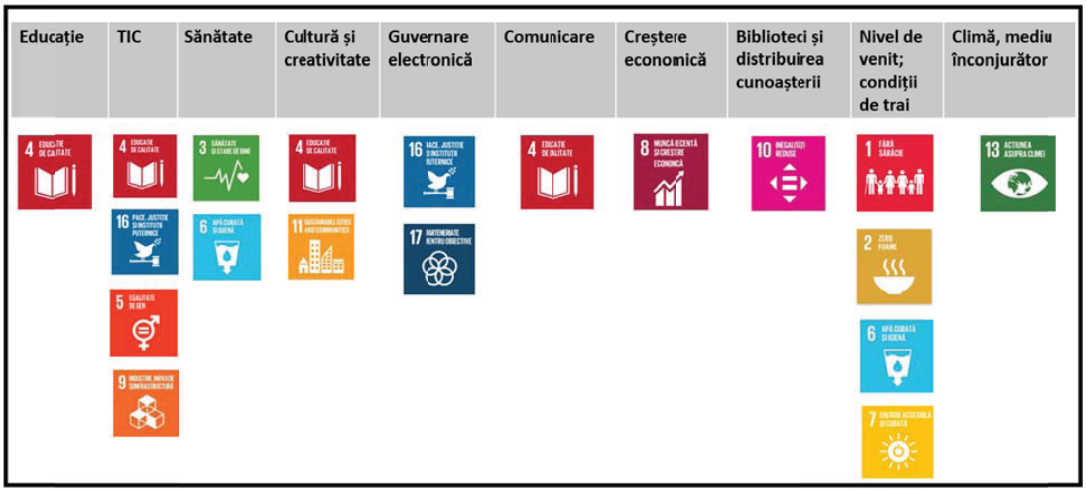

Bibliotecile pot genera progresul în cadrul întregii Agende 2030 prin oferirea accesului la informații și cercetări în diverse domenii. Accesul la informație este semnificativ pentru biblioteci care permite schimbarea de jos în sus și cuprinde varietatea de domenii ale ODD 2030. Accesul la informație oferă utilizatorilor posibilitatea să ia decizii mai bune, să-și lărgească oportunitățile de învățare și comunicare. Potrivit Manifestului Bibliotecilor pentru Europa (3), „bibliotecile se angajează pe deplin să realizeze Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU și să promoveze accesul la informații în cadrul inițiativelor sale de aderare și dezvoltare".

Axându-ne pe obiectivele strategice de dezvoltare durabilă în Republica Moldova în ceea ce privește nivelul de venituri și condițiile de trai (ODD 1 fără sărăcie), biblioteca, prin serviciile ei, aduce plusvaloare și poate demonstra valoarea economică a unor servicii în beneficiul comunității.

TIC este un aspect important în realizarea și implementarea ODD 2030 deoarece competențele digitale dezvoltate oferă persoanelor noi oportunități de dezvoltare pentru a-și îmbunătăți calitatea vieții. Potrivit documentului IFLA *Dezvoltare și acces la informații 2019 (1),* TIC facilitează esențial dezvoltarea durabilă prin următoarele aspecte:

▪ internetul poate fi un catalizator important al dezvoltării pentru indivizi, comunități și țări

▪ asigură extinderea și creșterea accesului la informații, servicii și aplicații care pot adăuga valoare în viața oamenilor, îmbunătățindu-le productivitatea și permit acestora noi posibilități

▪ contribuie la realizarea tuturor ODD 2030

▪ accesul la internet oferă noi posibilități de acces la materiale și instrumente pentru învățare

▪ înlesnesc accesul la informație, joacă un rol important prin contribuirea la dezvoltarea antreprenorială, crearea locurilor de muncă, angajare, educație și formare, dezvoltarea economică, creativitate și inovare.

Un compartiment dedicat istoriilor de succes privind promovarea și implicarea în realizarea ODD 2030 este Harta Bibliotecilor Lumii (https://librarymap.ifl a.org/stories). Pe acest portal, bibliotecile lumii, inclusiv și cea a Republicii Moldova, au oportunitatea de a promova istoriile de succes bazate pe ODD 2030, implementate în bibliotecile respective. Pentru a scrie o istorie de succes este recomandat Ghidul IFLA „Bibliotecile și implementarea Agendei ONU 2030", disponibil pe: https://www.slideshare.net/rmbiblioteci/bibliotecile-i-implementarea-agendei-onu-2030-ghid, și diagrama în ajutorul prezentării istoriilor de succes privind ODD, disponibilă pe: https://bibliotecipublicerm.wordpress.com/2019/03/15/diagrama-in-ajutor-prezentarii-istoriilor-de-succes-privind-odd/.

Una din prioritățile naționale ale anului 2020 se bazează pe dezvoltarea serviciilor inovative de bibliotecă. Acestea sunt esențiale pentru dezvoltarea comunităților susținând ODD 2030. În acest context, bibliotecile sunt orientate spre:

• sporirea imaginii bibliotecii prin implicarea bibliotecilor în promovarea Agendei ONU privind realizarea ODD 2030

• demonstrarea valorii bibliotecii prin oferirea serviciilor de calitate privind realizarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030"

• dezvoltarea parteneriatelor în realizarea serviciilor bazate pe ODD 2030

• diversificarea serviciilor prin participarea la diverse proiecte locale, naționale, internaționale

• realizarea sondajelor de impact asupra comunității privind serviciile de bibliotecă

• diseminarea celor mai bune practici privind serviciile bazate pe ODD 2030

• creșterea vizibilității bibliotecii publice drept actor important în implementarea ODD-urilor (prezențe în strategii și programe naționale, comunitare; publicații în reviste și mass-media, comunicate etc.).

Programele de activitate ale bibliotecilor au scopul de a îmbunătăți accesul la informații pentru dezvoltarea durabilă, care sunt semnificative pentru fiecare individ, comunitate. În acest context, serviciile bibliotecare sunt fundamentate pe necesitățile utilizatorilor privind accesul la informații, dezvoltarea competențelor, implicarea în activități de voluntariat etc. Bibliotecile și ODD 2030 îmbunătățesc calitatea vieții cetățenilor, ceea ce contribuie la edificarea unei societăți pașnice, solidare și de înaltă coeziune, formată din oameni educați, cu gândire critică bazată pe argumente și care respectă cu strictețe drepturile omului.

Referințe bibliografice:

1. DEVELOPMENT and access to information 2019 [online]. [citat 25.10.2019]. Disponibil: https://da2i.ifla.org/wp-content/uploads/da2i-2019-full-report.pdf.

2. IFLA Strategy 2019-2024 [online]. [citat 25.10.2019]. Disponibil: https://www.ifla.org/files/assets/hq/gb/strategic-plan/ifla-strategy-2019-2024-en.pdf.

3. MANIFESTUL Bibliotecilor pentru Europa [online]. [citat 24.10.2019]. Disponibil: http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/MANIFESTUL-BIBLIOTECILOR-PENTRU-EUROPA.pdf.

4. PINTILEI, Elena; OSOIANU, Vera. Anul bibliologic 2017: interferențe internaționale, naționale și locale [online]. [citat 25.10.2019]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/4-11_0.pdf.

5. RAPORT statistic centralizator privind activitatea sistemului național de biblioteci în anul 2018 [online]. [citat 25.10.2019]. Disponibil: http://bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca.

6. STRATEGIA națională de dezvoltare „Moldova 2030" [online]. [citat 25.10.2019]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr40_12_0.pdf.

CZU 090.1-51(091)(092)
94(498.7)(092)

O PERSONALITATE CARE AVEA CULTUL CĂRȚII

Iurie COLESNIC,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

***Rezumat**: Intelectual rafinat, unul dintre oamenii culți ai Chișinăului, Matvei Zozulin a rămas în istorie ca un bun și obiectiv memorialist. Om al cărții, el a știut să filtreze cele mai impresionante momente la care a fost martor ocular și să le transpună în pagină de manuscris, care, ajuns pe mâna unui neobosit cercetător, Gheorghe Bezviconi, a văzut lumina tiparului. Tot el a participat la elaborarea almanahului „Bessarabia" (Moscova, 1903) redactat de Pavel Cruşevan.*
***Cuvinte-cheie**: memorialist, funcționar, Basarabia, jandarmi.*

***Abstract**: A refined intellectual, one of the great people of Chisinau, Matfei Zozulin has remained in history as a good and objective memorialist. Man of the book, he knew how to fix the most impressive moments he eyewitnesses, and translated them into the manuscript pages. They came to hands of a tireless researcher, Gheorghe Bezviconi, who published.*
***Keywords**: memorialist, official, Bessarabia, gendarmes.*

Un intelectual rafinat, un mare bibliofil al Chișinăului a fost Matvei Cornilovici Zozulin (1829-19.01.1895). În cartea lui Pavel Cruşevan *Bessarabia* (Moscova, 1903), el publică un amplu studiu intitulat *O scurtă schiță a istoriei Basarabiei*, care se întinde pe 72 de pagini.

S-a născut în familia unui ofițer din Podolia. În 1845 a fost primit în calitate de funcționar al Tribunalului penal al Basarabiei. A făcut o carieră vertiginoasă. În 1869 e consilier efectiv de stat. În 1874 e înscris în rândurile nobilimii.

A participat activ la toate lucrările legate de destinul Chișinăului și al Basarabiei: eliberarea țiganilor, secularizarea averilor mănăstirești ș.a. În Comitetul statistic al Basarabiei a colaborat la *Monitorul gubernial*, a făcut parte din comisiile ce se ocupau de lupta împotriva invaziei de lăcuste și a abuzurilor funcționarilor de stat.

Figură populară și cu o foarte mare autoritate în ținut. A fost președintele Zemstvei din Chișinău și de cinci ori a fost reales judecător de pace onorific. Fiul său, N. M. Zozulin, a colaborat cu Pavel Cruşevan la editarea almanahului *Basarabia* (1903).

Era posesorul unei biblioteci foarte bogate în care se păstrau rarități bibliografice din seria publicațiilor despre Basarabia. După moartea lui Matvei Zozulin și a fiului său, cele două fiice au vândut biblioteca, apelând la ajutorul lui N. N. Tolmacevschi, care, în memoriile sale *Auzite și văzute în veacul meu*, la p. 39, scrie: „…prin intermedierea mea, marea lui bibliotecă a fost cumpărată de M. M. Grinfeld și aproape în întregime dusă peste hotare. Iar biblioteca

consta din cca 7000 de volume din diverse domenii ale științei. În calitate de onorariu pentru intermediere am primit câteva ediții curioase, printre care șase volume ale codului de legi ale lui Armenopol și legile lui Donici în ediția Senatului din 1831, precum și nu puține cărți editate la tipografia eparhială din Chișinău pe timpul mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni".

Arestarea grupului de revoluționari din Chișinău și a liderului lor Constantin Stere a avut un efect neobișnuit pentru tihnitul Chișinău. Aici, unde părea că nimic nu se întâmplă și nici nu poate a se întâmpla, jandarmii au descoperit o grupare mare de ilegaliști, care complotau împotriva statului. Și mirarea era cu atât mai mare cu cât, pe lângă copii de evrei, considerați revoluționari prin definiție, apare copilul unui nobil, foarte bogat care și el este oponent al monarhiei. De aceea, nu este surprinzător faptul că momentul arestării lui Constantin Stere și-a găsit reflectarea în jurnalul intim al funcționarului Matvei Cornilovici Zozulin, publicat de Gheorghe Bezviconi în revista *Convorbiri literare* (1940, iunie), unde s-a tipărit cu titlul *Amintiri din Basarabia* și având ca subtitlu *Arestarea lui C. Stere* (pag. 533-535):

„*12 mai (1884)*. Aseară, vrând să-mi treacă migrena, am umblat până după miezul nopții. Pe la ora 12 și ceva, m-am dus la clubul nobilimii să iau o cafea neagră. Am stat de vorbă cu prietenii până la ora 2, pe urmă am plecat spre casă împreună cu președintele zemstvelor provinciale, Cotruță (Alexandru Cotruță, președintele Zemstvei în anii 1875-1888 – Gh. B.), și membru al zemstvei T. Semigradov. Mergeam prin grădina publică, prin partea care se află în apropierea casei Tomuleț (strada Iașilor, azi strada N. Iorga – Iu. C.). După ce am ieșit din grădină, la câțiva zeci de pași, cam în dreptul casei Agemov, am observat un grup de oameni, pe care nu i-am putut desluși la lumina felinarelor noastre. Strigând «cine-i acolo?», vocea comisarului circumscripției I de poliție, Hodorogea, ne-a răspuns: «O patrulă». Am pornit înainte, dar, intrigați de faptul că patrula nu se mișca, ne-am oprit. Oamenii aceștia lucrau foarte încet: după ce au deschis portița, o parte din ei a intrat în curte, iar ceilalți au fugit la deal, spre orfelinat. La lumina felinarului în dreptul căruia au trecut acești oameni, s-a putut vedea că în fruntea lor erau doi ofițeri, dintre care unul de jandarmi; restul erau jandarmi cu grade inferioare și sergenți de poliție, în total vreo 10 inși. Trecând înainte, la deal, am observat că în casă era lumină, iar la ferestre stătea câte un jandarm. Firește că nu i-am întrebat ce s-a întâmplat: se făcea, probabil, o descindere.

Azi dimineață, a venit la noi o rudă a soției mele, dna Bogatnou, care stătea în casa lui Agemov, și ne-a povestit că, zilele acestea, a închiriat o odaie la doi seminariști veniți din Bulgaria pentru studii. Băieții trăiau modest, citeau și vorbeau numai bulgărește, dar nu erau politicoși deloc (ca majoritatea bulgarilor). Dna Bogatnou ne-a mai spus că, astă noapte, chiriașii ei au fost arestați, iar odaia lor, sigilată. Ruda mea n-a auzit nimic și a aflat despre arestare abia azi dimineață, pentru că odaia seminariștilor dă în curte. Azi dimineață, a venit la ea comisarul raionului și i-a spus să n-aibă grijă de seminariști, pentru că sunt teferi, doar că «statul le-a dat casă gratuită». În apropierea casei mele, spune o doamnă, anume Borisov, au fost arestați un seminarist, un elev de la liceul real și încă un elev evreu.

Adineaori a fost la mine secretarul serviciului sanitar, Balabanov, care mi-a spus că știe de la comisarul șef al circumscripției a II-a că numai în circumscripția lui au fost arestați astă noapte 15 inși, seminariști, liceeni și chiar liceene. În total, au fost arestați vreo 50 de minori. O bună parte dintre ei sunt evrei.

Adineaori, trei sergenți de poliție au condus prin fața casei mele pe un licean brunet. Mergea vioi, cu mâinile băgate în buzunare. Se spune că, la liceul real, au fost arestați elevii Dragoev și Hagi-Baran, din clasa a VI-a (tot bulgari).

13 mai. Din câte se știu până acum despre arestări, acestea au fost pricinuite de acțiunea de corupere a copiilor, pusă la cale de niște ticăloși, care au înființat o societate absurdă de «luptă a copiilor contra părinților lor». Membrii acestei societăți se întruneau când la Hotelul «Londra», când acasă la niște «domnișoare» (sub pretext că vor să-și facă lecțiile, mai ales între orele 4-6 d.a.)".

Cum este și firesc în asemenea situații, zvonurile și presupunerile bântuiau în oraș și chiar în toată Basarabia. Dar, treptat, adevărul despre arestări a ieșit la iveală și autorul jurnalului consemnează:

„Marele număr de manifeste și broșuri (tipărite în străinătate, găsite cu prilejul percheziţiilor, dovedește că scopul principal este propaganda politică, dar că, spre a putea forma adepți îndrăzneți, a fost făcut un plan diabolic și anume: distrugerea familiei și coruperea tineretului). În noaptea de 11 spre 12 mai au fost arestate 31 de persoane, printre care 8 fete. Trei fete evreice (o liceană și două care «făceau liceul în particular») au fost găsite, dormind cu 6 liceeni evrei într-o casă din piața veche. Fetele nu s-au rușinat deloc, s-au sculat în cămăși cum erau și au început să se îmbrace față de cei veniți să facă descinderea. Acolo s-au găsit o mulțime de manifeste, broșuri și ștampile false (printre care și ștampila vămii Ungheni, pentru ce?). Tot acolo au fost arestați conducătorii locali ai întregii mișcări: Rabinovici, Cogan și alții ale căror nume le-am uitat. În altă parte au fost arestate două liceene evreice, anume Haletchi, pe urmă Reveca Geiss sau Weiss, nu-mi aduc aminte numele...

... tânărul Stere (vezi *Din trecutul nostru*, 1936, nr. 31-34, p. 97 etc. – Gh. B.), elev în clasa a VI-a de liceu, fiu de moșier, de origine greacă. Este unul dintre adepții înfocați ai ideilor «societății». Și el pozează. Își încrucișează brațele, ca Napoleon, și stă cu șapca în cap în timp ce vorbește cu oamenii mai mari decât el. Vorbește și el despre cultura generală. E deținut în carcera penitenciarului. Bunul director al penitenciarului, Zenkevici, a venit azi la el și l-a întrebat dacă vrea ceai. Stere, încrucișându-și brațele à la Napoleon și încruntându-și sprâncenele, i-a răspuns: «Sunt un deținut, ca toți ceilalți. Dv. nu trebuie să-mi faceți niciun privilegiu. Lăsați-mă în pace!» Spunând aceste cuvinte, și-a tras șapca peste ochi. Niciunul dintre acești băieți n-are mai mult de 18 ani. Cei mai mici au însă 15 ani. Numai seminariștii sunt mai mari. Bulgarii arestați la dna Bogatnou au fost puși în libertate, dar eliminați din seminar. Unul dintre ei se numește Ivanov, iar numele celuilalt l-am uitat. Știu doar că se termină în «cevici»".

Și în continuare urmează concluziile lui Matvei Zozulin care sunt valabile pentru acea epocă:

„Un evreu s-a plâns poliției că «societatea» i-a zăpăcit pe cei doi fii, elevi de liceu, care de trei zile lipsesc de acasă. În oraș nu se mai vorbește decât de arestări. Cele mai grave acuzații se aduc școalelor, ca și cum ele n-ar fi instituții culturale, ci numai educative. O bună parte din vină o poartă familia: curentul critic din literatură, început încă prin anul 1860, curent foarte folositor pentru oamenii culți, a pătruns în toate straturile sociale sub forma cea mai respingătoare: nu există un om care să nu vorbească mereu despre defectele sau viciile altora. Toate aceste critici se fac deschis, în fața copiilor. Auzind în fiecare zi păreri proaste despre cei mari, ca vârstă și ca situație, e clar că acești copii să înceapă a pierde respectul pentru cei din jurul lor și, în primul rând, pentru dascălii lor".

Casa lui Matvei Zozulin se afla la intersecția străzilor Iașului (azi – strada N. Iorga) și Reniului (azi – strada M. Kogălniceanu) și era o oază culturală a Chișinăului. Intelectualii în etate discutau ultimele noutăți literare sau politice, răsfoiau revistele proaspăt apărute la Petersburg sau Moscova, iar tineretul se distra la etajul de jos.

Cu studii făcute în condiții de casă, posedând niște capacități intelectuale deosebite, Matvei Zozulin a fost figura cea mai importantă în cârmuirea gubernială a Basarabiei mulți ani de zile.

CZU 821.135.1-4
098(084)

NOTIȚE SUBIECTIVE PE MARGINEA UNEI RELICVE OBIECTIVE: ALBUMUL UNUI TEATRU MODERN EUROPEAN LA CHIȘINĂU, PATRIMONIU AL BIBLIOTECII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Petru HADÂRCĂ,
Teatrul Național „Mihai Eminescu”

Rezumat: *În cadrul cercetărilor referitoare la istoria Teatrului românesc la Chișinău, în general, și la istoria construcției edificiului Teatrului Național „Mihai Eminescu”, în special, am întâlnit în fondurile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova albumul Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales françaises, allemandes et anglaises, dessins par Clément Contant, architecte, anciens machiniste en chef du Théâtre Imperial de l'opéra, care conține planurile principalelor teatre moderne din Europa, editat la Paris, în 1859. Articolul expune în stilul unui eseu traseul unei investigații în care a fost verificată ipoteza că acest obiect bibliografic ar putea fi cel comandat de primarul Carol Schmidt, în anul 1889, în cadrul proiectului său de a construi un teatru modern european la Chișinău. Albumul este comparat cu ediția din 1842, expusă, în format digital, spre vizualizare pe pagina Bibliotecii Naționale din Franța. Această întâlnire bibliografică a subsemnatului cu o ediție de carte veche devine un prilej de reflecție asupra concepțiilor renascentiste despre lume: „Lumea este un teatru”, „Lumea este un vis” și „Lumea este o bibliotecă”.*

Cuvinte-cheie: *teatru, scenă, bibliotecă, bibliologie, istorie, memorie.*

Abstract: *During the study on the history of the Romanian Theatre in Chisinau, in general, and the history of construction of the "Mihai Eminescu" National Theatre building, in particular, the author made a search in collections of the National Library of the Republic of Moldova. The album "Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales françaises, allemandes et anglaises, dessins par Clément Contant, architecte, anciens machiniste en chef du Théâtre Imperial de l'Opéra" , published in Paris in 1859, has attracted his attention. The book contains the plans of the main modern theaters in Europe. The article written in essay form exhibits the route of author's investigation with the hypothesis that the city mayor Carol Schmidt could order this object in 1889, as a part of his project to build a modern European theatre in Chisinau. Author compares this album with previous edition of 1842, exhibited, in digital form on the National Library of France's electronic page. This bibliographic meeting with an old book gives the opportunity to reflect about the world in the light of Renaissance conceptions: "The whole world - theater", "The world is a dream" and "The world is a library".*

Keywords: *theater, library, book research, history, memory.*

„Pentru că lumea rămâne o scenă și pentru că hora rolurilor continuă, dincolo de reflecțiile dispersate și de discuțiile la obiect, se încheagă, se impune și va exista veșnic o unică și emblematică propoziție: **Totus mundus agit histrionem**".

(George Banu, ***Shakespeare, lumea-i un teatru****)*

„Biblioteca o să dureze mai departe: iluminată, solitară, infinită, inutilă, incoruptibilă, secretă.

Am spus **infinită**.

Nu am intrapolat acest adjectiv dintr-un obiect retoric; nu este ilogic să gândești că lumea este infinită".

(Jorge Luis Borges, **Biblioteca Babel**)

Lumea este un teatru și teatrul este o lume – în acest univers respir, mă mișc, uneori mă agit, sper, uneori cad în disperare, în acest teatru-lume mi-am crescut copiii și am iubit femei, m-am îndrăgostit de autori, de personaje și de actori, am iubit, am urât, am dat viață și am ucis personaje, autori și texte, în această lume-teatru am luptat, am investit încredere și am investit cu putere actori politici în mai multe spectacole zgomotoase și dezgustătoare, regizate de păpușari perverși, am jucat roluri de cobai și de păpuși electorale aruncate în întunericul deziluziilor și al disperării, dar undeva s-a aprins din nou un reflector și iarăși scena a iradiat în lumină, și iarăși bătăile de aripi ale unui înger al speranței răsună puternic, și inima continuă să bată, și eu continui jocul, împreună cu ai mei: actori și regizori, rude și prieteni, jocul nu se sfârșește niciodată atâta timp cât lumea este însuflețită...

Nu mai țin minte când lumea a început să funcționeze și am început s-o trăiesc, s-o înțeleg și s-o simt cu toate fibrele tactile și cerebrale ca pe un teatru. Mi se părea că o astfel de percepție este firească, intrinsecă conștiinței umane. Credeam că, asemenea mie, la maturitate fiecare începe să conștientizeze lumea anume astfel, nu mă gândisem că lumea ar putea fi citită și trăită altfel, de exemplu, ca o Bibliotecă...

Expresia „Lumea este un teatru" am descoperit-o ca pe o definiție de manual, fiind student la facultate, la Școala Superioară de Teatru „Șciukin" de la Moscova, când în virtutea curriculumului, eram obligați să învățăm și să explicăm diverse subiecte la disciplinele de specialitate. Era una dintre nenumăratele informații complexe și sofisticate care ne-au invadat ca o avalanșă în anul întâi de studii și pe care trebuia să le asimilăm, să le pătrundem sensul în limba rusă, limbă pe care o vorbeam și o înțelegeam cu dificultate. Pe atunci expresia „Lumea este un teatru" rămânea o frază, un dicton ce revenea în manualele de istorie a teatrului, accentuând importanța acestei viziuni despre lume de la greci, romani, redescoperită în Renaștere, idee formatoare și fondatoare pentru spiritul european. Și tot atunci, fără a ști prea bine să înotăm, ne-am aruncat în oceanul Shakespeare, un Shakespeare încâlcit și rătăcit în labirintul unor traduceri în limba rusă, în „limba moldovenească", în limba română (noroc de librăriile „Drujba"). În timp, nici nu am observat cum textele încifrate, pe care le repetam formal, s-au umplut picătură cu picătură: din experiențele personale, din lecturi, din viața celor din jur amestecată cu a noastră, au prins consistență, deschizându-ne noi perspective și universuri de sensuri și de semnificare. Nici nu am observat când am început să-mi trăiesc viața în această *lume care este un teatru și în teatrul care, la rândul său, este o lume*. Și la fel de firesc și inconștient oarecum, în această lume a intervenit Biblioteca, de fapt, era mereu în lume, dar nu-i conștientizam existența.

Explorând lumea teatrului, în dorința de a-i recupera memoria, în speranța de a găsi fragmente dintr-o istorie pierdută a acestuia, am intrat, bineînțeles, în bibliotecile publice, în arhive, în podurile cu amintiri prăfuite ale martorilor, în speranța de a găsi texte în care se păstrează informații despre evenimentele fondatoare ale teatru-

lui românesc de la est de Prut, în căutare de adevăr. De fapt, căutam un nume, numele celui care a proiectat edificiul actual al Teatrului Național „Mihai Eminescu" din bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 79, căutam numele unui arhitect. Căutările subsemnatului s-au întins pe parcursul mai multor ani. Nu puteam să nu mă identific uneori cu Guglielmo, personajul creat de Umberto Eco în *Numele trandafirului*. Lumea mea tot teatru era. Dar, între timp, în ecuația lumii mele s-a strecurat și imaginea Bibliotecii: expresia unei metafore ca figură de stil a început să prindă corp și mișcare, a început treptat să prindă viață, pe care am început s-o trăiesc ca pe o experiență personală, m-am surprins că încep să percep Teatrul ca pe o Bibliotecă, am început să mă mișc prin Teatru ca printr-o Bibliotecă. Ca să reconstitui istoria Teatrului Național românesc din Chișinău din perioada României Mari a trebuit să parcurg labirinturile memoriei, să răsfoiesc cărți și dosare, să trăiesc experiența căutării și a pașilor făcuți pe urmele lăsate de alții: un text relevant te trimite la altul, care la rândul său nu este capătul drumului, ci un semn de unde se revelează o altă țintă… și drumul continuă. Ca să recuperez, să refac lumea teatrului a trebuit să fiu personajul borgesian: „A trebuit consultată în mod preventiv cartea B care indică locul lui A; pentru a localiza cartea B trebuie consultată înainte cartea C și așa până la nesfârșit..."[1]. Bineînțeles, eram în căutarea informației ascunse între copertele cărților și dosarelor, dar Biblioteca mi-a oferit o revelație neașteptată.

Totul s-a întâmplat la Biblioteca Națională a Republicii Moldova. De regulă, recurg la cataloagele on-line, deosebit de satisfăcut de faptul că datorită tehnologiilor moderne economisim timp (altfel, probabil, nu aș fi putut să mă ocup din când în când și de aceste cercetări) și avem acces la atâtea lucruri. Totuși, dinozaurul din mine mă readuce adesea pe cărările vechi, cunoscute din tinerețe, la fișierele din lădițele cataloagelor tradiționale. Savurând și acest proces, trecând printre degete fișă după fișă, găsesc un titlu, în limba franceză, care mi s-a părut interesant (fiind, mai nou, preocupat de ideea reconstrucției teatrului): *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales*. Fișa catalogului, completată în modul specific perioadei sovietice, cu unele detalii în limba rusă, m-a lăsat să înțeleg că e un volum editat la mijlocul secolului al XX-lea. Completez fișa de cerere și aștept. A durat ceva mai mult ca de obicei. În sfârșit, custodele Sălii de artă se apropie cu un album voluminos, de formatul unui ziar tradițional (A2), între coperte cartonate, iar după titlul scris pe cotor am presupus că e mai vechi decât mă așteptasem. Doamna și-a cerut scuze pentru întârziere, explicându-mi că am fost primul care a solicitat acest volum. Mare mi-a fost surpriza când, deschizându-l, am văzut indicat anul – 1859, iar în interior, planurile celor mai mari teatre europene, cu titlul tipărit frumos cu o grafică specifică secolului al XIX-lea: *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales françaises, allemandes et anglaises, dessins par Clément Contant, architecte, anciens machiniste en chef du Théâtre Imperial de l'opéra* (*O paralelă a principalelor teatre moderne din Europa și ale dispozitivelor/mașinilor scenice franceze, germane și engleze, desene de Clément Contant, arhitect, fost mașinist-șef al Teatrului Imperial de Operă*). Era o carte de anticariat. Am devenit nespus de curios: să pot răsfoi o lucrare de specialitate, elaborată de un expert în domeniul construcțiilor teatrelor și al mânuirii dispozitivelor scenice de la mijlocul secolului al XIX-lea! Am întors primele pagini, în fața mea se conturau rând pe rând planurile, secțiunile longitudinale și transversale, fațadele marilor teatre europene: Grand-Opéra, Salle Favart (Opéra-Comique), Salle Ventadourt (Italiens) din Paris; Théâtre de Sa Majesté, Covent-Garden, Drury-Lane din Londra, urmate de teatre din Sankt Petersburg: Grand-Théâtre, Théâtre Alexandra și din Madrid: Théâtre royale d'Oriente și altele. În timp ce ochii încercau să cuprindă cât mai multe elemente ale desenelor executate cu multă migală, mintea era asaltată de un gând insistent: „El e! Oare chiar el să fie?!". Personajul care prindea contur din acest volum de carte veche a făcut parte cândva dintr-un spectacol parțial visat, parțial

regizat, parțial jucat de un alt actor, în alte timpuri! Intuiția îmi șoptea că acest album, pe care îl răsfoiam în Sala de arte a Bibliotecii Naționale, ar fi putut face parte din teatrul unei lumi și din lumea unui teatru niciodată construit, dar visat pentru Chișinău de către primarul Carol Schmidt.

În anii '90 ai secolului al XIX-lea, primarul Carol Schmidt a depus eforturi imense pentru modernizarea Chișinăului. Printre planurile sale se număra și cel al construcției unui teatru modern european. Cititorul interesat sau curios poate afla mai multe detalii despre acest proiect din volumul de documente pus la dispoziție de Ion Varta și Tatiana Varta, apărut la Editura Cartier, în 2014[2]. Lucrasem cu acest volum, din care m-au interesat în mod deosebit informațiile oficiale exacte referitoare la încăperile în care se dădeau reprezentații teatrale la Chișinău, construcția lor, numărul de locuri, condițiile de muncă, dimensiunile și, bineînțeles, evenimentele nefaste, cum ar fi incendiile. Am considerat deosebit de prețioase scrisorile arhitecților, în special cea a lui Bernardazzi, despre criteriile și standardele recunoscute în epocă pentru un teatru modern european. Printre aceste documente se numără și o cerere (ANRM, fond 78, inv. 1, d. 182, f. 86, 93)[3] semnată de C. Schmidt, în data de 30 ianuarie 1890, prin care solicită Upravei orășenești (primăriei) să achiziționeze în „proprietatea orașului" Planurile Marilor Teatre Europene, pe care primarul le comandase de la Biroul de Arhitectură Ernst Wasmuth din Berlin, în vederea documentării pentru elaborarea proiectelor de construcție a unui teatru la Chișinău. Era un document printre altele: procese-verbale de la ședințele Upravei orășenești, corespondența purtată de Carol Schmidt cu arhitecți (C.O. Gasket, Gr.S. Lozinski, C.O. Curcovski, L.I. Scheidevandt, V.N. Țâganco, G.F. Lonski și Al.O. Bernardazzi) și cu primari din alte orașe ale Imperiului Rus (Rostov-pe-Don, Taganrog, Harkov, Sevastopol, Simferopol, Kerci, Ekaterinoslavsk, Elizavetgrask, Nicolaevsk), despre teatrele municipale și despre raporturile juridice cu administrația etc. În contextul documentelor, cererea era o dovadă a meticulozității și stilului managerial care-l caracterizau pe Carol Schmidt: riguozitatea documentării, insistența de a avea informații autentice de la sursă, adică din Europa, de acolo unde s-a format și s-a impus bogata și fascinanta tradiție a teatrului.

Acum însă, albumul *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales*, care-mi acaparase întreaga atenție și imaginație, m-a forțat să revin la acea cerere, trecută cu vederea printre alte hârtii. Documentul este urmat de o adeverință – „spravca", din 1 aprilie 1890, prin care se confirmă achitarea sumei solicitate, 144 de mărci, care valorau 65 de ruble și 31 de copeici, pentru „planurile marilor teatre europene"[4]. O dovadă în plus că planurile au ajuns la Chișinău, dar insuficientă pentru a certifica identitatea cu volumul ieșit la iveală în bibliotecă. Bineînțeles, am pășit pragul Arhivei Naționale din Republica Moldova, am comandat din fondul 78, inventarul 1, dosarul 182 și aștept o săptămână, conform regulamentului.

Între timp, imaginația mea construia un teatru, spectacolul unui teatru în care personajul principal, primarul, visează să construiască un teatru, iar imaginile acelui teatru visat sunt chiar aici, în Sala de arte a Bibliotecii Naționale... Totuși, am nevoie de un fir de legătură, documentul care să confirme intuiția mea... Și dacă nu am dreptate și nu găsesc nimic? Rămâne imaginația, visul și o minunată ediție bibliografică. M-am aplecat din nou asupra acestui volum: conținutul lui devenea valoros nu pentru informația pe care intenționau să o transmită autorul și editorul (arhitectura acestor teatre este cunoscută și tratată într-o mulțime de studii de specialitate), volumul are valoare în sine, ca obiect bibliografic, deosebit de prețios prin detaliile sale formale. Iată-mă intrând în pielea unui nou personaj, cea a bibliologului. Pipăi calitatea foilor și examinez cu atenție fiecare înscris. Pe copertă, imediat după titlu, mai este indicat un autor: *Texte par Joseph de Filippi* (Text de Joseph de Filippi). Deși titlul promite și un text explicativ, acesta lipsește. Tot pe copertă e indicat faptul că lucrarea este constituită din două părți: prima conține teatrele și anume planuri, secțiuni și fațade realizate la scara cinci milimetri

la un metru, iar partea a doua conține mecanismele scenice la scara un centimetru pentru un metru. Verific: corpul volumului conține doar prima parte, planurile executate în creion; în unele cazuri, în special la secțiunile longitudinale sau transversale, autorul a utilizat tehnica grafică a miniaturilor, ilustrând ornamentele de interior în cele mai mici detalii. Partea a doua lipsește. Informația despre editor lipsește, în schimb, este indicată modalitatea de distribuire: Livraison Paris, A. Lévy Fils, libraire, 29, rue de Seine, 1859.

Pe forzațul primei coperte este lista teatrelor ce se regăsesc în cuprinsul volumului: Paris: Grand-Opéra, Salle Favart (Opéra-Comique), Salle Ventadourt (Italiens); Versailles: Opéra (du château); Marseille: Grand-Théâtre, Bordeaux Grand-Théâtre, Strasbourg și Anvers Théâtre; Londres: Théâtre de Sa Majesté, Covent-Garden, Drury-Lane; Berlin: Opéra, Nouveau Théatre; Hambourg: Théâtre de la ville; Munich: Théâtre Royal; Vienne: Opéra italien; Carlsruhe: Théâtre de la Cour; Mayence: Théâtre Royal; Darmstadt: Théâtre Ducal; Saint-Petersbourg: Grand-Théâtre, Théâtre Alexandra; Copenhague: Théâtre Royal; Milan: Théâtre de la Scala; Naple: Théâtre Saint-Charles; Turin: Théâtre Royal; Genes: Théâtre Carlo Felice; Parme: Théâtre ducal; Reggio: Nouveau; Madrid: Théâtre royale d'Oriente. În total 30 de teatre, cele mai mari din Europa. Observ faptul că unele dintre ele sunt prezentate cu planurile vechi și planurile noi după reconstrucție. De exemplu, pentru Teatrul din Lyon sunt planurile vechi și cele noi de după reconstrucția acestuia din 1842. Și pentru Covent-Garden din Londra sunt desenate planurile teatrului vechi, de până la incendiul din 1856, și cele noi, după care a fost reconstruit în anii 1857-1858. Detalii importante, care ne ajută să reconstituim modul în care era organizată nu numai activitatea de reconstrucție a unui teatru, ci și circuitul informației, acest album editat la 1859 disemina deja o informație despre activități produse foarte recent.

În curiozitatea mea de a afla mai multe despre „arhitectul și mașinistul-șef al Operei Imperiale din Paris, Clément Contant" și despre celălalt autor, Joseph de Filippi, ce promitea comentariile, am recurs la motoarele de căutare pe internet. Și aici am trăit o altă experiență extraordinară: numai cu un click mi s-au deschis ușile spre o altă mare bibliotecă – Biblioteca Națională a Franței, care în spațiul virtual Gallica oferă cititorilor din toată lumea acces gratuit la o serie de surse bibliografice (mă gândesc la Guglielmo lui Eco, o fi avut și el aceleași emoții când i s-a deschis ușa de la încăperea secretă din biblioteca abației?). Pe rafturile acestei biblioteci digitale am descoperit o ediție anterioară volumului pe care îl deține Biblioteca Națională de la Chișinău, o ediție din 1842, care, după toate indiciile, pare să fie și prima. Bineînțeles, l-am răsfoit pentru a face comparație între cele două obiecte bibliografice, unul virtual și altul chiar în fața mea.

Titlul este același: *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales. Françaises, allemandes et anglaises*, însă informația despre autor diferă. Semnează numai Clément Contant, care avea un alt statut: ARCHITECTE ET MACHINISTE EN CHEF DE L'ACADEMIE ROYALE DE MUSIQUE, deci era arhitect și mașinist-șef al Academiei Regale de Muzică. Denumirea funcției deținute de Clément Contant indică asupra schimbărilor politice care se produc în Franța în secolul al XIX-lea: în 1842 țara era condusă de un regim monarhist (monarhia din iulie 1830-1848), iar pe copertă, cu caractere speciale, e menționată dedicația **Dédiè au Roi**, adică „se dedică Regelui", o cutumă pentru edițiile „oficiale", publicate sub patronaj regal. În ediția din 1859, autorul se identifică deja drept „fost mașinist-șef", iar teatrul își schimbă și el emblema, devine „Teatru Imperial" (al doilea Imperiu Francez, 1852-1870). Următoarea filă a ediției din 1842 este rezervată integral textului propriu-zis al dedicației, care începe tradițional cu adresarea „Sire". Autorul își exprimă recunoștința față de gestul monarhului de a susține editarea acestei lucrări, menționând importanța ei națională și internațională: „La haute protection dont Votre Majesté a bien voulu honoré la publication du *Parallèle des principaux théâtres*

modernes de l'Europe sera au yeux des artiste nationaux et étrangers une nouvelle preuve de l'appui et de la bienveillance éclairé que Votre Majesté daigne acorder à tout ce qui tend au developpements de la science et des beaux-arts" (trad.: Înalta protecție prin care Majestatea Voastră a binevoit să onoreze publicarea acestei *Paralele între principalele teatre moderne ale Europei* va fi în ochii artiștilor naționali și din străinătate ca o nouă dovadă a sprijinului și a bunăvoinței luminate pe care Majestatea Voastră binevoiește s-o acorde tuturor celor care tind la dezvoltarea științelor și a artelor frumoase). Se argumentează și necesitatea publicării celei de a doua părți, care conține instalațiile scenice utilizate în Franța, Germania și Anglia: „arta materială a teatrelor a însoțit progresul artei decorative de la începutul secolului al XIX-lea", de aceea este absolut necesar să fie „răspândite cât mai larg cunoștințele atât de necesare montării unor opere, compoziții coregrafice și dramatice". Dedicația se încheie cu reverențele repetate, obligatorii în asemenea context: „Votre Majesté, en agréant la dédicace de cette ouvrage comble tous mes voeux; et si mon éspoir est rempli, si mes travaux sont un jour appreciés, si le succès les couronne, c'est surtout à cette faveur signalée que je le devrai. Je suis avec le plus profonds réspect, Sire, de Votre Majesté le très-humble et très-obéissant serviteur" (trad. n.: Majestatea Voastră, acceptarea dedicației acestei lucrări împlinește toate dorințele mele; și dacă speranța mea e plină, dacă lucrările mele vor fi într-o bună zi recunoscute, dacă succesul le va încununa, voi datora acest fapt în special acestui favor menționat. Cu cel mai profund respect, Sire, al Majestății Voastre, preaumil și preaascultător supus).

Din acest text scurt, ritualic și tipic pentru epocă, formalizat în fraze devenite clișeu, ies în evidență mizele demersului auctorial-editorial:

- a pune la dispoziția „artiștilor naționali și de peste hotare" un instrument de lucru indispensabil pentru activitatea teatrelor;
- a difuza o informație solicitată pe piață;
- a recunoaște contribuția autorului la dezvoltarea științei și artelor.

Această ediție din 1842, pe care am avut posibilitatea s-o consultăm on-line pe site-ul Bibliotecii Naționale din Franța, este mai generoasă în informație, datorită unui „Aviz al editorilor" publicat pe prima pagină[5]. În acest text sunt expuse condițiile de editare a lucrării și argumentele determinante pentru editori: noutatea și interesul profesionist, „le double avantage de nouveauté et de spécialité". Decizia de a reuni cu ajutorul „artiștilor inteligenți" într-un singur volum „monumente separate" și de „a compara diferite mașini scenice utilizate în statele Europei" are scopul de a crea un sistem din cele mai bune existente până acum. Editorii mizează pe faptul că toți cei care se ocupă de teatru, în țară și peste hotare, vor fi interesați de acest volum, care „nu este unul speculativ", ci se dorește a fi „în serviciul prietenilor teatrului". În acest argument editorial, se face referință la procesul laborios care a necesitat „timp, răbdare, o lungă, inteligentă și migăloasă activitate de studiere pentru a realiza această lucrare imensă". Ideea a avut din start consimțământul și încurajarea morală din partea tuturor „domnilor arhitecți și pictori decoratori", convinși de importanța inovatoare a unei astfel de lucrări în contextul în care „arta a atins cel mai înalt nivel și recurge la cele mai noi idei". Editorii au contat și pe un potențial cumpărător: „les hommes opulents et celle des artistes" – oamenii bogați și artiștii, de aceea au fost dispuși „să facă orice sacrificiu" pentru ca lucrarea să apară în cele mai bune condiții „pour donner la pompe et le soin indispensable à cette ouvrage unique" („oferind fastul și calitățile indispensabile unei lucrări unice"), care se distinge prin „gust și calități științifice", care pretinde a fi „un obiect de lux și de utilitate" în același timp. Urmează prezentarea amănunțită a proiectului editorial, model de marketing specific secolului al XIX-lea, când se practica pe larg subscripția, o variantă a abonamentelor contemporane, când plata poate fi făcută și în avans sau la fiecare livrare, ceea ce oferea posibilitatea unor reduceri. Astfel, primul volum, *Les théâtres modernes de l'Europe*, era prevăzut să constituie un „minunat volum in-folio compus din 120 de planșe, gravate de artiștii noștri cei mai dibaci și însoțite de un text expli-

cativ detaliat", prețul pentru subscriptori era fixat la 120 de franci, pentru ceilalți – 150 de franci[6]. Un alt detaliu interesant al practicii editorial-manageriale de atunci este faptul că volumul „a fost divizat în 12 livrări", ce urmau să apară timp de 15 zile începând cu 1 iulie, lucrarea urmând a fi terminată pe 20 august 1840, prin urmare, a fost distribuit în fascicule, asemenea edițiilor periodice sau, cum se numeau pe atunci, „în foileton". Acel prim album a fost tipărit la „Imprimerie de H. Fournier et comp., rue de Seine, 14", așa cum este indicat imediat după lista librăriilor din Franța și din orașele din străinătate de unde putea fi achiziționat.

Răsfoiesc planșele-pagini pe ecranul calculatorului, din păcate, textele explicative lipsesc și în această ediție. Revin la imagini, executate de mâna lui Contant sau a unor artiști supravegheați de el: aceste desene emană o atmosferă aparte, fiecare linie, fiecare trăsătură de condei păstrează atenția și încordarea celui care le-a trasat. Mă opresc fascinat asupra unor detalii de la secțiunile longitudinale, autorul a avut grijă să reprezinte cu fidelitate cele mai minuscule detalii de decorațiuni interioare, luxul și opulența, trăsături distinctive ale teatrului à l'italienne. Încerc să măresc imaginea, dar contururile se șterg. Ce minunat totuși că avem o ediție nu virtuală, ci reală în Biblioteca noastră Națională. Caut Opera de la Versaille, secțiune transversală: „E nemaipomenit!". Îmi trebuie o lupă, măresc imaginea: cu tușe subțiri și fine sunt desenate până și cristalele candelabrelor, ornamentele în arabesc ale lojilor, faldurile draperiilor!

/Legenda foto/ Secțiune transversală a Teatrului de Operă de la Castelul Versailles (după restaurare), *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales françaises, allemandes et anglaises, dessins par Clément Contant, architecte, anciens machiniste en chef du Théâtre Imperial de l'opéra, 1859* (*O paralelă a principalelor teatre moderne din Europa și ale dispozitivelor/mașinilor scenice franceze, germane și engleze, desene de Clément Contant, arhitect, fost mașinist-șef al Teatrului Imperial de Operă*). Fondurile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

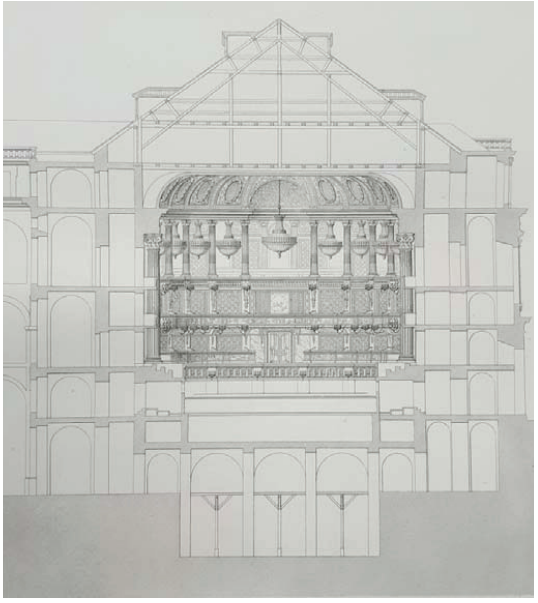

Ediția din 1859 are meritul de a veni cu planuri noi ale teatrelor reconstruite în cei aproape douăzeci de ani de la prima publicare în fascicule din 1840. Savurez această minune bibliografică ieșită atât de surprinzător în calea mea, această carte devenită personajul unui spectacol pe care am avut impresia că l-aș regiza... Oare? Poate, lucrurile stau tocmai invers. Oare nu sunt și eu un personaj din spectacolul unei lumi regizate de o mână invizibilă? Un Guglielmo în căutare de probe și semne, în Biblioteca Abației numită Chișinău...

Revin la Arhivele Naționale. În sfârșit, deschid cu încordare mult râvnitul dosar 182, fondul 78, inventarul 1: iată demersul lui Carol Schmidt către primarii orașelor din Rusia, înregistrat probabil de un secretar, iată cum arată semnătura primarului, răsfoiesc câteva file notate cu creionul, sunt niște procese-verbale, iată și scrisoarea lungă, detaliată, semnată de Al.O. Bernardazzi, scrisă cu cerneală neagră, cu litere mărunte, rotunjite, așternute în rânduri îngrijite ca mărgelușele, mai multe telegrame, scrisori de răspuns cu antetul primăriilor din orașele Imperiului Rus. Dintre filele dosarului începe să prindă contur și să respire teatrul unei lumi demult apuse, este un alt ritm de viață, cel al mâinii care desenează literele pe hârtie, cel al scrierii unei scrisori și al amânării ei pe mai târziu, o altă atitudine și o altă manieră de a

comunica: „Милостивый Государь, Карл Александрович, я имел честь получить от вас...”. Nume de arhitecți, primari, consilieri și dintre toate – figura lui Carol Schmidt, acest personaj care printre rapoarte, plângeri, scrisori, procese-verbale, discuții și instrucțiuni, decizii despre condițiile igienice, despre necesitatea aprovizionării cu apă, cu vaccinuri, cu alimente, cu lemne de foc, despre pavarea străzilor din oraș, despre combaterea filoxerei viței-de-vie, despre școli și aziluri, despre infractori etc., printre toate aceste probleme stringente, nu doar visează, ci și întreprinde acțiuni concrete ca să construiască un „Teatru adevărat” – „podoabă a orașului” la Chișinău. Eforturile sale s-au înscris pe o perioadă de mai bine de un deceniu, documentele datează din anul 1888 până în 1900, când a fost inaugurat Auditoriul Pușkin. Ajung aproape de sfârșitul dosarului, între file este prinsă o factură în limba germană: ARCHITEKTUR BUCHHANDLUNG – ERNST WASMUTH BERLIN, din 31 decembrie 1889. Mai jos, cu litere de mână e trecut: *Contant, Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe*, în coloniță „debit” M 144. Asta era! Exact ce căutam! Pe o factură cu litere germane – un titlu francez la care speram.

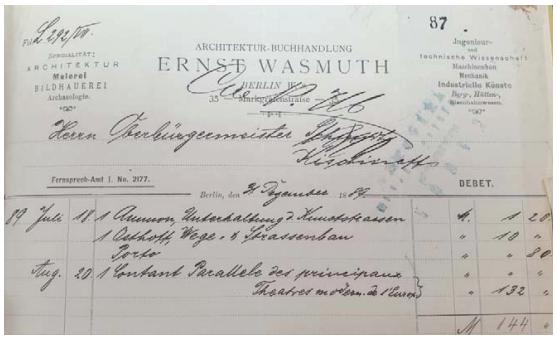
87
ARCHITEKTUR-BUCHHANDLUNG
ERNST WASMUTH
BERLIN W.
35 Markgrafenstrasse
SPECIALITÄT: ARCHITEKTUR Malerei BILDHAUEREI Archaeologie.
Ingenieur- und technische Wissenschaft Maschinenbau Mechanik Industrielle Künste Burg-, Hütten-, Brückenbauwesen.
Herrn Oberbürgermeister
Fernsprech-Amt I. No. 2177.
Berlin, den 31 Dezember 1889
DEBET.
19 Juli 10 1 Ammon, Unterhaltungs-Kunstsalon 4. 1 20
1 Archiv f. Wage- u. Brückenbau 10
Porto 20
Aug. 20 1 Contant Parallèle des principaux Theatres modern. de l'Europe 132
M 144

Mă bucur că în factură e trecut autorul și titlul și că acestea se potrivesc cu volumul din Biblioteca Națională. De notat, „architektur buchhandlung” ar însemna „librărie de arhitectură” și nu „un birou al arhitecților”, așa cum e specificat în cele două documente sus-citate, redactate în limba rusă. Se pare că piesele de puzzle sunt toate. Șansele ca albumul din fondurile bibliotecii să fie tocmai cel pe care l-a comandat Carol Schmidt, atunci când a visat să construiască un Teatru Modern European la Chișinău sunt mari, dar nu sută la sută.

Ar fi putut ajunge în Chișinău două exemplare ale aceleiași ediții? Îndoielile și întrebarea sunt justificate, întrucât cartea mai are un semn pe ea, și anume o aplicație ca o ștampilă asemănătoare cu un timbru, ce reprezintă un blazon nobiliar și mențiunea „Даръ графа М.М. Толстого” (donație din partea contelui M.M. Tolstoi). Prin urmare, o nouă pistă de cercetare... „Contele M.M. Tolstoi a fost un activ și influent om de stat, deputat în Duma de la Odessa, timp de zece ani a fost directorul Teatrului nou din Odessa...” – este prima informație citită în regim de urgență, selectată din Google. Și aici mă opresc. Personajul meu ar trebui să intre într-o nouă piesă, să înceapă un nou spectacol, dar se pare că va fi un alt actor distribuit în rol. Îmi scot costumul și masca de bibliolog. Aventura mea se încheie aici, dar nu este capătul drumului, teatrul nu se oprește, lumea-biblioteca e vie, se mișcă, respiră, funcționează. Sper, sunt convins că un specialist adevărat își va asuma acest rol și va face cercetări academice cu instrumente savante asupra acestei opere bibliografice din patrimoniul Bibliotecii Naționale. Și spectacolul va continua.

Totus mundus agit histrionem – Lumea aceasta funcționează teatral. Shakespeare a ales ca aceste cuvinte să fie scrise pe frontispiciul Teatrului său Globe. Un incendiu a distrus edificiul, dar teatrul a rămas, la fel cum au rămas urmele și semnele lăsate de biblioteca incendiată în romanul *Numele trandafirului*. Lumea este un teatru, dar pentru ca acesta să fie în continuă mișcare este indispensabilă memoria, mai bine zis, un circuit continuu al acestei memorii asigurat prin Bibliotecă. Fără această Bibliotecă nu am avea din ce face Teatru. Teatrul Globe a ars și a rămas doar în visul celor care au fost aievea la spectacole, el a devenit memorie, el a devenit Bibliotecă. La fel ca personajul Guglielmo, un personaj din visul unui scriitor, Umberto Eco, care au devenit Bibliotecă, ambii – și autorul care a trăit aievea, și personajul care s-a conturat din vis. Lumea este vis – o altă idee răspândită de umaniștii Renașterii. Cine o pune la îndoială, să vină la Biblioteca Națională din Chișinău, aici, la Sala de arte, să comande

albumul *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales françaises, allemandes et anglaises, dessins par Clément Contant, architecte, anciens machiniste en chef du Théâtre Imperial de l'opéra, 1859*, un obiect real, palpabil și vizibil, dovadă obiectivă că visul a fost real, un primar de Chișinău, Carol Schmidt, a visat la un teatru modern european pentru Chișinău, teatrul n-a fost construit, dar ideea de Teatru, visul unui Teatru adevărat a continuat. Au visat la un Teatru adevărat intelectualii din perioada interbelică și, asemenea lui Carol Schmidt, nu numai au visat, ci au luat măsuri reale pentru a-l construi. Au reușit în parte. Prin efortul lor în Chișinău s-a construit actuala clădire a Teatrului Național, care în perioada sovietică era prezentată drept o construcție a arhitecților ruși. Când am intrat în bibliotecă, asta căutam, de fapt, adevărul despre construcția acestui teatru. Iar Biblioteca mi-a dezvăluit urme. Și eu, actorul întrupat în personaj de bibliolog, am pășit pe aceste urme. Dacă există un Teatru, trebuie să existe cineva care l-a proiectat, cineva care l-a visat. „Dacă există amprenta, trebuie să fi fost cineva care a lăsat-o. (...) Dar nu întotdeauna o amprentă are aceeași formă cu corpul care a produs-o și nu ia naștere întotdeauna din presiunea unui corp. Uneori redă impresia pe care un corp a lăsat-o în mintea noastră, este amprenta unei idei. Ideea este semn al lucrurilor și imaginea este semn al ideii, semnul unui semn. Dar cu imaginea construiesc din nou, dacă nu corpul, ideea pe care altcineva o avea despre ea" – sunt cuvintele lui Guglielmo[7]. Am căutat adevărul despre un arhitect și am găsit un obiect, o carte care mi-a revelat teatrul unui vis, vis care m-a prins și în care mi-am asumat un rol. Și chiar dacă acest album din Biblioteca Națională nu e cel comandat de Carol Schmidt, ci de contele M.M. Tolstoi, chiar și așa, important este că acest obiect a pus în mișcare un spectacol întreg, din care am făcut și eu parte.

Sau poate am visat?!

Ce este lumea? Un vis? Sunt într-o Bibliotecă, în mâini am *Cele mai mari Teatre Moderne ale Europei*, gândesc și visez Teatru, el este în mine și în afara mea. Asta este lumea, nu?

Dar întrebarea inițială era alta, cine este arhitectul edificiului Teatrului Național „Mihai Eminescu", cine l-a construit totuși? Asta căutam. Biblioteca mi-a răspuns și la această întrebare. Numele lui este Nicolae Stănescu, arhitectul-șef al Ministerului Instrucțiunii Publice al Guvernului României în perioada interbelică. Teatrul a fost proiectat în 1930 și construit în anul următor. Dar acesta este deja textul unei alte piese. Teatrul nu se termină niciodată... Nici Biblioteca...

Visul, Biblioteca și Teatrul sunt infinite.

---

[1] Borges, Jorge Luis. *Biblioteca Babel*, în *Opere*, vol. 1, Editura Univers, București, 1989. 308 p. ISBN 973-34-0585-X.

[2] Varta, Ion; Varta, Tatiana, *Primarul Carol Schmidt și opera de modernizare a orașului Chișinău* (documente), Cartier, 2014. 304 p. ISBN 978-997579877-8.

[3] Ibidem, p. 224.

[4] Ibidem, p. 225.

[5] https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k62794476/f5.item, *Parallèle des principaux théâtres modernes de l'Europe et des machines théâtrales*. Françaises, allemandes et anglaises, dessin par Clément Contant, architecte et machiniste en chef de l'academie royale de musique, 1842, p. 1.

[6] Ibidem, p. 2.

[7] Eco, Umberto, *Numele trandafirului*, Chișinău, Editura Hiperion, 1992, p. 302.

CZU 091.07:22(048)

COLECȚIA DE FACSIMILE A EDIȚIILOR LUI FRANCISCUS SKORYNA – EXEMPLU DE VALORIFICARE A PATRIMONIULUI DE CARTE EUROPEANĂ

Aliona MUNTEAN,
Aliona TOSTOGAN,
Biblioteca Naţională a Republicii Moldova

***Rezumat**: Autorii articolului se axează pe faptul achiziţionării, graţie generoasei donaţii venite din partea Ambasadei Republicii Belarus în Moldova, a valoroasei colecţii de fascimile a ediţiilor lui Franciscus Skorina (Skoryna), medic şi umanist, unul din primii tipografi de carte din Europa de Est. Ediţia în 21 de volume cuprinde setul complet de cărţi tipărite de Skoryna în Praga şi Vilna. Aceste lucrări, preţioase primordial prin valoarea sa intrinsecă, reflectă nu numai bogata istorie a dezvoltării cărţii şi tiparului în Europa, dar şi patrimoniul faimosului lor conaţional.*
***Cuvinte-cheie**: Franciscus Skorina (Skoryna), facsimile, patrimoniu documentar.*

***Abstract**: The authors of the article focus on an acquisition, received as a generous donation from the Embassy of the Republic of Belarus in Moldova. It is the valuable collection of facsimile editions of Francysk Skoryna (Franciscus Skorina), a doctor and humanist, one of the first book printers in Eastern Europe. The 21-volume edition includes the complete set of publications printed by Skoryna in Prague and Vilna. These works, precious foremost by their intrinsic value, reflect not only the rich history of book and printing in Europe, but also the heritage of famous Francysk Skoryna.*
***Keywords**: Franciscus Skorina (Skoryna), facsimiles, documentary heritage.*

Istoria tiparului și a cărții europene ar fi necompletă fără numele lui Francysk Skoryna - umanist, medic, traducător și unul dintre primii tipografi de carte din Europa de Est, care a pus bazele dezvoltării limbii belaruse. Skoryna și-a dedicat viața publicării textelor biblice. El a căutat să pună *Biblia* la dispoziția oamenilor simpli și să o scrie într-un limbaj pe înțelesul tuturor. Skoryna a compus, de asemenea, prefețe la edițiile sale, în care a subliniat că scopul activităților sale de publicare este de a ajuta oamenii obișnuiți „să cunoască înțelepciunea și știința".

Numele lui Skoryna este inseparabil de istoria țării, iar păstrarea patrimoniului documentar al editorului este unul din obiectivele de bază pentru Biblioteca Națională din Belarus. Ideea de a uni într-o colecție facsimil toate cărțile editate de Skoryna a fost concretizată într-un proiect, conceptualizat și finalizat cu succes. Proiectul a durat cinci ani, începând cu anul 2013, când a fost semnat un acord între Biblioteca Națională a Republicii Belarus și Banca BelVEB pentru implementarea programului de editare facsimilă a cărților lui Skoryna. Inițiatorii proiectului, care și-au combinat forțele, au reușit să atingă obiectivul comun – să găsească copii electronice ale cărților

lui Francysk Skoryna dispersate în întreaga lume și să le reediteze în 2017 ca o ediție completă facsimilă multi-volum.

Finalizarea proiectului de reimprimare facsimilă a patrimoniului de carte editat de Francysk Skoryna a devenit un cadou frumos pentru aniversarea a 500 ani de la tipărirea cărților din Belarus, dată remarcabilă, care a fost inclusă în Calendarul UNESCO.

Ajunsă în Republica Moldova, ediția cu 21 de volume cuprinde setul complet de cărți tipărite de Skoryna în Praga și Vilnius. Aceste lucrări reflectă nu numai bogata istorie în dezvoltarea cărții și tiparului în Europa și Republica Belarus, confirmată de patrimoniul faimosului lor conațional, dar și efortul unei mari echipe de profesioniști și oameni întreprinzători care au fost inițiatorii proiectului și care au adus o colosală contribuție la implementarea sa. Evident, succesul unui proiect atât de grandios ar fi fost imposibil fără susținerea statului și implicarea unor funcționari, specialiști de forță și cercetători științifici ai unor ministere și ai Academiei de Științe. Volumul de culoare sură, fără numerotare, care nu conține nici o copie facsimilă, prezintă date despre desfășurarea proiectului și persoanele care au participat la realizarea obiectivelor proiectului la diferite etape, au depistat edițiile originale și au obținut acceptul pentru copiile lor electronice.

Chiar la etapa de conceptualizare a proiectului s-a hotărât că ediția va fi trilingvă, informația oferită la fiecare volum fiind reprodusă în limbile belarusă, rusă și engleză. Fiecare volum din cele douăzeci, în afară de ediția facsimilă propriu-zisă, conține date despre ediția originală de pe care sa făcut copia facsimilă, articole critice asupra ediției semnate de Halina Kirejva (Галина Киреева) și Aleksandr Susa (Александр Суша), colaboratori ai Bibliotecii Naționale din Belarus și prefețele scrise în original de doctorul Francysk Skoryna din Polotsk, dar adaptate la limbile rusă și belarusă contemporane și traduse în engleză.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 1 : Кніга быцця = Книга Бытия = The Book of Genesis. – 2013. – 271 p.

Volumul 1 prezintă un scurt articol despre viața, activitatea și moștenirea culturală a lui Francysk Skoryna cu semnătura lui Hieorhij Halencanka (Георгий Голенченко), doctor în istorie, șef al Departamentului de Istorie a Belarusiei al Institutului de Istorie al Academiei Naționale de Științe din Belarus; date despre ***Prima carte a lui Moise – Geneza (Книга бытия)*** semnate de Halina Kirejva (Галина Киреева) și Aleksandr Susa (Александр Суша), colaboratori ai Bibliotecii Naționale din Belarus; prefața scrisă de doctorul Francysk Skoryna din Polotsk pentru toată ***Biblia*** și prefață la ***Prima carte a lui Moise (Geneza)*** de Francysk Skoryna**.**

Copia facsimil din volumul 1 conține o foaie de titlu comună pentru toate edițiile cu titlul general: **Библия** *(Biblia)* și cu indicarea numelui editorului: Francysk Skoryna din Polotsk. În continuare copia facsimil a cărții ne prezintă *Geneza* sau *Facerea***,** care este prima carte a *Pentateuhului* (a celor *Cinci Cărți ale lui Moise*), deci și a *Vechiului Testament și Tanakhului*. Tradiția evreiască îi atribuie lui Moise scrierea primelor cinci cărți ale *Bibliei* ebraice, cărți cunoscute sub numele ebraic *Tora* sau sub echivalentul grecesc *Pentateuh*. Dar câțiva factori demonstrați i-au convins pe unii cercetători din secolul al XVII-lea că cel puțin primele cinci cărți ale *Bibliei* au fost alcătuite, amplificate și înfrumusețate ulterior de editori anonimi și de revizorii din secolele care au urmat. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și preponderent în cel de-al XIX-lea, mulți cercetători critici ai *Bibliei* au început să se îndoiască de faptul că Moise ar fi avut ceva de-a

face cu scrierea cărților *Pentateuhului*; ei au ajuns să creadă că *Biblia* era în mod exclusiv opera unor autori târzii. Acești cercetători au prezentat ceea ce părea a fi drept versiuni diferite ale aceloraşi poveşti din cărțile *Pentateuhului*, sugerând că textul biblic era produsul mai multor scriitori care puteau fi astfel recunoscuți.

Distinctiv pentru ediția lui Skoryna este faptul că în textul canonic al *Bibliei*, tradus nemijlocit de Francysk Skoryna sunt incluse două prefețe și o postfață, care îi aparțin. Ediția conține două gravuri: „Sfânta treime" pe versoul foii de titlu și „Facerea lumii" pe versoul paginii a opta.

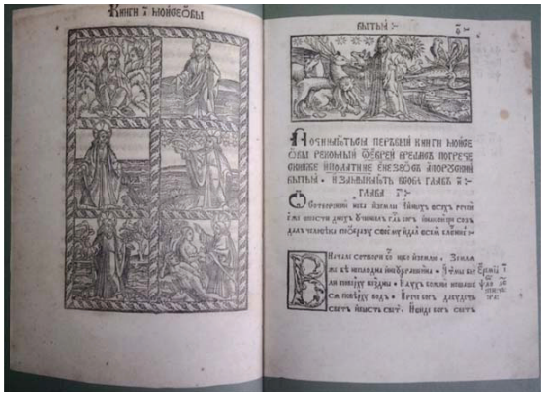

„Facerea lumii" este împărțită în șase părți, care reflectă șase zile de creare a lumii. Pe gravura zilei a patra, ziua facerii luminătorilor pe tăria cerului, desluşim imaginea în care soarele se contopeşte cu luna, imagine tratată ca un signet (semn de carte), care aparținea lui Francysk Skoryna, demonstrând paternitatea. Fără îndoială, această imagine era simbolică pentru editor, căci este folosită aproape în toate edițiile lui.

Copia facsimil este editată în baza copiei digitale din colecția bibliotecii ştiințifice din Görlitz, Germania. Exemplarele originale ale acestui volum se mai regăsesc în mai multe biblioteci şi muzee mari din Rusia (7 ex), Ucraina (Odesa) şi Polonia.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 2 : Кніга Выхад = Книга Исход = The Book of Exodus. – 2014. – 191 p.

Volumul 2 conține ***Cartea a doua a Vechiului Testament***, atribuită lui Moise, în care este relatată ieşirea evreilor din Egipt – ***Ieşirea*** sau ***Exodul.***

Spre deosebire de volumul 1, ***Exodul*** nu are o foaie de titlu cu denumirea „Biblia" (ca şi toate celelalte ediții din Praga, de altfel), ci începe cu o foaie de titlu specifică pentru edițiile lui Skoryna. Foaia prezintă denumirea scurtă a cărții – *Исход (Exodul)*; o gravură intitulată „Дочь фараона нашла ребенка Моисея в воде" (fiica faraonului l-a găsit pe copilul Moise în apă) şi denumirea completă a cărții: *Книги вторый Моисеивы*, называемые *Исход*, полностью переведенные на руский язык доктором Франциском Скориной из славного града Полоцка. Богу в Троице единому и Пречистой Матери его к почитанию, а людям посполитым для обучения" („Cartea a doua a lui Moise, numită Exod, traduse pe deplin în limba rusă de doctorul Franciscus Skoryna din orașul glorios Polotsk lui Dumnezeu unic în Treime și a Preacuratei Maice a Lui pentru cinstire și de învățătură pentru oamenii pospoliți". Cartea conține tradițional prefața lui Skoryna, în care se redă conținutul scurt al acestei părți cu propriile sale comentarii. Comentariile lui Skoryna sunt scrise nu canonic, ci într-o limbă „vie", foarte explicit și pe înțelesul tuturor. Cele zece

poveți, reproduse în prefață la *Exod*, sunt redate în formă de verset, pentru a putea fi mai ușor memorate. Cele șase gravuri ale cărții sunt incluse cu scopul de a ilustra cele mai complicate imaginare din *Biblie*, fapt care este caracteristic pentru toate edițiile lui Skoryna, dar reliefat în *Exod*. După prefață Skoryna a stipulat: „Если кто-нибудь из простых людей моих братий, захочет выяснить для себя, каким образом били созданы храм, кивот, стол, светильник и ризы жреца, описание всего этого он найдет ниже" („Dacă cineva din oamenii obișnuiți, frații mei, va dori să înțeleagă, cum arată templul, kivotul, masa, sfeșnicul și haina preotului, el va găsi descrierea tuturor acestor lucruri mai jos").

Un fenomen unic, care nu se mai întâlnește în edițiile lui Skoryna, este textul tipărit în două coloane (pentru cele zece porunci).

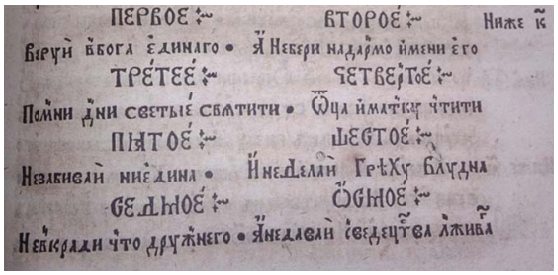

Exemplarele păstrate ale acestei publicații se regăsesc în Rusia, Ucraina și Germania. Majoritatea sunt incomplete.

Copia facsimil prezentată este editată în baza copiei digitale din colecția bibliotecii științifice din Görlitz, Germania.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 3 : Кніга Лявіт = Книга Левит = The Book of Leviticus. – 2014. – 151 с.

Cartea Leviticului sau pe scurt ***Leviticul*** este a treia carte a *Pentateuhului*, deci și a *Vechiului Testament*.

Cartea *Leviticului* este numită de evrei „Legea preoților" sau „Legea jertfelor". Ea cuprinde dispoziții privitoare la jertfele pentru păcat și pentru Ziua Ispășirii, preoție, sărbători; unele prescripții alimentare și reguli de curățire rituală a oamenilor. Întâlnim dispoziții legale și morale privitoare la robie, ajutorarea săracilor și străinilor, furt, desfrânare, ghicire, ascunderea adevărului în fața justiției, îndemnuri morale la iubirea aproapelui ca pe sine, la respectul față de bătrâni; interdicții morale (jurământul strâmb pe Numele Domnului, amânarea până a doua zi a plății zilierilor, ura, răzbunarea, camăta), interdicții referitoare la corp (tatuaje, etc.). O atenție deosebită este acordată căsătoriei și castității, sfinteniei în viața de fiecare zi și atitudinii poporului lui Israel față de poruncile lui Dumnezeu.

Se presupune că Cartea *Leviticului* a văzut lumina tiparului în anul 1519 sau 1520 în Praga, având 54 de foi, cusute în 7 caiete.

Prima pagină este ornată cu o gravură mare și conține titlul ediției „Первая книга Моисеева, называемая Левит, полностью переведенная на русский язык доктором Франциском Скориной из Полоцка, Богу в Троице единому и Пречистой Матери Его к почитанию, а людям всем для обучения" (Prima carte a lui Moisei, denumită Cartea *Leviticului*, tradusă integral în limba rusă de doctorul Franciscus Skoryna din Poloczko, lui Dumnezeu Tatăl și Fiul și Sfântului Duh pentru venerație, dar oamenilor simpli pentru învățare).

Următoarele pagini după foaia de titlu conțin prefața scrisă de Franciscus Skoryna, în care se dă un comentariu la carte cu o prezentare succintă și lămurirea unor termeni din text.

În carte sunt expuse 3 gravuri. Pe prima pagină până la titlul cărții se află gravura originală „Господь Бог глаголет к Моисею около храма свидения" („Dumnezeu îi vorbește lui Moise lângă templu").

Pe versoul foii de titlu este dată gravura „Аарон, наивысший архиерей сынов израилевых, брат Моисея, правнук Левия. От него же называется Книга эта Левит" („Aaron, cel mai însemnat episcop al fiilor lui Israel, fratele lui Moise, strănepotul lui Levi. De la el această carte e numită *Levitic*").

Gravura a treia se află după textul prefeței pe versoul foii a șasea și e semnată în felul următor: „Изображение жертвенника, на котором Аарон приносит жертвы Господу Богу..." („Imaginea altarului pe care Aaron aduce jertfe Domnului...").

Cartea *Leviticului* este ornată cu 30 de inițiale din 19 table originale.

Organizarea poligrafică a textului ultimei foi a prefeței este specifică pentru volumul 3, pentru că are forma unui triunghi ascuțit cu baza îndreptată în sus. Pagina se termină cu un ornament floral. Acest procedeu vizual pune accentul pe sfârșitul cărții și îl ajută pe cititor să perceapă textul.

„Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 4 : Кніга Лічбы = Книга Числа = The Book of Numbers. – 2014. – 183 с.

Numeri sau ***Cartea Numeri*** este a patra carte a *Pentateuhului*, a celor cinci cărți ale lui Moise, cunoscute pentru evrei ca *Tora*, parte a *Bibliei* ebraice (Tanah), și a *Vechiului Testament* și a *Bibliei* creștine. Denumirea cărții în tradiția iudeo-elenistică și creștină se explică prin faptul că ea începe cu numărătoarea israeliților aflați în drum, în deșert, sub conducerea lui Moise.

În carte se regăsește recensământul israeliților și pregătirile lor pentru reluarea mersului prin deșert, relatarea drumului parcurs din Muntele Sinai până la sosirea evreilor în câmpul Moab (Moav), evenimentele din țara Moabului înainte de trecerea râului Iordan, trimiterea iscoadelor în Țara Canaanului și raportul primit de la acestea, valurile de nemulțumiri în rândurile israeliților confruntați cu greutățile drumului. Se presupune că Franciscus Skoryna de Poloczko a editat *Cartea Numeri* la Praga în 1519 sau începutul anului 1520.

Prima pagină a ediției este ornată cu o gravură mare și conține titlul ediției «Четвертая книга Моисеева, называемая Числа, полностью переведена на русский язык доктором Франциском Скориной из Полоцка, Богу Отцу и Сыну и Святому Духу к почитанию, а простым людям к доброму научению» (*Cartea a patra a lui Moisei*, denumită *Cartea Numeri*, tradusă

integral în limba rusă de doctorul Franciscus Skoryna din Poloczko, lui Dumnezeu Tatăl și Fiul și Sfântului Duh pentru slăvire, dar oamenilor simpli pentru învățare).

Următoarele 7 pagii conțin o prefață, în care Franciscus Skoryna a descris conținutul cărții, comentând evenimentele complicate din viața israelenilor, punând accentul pe cele 42 de staționări a poporului israelian spre Egipt.

Pe ultima pagină a cărții este dată postfața scrisă de autor.

Cartea Numeri este ornată de inițiale la începutul capitolelor. În carte sunt 39 de inițiale din 21 de table originale. Aceste inițiale sunt reliefate de figuri omenești, flori, plante, animale, păsări, pești, lună, soare etc.

Conform tradiției tiparului rusesc în *Cartea Numeri* sunt numerotate nu paginile, dar foile. Numerotarea se face cu litere chirilice în colțul drept pe partea din față a foii. Sunt comise și erori. De ex.: foia a 7 este numerotată ca 5, pe foaia 46 este schimbat locul literelor chirilice.

Edițiile *Cărții Numeri* scrise de Francysk Skoryna sunt rare. Deși e cunoscut faptul că edițiile acestei cărți s-au păstrat în secolele XVI-XX-lea în unele biblioteci bieloruse.

În prezent *Cartea Numeri* se păstrează la Biblioteca Națională a Rusiei, Biblioteca de Stat a Rusiei, în Biblioteca Academiei de Științe a Rusiei, în Arhiva de Stat a actelor vechi din Rusia, în Muzeul de Stat de Istorie, în Muzeul Ținutului Natal din Tiumeni, în Biblioteca Națională a Ucrainei „V. I. Vernadskii", în Biblioteca Națională Științifică „M. Gorkii" din Odesa, Muzeul Național din Lvov, în Biblioteca Academiei de Științe a Lituaniei, în Biblioteca Națională a Poloniei, în Biblioteca Științifică din Verhnelujițk din Görlitz (Germania). Majoritatea acestor exemplare nu sunt complete.

Ediția facsimil a *Cărții Numeri* editată de Franciscus Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent în Biblioteca Științifică din Verhnelujițk din Görlitz (Germania).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 5 : Кніга Друг Закон = Книга Второзаконие = The Book of Deuteronomy. – 2014. – 167 p.

Deuteronomul, cartea a cincea și ultima din *Pentateuh*, prezintă nu mai puțin interes decât cărțile *Leviticul* și *Numerii*. Această carte devine astfel nu numai ultima dintre cele cinci, ci și o completare necesară a tuturor celorlalte.

Numele *Deuteronomul* provine din titlul *Deuteronómion,* pe care îl are cartea în Septuaginta. El este format din cuvintele *deúteros,* care înseamnă „a doua", și *nómos,* care înseamnă „lege". Acest titlu înseamnă

deci „a doua Lege sau repetarea Legii". În pofida semnificației acestui nume, cartea biblică *Deuteronomul* nu este o a doua lege, nici o simplă repetare a Legii. Ea este, mai degrabă, o explicare a Legii, care îndemna Israelul să-l iubească pe Iehova și să asculte de el în Țara Promisă în care avea să intre în scurt timp. Israeliții aveau nevoie de încurajare pentru a merge înainte, dar și de avertismente divine pentru a fi ajutați să urmeze calea dreaptă care le aducea binecuvântarea lui Iehova.

Cartea *Deuteronomul* se compune, în principal, dintr-o serie de discursuri pe care le-a rostit Moise înaintea fiilor lui Israel, în câmpiile Moabului, față în față cu Ierihonul. După ce a dat ultimele instrucțiuni cu privire la moartea sa, care se apropia, Moise l-a numit pe Iosua succesor al său, a compus una dintre cele mai frumoase cântări de laudă la adresa lui Iehova și a binecuvântat triburile lui Israel. Ultimul capitol (capitolul 34) conține povestirea despre moartea lui Moise, scrisă într-un alt stil. Se presupune că a fost scrisă de către Iisus Navin, succesorul lui Moisei.

Franciscus Skoryna de Poloczko a editat *Deuteronomul* la Praga în 1519 ca și celelalte volume ale *Pentateuhului*. Spre deosebire de cele trei volume anterioare, anul ediției în acest volum este indicat în câmpul datelor despre ediție, plasate în postfață.

Cu toate că prin exteriorul ei cartea are trăsături comune cu volumele anterioare și începe tradițional cu prima foaie care include o gravură mare cu chipul lui Moisei care îndrumează poporul israelian și titlul complet al cărții «Пятая книга Моисеева, называемая по-еврейски *Дворим*, по-гречески *Деутерономион*, по-латински *Секунда лекс*, а по-русски „Вторый законъ", полностью переведеная доктором Франциском Скориной из Полоцка» (Cea de-a cincea carte a lui Moisei, numită în ebraică *Dvorim*, în greacă *Deuteronomon*, în latină *Secunda Lex* și în rusă „Вторый законъ", tradusă integral de doctorul Franciscus Skoryna din Polotsk), acest titlu se deosebește considerabil după structura sa. În primul rând, în el sunt incluse traducerile titlului cărții în diferite limbi, ceea ce nu era caracteristic pentru titlurile cărților, dar pentru postfețele scrise de Francysk Skoryna. În al doilea rând, pe foaia de titlu al *Deuteronomului* lipsește fraza tradițională despre destinul cărții «Богу в Троице единному и Пречистой Матери Его к почитанию, а людям всем для обучения».

Următoarele 7 pagini conțin prefața cărții, în care Franciscus Skoryna prezintă conceptul religios a 2 legi – „Poruncile Domnului însămânțate în sufletele oamenilor și Poruncile Domnului scrise în *Sfânta Scriptură*."

Cartea *Deuteronomul* este ornată de inițiale care reprezintă începutul capitolelor. În carte sunt 37 de inițiale din 24 de table originale.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 6 : Кніга Іова = Книга Иова = The Book of Job. – 2014. – 138 p.

Cartea lui Iov este o carte cu conținut istoric, fiind, totodată, un poem dramatic care ni-l prezintă pe Iov în aspectul său filosofic. Tema cărții este realitatea și sensul suferinței în viața oamenilor lui Dumnezeu. Scena acțiunii cuprinde cerul și pământul deopotrivă. Dumnezeu și Satan se înfruntă în lumea nevăzută, iar consecințele se fac resimțite în lumea noastră prin încercări, binecuvântări și suferințe. *Cartea*

lui Iov este o perlă a literaturii universale. Profunzimea ideilor ei transcend timpul și civilizațiile, fiind la fel de actuale astăzi ca și în vremea în care au fost așezate pe hârtie.

Cartea prezintă povestea lui Iov, suferințele sale în momentul când se află în mâinile lui Satana, discuțiile sale cu prietenii despre originea și natura suferinței lui, provocarea lui Dumnezeu și, în cele din urmă, un răspuns de la Dumnezeu.

Cartea lui Iov clarifică asupra problemelor majore cu care credinciosul mai devreme sau mai târziu se confruntă: misterul răului și al suferinței, întâlnirea lui Dumnezeu chiar și în eșecul aparent al reușitei omenești, dificultățile dialogului cu omul care suferă și, în sfârșit, sensul vieții însăși în perioada când trebuie să integreze perspectiva morții.

Cartea lui Iov prezintă așadar viața omului care a răbdat suferința și a ridicato pe aceasta la rang de virtute. Ea poartă numele personajului principal și nu are un autor cunoscut.

Numele lui Iov înseamnă *potrivnic, dușman, a trata pe cineva drept dușman*. Însă, punând aceste traduceri în directă corelare cu conținutul cărții, am deduce sensul de *dușmănit și persecutat*.

Cartea lui Iov este a doua ediție tipărită de către Franciscus Skoryna în Praga la 10 septembrie 1517. Cartea este structurată în felul următor: foia de titlu, prefața, textul de bază și o scurtă postfață. Pe foia de titlu, sub gravură, este dat titlul cărții și un catren-dedicație. Prin dedicația în formă de vers Franciscus Skoryna specifică că munca lui are un scop dublu: pe de o parte slăvirea Domnului, Maicii Domnului și a altor sfinți, pe de altă parte – educația poporului simplu.

Franciscus Skoryna pune accentul pe importanța *Cărții lui Iov* spre sfârșitul prefeței: „Всякому человеку следует ее прочеть, поскольку это зеркало нашей жизни, лекарсвто для души, утешение для всех печалящихся" („Fiecare persoană ar trebui să o citească, pentru că este oglinda vieții noastre, un leac pentru suflet, o alinare pentru toți cei care se întristează").

Pentru prefața *Cărții lui Iov* este specific faptul ca Franciscus Skoryna se semnează nu sub numele oficial Franciscus, dar sub numele Frantișe «…я, Франтишек, Скоринин сын, из Полоцка...» și a arătat rolul lui de editor a acestei cărți: «Поэтому я...повелел печатать Книгу святого Иова...» (Prin urmare, ... am ordonat să fie publicată *Cartea lui Iov*...).

Cartea lui Iov este ornată cu 46 de inițiale, care sunt la începutul capitolelor, din 34 de table originale.

Cartea lui Iov a fost tipărită pe foi ieftine fără filigrane. Ea este lipsită de numerotarea foilor și a caietelor din carte, nu are cuvinte imprimate pe câmpul de jos al foii, care dublează primul cuvânt din foia următoare.

Astăzi sunt cunoscute 12 exemplare a *Cărții lui Iov*.

Ediția facsimil a *Cărții lui Iov* a fost executată în baza exemplarului păstrat în Biblioteca Națională a Rusiei (Sankt Petersburg).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 7 : Кніга Ісуса, сына Нава = Книга Иисуса, сына Навина = The Book of Joshua. – 2014. – 135 p.

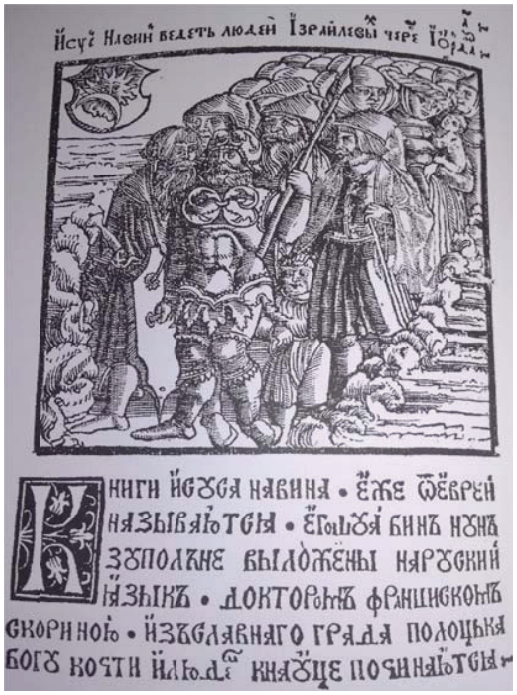

Volumul 7 prezintă ***Cartea lui Iosua Navi***, care este una din cărțile *Vechiului Testament*, a șasea, în ordine canonică, urmând după *Pentateuh*. ***Cartea lui Iosua Navi*** este strâns legată de *Pentateuh* și prezintă, de fapt, o continuare a primelor cinci cărți. Ea este prima din seria așa-numitelor „cărți istorice" și descrie cucerirea și împărțirea Canonului de către prima generație de israeliți după exod, sub conducerea lui Iosua. Cartea este, de fapt, o culegere de comunicate de pe câmpul de luptă, care caracterizează dreptul militar iudaic din vremuri foarte vechi. Remarcabil e faptul că însuși Iosua Navi în text este prezentat nu atât ca personalitate de sine stătătoare, ci ca executor al voinței lui Dumnezeu.

Pagina de titlu a cărții conține o gravură cu lămurirea: «Йсус Навин ведет людей Ізраелевы через Іордан» (Iisus Navi conduce poporul Israel prin Iordania) și denumirea completă a cărții: «Книги Иисуса Навина, называемые по-еврейски Йехошуа бин Нунб полностью переведенные на руский язык доктором Франциском Скориной из славного града Полоцка Богу к почитанию, а людям для обучения» („Cartea lui Iosua, numită în ebraică de Yehoshua bin Nunb, tradusă pe deplin în limba rusă de doctorul Francis Skoryna din orașul glorios Polotsk lui Dumnezeu pentru cinstire și de învățătură pentru oameni". Gravura, realizată în tehnica colografiei, ilustrează epizodul care reflectă conținutul cărții. Unii cercetători menționează că, deși gravura reflectă poporul israelit, tipajul personajelor este mai mult slav, la fel ca și acoperămintele de cap, care se aseamănă mult cu „namitka" – un acoperământ de cap tradițional antic pentru fete și femei căsătorite la slavi, fapt care demonstrează influența culturii cehe asupra gravorului.

Următoarele șapte pagini conțin postfața lui Skoryna, care caracterizează ediția și lămurește importanța ei din punctul de vedere al teologiei creștine. Skoryna depune stăruința să descrie cât mai detaliat meleagul palestinian, unde se desfășoară acțiunea, anume pentru cititorul slav, puțin cunoscut cu acele locuri. În postfața dată Skoryna pentru prima dată folosește pentru descrierea *Sfintei Scripturi* „înțelegerea spirituală" („духовне разумеючи"), aducând comparații între *Vechiul și Noul Testament*, între Iosua Navi și Iisuse Hristos: «*...как иисус сын Навин, ввел народ Израилев в землю обетованную, так Иисус, Сын Божий, ведет тех, кто верит в него в Царство Небесное, это значит в землю живых...*» („... la fel cum Iosua, fiul lui Navi, a adus poporul lui Israel în țara promisă, tot așa Iosua, Fiul lui Dumnezeu, îi conduce pe cei care cred în El în Împărăția cerurilor, aceasta înseamnă în țara celor vii ...").

Caracteristică anume acestei ediții este prezența unor adnotări la începutul fiecărui capitol cu descrierea succintă a conținutului. Postfața tradițională cu datele de ediție este complinită de mulțumiri aduse Domnului pentru realizarea ediției sale: «Завершаеться Книга Иисуса, сына Навина, называемая евреями Егошуа бин Нун, по Божией милости и Его Пресвятой, Преблагословенной и Пречистой Девы-Матери Марии к научению простых людей руского языка. Издана и переведена повелением и тщанием ученого мужа Франциска Скорины из славного города Полоцка, в свободных науках и в лекарстве доктора. В великом месте Пражском в лето от рождества Спасителя нашего Иисуса Христа, Сына Божия, из Непорочной девы Марии, тысяча пятьсот восемнадцатое, в двадцатый день месяца декабря» („*Cartea lui Iosua*, fiul lui Navi, numit de evrei Egoshua bin Nun, este finalizată prin harul lui Dumnezeu și al Preasfintei Sale, Binecuvântatei și Preacuratei Fecioare-Mame Maria, pentru a învăța oamenii obișnuiți limba rusă. A fost publicată și tradusă la comanda și cu îngrijirea învățatului om Franciscus Skoryna din gloriosul oraș Polotsk, doctor în științe diverse și în medicină. În marele loc din Praga, vara, la o mie cincisute și optsprezece de la nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, de la Fecioara Maria, în a douăzecea zi a lunii decembrie").

Ediția facsimil a *Cărții lui Iosua Navi* editată de Francysk Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent la Biblioteca Științifică din Verhnelujțk din Görlitz (Germania).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 8 : Кніга Суддзяўў Ізраілевых = Книга Судей Израелевых = The Book of Judges, Кніга Руфі = Книга Руфи = The Book of Ruth. – 2014. – 171 p.

Volumul 8 Conține ***Cartea Judecătorilor***, care este socotită a șaptea carte a *Vechiului Testament*. *Cartea Judecătorilor* continua *Cartea lui Iosua Navi*. Denumirea provine de la bărbații ridicați de Dumnezeu la anumite intervale de timp, numiți judecători (șofetim). Ei guvernau poporul în vreme de restrițe și de invadare de către neamuri străine. Stăpânirea neamurilor nu era continuă, ci întreruptă pe timp mai lung sau mai scurt, de pace și liniște. Cartea cuprinde 360-400 de ani, de la Iosua, respectiv de la „zilele bătrânilor" până la introducerea regimului monarhic (cca 1050 î. Hr). Autor al cărții, conform tradițiilor iudaice, este socotit prorocul Samuil.

Cartea Judecătorilor este ultima, după cum se știe astăzi, ediție a lui Skoryna editată la Praga.

Pagina de titlu este, tradițional, ornată de o gravură originală, intitulată «Самсон Пресильный расторгал [разорвал] Льва на пути» („Samson Prea-puternicul omoară Leul") și denumirea completă «Книги Судей, Еже Евреи Называють Шофтим, полностью переведенные на руский язык доктором Франциском Скориной из славного града Полоцка. Богу к почитанию, а людям для обучения» (*Cartea Judecătorilor*, numită în ebraică *Shoftim*, tradusă integral în limba rusă de doctorul Franciscus Skoryna din orașul glorios Polotsk. Lui Dumnezeu cinstire și de învățătură pentru oameni".

Prefața tradițională, care urmează după foia de titlu, începe cu o referință istorică, care informează cititorii despre acea perioadă din istoria poporului israelit, când era condus de judecători, și descrie succint istoria guvernării fiecăruia din ei. Fiind teolog creștin, Skoryna nu se abține de la comparația textelor *Vechiului* și *Noului Testament* și stabilește o paralelă între cei 12 Judecători și 12 Apostoli ai lui Hristos. Editorul se implică și în textul de bază a cărții, postând scurte adnotări cu interpretarea teologică și istorică a evenimentelor înaintea fiecăruia din cele 21 de capitole.

Un rol important în aspectul estetic al publicației o au literele inițiale, în ornamentul cărora s-au folosit imagini de păsări, animale, ființe mitologice. Neobișnuită pentru textele sfintei scripturi, dar destul de des întâlnită în edițiile lui Scoryna, e folosirea imaginilor cu femei nude. În mijlocul literei inițiale „O" apare un portret. Au fost expuse păreri controversate de apartenență a imaginii, una din ele susținea că portretul ar aparține lui Scoryna.

Copia facsimil a acestui volum a fost reprodusă în baza exemplarului digital din colecția Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt Petersburg.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 9 : Першая кніга Царстваў = Первая книга Царств = The First Book of Samuel. – 2014. – 174 с.

Toate patru cărți ale Regilor semnate de Francysk Skoryna au văzut lumina tiparului în august 1518, având în total 242 de foi. Fiecare carte în parte își are titlul său individual și fiecare volum din *Cărțile Regilor* își are prefața sa.

Cartea întâi a Regilor (sau pentru evrei, *Samuel 1)* este o carte din *Vechiul Testament*.

Cele două cărți ale lui Samuel fac parte dintr-o serie de cărți istorice *(Iosua, Judecători, Samuel și Regi)* ce alcătuiesc o istorie teologică a israeliților, care afirmă și explică legea lui Dumnezeu pentru Israel sub îndrumarea profeților.

Cartea întâi a Regilor sau *Samuel 1* începe cu o descriere a nașterii profetului Samuel și a modului în care Dumnezeu l-a ales pe el când era un băiat. Urmează povestea Chivotului care prezintă oprimarea Israelului de către filisteni și ungerea de către Samuel a lui Saul ca primul împărat al lui Israel. Dar Saul se dovedește nedemn și alegerea lui Dumnezeu este David, care-i învinge pe dușmanii Israelului și aduce Chivotul la Ierusalim. Dumnezeu îi promite apoi lui David și succesorilor săi o dinastie veșnică.

Se presupune că autorul de bază, dar nu unicul, a fost însuși Profetul Samuel: în primele 24 capitole se descrie viața și credința lui până la moarte. În carte este descrisă istoria poporului evreiesc timp de 110 ani: de la nașterea prorocului Samuel până la moartea țarului Saul.

Ediția cuprinde foia de titlu cu denumirea cărții, prefața lui Francysk Skoryna cu adnotarea cărții, textul canonic și postfața cărții. Foaia de titlu este ornată cu o gravură mare și titlul ediției: «Первая книга Царств начинается, полностью переведенная на „русский" язык доктором Франциском, Скорининым сыном, из славного города Полоцка, Богу к почитанию, а людям посполитым в научение» (*Prima Carte a Regilor începe, tradusă complet în limba „rusă" de către doctorul Francisc, fiul lui Skoryna, din gloriosul oraș Polotsk, lui Dumnezeu cinstire și poporului pospolit de învățătură*).

Pe versoul foii de titlu începe prefața destul de considerabilă a editorului, care cuprinde 6 foi din carte. În prefață Skoryna prezintă enumerarea cărților biblice și determină locul *Cărții Regilor*.

După prefața lui Francysk Skoryna, ediția conține încă un text al editorului «Сказание к Первой книге Царств», integrat pe o foaie aparte, care redă succint conținutul *Cărții Întâi a Regilor*.

Decorarea *Cărții Întâi a Regilor* este tradițională pentru toate edițiile scoase de sub tipar în Cehia, avânt ca element de bază o gravură pe foia de titlu cu imaginea lui Samuel, profetul lui Dumnezeu, care îl unge pe David la împărăție – «Самуил, пророк Господень, помазывает Давида на царство» („Samuel, profetul Domnului, îl unge pe David la împărăție"). Ornamentul care precedă textul de bază are o formă dreptunghiulară și este îndeplinit în tehnica xilogravură.

Cartea este ornată cu 35 de inițiale. Toate literele sunt scrise cu culoarea albă pe câmpul negru, excepție făcând litera „M" pe versoul foii de titlu. Aici cu negru sunt scrise literele pe câmpul alb.

Multe cărți editate de Franciscus Skoryna aflate în colecțiile statale provin din colecții private. În așa mod, ediția aflată la Biblioteca Națională din Bielorus a fost achiziționată în 1925 din Leningrad, de la bibliofilul V. I. Komarnițkii. Această ediție reprezintă toate 4 volume ale *Cărții Regilor*, editate sub o copertă comună.

În exemplarul care se păstrează la Biblioteca de Stat a Rusiei este un înscris în care se precizează că această *Carte a Regilor* este transmisă prin moștenire de la F. I. Toveașov în 1749 feciorului său Alexei, iar în 1761 cartea a trecut prin moștenire feciorului lui Alexei – Vasilie.

Setul de *Cărți ale Regilor* aflat la Biblioteca Națională a Rusiei, de asemenea, provine dintr-o colecție privată – colecția contelui F. A. Tolstoi. Încă un exemplar din aceeași bibliotecă provine din colecția comerciantului din Sankt Petersburg A. I. Kasterin, care a colecționat în secolul al XIX-lea setul complet al editorului bielorus.

Ediția facsimil a *Cărții Întâi a Regilor* editată de Francysk Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent în Biblioteca Științifică din Verhnelujițk din Görlitz (Germania).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 10 : Другая кніга Царстваў = Вторая книга Царств = The Second Book of Samuel. – 2014. – 135 с.

Cartea a Doua a Regilor (sau pentru evrei *Samuel 2)* face parte din *Vechiul Testament* dintr-o serie de cărți istorice (*Iosua, Judecători, Samuel și Regi*) ce alcătuiesc istoria teologică a israeliților, care afirmă și explică legea lui Dumnezeu pentru Israel sub îndrumarea profeților.

A doua carte a lui Samuel, structurată în 24 de capitole, evocă domnia de 40 de ani a păstorului David, pe care Dumnezeu l-a însoțit pretutindeni, căruia i-a nimicit toți vrăjmașii (filisteni, amaleciți, hadadezer, sirieni, edomiți, moabiți), „ca să nu mai fie tulburat, ca să nu-l mai apese cei răi ca mai înainte" și ca pe vremea judecătorilor, făcându-l faimos, să-i dea odihnă prin izbăvirea de vrăjmași. Iar în interior, cartea surprinde declinul casei lui Saul și înfrângerea rebeliunii fiului lui David, Absalom.

Autorul cărții a rămas necunoscut. Profetul Samuel nu putea fi, deoarece decedase. Se admite că au scris *Cartea a Doua a Regilor* urmașii lui – Nathan și Gad. Tot ei au finalizat *Cartea Întâi a Regilor*.

Se presupune că ediția lui Francysk Skoryna a *cărții a Doua a Regilor* a văzut lumina tiparului împreună cu celelalte 3 cărți în august 1518.

Toate patru volume a *Cărții Regilor* au o numerotare comună, având 242 de foi. *Cartea a Doua a Regilor* e tipărită pe foile 65-118. În așa mod în carte sunt 54 de foi, care sunt cusute în 7 caiete (6 caiete a câte 8 foi și un caiet cu 6 foi).

Formatul cărții este tradițional ca pentru toate edițiile tipărite în Praga – ¼ din foaie. Fiecare foaie este numerotată cu litere chirilice în partea dreaptă de sus.

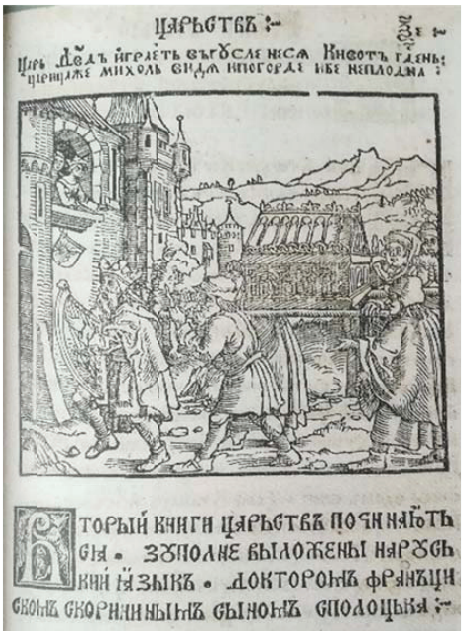

Pe foaia de titlu a *Cărții a Doua a Regilor* (foia 65) este o gravură și titlul general al cărții: „*Начинается Вторая книга Царств,* полностью переведенная на

«русский» язык доктором Франциском Скорининым сыном, из Полоцка" (Începe *Cartea a Doua a Regilor*, complet tradusă în „ rusă" de doctorul Francisc fiul lui Skoryna, de la Polotsk).

Pe versoul foii de titlu este prefața, care ocupă o singură foaie. Prefața scrisă atât de laconic se explică prin faptul că Francysk Skoryna a scris o prefață mai complexă despre toate patru volume a *Cărții Regilor*. În prefață din *Cartea a Doua a Regilor* autorul explică denumirea și aduce spre cunoștință conținutul cărții. Volumul de bază a copiei facsimil îl constituie textul biblic, care este urmat de postfață.

E de menționat că atât în prefața, cât și în postfața cărții editorul Francysk Skoryna aduce titlul cărții numai în limba ebraică și în bielorusă (rusă) veche, fără a indica denumirea în limba latină și greacă.

Aspectul estetic al cărții este dominat de gravură expusă pe foaia de titlu. Lângă gravură este dat înscrisul care lămurește gravura în cauză: «Царь Давид играет на гуслях, неся ковчег Господень; царица же Мелхола, видя его, возгордилась и осталась бездетной» („Regele David joacă la harpă, purtând chivotul Domnului; regina Melkhol, văzându-l, a devenit orgolioasă și a rămas fără copii").

Ediția facsimil a *Cărții Întâi a Regilor* editată de Francysk Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent în Biblioteca Științifică din Verhnelujițk din Görlitz (Germania).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 11 : Трэцяя кніга Царстваў = Третья книга Царств = The First Book of Kings. – 2014. – 158 с.

Cartea a Treia a Regilor (sau ***Cartea I a Împărăților***) este a șasea dintre cele 12 cărți istorice canonice ale *Vechiului Testament*. *Cartea a Treia a Regilor* este compusă din 22 de capitole, care continuă istoria poporului lui Israel sub Solomon (fiul lui David), înfățișează dezbinarea împărăției acestuia, ce duce la apariția a două regate independente: Israel și Iuda, și evocă domnia regilor care-i succed lui Solomon la conducerile celor două regate. Cartea se termină cu domniile lui Iosafat (Iuda) și Ahazia (Israel). Cartea cuprinde o perioadă istorică de 120 ani.

Cartea începe cu denumirea cărții pe foaia 119, îndeplinind funcția de foaie de titlu – «Начинается Третья книга Царств, полностью переведенная на «русский» язык доктором Франциском, Скорининым сыном, из Полоцка» („Începe *a Treia Carte a Regilor*, tradusă integral în rusă de doctorul Francisc, fiul lui Skoryna, din Polotsk).

Pe foia de titlu vedem gravură denumită «Царь Соломон возводит храм Господу Богу в Иерусалиме» („Regele Solomon construiește un templu Domnului în Ierusalim").

Pe versoul foii de titlu este tipărită prefața doctorului Francysk Skoryna din Polotsk la *Cartea a Treia a Regilor*, după care urmează textul canonic al cărții. Finalizează ediția postfața tradițională pentru toate lucrările lui Francysk Skoryna.

Un loc important pentru perceperea *Cărții a Treia a Regilor* o are prezentarea grafică a cărții, care se distinge prin multitudinea imaginilor și varietatea lor. Însuși autorul sincer a scris despre tendința sa de a ilustra cartea: «В этой книге поместил я изображения храма Господня и его сосудов, а также царского дома, возведенного Соломоном-царем. А все для того,

чтобы братия моя – русь, люди простые, - читая, могли лучше уразуметь» („În această carte am plasat imagini ale templului Domnului și ale vaselor sale, precum și ale casei regale, ridicată de regele Solomon. Și toate pentru ca frații mei – rușii, oamenii simpli – în timp ce citesc să poată înțelege mai bine”).

Cele opt gravuri mari din *Cartea Treia a Regilor* ilustrează evenimentele, oferă detalii despre casele, lucrurile care sunt obiectul narațiunii. Dar spre deosebire de alte volume editate de Francysk Skoryna, în *Cartea a Treia a Regilor* nu este nici o gravură cu signetul autorului – chipul soarelui și al lunii.

Cartea a Treia a Regilor este înfrumusețată de 25 de inițiale care sunt tipărite pe 21 de table originale. Toate literele sunt imprimate cu culoare albă pe fon negru.

Ediția facsimil a *Cărții Întâi a Regilor* editată de Francysk Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent în Biblioteca Științifică din Verhnelujițk din Görlitz (Germania).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 12 : Чацвёртая кніга Царстваў = Четвертая книга Царств = The Secondt Book of Kings. – 2015. – 151 с.

Cartea IV a Regilor (sau ***Cartea II a Împăraților***) este a șaptea dintre cele 12 cărți istorice canonice ale *Vechiului Testament*.

Cartea urmărește ultimele fapte ale profetului Ilie înainte de răpirea sa și domnia împăraților lui Israel și Iuda (de la Ahazia-Israel până la Ismael-Israel și Ioiachin-Iuda), asistați de proorocii Ilie, Elisei și Isaia. Această istorie este întregită de altă carte istorică a *Vechiului Testament*, *Cartea a Doua a Cronicilor*.

Cartea a IV-a a Regilor, compusă din 25 de capitole, se concentrează pe evocarea împăraților lui Israel și Iuda, continuând și sfârșind seria succesorilor lui Solomon începută în *Cartea Treia a Regilor*. Perioada descrisă în carte este foarte lungă – cuprinde aproape 335 de ani.

Cartea a Patra a Regilor, editată de Scoryna, a văzut lumina tiparului la 10 august 1518. Toate patru volume a *Cărții Regilor* au o numerotare comună, având 242 de foi. *Cartea a Patra a Regilor* e tipărită pe foile 183-242.

Formatul cărții este tradițional ca pentru toate edițiile tipărite în Praga – ¼ din foaie. Fiecare foaie este numerotată cu litere chirilice în partea dreaptă de sus.

Cartea începe cu titlul de pe foaia 183 și înscrisul: „Начинается Третья книга Царств, полностью переведенная на «русский» язык доктором Франциском, Скорининым сыном, из Полоцка” (Începe *Cartea a Patra a Regilor*, tradusă în rusă de doctorul Franciscus, fiul lui Skoryna, din Polotsk). Pe versoul foii de titlu începe prefața cărții, în care editorul pune accentul pe autorii cărții: «Написали же эту книгу Елисей, Исайа, Иеремия, пророки Божии, и летописцы тех царей, которые были каждый в свое время» („Dar au scris această carte Elisei, Isaia, Ieremia, profeții lui Dumnezeu și cronicarii acelor regi care

au fost fiecare la timpul său”). Urmează textul canonic al *Cărții a Patra a Regilor*. Specificul acestei ediții este determinat de existența a două postfețe, separate de o imagine grafică. Prima postfață tratează *Cartea a Patra a Regilor* –«Завершается вторая часть книги, называемой евреями Малахим, а по-русски *Четвертыи книги Царствъ*» („Este finalizată cea de-a doua parte a cărții, numită de evrei Malachim, iar în rusă *a Patra Carte a Regilor*”). Postfața a doua concluzionează datele despre toate patru volume a ediției: «Здесь авершаются четыре Книги Царств, в которых написано о царях Иерусалимских и о царях Самарийских» („Aici se finalizează cele patru *Cărți ale Regilor*, în care e scris despre regii Ierusalimului și regii Samariei”).

Un loc aparte în percepția *Cărții a Patra a Regilor* o au gravurile. Prima gravură de pe foaia de titlu «Навуходоносор, царь Вавилонский, захватывает Иерусалим» („Nabû-kudurrī-usur regele Babilonului, cotropește Ierusalimul”) ilustrează conținutul ediției. Captează atenția că mulți ostași din gravură țin arma în mâna stângă. Se presupune că imaginea a fost tipărită ca imagine din oglindă, deci putem admite că gravorul a imprimat desenul direct pe tabla de tipar și toate imaginile au apărut în formă verso.

Ultima pagină a *Cărții a Patra a Regilor* conține o gravură foarte importantă, care reprezintă portretul traducătorului, recenzentului, editorului Francysk Skoryna. Acesta e un caz unic pentru istorie, pentru că niciodată editorii nu-și plasau pozele în carte, mai ales în cele religioase. Gravura se repetă, de altfel, în volumul 16 al colecțiilor care prezintă ***Cartea Înțelepciunii lui Iisus.***

Pe lângă cele două gravuri *Cartea a Patra a Regilor* mai conține și alte elemente artistice și decorative. Începutul textului canonic al cărții este evidențiat de o xilografie cu signetul lui Francysk Skoryna. Această imagine persistă în toate *Patru Cărți ale Regilor*.

Ediția facsimil a *Cărții Întâi a Regilor* editată de Francysk Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent în Biblioteca Științifică din Verhnelujițk din Görlitz (Germania).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 13 : Кніга Юдзіфі = Книга Юдифи = The Book of Judith,

Кніга Эсфіры = Книга Эсфири = The Book of Esther. – 2016. – 171 с.

Cartea Iuditei se consideră cartea a doua canonică a *Bibliei*. Este un text religios care nu se citește la slujbele religioase. În iudaism această carte este numită după numele eroinei principale – Iudita.

Iudita este o eroină a zbuciumatului popor evreu, care caută mântuirea peste tot. În *Cartea Iuditei* Olofern, ortografiat și Holofern, este un general invadator al împăratului asiriano-babilonian Nabucodonosor (Nabû-kudurrī-usur). Împăratul l-a trimis pe Olofern să se răzbune pe popoarele din vest care nu s-au supus poruncilor sale. Olofern a ocupat toate popoarele ce locuiau de-a lungul țărmului mării și a distrus templele și statuile tuturor zeilor, astfel încât toate popoarele să i se închine numai lui Nabucodonosor. Iudita, eroina care dă și titlul cărții, frumoasă peste măsură și iscusită în cuvânt, îl îndeamnă la îmbătare, ospătându-l ca pe un viteaz. Adormind, capul îi zboară dintr-o lovitură de paloș. Armata asiriană, văzând capul generalului Olofern, purtat în vârful suliței, a luat-o la fugă, astfel, criza poporului israelit s-a spulberat.

Inițial *Cartea Iuditei* a fost scrisă în ivrit și apoi tradusă în limba arameică și greacă. Cu regret, textul original în ivrit a fost pierdut. Traducerea în latină a fost făcută în baza textului scris în limba arameică.

Cartea a fost editată de Francysk Skoryna la Praga în februarie 1519.

Ediția se deschide cu foaia de titlu, în care, sub gravură este scris: «Начинаются Книги Юдифи, вдовы, полностью переведенные на „русский" язык доктором Франциском Скориной из славного града Полоцка преждевсего в почтение Богу и простым людям в научение» (Se începe *Cartea lui Judith*, văduva, complet traduse în limba rusă de dr. Franciscus Skoryna din gloriosul oraș Polotsk în primul rând lui Dumnezeu cinstire și oamenilor obișnuiți pentru învățătură).

Pe versoul foii de titlu începe prefața scrisă de Francysk Skoryna. Aici autorul aduce descrierea succintă a cărții, trecând în revistă istoria țărilor Vavilon, Persia și Asiria și relația lor cu Iuda.Textul biblic ocupă foile 3-26. Pe ultima foaie este o postfață succintă cu datele despre carte.

Formatul *Cărții Iuditei* este tradițional, de ¼ din foaie, fiecare foaie fiind numerotată cu litere chirilice în colțul drept de sus al foii. Ediția este tipărită într-o vopsea, textul și gravura fiind executate în negru pe fon alb.

Ne captează atenția gravura de pe foia de titlu, pe care este reflectat chipul văduvei Iudit cu capul lui Olofern.

Cartea Iuditei, care se află în prezent la Arhiva Națională a documentelor vechi din Rusia, provine din colecția personală a lui Gerhard Friedrich Miller. Unele înscrisuri din această carte ne permit să urmărim calea parcursă de această carte. În așa mod putem afla că cartea a ajuns în Rusia în timpul războiului, pe care împăratul Alexei l-a dus cu Polonia în 1654-1661 («…царь Алексей Михайлович имел с Польшею в 1654-1661 годах»). Și mai departe e indicat că «…взята сия книга в литовской земли в городе Гродне лета 7163 (1655) году месяца августа в 27 день»).

Sunt cunoscute 11 exemplare de *Cartea Iudif*, care sunt păstrate în Rusia, Polonia, Ucraina.

Ediția facsimil a *Cărții Iuditei* editată de Francysk Skoryna e realizată în baza copiei electronice a exemplarului existent în Muzeul Ținutului natal din Ujgorod (Ucraina).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 14 : Псалтыр = Псалтырь =The Psalter. – 2016. – 323 с.

Prima carte tipărită în Bielorusia a fost ***Psaltirea*** – cea mai răspândită și populară carte în creștinism, care intră în componența *Sfintei Scripturi*. Componența de bază a *Psaltirii* o constituie 150 de psalmi sau cântări cu conținut religios.

Conform tradițiilor vechi, se crede că autorul *Psaltirilor* este David, al doilea împărat al poporului israelian.

Francysk Skoryna a editat *Psaltirea* la 6 august 1517. Această dată este indicată de autor în ediție.

Despre faptul ca Francysk Skoryna era convins de importanța mare a *Psaltirii* scrie însuși editorul în prefața cărții: «Псалтирь же единственная содержит в себе все эти вещи, и всем учит, и все проповедует. Ибо псалмы в ней как хранилище всех духовных сокровищ...» („Psaltirea este

singura care conține toate aceste lucruri și învață de toate și predică totul. Pentru că Psalmii din ea sunt ca un depozit al tuturor comorilor spirituale ... ”).

Editorul mai menționează că: «И я, Франтишек, Скоринин сын, из Полоцка, в лекарских науках доктор, видя такую пользу в такой малой книге, повелел печатать *Псалтирь* русскими словами на славянском языке - прежде всего для прочтения и прославления Бога, в Троице единосущного, и Его Пречистой Матери, Марии, и всех небесных чинов и святых Божиих, а затем ради всеобщего добра - прежде всего потому, что милостивый Бог явил меня на свет из этого народа» (Și eu, Frantișek, fiul lui Skorin, din Polotsk, doctor în științele medicale, văzând un astfel de folos într-o carte atât de mică, am ordonat ca *Psaltirea* să fie tipărită cu cuvânt (tipar) rus în limba slavă – în primul rând, pentru citire și preamărirea lui Dumnezeu, unitar existent în Treime, ai Preasfântei Sale Maici, Maria, și a tuturor rangurilor cerești și sfinților lui Dumnezeu, și, apoi, de dragul binelui tuturor – înainte de toate pentru că Dumnezeul milostiv a făcut să apar la lumină din acest popor).

Apariția în cărțile religioase a prefeței scrise de autor este inovația lui Francysk Skoryna. Dar cea mai mare atenție o merită tendința editorului de a face cartea religioasă cât mai accesibilă pentru oamenii simpli.

Volumul de bază al cărții e constituit din textul canonic al *Sfintei Scripturi*. Din analiza conținutului cărții conchidem că ea este o *Psaltire* simplă. Ediția include 15 Psalmi, care sunt repartizați în 20 catisme. Ele sunt completate de unele cântări biblice și rugăciuni din *Vechiul* și *Noul Testament*. Încheie volumul postfața tradițională cu datele despre ediție.

Deoarece această ediție a fost prima încercare a activității editoriale a lui Francysk Skoryna, ea, vizual, se deosebește de celelalte. Ediția avea un rând mai mic de culegere a textului – 146 x 85 mm, atunci când toate edițiile din Praga aveau 161x106 mm. În rezultat, pe pagina *Psaltirii* încăpeau 20 de rânduri, spre deosebire de celelalte ediții, care conțineau deja 22 de rânduri de text. Foile se numerotau în partea de jos, dar nu în partea de sus, ca în celelalte ediții.

E cert faptul că Skoryna era în căutarea unei forme mai ideale, care ar corespunde ideii editorului.

Psaltirea tipărita în ¼ din foaie va deveni forma tradițională a tuturor edițiilor din Praga a lui Francysk Skoryna.

Volumul ediției îl constituie 142 de foi (283 pagini de text), care sunt împărțite în 17 caiete de 8 foi și un caiet de 6 foi. În numerotarea paginilor e comisă o eroare: foaia 38 este numerotată ca 30. *Psaltirea* este unica carte a lui Francysk Skoryna în care s-a folosit hârtie cu filigrane. Cartea este tipărită într-o culoare, textul negru și gravurile – pe foaia albă.

Începând cu *Psaltirea*, în edițiile lui Skoryna nu se mai întâlnesc custodele (repetări ale primelor litere sau cuvinte a foii următoare la sfârșitul foii precedente), metodă tradițională folosită în cărțile chirilice, și signaturile (enumerarea foilor după caiete).

Cartea este ornată cu 2 gravuri. Prima din ele – «Царь Давид, коленопреклонный» – este folosită de două ori. Pe foaia de titlu, unde sub această gravură este titlul cărții «Песни царя Давида, которые называются Псалтирь» („Cântările regelui David care se numesc *Psaltirea*"). Gravura se repetă alături de primele opt rânduri ale textului, care deschid *Psalmul întâi*, în acel loc unde, de obicei, se aranjează litera inițială. Se presupunea că această foaie este versoul foii de titlu. Probabil că aceasta s-a întâmplat din cauza aranjării greșite a foii după restaurare.

Versoul foii de titlu este ornat cu o gravură – așa numitul copac genealogic a lui Iisus Hristos cu înscrisul: «Это есть корень Иессеев, с него же произошли царь Давид и Соломон, и иные цари Израиля, и Господь наш Иисус Христос». Gravura ocupă aproape toată foaia și în prezent ea există într-un singur exemplar, care se păstrează în Biblioteca Națională a Rusiei.

Jos, sub gravură, este înscrisul, care se întâlnea des în primele ediții ale lui Francysk Skoryna: „А то ся стало накладомь Богдана Онкова сына Радци места Виленского" (Aceasta este contribuția lui Bogdan Onkov, fiul lui Radzi, din locul Vilnius). Acest înscris, dar nu complet, s-a păstrat și pe ultima foaie, dar se deosebește prin caractere. Ele sunt făcute manual și imită caracterul cărții. Inscripții de acest fel s-au păstrat și în cele două exemplare ajunse până în zilele noastre a *Psaltirii lui Scoryna*. Se presupune că se făcea îndată după tipărirea cărții. Acest înscris și înscrisul asemănător despre finanțarea ediției de către Bogdan Onkov sunt prezente și în cărțile din primele 6 ediții, ieșite de sub tipar din 6 august 1517 până la 19 ianuarie 1518. În edițiile ieșite mai târziu în Praga aceste înscrisuri lipsesc.

La începutul prefeței, la toți psalmii, cântecele, rugăciunile, pe foaia de titlu sunt aranjate inițiale de diferite mărimi și desene. În total sunt 167 de inițiale de pe 39 de table.

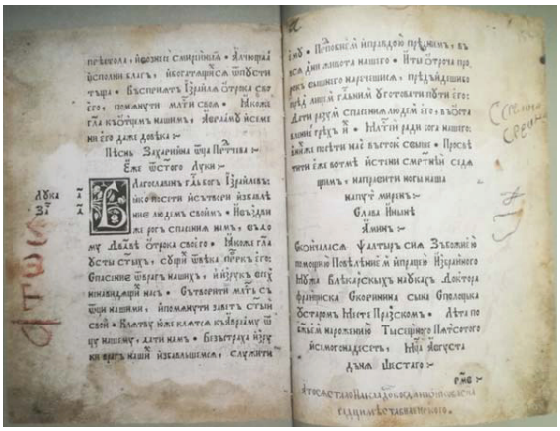

Anume în această carte cititorii au văzut pentru prima dată caracterul literei lui Skoryna, cu care au fost tipărite toate edițiile din Praga.

Psaltirea editată la Praga este cea mai rară ediție de al lui Francysk Skoryna. Cele două exemplare care s-au păstrat până în prezent, nu sunt complete. În ediția aflată la Biblioteca Națională a Rusiei lipsește ultima foaie, dar în ediția din colecția Muzeului Istoric de Stat din Moscova – prima foaie.

Ediția facsimil a *Psaltirii* lui Francysk Skoryna a fost editată în baza copiei electronice a exemplarului din colecțiile Bibliotecii Naționale a Rusiei (foile 1-141) și completată cu copia din exemplarul păstrat în colecțiile Muzeului de Stat de Istorie din Moscova (foaia 142).

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 15 : Прытчы Саламона = Притчи Соломона = The Proverbs of Solomon

Кніга Эклезіяст = Книга Екклесиаст = The Book of Ecclesiastes,

Песня Песняў = Песнь Песней = The Song of Songs. – 2016. – 255 p.

Pildele lui Solomon (Proverbele lui Solomon) reprezintă una din cele trei cărți de înțelepciune, didactice ale *Vechiului Testament*, alături de *Cartea lui Iov* și *Eclesiastul* și una din cele șase cărți poetice ale *Vechiului Testament*. Autorul principal al cărții este Solomon. Titlul cărții stă mărturie pentru acest lucru: „Pildele lui Solomon, fiul lui David, regele lui Israel". Solomon, rege al Israelului timp de 40 de ani (971-931), a avut o domnie faimoasă, prosperă și tihnită și a atins cea mai mare înțelepciune omenească posibilă. Cercetătorii presupun că unele din proverbe pot avea alți autori, căci „Proverbele lui Solomon s-au format drept carte din *Sfânta Scriptură* doar peste 300 de ani de la moartea lui Solomon". În carte se întâlnește o indicație directă la faptul că proverbele au fost colectate la porunca împăratului Ezechia.

Proverbele, incluse în carte, se împart în trei părți. Prima parte conține o culegere de proverbe educative, conținutul lor fiind orientat spre realizarea unei astfel de virtuți ca înțelepciunea. Partea a doua conține sfaturi de fiecare zi asupra comportamentului moral și religios. Partea a treia este orientată spre politică și atinge subiectele puterii regale, organizării vieții obștești. E important că Proverbele au formă poetică, simplă pentru percepție și memorare.

Editată la Praga în 1517, cartea are o structură caracteristică pentru edițiile lui Skoryna: foaia de titlu cu gravura centrală și denumirea ediției, prefața, textul canonic și postfața.

Gravura are o descriere plasată sub desen și evidențiată prin caractere deosebite. Fabula din gravură (despre două femei, care nu pot să împartă un copil) este una din cele mai cunoscute. Regele Solomon este arătat în mantie cu sceptru și coroană. Ostașii și femeile din gravură sunt îmbrăcați după moda din vremea lui Skoryna.

Prezintă interes pentru cercetători postfața, care ocupă șase pagini și în care Skoryna indică pentru cine e destinată cartea: «Эта книга полезна для чтения всякому человеку – мудрому и безумному, богатому и убогому, молодому и старому, – а более всего тому, кто хочет иметь благие нравы и постичь мудрость и наставление» („Această carte este utilă pentru citire fiecărei persoane – înțelept și nebun, bogat și nenorocit, tânăr și bătrân – și, mai ales, tuturor celor care doresc să aibă maniere bune și să cuprindă cu mintea înțelepciunea și povața").

Patru copii ale acestei ediții s-au păstrat în Rusia și trei în Ucraina. Copia facsimil a acestei părți a fost reprodusă în baza exemplarului digital din colecția Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt Petersburg.

Ecleziastul este titlul cărții a doua, prezentate în acest volum și înseamnă „predicator". În *Biblia* ebraică cartea e numită *Qoheleth* (se pronunță cohelet), după al 2-lea cuvânt al versetului inițial. „Qoheleth" este cuvântul ebraic pe care înțeleptul împărat Solomon și l-a aplicat sieși ca nume și care înseamnă „ecleziast, congregator, predicator". Cartea nu desemnează numele lui Solomon ca fiind scriitorul ei, dar unele pasaje par destul de convingătoare pentru a putea stabili că el a fost scriitorul. Predicatorul este identificat în *Ecleziast* ca fiu al lui David și împărat al Israelului la Ierusalim. În istoria biblică, Solomon este unicul care corespunde acestor condiții. Versetele din *Ecleziast* arată zelul Predicatorului în căutarea cunoașterii și succesul obținut în această căutare și ne informează că Predicatorul a fost un compozitor de maxime sau sen-

tințe. Aceasta de asemenea se potrivește cu Solomon.

După conținut această carte se deosebește de majoritatea cărților *Bibliei*. Neobișnuit pentru *Vechiul Testament* este redată înțelegerea ordinii universale și rolul personalității în ea. Conform *Ecleziastului* orice activitate a omului și rezultatul ei – bogăția, rangul social, plăcerile și chiar munca cinstită, familia și copii – totul deja a fost odată și totul este o vanitate, o deșertăciune. Autorul *Ecleziastului* este un fatalist, care presupune că răul și nedreptatea sunt veșnice și persistă. Împăratul vorbește despre fructele faptelor și ocupațiilor umane doar pentru a le respinge ca fiind zădarnice, prin acest comentariu: „Și aceasta e deșertăciune". El vede stabilit un timp pentru fiecare lucru și pentru fiecare acțiune; înțelege că omul și animalul se mișcă în același fel și că și unul, și celălalt se întorc în țărâna din care au fost făcuți. Vorbește despre opresiunile provocate de invidie, asuprire, lăcomie, singurătate și nebunie. Avertizează despre nebunia conducătorilor, de faptul că Dumnezeu ține cont de toate nedreptățile și că roadele pământului sunt pentru toată lumea, și nu doar pentru cei puțini care adună avuții mari. Pasajul despre remediile vanității e urmat de observații asupra înțelepciunii; tuturor li se întâmplă aceleași lucruri, iar în mormânt nu există diferențe; înțelepciunea și nebunia sunt puse în contrast una cu alta; sunt dictate reguli pentru caritate.

Francisk Skoryna tipărește *Ecleziastul* în ianuarie 1518. Cartea se începe tradițional cu pagina de titlu unde sub gravură se află denumirea «*Еклезиаст*, или *Соборник* премудрого царя Соломона, полностью переведенные на руский язык доктором Франциском, Скорининым сыном, из Полоцка». („*Ecleziastul*, sau *Sobornicul* preadeșteptului rege Solomon, traduse pe deplin în limba rusă de doctorul Francisc, fiul lui Skoryna din orașul Polotsk). Gravura este intitulată «Царица Савская беседует с царем Соломоном» („Regina din Sheba vorbește cu regele Solomon"). Gravura nu este legată de conținutul *Ecleziastului*, regina din Sheba nici nu este pomenită în text. Iar folosirea acestei gravuri este cauzată, probabil, de paternitatea cărții, prescrisă lui Solomon.

Postfața, scrisă de Skoryna nu ne răsfață cu deznădejde și perspectivă sceptică asupra lumii. Fiind filosof, teolog și gânditor remarcabil, Francisk Skoryna a înțeles zădărnicia acestor extreme și nu era de acord cu multe din sentințele autorului. Fără a accepta una din pozițiile extreme, Skoryna a subliniat că *Ecleziastul* interpretează foarte subiectiv cele mai importante valori umane. Mai mult decât atât, Skoryna indică incoerențele și contradicțiile, care se întâlnesc în afirmațiile lui Solomon. Din această cauză Francisk Skoryna crede că cititul acestor cărți este pentru oameni maturi («достигших лет возмужания»), capabili de a percepe critic textul. Având în vedere statutul canonic al *Ecleziastului,* Skoryna finalizează postfața cu fraza «Бога бойся и заповеди Его соблюди – в этом воистину совершенство человека»" („Să ai teama de Dumnezeu și să îndeplinești poruncile Lui– aceasta este cu adevărat desăvârșirea omului).

15 exemplare ale acestei cărți sunt păstrate astăzi în Belarus, Federația Rusă și Ucraina. Copia facsimil a acestei părți a fost reprodusă în baza exemplarului digital din colecția Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt Petersburg.

Ultima parte a volumului 15 prezintă ***Cântarea Cântărilor***, care mai este cunoscută și sub denumirea ***Cântarea lui Solomon***. Aceasta este cea mai controversată

carte din *Biblie*. Este foarte greu de imaginat care ar putea fi rolul ei în serviciile religioase din Sinagogă sau Biserică. Totuși, frumusețea ei și faptul că Dumnezeu a îngrijit să fie așezată alături de celelalte scrieri sfinte o fac una dintre cele mai sublime texte poetice care s-au scris vreodată în întreg evantaiul de religii ale lumii. Compusă de regele Solomon al anticului Israel, după cât se pare în jurul anului 1020 î.e.n., în prima parte a domniei lui de 40 de ani, această cântare este o poveste de dragoste a unui păstor și a unei fete de la țară, o sulamită. Printre protagoniștii poemului sunt mama și frații fetei, „fiice ale Ierusalimului [doamne de la curte]" și „fiice ale Sionului [femei din Ierusalim]" (Pentru cititor este dificil să identifice toate personajele din *Cântarea Cântărilor*, dar nu și imposibil, având în vedere ceea ce spun ele și ceea ce li se spune).

Interpretată literal, *Cântarea Cântărilor* este un poem erotic despre dragostea între Solomon și Sulamita, fiind cântate iubirea fizică dintre cei doi, frumusețea creației divine și bucuria de a trăi. Este o carte a *Bibliei* unică prin celebrarea dragostei sexuale. Ea redă „vocile a doi ibovnici, care se laudă unul pe celălalt, dorindu-se unul pe altul și invitându-se la plăceri lumești". Tradiția iudaică citește cartea drept o alegorie a relației dintre Dumnezeu și Israel. Tradiția creștină, pe lângă aprecierea înțelesului literal drept cântec romantic despre bărbat și femeie, o citește drept alegorie a lui Hristos și al miresei sale, Biserica Creștină.

Ediția lui Francisk Skoryna iese de sub tipar în ianuarie 1518, la o săptămână după *Ecleziastul*. Ea atrage atenția prin folosirea primară a două culori de tipar. În afară de această ediție, vopsea roșie s-a folosit doar la foia de titlu pentru toată *Biblia* și în *Geneza*, care a fost editată mai târziu. Cartea începe cu foaia de titlu tradițională pe care vedem gravura și denumirea completă a cărții.

Gravura prezintă scena „Încoronarea Maicii Domnului" (sau „Încoronarea Fecioarei Maria", cum mai este denumită), care reprezintă o temă iconografică întâlnită foarte des și în pictura murală a bisericilor ortodoxe și în tablourile religioase ale marilor pictori apuseni din Evul Mediu. În context, scena poate fi tratată simbolic și drept chipul lui Hristos cu mireasa Sa, Biserica. Anume simbolic erau tratate versurile din *Cântarea Cântărilor* de teologii europeni din acel timp.

Urmează postfața lui Skoryna, în care editorul a decis să explice sensul alegoric al conversațiilor despre dragoste din punctul de vedere care persista în Evul Mediu – ca dragostea lui Hristos către Biserica sa. În modul acesta Skoryna aduce argumente în favoarea importanței cărților din *Vechiul Testament* pentru creștinism, fapt care nu întotdeauna era acceptat de contemporanii lui.

Exemplare ale acestei cărți sunt păstrate astăzi în Belarus, Federația Rusă, Ucraina și Polonia. Copia facsimil a acestei părți a fost reprodusă în baza exemplarului digital din colecția Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt Petersburg.

Din cele relatate, sesizăm că cele trei cărți ale *Bibliei* au fost unite într-un volum, ținând cont de personalitatea lui Solomon, căruia i se atribuie paternitatea completă sau parțială. Teologul englez John David Pawson a spus că „Solomon a scris *Ecleziastul* pentru mintea căutătoare, *Proverbele* pentru voința supusă și *Cântarea Cântărilor* pentru inima îndrăgostită".

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 16 : Кніга Ісуса, сынф Сіраха= Книга Иисуса Сирахова= The Book of Sirach. – 2016. – 211 p.

Volumul 16 prezintă ***Cartea Înțelepciunii lui Iisus***, Fiul lui Sirah numită și *Cartea lui Ben Sirah* și *Ecclesiasticul*. Ca și *Cartea Înțelepciunii*, *Cartea lui Ben Sirah* face parte din cărțile deuterocanonice, fiind acceptată mult mai târziu în canonul oficial al *Sfintei Scripturi*. Pentru că era folosită pentru pregătirea neofiților în Biserica de la început. *Cartea lui Ben Sirah* se numea „Liber Ecclesiasticus", carte bisericească. În limba greacă ea se prezintă cu titlul *Înțelepciunea lui Iisus*, fiul lui Sirah. Aceasta e și originea titlului ei Ben Sirah. În limba greacă „ben" înseamnă „fiu".

Paternitatea acestei cărți e desemnată în denumire și i se atribuie lui Iisus din Ierusalim, fiul lui Sirah. Textul cărții îl denotă ca persoană erudită și experimentată, care cunoaște bine lumea și oamenii. Anume aceste cunoștințe, integrate în situații de viață, unite cu doctrina înțelepciunii divine compun valoarea intrinsecă a lucrării.

Versiunea inițială a lucrării, în limba ebraică, multe veacuri a fost considerată dispărută și numai la începutul secolului al XX-lea a fost regăsită în urma cercetărilor arheologice.

Cele mai vechi copii cu traduceri sunt în greacă și paternitatea lor se atribuie nepotului lui Isus Sarah. Traducerea în slavona bisericească este foarte aproape de textul în greacă. Se presupune că aceste traduceri ar fi putut aparține ucenicilor Sfinților Kiril și Metodi sau însuși lui Metodi.

Editată în 1517 la Praga, ediția lui Francisk Skoryna a *Cărții Înțelepciunii*, începe cu tradiționala foaie de titlu cu o gravură neintitulată. Denumirea convențională a acestei gravuri este «Диспут» („Discuție, dezbatere") și ea nu este legată direct de textul cărții, fiind doar o alegorie a înțelepciunii.

Urmează prima postfață, scrisă de nepotul lui Isus, fiul lui Sirah, care a tradus cartea în limba greacă. Și numai după urmează a doua postfață, care aparține lui Skoryna. Postfața scrisă de editor povestește istoria creării acestei lucrări biblice. Lămurește Skoryna și denumirea dată acestei cărți– «Книга Иисуса Сирахова названная *Панаретос*, *Еклизиастик или Церковник*»: «... назвал ее Панаретос, что значит Хранилище всех добрых Обычаев»" („am numit-o Panaretos, ceea ce înseamnă depozitul tuturor bunelor obiceiuri"). Foarte minuțios Skoryna analizează și conținutul cărții, reliefând caracterul ei didactic: «…И сколько бы раз не читал, после каждого прочтения научишься чему-нибудь новому, чего прежде не умел, ибо в этой книге в кратких словах заключена вся божественная и житейская мудрость Соломона и Аристотеля» („...Și indiferent de câte ori o citești, după fiecare lectură vei învăța ceva nou, ce n-ai cunoscut înainte, pentru că în această carte, în câteva cuvinte, se conține toată înțelepciunea divină și lumească a lui Solomon și Aristotel".

Atrage atenția gravura de la sfârșitul cărții, care prezintă portretul lui Skoryna înconjurat de obiecte care îl caracterizează ca om de știință: cărți, caiete, instrumente de scris, mantia de doctor, etc. Până și imaginea unei insecte, care se presupune că este o albină și simboliza înțelepciunea.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 17 : Кніга мудрасці Божай= Книга премудрости Божией = The Book of the Wisdom of Solomon. – 2016. – 95 p.

Înțelepciunea lui Solomon sau ***Cartea Înțelepciunii*** **(Книга премудрости Божией)** este una dintre cărțile *Vechiului Testament*, acceptată în canonul biblic al Bisericilor Ortodoxe și Romano-Catolică, dar cel mai adesea exclusă din canonul biblic al bisericilor protestante. În canonul grec, *Cartea Înțelepciunii lui Solomon* este inclusă printre cărțile poetice sau de înțelepciune. S-a bucurat mult timp de reputația de a fi cea mai interesantă carte din corpusul apocrif.

Unele din texte din această carte sunt expuse din numele regelui Solomon, fapt mărturisit de titlul ei: „Pildele lui Solomon, fiul lui David, regele lui Israel". Dar există păreri că afirmațiile din numele lui Solomon pot fi doar o figură de stil literar, pentru a le atribui mai multă valoare. În Evul Mediu paternitatea i se atribuia lui Philon din Alexandria, unul dintre cei mai mari filozofi elenistici din rândul evreilor. Însuși Skoryna demonstrează că cartea e scrisă de Philon, dar din cuvintele preadeșteptului țar Solomon.

Tradițional, cartea începe cu o gravură intitulată, în cazul dat, «премудрость Божия» și denumirea completă a cărții: «Премудрости божией книга начинается, полностью переведенные на руский язык доктором Франциском Скориной из славного града Полоцка» („*Cartea Înțelepciunii* începe, tradusă integral din rusă de doctorul Francisk Skoryna din gloriosul oraș Polotsk"). În centrul compoziției de gravură este Dumnezeu, așezat pe globul pământesc. Domnul cu o mâină ține cartea, iar cu cealaltă binecuvântează. În fața lui Dumnezeu a îngenunchiat un bărbat. Putem presupune că bărbatul este Solomon, care s-a rugat la Mântuitor pentru înțelepciune și a primit-o, ceea ce i-a permis să înțeleagă esența ordinii în lume. Trebuie să menționăm că există mai multe presupuneri, adeseori foarte originale, asupra sensului acestei gravuri. A fost presupus că figura centrală a gravurii e însuși editorul. În alte ipoteze figura îngenuncheată i se atribuie lui Philon din Alexandria. Cartea conține elemente decorative, care „împart" textul în câteva părți, ca cititorul să se oprească și să cugete asupra celor citite.

Copii cunoscute ale acestei cărți sunt păstrate în Belarus, Federația Rusă, Ucraina și Germania. Copia facsimil prezentată este editată în baza copiei digitale din colecția Bibliotecii Științifice din Görlitz, Germania.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 18 : Плач Ераміі = Плач Иеремии = The Book of Lamentations, Книга прарока Даніила = Книга пророка Даниила= The Book of Daniel. – 2017. – 171 p.

Vol. 18 ne prezintă două din cărțile profetice ale *Vechiului Testament*: ***Plângerile lui Ieremia și Daniel.***

Cartea ***Plângerile lui Ieremia*** este o elegie scrisă la moartea unui oraș. Ieremia plânge peste Ierusalimul transformat în ruine de către oștile invada-

toare ale Babilonului. Ediția poartă același nume și în original și în traducerile mai cunoscute. Cartea *Plângerile lui Ieremia* nu își numește în mod specific autorul, dar tradiția canonică spune că anume prorocul Ieremia a scris *Plângerile*. Talmudul iudaic, care cuprinde cele mai antice tradiții, spune: „Ieremia și-a scris cartea, cartea împăraților și Plângerile". Acest punct de vedere este verosimil, având în vedere faptul că autorul a fost un martor al distrugerii Ierusalimului de către babilonieni și Ieremia se potrivește cu această calificare. *Plângerile lui Ieremia* prezintă în sine un destins poem din cinci cântece funebre, complete prin ele însele. Capitolele 1, 2 și 4 conțin 22 versete, fiecare dintre acestea începând cu o literă diferită a alfabetului ebraic. Astfel, cele 22 versete încep cu cele 22 de litere ale alfabetului ebraic, în ordine alfabetică, și prezintă poezii alfabetice sau acrostihuri. Francisk Skoryna a tradus aceste litere, menționând: «И таким образом имеете всю еврейскую азбуку, переведенную по-русски для того, чтобы понимали эту книжку все, кто захочет прочесть ее с добрыми намерением» („Astfel aveți tot alfabetul evreiesc, tradus în rusă, ca să înțeleagă acestă carte toți cei care vor s-o citească cu intenții bune").

Elementul-cheie al ediției este gravura de pe foaia de titlu, care ocupă aproape toată pagina, are denumirea «Пророк Господень Иеремия плачет, глядя на Иерусалим» („Prorocul Domnului Ieremia plânge, privind la Ierusalim") și, după tehnica realizării, este una din cele mai desăvârșite din toate gravurile prezentate în edițiile lui Skoryna. Prezintă interes și literele inițiale, ornamentate foarte divers, fără ca să se repete. Merită atenție diferite variante a literei „Я". Diferite ca tehnică și ornamentare, ambele conțin cunoscuta imagine a soarelui îmbinat cu luna. De fapt, acest semn se întâlnește cel mai des anume în literele inițiale „Я" (care în limba rusă are și semnificația de „Eu"). Ceea ce ne demonstrează complementar că acest signet este corelat cu persoana editorului Skoryna.

Cele cinci exemplare ale ediției, care au supraviețuit, se păstrează în Federația Rusă. Copia facsimil a cărții *Plângerile lui Ieremia* a fost reprodusă în baza exemplarului digital din colecția Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt Petersburg.

Cartea lui Daniel este una din cărțile *Vechiului Testament*, inițial – o carte din *Biblia* ebraică. Cartea povestește cum Daniel, un iudeu exilat la curtea regelui Nabucodonosor al II-lea (605-562 î.Hr.), conducătorul Babilonului, devine un mare oficial guvernamental și prezintă diverse profeții. Cartea a fost compusă, probabil, în jurul anului 165 î. Hr. Deși cartea a fost clasificată în mod tradițional drept profetică, stilul ei literar este azi considerat literatură apocaliptică. Cartea cuprinde și profeții apocaliptice privind sfârșitul lumii, de exemplu:

„La sfârșitul stăpânirii lor, când păcătoșii vor fi umplut măsura nelegiuirilor, se va ridica un împărat fără rușine și viclean. El va fi tare, dar nu prin puterea lui însuși; el va face pustiiri de necrezut, va izbuti în tot ce va începe, va nimici pe cei puternici și chiar pe poporul sfinților. Din pricina propășirii lui și izbândirii vicleniilor lui, inima i se va îngâmfa, va pierde pe mulți oameni care tră-

iau liniștiți și se va ridica împotriva Domnului domnilor, dar va fi zdrobit fără ajutorul vreunei mâini omenești". – Daniel 8. 23-25

Cartea lui Daniel este un pseudoepigraf care susține că ar fi fost scris de însuși Daniel în secolul al VI-lea î.e.n. (ceea ce a fost acceptat necritic de către cercetătorii *Bibliei*). Opinia majoritară de azi este că poveștile de curte reprezintă un strat mai vechi de povești tradiționale, în timp ce viziunile și redactarea cărții au avut loc în secolul al II-lea î.e.n. Viziunile descriu o criză națională care a avut loc sub Antioh al IV-lea Epifanes, un rege seleucid care a încercat să introducă practici religioase elenistice, inclusiv adorarea idolilor în Templu și în general în religia iudaică, stârnind astfel mânia autorilor biblici. Consensul cercetătorilor este că Daniel nu a existat niciodată și că numele lui a fost ales din cauza reputației sale de văzător înțelept din tradiția ebraică.

Varianta cărții lui Daniel este editată de Skoryna la Praga în 1915. Pe foaia de titlu, tradițional este plasată gravura intitulată «Даниилу сидящему со львами Авакум приносит обед» („Lui Daniil, care stă cu leii, Avacum i-a adus prânzul") și denumirea completă – «Книга светого пророка Даниила начинаеться, полностью переведенные на руский язык доктором Франциском Скориной из славного града Полоцка. Прежде всего Богу к почитанию, а всем людям для обучения» („*Cartea lui Daniel* se începe, tradusă pe deplin în limba rusă de doctorul Francis Skoryna din orașul glorios Polotsk în primul rând lui Dumnezeu cinstire și de învățătură pentru toți oamenii").

După foaia de titlu urmează postfața, care are un volum de 7 pagini și este unul din cele mai voluminoase texte scrise de Skoryna. În acest text Skoryna încearcă să explice 10 profetizări ale lui Daniil exclusiv din punct de vedere al creștinismului, aspect, care diferă atât de canonul ebraic, cât și de estimarea creștină contemporană. Însăși Skoryna atrage atenția la diferența de sesizare a cărții în creștinism și iudaism.

Traducerea lui Skoryna este influențată în mare parte de traducerile deja existente din limbile slavonă bisericească, greacă și latină.

Astăzi sunt cunoscute 9 exemplare ale cărții lui Daniel, 8 din care se află în Federația Rusă și una în Polonia. Copia facsimil a fost reprodusă în baza exemplarului digital din colecția Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sankt Petersburg.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 19 : Малая падарожная кніжка. Частка 1 = Малая подорожная книжка. Часть 1 = The Little Travel Book. Part 1.– 2017. – 495 p.

Т. 19 : Малая падарожная кніжка. Частка 2 = Малая подорожная книжка. Часть 2 = The Little Travel Book. Part 2.– 2017. – 479 p.

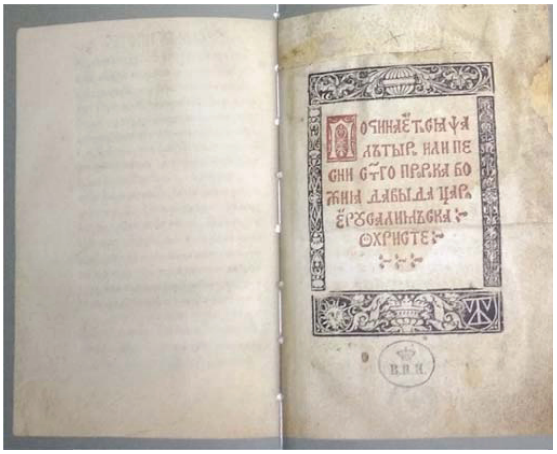

Volumul 19 al colecției, format din 2 părți, este cel mai impunător ca paginație. Volumele conțin copia facsimil a cărții,

care cercetătorii o numesc convențional «**Малая подорожная книжка».** Cartea a fost editată după 1520, (după ultima ipoteză –1522), când Francysk Skoryna se mută din Praga la Vilna. De facto, această lucrare este prima carte a etniei belaruse și prima carte tipărită la Vilna. Foaia de titlu comună nu s-a păstrat sau nu a fost deloc, fapt specific pentru acele timpuri, când denumirea cărții se stabilea prin conținutul ei. Dar, în postfață, printre altele, este lista lucrărilor „conținute în *Cartea mică de călătorie*" (перечнь произведений „содержащихся в малой подорожной книжке"), fapt care a determinat denumirea condițională a acestei cărți, deși contemporanii ar fi numit-o după conținut și conform canoanelor «Псалтырь с восследованием» („Psaltire cu continuare"). Putem menționa că *Psaltirea* obișnuită (ca cea editată de Skoryna la Praga în 1517) conținea *Psaltirea* propriu-zisă și putea include unii psalmi, cântece biblice, slujbe de pomenire și alte materiale complementare. *Psaltirea* cu continuare, în afară de *Psaltirea* propriu-zisă, conține *Ceaslovul* (în slavonă: *Часословъ*), sau *Cartea Orelor*, care conține succesiunea slujbelor din Ciclul zilnic așa cum sunt ele slujite în Bisericile ortodoxe și catolice răsăritene și alte lucrări (până la 50 de lucrări separate). Această variantă era foarte populară, căci se folosea atât pentru slujbe, cât și pentru învățare în școală sau folosire în particular. «Малая подорожная книжка» prezintă anume așa tip de *Psaltire* cu continuare și conține 21 de părți:

Psaltirea (140 de pagini);
Ceaslovul (60 de pagini);
Acatistul Sfântului Mormânt (12 pagini);
Canonul Sfântului Mormânt (8 pagini);
Acatistul Arhanghelului Mihail (12 pagini);
Canonul Arhanghelului Mihail (8 pagini);
Acatistul Sfântului Ioan Botezătorul (12 pagini);
Canonul Sfântului Ioan Botezătorul (8 pagini);
Acatistul Maicii Domnului (12 pagini);
Canon Maicii Domnului (8 pagini);
Acatistul Sfinților Apostoli Petru și Pavel (16 pagini);
Canonul Sfinților Apostoli Petru și Pavel (8 pagini);
Acatistul Sfântului Ierarh Nicolae (12 pagini);
Canonul Sfântului Ierarh Nicolae (8 pagini);
Acatistul Sfintei cruci (12 pagini);
Canonul Sfintei cruci (8 pagini);
Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos (12 pagini);
Canonul Domnului nostru Iisus Hristos (8 pagini);
Octoihul (36 pagini);
Canonul de pocăință către Domnul nostru Iisus Hristos (8 pagini);
Ecumenicul canonic (20 pagini);
Postfața pentru toată ediția (4 pagini).

La editarea acestei cărți Skoryna a fost influențat de „Psaltir sa posledovanjem i časlovcem" («Псалтырь с восследованием и часословом: Сборник для путешественников»), o lucrare similară editată în 1520 la Veneția de Božidar Vuković. Ediția venețiană similară avea un format mic, era destinată pentru călătorii și avea o structură asemănătoare.

Originală pentru acest tip de lucrări e folosirea în acatiste a acrostihurilor. În *Acatistul Sfântului Ioan Botezătorul* acrostihul alcătuiește fraza «Писал доктор Скориничь Франчискус» („A scris doctorul *Scorinici Franciscus*"), iar în *Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos* – «Делал доктор Скориничь Франчискус». Un acrostih alfabetic conține și *Acatistul Sfinților Apostoli Petru și Pavel*. Faptul prezenței acestor acrostihuri demonstrează că Skoryna este autorul lor. „Малая подорожная книжка" conține câteva gravuri de tip nou, care nu se aseamănă cu cele tipărite în Praga.

Cartea este ornamentată generos cu elemente decorative. Francysk Skoryna a fost primul editor de carte cu caractere chirilice, care a început să folosească foaia de titlu. «Малая подорожная книжка» include în sine cinci foi de titlu în formă de denumire a cărții incorporată într-o ramă ornamentată.

Fiind compusă din mai multe părți separate, exemplarele ediției «Малая подорожная книжка» au fost dispersate și combinate în diferite succesiuni și componențe. La ziua de azi cel mai complet este socotit exemplarul în posesia Bibliotecii Regale din Copenhaga. Numai în acest exemplar s-a păstrat așa-numita „Пасхалия" („Pascalia" - metoda de calcul a datei de Paști cu tabele, care cuprindea data Paștelui pe mai mulți ani). Dar nu există un exemplar complet, care ar include toate părțile cunoscute ale ediției. Părți separate ale ediției «Малая подорожная книжка» sunt menținute de 13 organizații din Belarus, Federația Rusă, Ucraina, Polonia, Slovenia, Danemarca și Marea Britanie.

Copia facsimil a fost exercitată după părți separate păstrate în Biblioteca Regală din Copenhaga, Biblioteca Națională a Rusiei din Sankt Petersburg, organizația „Belgazprombank" din Minsk.

Кніжная спадчина Францыска Скарыны = Книжное наследие Франциска Скорины = Book heritaje of Francysk Skoryna / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. – Факсімільнае ўзнаўленне. – Мінск, 2013. –

Т. 20 : Апостал = Апостол = The Book Apostle. – 2017. – 727 p.

Volumul 20 prezintă o trecere de la *Vechiul Testament* la *Testamentul Nou* și se numește *Faptele Apostolilor*. Cartea *Faptele Apostolilor* este a V-a carte a *Noului Testament*. Se crede ca *Faptele Apostolilor* și *Evanghelia după Luca* alcătuiau la început o singură operă, care ar fi putut fi intitulată astăzi „Istoria obârșiilor creștine". În realitate, cartea *Faptele Apostolilor* este o scriere pseudonimă, fiind opera unui autor anonim și același lucru se poate spune despre *Evanghelia după Luca*. Autorul acestor scrieri nu a fost martor al vieții lui Iisus și nici măcar nu susține că descrie în *Evanghelie* evenimente la care ar fi fost martor. Denumirea cărții ne mărturește că sunt istorisite faptele și poruncile Sfinților Apostoli. Se presupune că conține texte scrise de înșiși apostolii lui Iisus Hristos după înălțarea lui.

Faptele Apostolilor editate de Francysk Skoryna conțin data exactă a publicării – martie 1525 și ediția este prima în regatul lituanian, care are data la editare. Ediția se începe, tradițional, cu foaia de titlu urmată de postfața scrisă de Francysk Skoryna. Specific acestei ediții este că fiecare parte a cărții are o postfață. Postfețele Apostolilor nu sunt atât de voluminoase și nu conțin cugetările editorului în acea măsură care era caracteristică pentru edițiile din Praga, ci au un scop mai utilitar, lămurind, în linii generale, conținutul cărții.

Concluzia dedusă din constatările anterioare ne relatează că fiecare din introducerile (prefață), scrise de Francysk Skoryna pentru edițiile sale, întrunesc mai multe obiective: adnotează cartea, redă pe scurt conținutul, descrie eroii principali; povestește istoria creării, traducerii sau a răspândirii lucrării; lămurește importanța, impactul lucrării pentru fiecare creștin. Dar cel mai considerabil este faptul că textele editorului reflectă esența gândirii umanistice, religioase și patriotice a lui Francysk Skoryna.

În convenienţă cu conceptul proiectului, exemplare ale ediţiilor facsimil au fost transmise în bibliotecile naționale din alte țări dar și în mai multe biblioteci din Belarus, misiunea supremă a proiectului fiind, totuși, valorificarea patrimoniului scris al nației.

Activitatea colegilor noștri de la Biblioteca Națională din Belarus în domeniul valorificării patrimoniului scris, prin editarea ediţiilor facsimil a cărților cu valoare spirituală ce aparțin omenirii întregi, merită stimă și apreciere. Astfel după colecția facsimil a ediţiilor lui Francysk Skoryna, în 2018 vede tiparul ediția facsimil a primei cărți cu denumirea «Букварь», care, grație colegilor din Biblioteca Națională din Belarus, a intrat recent și în colecția de carte veche și rară a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Anul 2019 a fost marcat de editarea copiei facsimile – «Брестская Библия 1563 года» (*Biblia de la Brest*). *Biblia de la Brest* cântărește 15 kilograme, are 1500 de pagini și costă aproximativ 1,5 mii de euro. Ediția reproduce cu exactitate absolută toate caracteristicile publicației originale: dimensiunea acesteia, tiparul, hârtia, inscripțiile și semnele scrise de mână pe paginile cărții. Special pentru ediția dată în conformitate cu tehnologiile antice și complet manual s-a făcut coperta. Directorul adjunct pentru cercetare și publicare al BNB, Alexander Susha, menționează că *Biblia de la Brest* este o comoară națională, cea mai mare, cea mai frumoasă, scumpă ediție din Belarus din secolele XVI-XVIII-lea. „Aceasta a fost o publicație unică care a influențat semnificativ chiar și epoca. Din păcate, până la mijlocul secolului al XX-lea, nici o copie a acestei *Biblii* nu a rămas în Belarus. Dar astăzi se întorc treptat, a spus Alexander Susha. – La început, ideea de facsimil părea fabuloasă, pentru că este foarte dificil să implementezi un astfel de proiect. Deși Biblioteca Națională a derulat deja numeroase proiecte de reînnoire facsimilă a monumentelor de carte precum: *Evangheliile Turovski*, *Polotsk și Slutsk,* primele cronici, lucrări literare și publicații ale lui Skoryna. Dar *Biblia de la Brest* era prea fantastică, pentru că posibilitățile de tipărire ale secolului al XVI-lea, pe care Nikolai Radziwill Ciornîi le-a creat în tipografia sa, ni s-au părut incredibile. Și totuși, cu susținerea organelor guvernamentale și în colaborare cu agenții economici, ediția a fost realizată. Aproximativ 20 de profesioniști au lucrat la ea: o echipă de editori, redactori, designeri, tipografi, precum și un grup de meșteri în copertare. „Este demn de remarcat faptul că atelierul de copertare al editurii «Segment» a legat și copertat fiecare copie manual, astfel încât fiecare carte va fi unică și inimitabilă, cu imprimări și detalii variate, ca în secolul al XVI-lea".

Editarea copiilor facsimil este metoda optimă de readucere în țară a ediţiilor înstrăinate cândva, de scoatere din anonimat și valorificare a vestigiilor patrimoniale imprimate, de sensibilizare a opiniei publice cu privire la necesitatea salvgardării patrimoniului cultural documentar, de satisfacere a cerințelor informaționale și culturale ale comunității prin oferirea accesului cât mai larg la conținutul patrimoniului scris.

CZU 929.6(091)

EVOLUȚIA ISTORICĂ A HERALDICII

Veronica COSOVAN,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

***Rezumat**: Articolul vizează istoria heraldicii, survenită din preocupările autoarei pentru bibliofilie. Ca sursă istoriografică au servit cărțile de cult din colecțiile Secției de carte veche și rară din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, care au imprimate pe versoul foii de titlu o gamă variată de steme domnești. Studierea bibliografiei heraldicii ne-a confirmat că valorificarea cărților ca izvor heraldic s-a făcut doar în context general.*
***Cuvinte-cheie**: heraldică, bibliofilie, steme domnești, valorificarea cărților, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, carte veche și rară.*

***Abstract:** The article addresses to history of heraldry and arises from preoccupation for bibliophilism of the author, who used as historiography sources the worship books from the collection of Old and Rare Books Section of the National Library of the Republic of Moldova. On verso page of their title sheets a wide range of royal emblems was printed. Study of heraldry bibliography confirmed the author in opinion that valorization of books as a heraldic source was made only in general context.*
***Keywords:** heraldry, bibliophilism, royal coat of arms, book valorization, National Library of the Republic of Moldova, old and rare books.*

Simbolurile heraldice sunt expresia statalității unei țări. Prin ele poate fi urmărită evoluția istoriei și culturii. Pentru o societate simbolurile heraldice reprezintă capitalul politic și sociocultural.

Potrivit definiției date de academicianul Nicolae Edroiu, heraldica este: *„Disciplina auxiliară a istoriei care se ocupă de studiul stemelor, blazoanelor, istoricul lor, terminologia, compunerea, reprezentările iconografice și simbolistice, cu normele de drept privind folosirea lor”* [7, p. 224]. După Silviu Andrieș-Tabac, heraldica este *„o știință specială a istoriei, care se ocupă cu cercetarea genezei și evoluției însemnelor heraldice, precum și cu problemele teoretice și practice legate de compunerea, desemnarea, vizualizarea, citirea, interpretarea și atribuirea stemelor de orice tip”* [1, p. 9].

Termenul derivă din vechiul „haraldus”, care a dat în limba germană „Herald”, denumindu-l pe așa-zisul „maestru de blazoane”, adică persoana care verifica în perioada medievală blazoanele și care anunța participanții la întrecerile cavalerești.

Heraldica conține două părți: *știința heraldică* și *arta heraldică*. Știința heraldică are menirea de a cunoaște principiile teoretice care reglementează compunerea, definirea, reproducerea și transmiterea stemelor. Arta heraldică urmărește înfățișarea plastică a stemelor prin orice ramură a artelor plastice.

Obiectul fundamental al heraldicii îl reprezintă stemele. Cuvântul românesc *stemă* provine din substantivul *stémma*, care, în neogreacă, înseamnă coroană, diademă. Stema este „ansamblul semnelor convenționale distinctive, caracteristice și simbolice, care alcătuiesc blazonul unei țări, unui oraș, unei instituții sau familii, exprimând atributele sale”. O stemă trebu-

ie să cuprindă, în principal, următoarele elemente: scut, figuri heraldice, elemente exterioare ale scutului, incluzând cimierul, coroana, susținătorii, pavilionul, deviza. Prototipul stemelor au fost simbolurile și emblemele care au apărut cu mult timp în urmă, anterior apariției creștinismului. În Grecia Antică, Imperiul Persan, Egiptul faraonilor se întâlnesc simboluri aplicate, de regulă, pe steaguri de luptă. Simbolurile utilizate au rolul de a transmite ideea, faptele și felul în care se raportau la societate și univers. Atenienii aveau drept simbol bufnița, corintenii – pegasul, pe pecetea lui Cezar era imprimată Venera înarmată.

Fenomenul heraldic și, în general, manifestările heraldice sunt foarte vechi, apărând prima oară în antichitate și evoluând odată cu societatea. Cele mai vechi însemne heraldice datează din secolul al X-lea, ele fiind prezente la curtea diferitor principi germani. Cercetătorii constată că la concursurile desfășurate la Göttingen în anul 934, cavalerii au purtat bucăți de stofă potrivite pentru maniera de alcătuire ulterioară a stemelor, acestea extinzându-se apoi în Franța, unde s-au dezvoltat la cel mai înalt nivel. Cruciadele au fost cele care au contribuit la răspândirea și fixarea acestor însemne heraldice. Purtate în numele credinței, din convingeri politice, morale și materiale, cruciadele au impulsionat apariția diverselor simboluri heraldice, aplicate pe scuturile de luptă și coifuri, care evocau faptele glorioase și mărețe ale posesorului. Odată cu creșterea numărului de cavaleri, deci și a blazoanelor, a apărut necesitatea de a le fixa, pentru a nu fi uitate în neant. Primul tratat, care cuprinde 140 de miniaturi ale blazoanelor cavalerilor medievali, a fost realizat în 1300, la Zürich, și se intitula *Codex Manesse.* Secolele XIII-XV sunt recunoscute drept perioada de înflorire a artei heraldice. După secolul al XVI-lea, importanța artei heraldice a scăzut. Conform constatărilor cercetătoarei Maria Dogotaru [6], latura specifică a primelor simboluri heraldice era simplitatea. În 1829, Hugh Clark făcea următoarea afirmație cu referire la rolul cruciadelor în heraldică: „*Cea de-a doua mare ocazie a heraldicii de a ajunge la perfecțiunea de astăzi au constituit-o cruciadele, acele expediții de război purtate pe Pământul Sfânt împotriva infidelilor, începând cu anul 1096, și în urma cărora au luat naștere o serie de figuri heraldice noi… ce se pot observa în armoariile din întreaga Europă*" [4, p. 27].

După scuturile și coifurile cavalerești, simbolurile heraldice se regăsesc în sigilii, apărute odată cu emiterea primelor acte oficiale de către formațiunile prestatale. Apariția formațiunilor statale europene a diversificat aria de aplicare a însemnelor heraldice, odată cu apariția stemelor. În Evul Mediu, în secolul al XIII-lea, pe harta Europei, la nord de Dunăre, se evidențiază Valahia, avându-l ca întemeietor pe Basarab I, care avea să se transforme în timp în Țara Românească, numită și Muntenia. Anume din această perioadă vin cele mai vechi steme românești, perioadă în care știința heraldică, precum și răspândirea stemelor și a sigiliilor erau abia la începuturi. Stema Țării Românești apare pentru prima dată pe un document emis la 20 ianuarie 1368 de domnitorul Vladislav I (Vlaicu Vodă) și constă dintr-o pasăre heraldică *(vultur)* cu capul conturnat, după părerea unor romaniști, este *acvila romană*, având la dreapta o cruce și la stânga o stea și o lună, crai-nou, totul înscris într-un scut de tip francez vechi. Cea mai veche atestare a stemei Moldovei, reprezentată de *capul de bour* însoțit de *floarea-vieții,* este pe pecetea domnească a unui document semnat de voievodul Petru Mușat în 1377, deși unii consideră că simbolul în cauză este cu mult mai vechi în spațiul nord-dunărean decât o spune sau o știe heraldica oficială.

Știința heraldică își are începuturile în Franța. Terminologia exactă și științifică a fost stabilită în 1416, de către Clément Prinsault. Tratatului lui Clément Prinsault i-au urmat și alte lucrări de heraldică: Jérôme de Bara, *Les blasons des armoiries*, Lyon, 1579; Charles Segoing, *Mercure armorial enseignant les principes et éléments du blason des armoiries*, Paris, 1648. În secolul al XVII-lea, o contribuție însemnată a adus-o Pičre Claude-François Ménestrier prin lucrarea sa celebră *Le veritable art du blason et l'origines des armoiries*, Paris, 1671, urmată de *Les recherches du blason*, Paris,

1673 și *L'origine des armoires*, Paris, 1680. În perioada secolelor XIX-XX, sunt remarcabile lucrările lui: Charles Grandmaison, *Dictionnaire héraldique*, Paris, 1852; Louis Douet d'Arcq, *Collection de sceaux*, vol. I, Paris, 1863; G. A. Seyler, *Geschichte der Heraldik*, Nürenberg, 1885-1889; Baron von Sacken, *Katechismus der Heraldik*: în 8 vol., Leipzig, 1905-1920; D. L. Galbreath, *Manuel du blazon,* Lausanne, 1942; E. J. Jones, *Medieval heraldry. Some Fourteenth Century Heraldic Works*, Cardiff, 1943; Michel Pastoureau, *Le traité d'héraldique*, Paris, 1979. Unii specialiști au fost preocupați de punerea în circuitul științific al izvoarelor simbolice, pe când alții s-au ocupat de definirea și uniformizarea terminologiei științei heraldice. Știința heraldică s-a conturat datorită cercetărilor profunde ale surselor istoriografice

În Țările Române, primele intervenții în literatura de specialitate cu privire la preocupările de ordin heraldic se întâlnesc din secolul al XVII-lea, în cronicile lui Grigore Ureche (1590-1647), Miron Costin (1633-1691), Nicolae Costin (1660-1712) și Dimitrie Cantemir (1673-1723). În lucrările acestora apare legenda heraldică a capului de bour, a corbului, precum și „*pretinsele armerii ale Daciei*" (doi lei afrontați) [2, p. 92].

În secolul XX, cercetările heraldice au fost stimulate de eforturile și preocupările la nivel național și mondial, rezultatele fiind dezvăluite în cadrul reuniunilor profesionale sau publicate în lucrări de specialitate de circulație internațională.

În literatura de specialitate se cunosc trei etape a evoluției istorice a heraldicii. Prima etapă cuprinde secolele X-XIII, denumită generic „a scutului", deoarece stemele erau reprezentate doar pe scut. A doua etapă cuprinde secolele XIII-XV și este cea „a coifului", scutului adăugându-i-se coiful cu ornamentele lui. Ultima și cea de-a treia etapă este a decăderii simbolurilor heraldice, începând cu secolul al XVI-lea, când se renunță la blazoanele personale, dar se răspândesc stemele, odată cu formarea statelor naționale și cu apariția diverselor asociații, organizații, partide, care și-au căutat simboluri de reprezentare.

Manifestările de ordin heraldic românești au fost structurate cronologic în câteva perioade distincte. Prima este epoca veche, sau clasică, și cuprinde perioada dintre ultima decadă a secolului XIV și prima jumătate a secolului al XVI-lea.

Urmează epoca medie (a doua jumătate a secolului XVI – prima jumătate a secolului al XIX-lea) – perioada când compoziția stemelor domnești este influențată de suveranitatea otomană. La începutul acestei perioade, apar sigiliile iconografice. În secolul XVIII, apar stemele unite, realizate prin contopirea stemei Moldovei cu cea a Valahiei și elemente reprezentative pentru Transilvania. Pe deplin formată, stema unită apare în 1719, când armele Moldovei și a Munteniei sunt alăturate sub o singură coroană. Ele constituie exprimarea unității conștiinței naționale. Mărturiile heraldice unite au fost utilizate inițial pentru a aminti că anumiți domni au ocupat tronul ambelor țări, ulterior ca dovadă a dorinței de unitate într-un singur stat. Imprimarea stemelor unite în cărți a contribuit la consolidarea legăturilor culturale dintre populația românească de pretutindeni, datorită circulației cărților în spațiile respective. În epoca fanariotă, domnii au introdus în stemă elemente ce fac aluzie la descendența lor din voievozii români. Astfel de mărturii sunt întâlnite în domnia lui Constantin Mavrocordat, Mihail Racoviță și Grigore II Ghica. În timpul revoluției din 1848, ideea unirii a fost propagată și susținută de revoluționarii pașoptiști.

A treia epocă, cea modernă, de înflorire, după cum afirmă Dan Cernavodeanu [3, p. 41], se încadrează cronologic în cea de-a doua jumătate a secolului XIX, începând cu 1851. Este perioada când în structura stemelor Țărilor Românești pătrund elemente ale nobilimii ruse, lucru explicabil datorită evenimentelor istorice cu influență nefastă asupra administrării principatelor române.

Dintre caracteristicile distinctive heraldicii este terminologia utilizată în descrierea compozițiilor. Termenul de „alezat" definește o piesă heraldică ce nu atinge marginile scutului; „arme" – totalitatea elementelor ce compun o stemă; „cartier" – fiecare compartiment al scutului; „cimie-

rul" este utilizat pentru desemnarea elementelor situate cel mai sus într-un blazon/stemă; „câmp" – suprafața scutului; „coroană" – ornament al scutului, ea putând fi princiară, regală sau imperială; „deviză" – inscripție concentrată dispusă în blazoane/steme; „lambrechinul" reprezintă ornamentul exterior al scutului, redat prin fâșii de stofă sau vrejuri vegetale dispuse din vârful scutului spre laturile lui; „limbat" cu referire la imaginea unui animal cu limba scoasă; „mobilă" cu referire la piesele din compunerea stemelor/blazoanelor; „rampant" definind poziția leilor sau altor animale din reprezentările heraldice, redate în poziție ridicată pe labele inferioare; „smalțuri" cu referire la culorile, metalele și blănurile ce compun blazoanele/stemele.

Stemele românești reprezintă simbolurile caracteristice care individualizează ființa națională a poporului nostru. Dintre primele elemente, cu o profundă influență asupra oștenilor daci, este acvila – simbolul curajului și al cutezanței. În heraldica românească acvila este cruciată, adică cu cruce în cioc – semnul creștinismului; unii cercetători fac trimitere la pomul vieții [8, p. 139]. Mai târziu, în secolul XVI, în compoziția heraldică românească este inclusă ca simbol spada, datorită victoriilor glorioșilor domnitori, care au luptat pentru independența Țărilor Românești față de cotropitorii barbari. Puterea suverană este reprezentată în elementele stemei prin coroană, sceptru, sabie și globul crucifer. În stema Moldovei, cel mai vechi și principal element este capul de bour, văzut din față, având la dreapta un soare, iar la stânga o stea cu cinci sau șase raze între coarnele sale curbate spre interior. În stemele unite este amplasat în ecusonul la dextra sau la senestra. Ulterior anilor de domnie a lui Alexandru cel Bun, soarele se transformă în roză cu cinci petale. În secolul XVI, atât stema Munteniei, cât și cea a Moldovei este influențată de heraldica apuseană. Atât bourul, cât și acvila sunt încoronate cu coroană de tip deschis. Ceva mai târziu, chiar și scutul este marcat cu un coif rotund, în vârful căruia se află coroana deschisă cu fleuroni. În secolele ce urmează, heraldica moldovenească și cea munteană se modifică în dependență de curentul inovațional apusean. Scuturile își modifică forma și devin mai bogate. Sunt adoptate noi elemente precum delfinii afrontați, ca simbol al regiunii maritime din Moldova. După Gheorghe Asachi, delfinii aveau să amintească despre pierderea Basarabiei în 1812. După 1822, stemele sunt simplificate considerabil, având un aspect mai sobru.

Stemele domnești păstrează în sine informații prețioase despre istoria țărilor, scopul cărora dintodeauna a fost și va rămâne „*consolidarea etnică și mobilizarea națiunii*", după cum afirmă doctorul în istorie Vlad Mischevca. Constantin Moisil spunea: „*Trecutul unui popor nu se judecă numai după acțiunile războinice de-a lungul vremurilor sau după iscusința politică cu care a știut a se strecura în vremuri grele, ci și după activitatea culturală ce a desfășurat-o și după contribuția ce a adus-o propășirii generale a civilizației omenești*". Cu certitudine putem afirma că printre monumentele de cultură a civilizației universale și, îndeosebi, românești se înscriu și stemele domnești, care își aduc contribuția importantă la cunoașterea trecutului.

Referințe bibliografice:

ANDRIEȘ-TABAC, Silviu. Introducere în heraldică: noțiuni generale și întregiri la armorialul teritorial românesc. București, 2008. 172 p. ISBN 978-973-737-443-1.

CĂZAN, Ileana. Imaginar și simbol în heraldica medievală. București, 1996. 142 p. ISBN: 973-97037-9-8.

CERNOVODEANU, Dan. Știința și arta heraldică în România. București, 1977. 568 p.

CLARK, H. An Introduction to Heraldry. London, 1829. 421 p.

DEX: Dicționar explicativ al limbii române. București, 1998. 1192 p.

DOGOTARU, Maria. Heraldica României. București, 1994, 191 p.

EDROIU, Nicolae. Introducere în științele auxiliare ale istoriei. Cluj-Napoca: Editura Accent, 2003. 224 p.

TOSTOGAN, Aliona. O lucrare eveniment în domeniul heraldicii în colecțiile Bibliotecii Naționale. Simbolurile naționale ale Republicii Moldova. In: Magazin bibliologic, 2013, nr. 1/4, p. 139.

CZU 005.963:027.7-051

STUDIU PRIVIND NECESITĂȚILE DE FORMARE PROFESIONALĂ A PERSONALULUI DE SPECIALITATE DIN BIBLIOTECILE INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Lilia POVESTCA,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Identificarea cerințelor de formare profesională continuă și stabilirea conținutului programelor de pregătire a personalului de specialitate din instituțiile de învățământ superior este o activitate complexă, care trebuie să ia în considerare mai mulți factori: nivelul de pregătire, cunoștințe, experiențe, vârstă, studii, atitudine etc.*
Articolul reflectă rezultatele unui studiu privind necesitățile de formare profesională a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.
Cuvinte-cheie: *competențe, formare profesională, dezvoltare profesională, personal de bibliotecă.*

Abstract: *Identifying the requirements of continuous professional education and establishing the content of training programs for library personnel in the higher education institutions is a complex activity, which must take into account several factors: the level of training, knowledge, experiences, age, studies, attitude etc.*
The article reflects the results of a study on the professional education needs of specialized personnel from the libraries of the higher education institutions in the Republic of Moldova.
Keywords: *skills, vocational training, professional development, library staff.*

Schimbarea rapidă a lumii și provocările din societate duc la apariția unor medii de muncă noi, solicitând personal cu noi abilități și atitudini. Competențele personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior joacă un rol important în managementul resurselor umane. Sistemul de competențe însumează legăturile dintre competențele strategice ale instituției și abilitățile individuale ale angajaților săi [3, p. 255].

Factorii principali care influențează schimbarea personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova sunt: concurența acerbă din infosferă, modernizarea constantă a tehnologiilor de informare și comunicare, profilul utilizatorului noului format.

Bibliotecarul universitar modern este un analist sintetizator cu aptitudini de căutare și apreciere a resurselor informaționale luând în considerare nevoile și necesitățile beneficiarilor, navigator informațional și intermediar în sistemul documentar de comunicare, inclusiv în cele electronice, instructor în

însușirea culturii informaționale, specialist în domeniul tehnologiilor de comunicare socială. Specialistul trebuie să dețină deprinderi pentru munca în echipă, utilizarea creativă a mediilor electronice, discuții profesionale, proiecte bazate pe partajarea resurselor și proiectarea sistemelor de informare. Susnumitele abilități pot fi obținute prin formare continuă, cunoștințe și deprinderi noi, schimbarea mentalității și activității profesionale [6, p. 114].

În acest context, importanța de dezvoltare și valorificare a procesului de învățare pe tot parcursul vieții capătă un caracter necesar societății noastre. Această idee este stipulată într-o serie de documente legislative și normative aprobate în Republica Moldova: Codul Educației al Republicii Moldova: Titlul VII este destinat învățării pe tot parcursul vieții [1]; Legea cu privire la biblioteci: Capitolul IV. Managementul și personalul bibliotecilor publice, Art. 26. Formarea profesională a personalului de specialitate din biblioteci, Art. 27. Formarea profesională continuă a personalului de specialitate din biblioteci [2]; Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci [5]. Aceste documente prevăd direcțiile importante, care trebuie să asigure educația profesională la cel mai înalt nivel, accentuează necesitatea dezvoltării profesionale a personalului de specialitate din biblioteci.

Conform datelor statistice, la 01.01.2019 [4] Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova numără 2690 de biblioteci, în care activează 4167 de bibliotecari. În bibliotecile universitare își exercită funcțiile 335 de bibliotecari, din care – dețin categorie de calificare 226 de persoane, 192 sau aproximativ 57% sunt cu studii superioare sau medii de specialitate. Un simplu calcul matematic scoate în relief faptul că cei 335 de bibliotecari trebuie să participe la acțiuni de formare profesională continuă măcar o dată la 4 ani, pentru a corespunde Regulamentului privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci.

Pentru a înțelege ce competențe profesionale sunt necesare personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior, precum tendințele și nevoile de formare profesională, a fost realizată o cercetare privind studierea necesităților de formare profesională a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.

Scopul studiului s-a axat pe determinarea nevoilor de formare profesională continuă a personalului de specialitate din instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării: stabilirea nevoilor de dezvoltare a competențelor profesionale; evaluarea percepțiilor bibliotecarilor privind posibilitățile de formare profesională continuă; determinarea preferințelor de formare profesională continuă; studierea în ce măsură specialiștii consideră programele de formare profesională continuă necesare și benefice.

Ipoteza de cercetare: personalul bibliotecar conștientizează schimbările din domeniu și necesitatea formării profesionale continue.

Metodologie. Pentru realizarea scopului a fost realizat un sondaj de opinie pe bază de chestionar cu ajutorul căruia au fost colectate date cantitative. Chestionarul a inclus 20 de întrebări structurate, având ca scop colectarea informației dorite. Chestionarul a inclus întrebări închise, deschise, mixte, precum și întrebări de scală. Sondajul a fost realizat online.

Cercetarea s-a realizat în perioada februarie – martie 2019, pe un eșantion de 132 respondenți, personal de specialitate din instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. Chestionarul a fost distribuit la 25 de biblioteci universitare. Răspunsuri au fost primite de la 18 instituții: Biblioteca Republicană Științifică Agricolă; Biblioteca Academiei de Administrare Publică; Departamentul Informațional Biblioteconomic ULIM; Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo" din Bălți; Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă"; Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova; Biblioteca Tehnico - Științifică a Universității Tehnice a Mol-

dovei; Biblioteca Universității de Stat din Comrat; Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice; Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova; Biblioteca Institutului de Relații Internaționale din Moldova; Biblioteca Academiei Militare a Forțelor Armate; Biblioteca Universității de Stat „B.P. Hașdeu" din Cahul; Biblioteca Universității de Stat de Educație Fizică și Sport; Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată; Biblioteca Universității Cooperatist - Comercială din Moldova; Biblioteca Științifică a Universității de Stat din Tiraspol; Biblioteca Universității de Stat din Taraclia.

Metode de cercetare: completarea și analiza chestionarelor, prelucrarea analitico-sintetică a datelor, inducția, deducția.

Tabelul 1. *Datele statistice raportate la eșantion*

Total biblioteci universitare	Total bibliotecari	%	Nr. de respondenți conform eșantionului	%
25	335	100%	132	39,4%

Sursa: Raport statistic privind activitatea bibliotecilor din învățământ pentru anul 2018 [4]

Profilul socio-demografic al respondenților este prezentat în Tabelul 2.2.

Tabelul 2. *Profilul socio-demografic al respondenților*

VARIABILA	GRUP	NR. DE RESPONDENȚI	%
Vechimea de muncă în bibliotecă	1-2 ani	5	3,8%
	2-5 ani	7	5,3%
	6-10 ani	8	6,1%
	11-15 ani	23	17,4%
	16-20 ani	7	5,3%
	Peste 20 ani	82	62,1%
Studii	medii	-	-
	medii de specialitate	3	2,3%
	superioare	45	34,1%
	superioare de specialitate	84	63,6%
Vârsta	până la 30 ani	7	5,3%
	31-50 ani	58	43,9%
	peste 50 ani	67	50,8%
Categoria de calificare	superioară	38	28,8%
	categoria I	48	36,4%
	categoria II	20	15,2%
	fără categorie	26	19,7%

Rezultatele studiului. În baza studiului sunt reflectate rezultatele unui sondaj asupra viziunilor și aprecierilor din interior privind poziția pe care o are personalul bibliotecar în ceea ce privește: necesitatea de formare profesională continuă; dezvoltarea competențelor profesionale; participarea în programe de formare continuă.

În continuare vom prezenta principalele rezultate cantitative ce derivă din chestionarul online.

Q 1. Cum credeți, există o diferență între bibliotecarul de „ieri" și bibliotecarul de „azi"?

Scopul acestei întrebări a fost de a afla, dacă respondenții conștientizează dinamica profesiei și modificarea, dezvoltarea bibliotecarului odată cu schimbările din societate.

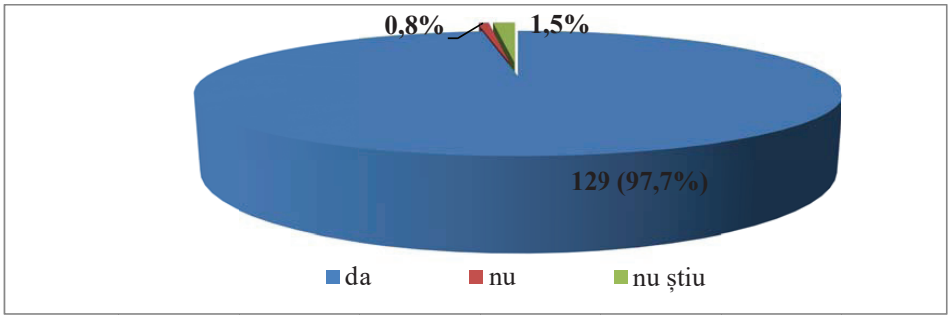

Figura 3.2. *Opiniile privind bibliotecarul de „ieri" și bibliotecarul de „azi"*

Majoritatea respondenților 129 (97,7%) identifică diferența, transformarea personalului de specialitate odată cu evoluțiile din domeniul infodocumentar. Doar o singură persoană nu vede nici o diferență (0,8%), iar două persoane (1,5%) sunt indecise. Este regretabil faptul că respondentul cu răspunsul categoric „nu", deține categoria de calificare I, studii superioare în domeniu și o vechime de muncă până la 20 de ani.

Q 2. Cum considerați, sunteți destul de calificat și competent în domeniu?

Întrebarea a urmărit scopul de a determina dacă personalul de specialitate din instituțiile de învățământ superior pot să-și autoevalueze calificarea și competențele pe care le posedă.

Au fost obținute următoarele răspunsuri: „da" au răspuns 95 (72%) de respondenți, „nu" – 20 (15,2%) și 17 (12,9%) din respondenți au fost indecișii.

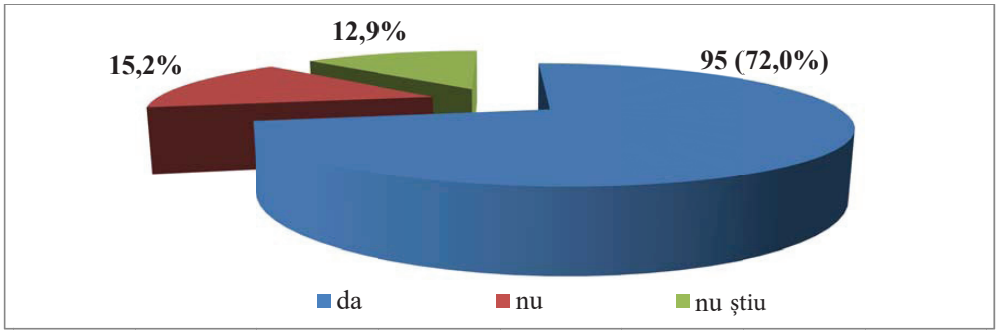

Figura 4.2. *Opiniile privind nivelul de calificare*

Cei mai mulți participanți consideră că sunt competenți, iar dintre cei care zic nu, sunt persoane cu studii superioare (7 persoane) și superioare de specialitate (9 persoane). Cel mai mulți au participat la 1-2 programe de formare (10 persoane) (Q 12) și cu o vechime de muncă peste 20 de ani (8 persoane). Deci, există necesitatea de a ridica calificarea și dezvolta competențele.

Q 3. Ca să activezi în domeniul biblioteconomic, este nevoie să aveți o formare profesională de bibliotecă?

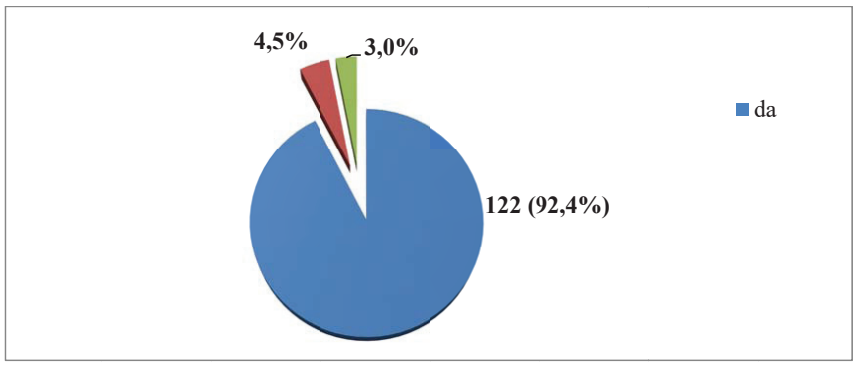

Figura 5.2. *Opiniile privind nevoia de formare profesională*

La această întrebare au fost colectate următoarele răspunsuri: consideră că trebuie să aibă formare profesională 122 (92,4%) de respondenți, nu este o condiție necesară, s-au expus 6 (4,5%) din respondenți și nu știu 4 (3%) din respondenți. Observăm că majoritatea chestionaților sunt de părerea că este nevoie de formare profesională de bibliotecă. Din cei 4,5% de chestionați care consideră că nu este nevoie de o formare profesională, 5 persoane sunt paraprofesioniști.

Q 4. Aveți nevoie de instruire/pregătire profesională?

Factorul determinant pentru menținerea nivelului înalt al competențelor profesionale este actualizarea permanentă a pregătirii profesionale.

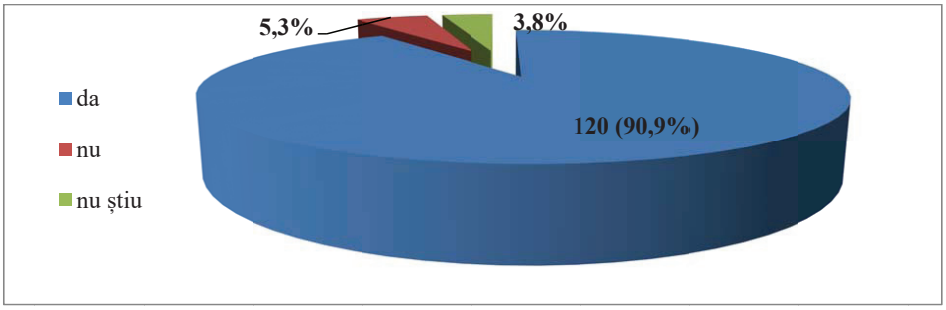

Figura 6.2. *Opiniile privind necesitatea de instruire și pregătire profesională*

Din rezultatele obținute constatăm că 120 (90,9%) din respondenți au nevoie de instruire continuă, 7 (5,3%) nu au nevoie de pregătire profesională, iar 5 (3,8%) din respondenți sunt indecișii. Analizând răspunsurile individualizat pentru fiecare respondent (care au menționat că nu necesită pregătire), am constatat că 6 persoane nu au nevoie de instruire profesională, pe de o parte, iar pe de alta, 4 din ei consideră că în mare măsură este importantă activitatea de pregătire și doar 2 persoane afirmă că într-o oarecare măsură (Q 9).

Q 5. Ce competențe trebuie să posede bibliotecarul de azi ? (alegeți maxim 3 variante de răspuns).

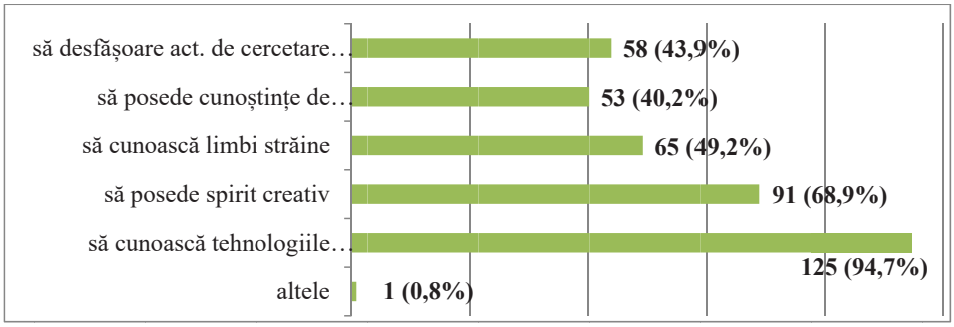

Figura 7.2. *Opiniile privind competențele obligatorii la etapa actuală*

Impactul tehnologiilor informaționale asupra activității bibliotecilor din instituțiile de învățământ superior necesită competențe corespunzătoare. Răspunsurile respondenților s-au repartizat astfel: să cunoască tehnologiile informaționale 125 (94,7%), creativitate 91 (68,9%), posedarea limbilor străine 65 (49,2%), să cunoască și să poată desfășura activități de cercetare în domeniul infodocumentar 58 (43,9%), cunoștințe din domeniul managementului și marketingului 53 (40,2%). Personalul de specialitate a menționat că trebuie să posede cunoștințe de Advocacy, abilități de comunicare (0,8%).

Q 6. Pregătirea continuă vă asigură succesul în activitatea profesională și dezvoltarea unei cariere în biblioteconomie?

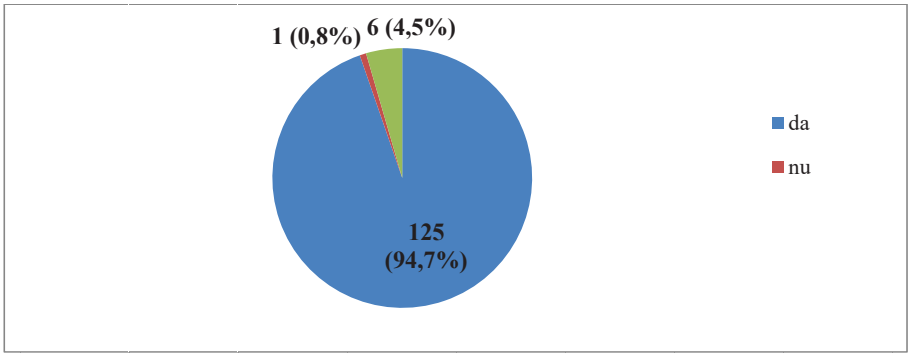

Figura 8.2. *Opiniile privind contribuția pregătirii profesionale la dezvoltarea carierei*

Majoritatea respondenților 125 (94,7%) consideră că pregătirea continuă le asigură succesul în activitatea profesională și dezvoltarea unei cariere în biblioteconomie, doar o persoană consideră nu (0,8%), și nu știu 6 (4,5%) persoane.

Q 7. Dacă răspunsul e da, în ce măsură vă asigură succes? (alegeți o singură variantă de răspuns).

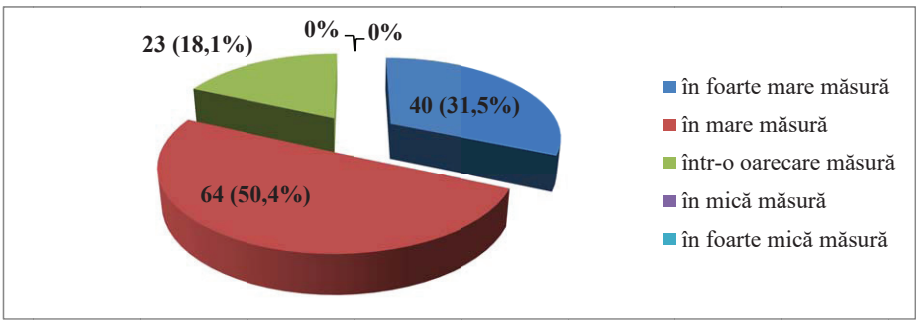

Figura 9.2. *Opiniile privind în ce măsură pregătirea profesională asigură succes în activitatea profesională și dezvoltarea carierei*

Din cei 125 (94,7%) de respondenți, care consideră că pregătirea profesională îi ajută la promovarea în carieră și le asigură succes, au indicat în ce măsură este asigurat succesul. Pregătirea continuă asigură succes în mare măsură consideră 64 de persoane (50,4%), 40 (31,5%) de bibliotecari cred că pregătirea continuă asigură într-o măsură foarte mare succesul în activitatea profesională și dezvoltarea unei cariere în biblioteconomie.

Potrivit rezultatelor, 23 (18,1%) de respondenți consideră că acest succes va fi asigurat într-o oarecare măsură. Circa o pătrime din acești bibliotecari, în ultimii cinci ani, nu au participat la niciun program de formare profesională continuă (7 persoane). Majoritatea bibliotecarilor din acest grup au participat la 1-2 programe de perfecționare (10 persoane) (Q 12).

Q 8. Dacă răspunsul este „nu", motivați, de ce?

Din cei 4 respondenți care au menționat că pregătirea profesională nu le asigură succes în activitatea profesională și dezvoltarea în carieră, 2 persoane nu au răspuns

de ce, iar restul au motivat: „*Nu sunt sigură că pot face o carieră strălucită dacă nu plac conducerii*” și „*Nu are rezon*”.

Q 9. Cât de importantă este pentru Dvs. actualizarea continuă a pregătirii profesionale?

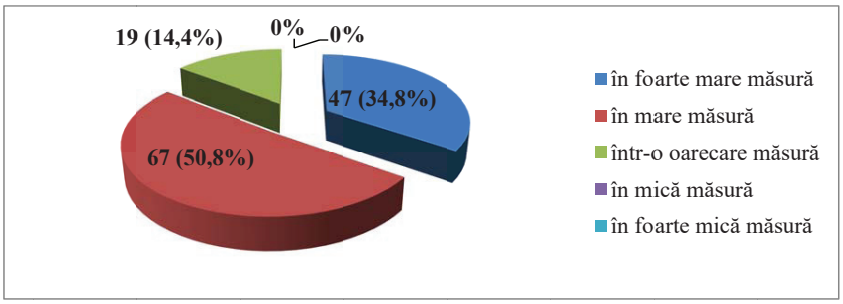

Figura 10.2. *Opiniile privind importanța actualizării continue a pregătirii profesionale*

Întrebarea a urmărit scopul de a evalua importanța actualizării continue a cunoștințelor profesionale. Din rezultatele obținute constatăm că pentru 67 (50,8%) din respondenți actualizarea continuă a pregătirii profesionale este importantă în mare măsură, 46 (34,8%) din bibliotecari consideră în foarte mare măsură este importantă actualizarea permanentă a pregătirii profesionale, iar 19 (14,4%) de respondenți – într-o oarecare măsură, dintre care 11 bibliotecari au participat la 1-2 programe de formare pe parcursul a 5 ani și 7 persoane în nici un program, în aceeași perioadă (Q 12).

Q 10. Ce aspect din pregătirea Dvs. vreți să perfecționați? (alegeți maxim 3 variante de răspuns). În rezultatul analizei chestionarului s-a constatat că 68,9% din respondenți doresc să-și perfecționeze competențele tehnologice, 62,1% competențe TIC.

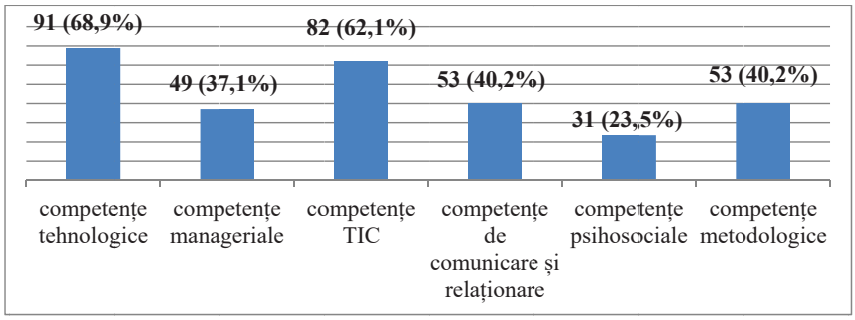

Figura 11.2*. Solicitările personalului de specialitate de a-și perfecționa competențele*

În proporții egale de 40,2% doresc să-și perfecționeze competențele de comunicare/relaționare și competențele metodologice, fiind urmate de competențele manageriale (37,1%) și cele psihosociale (23,5%). Aceste răspunsuri ne sugerează că majoritatea respondenților au nevoie de actualizarea cunoștințelor, dezvoltarea competențelor și abilităților.

Q 11. Enumerați Centrele care oferă programe de formare continuă la care apelați.

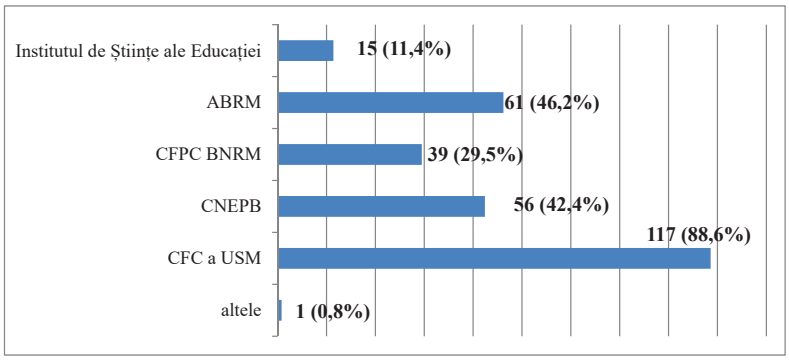

Figura 12.2. *Identificarea centrelor de formare profesională solicitate pentru instruire*

Potrivit respondenților, sunt solicitate diverse centre pentru a urma programe de formare continuă. Analiza comparată a centrelor la care au apelat a permis să facem concluzia că bibliotecarii cel mai mult solicită CFC a USM 117 (88,6%), fiind urmată de ABRM 61 (46,2%), CNEPB 56 (42,4%), CFPC BNRM 39 (29,5%) și Institutul de Științe ale Educației 15 (11,4 %). Unii confundă centrele cu modalitățile de instruire, enumerând webinarele, discuțiile, cursurile în cadrul proiectelor etc.

Q 12. În câte programe de formare continuă ați fost implicat ca beneficiar în ultimii 5 ani?

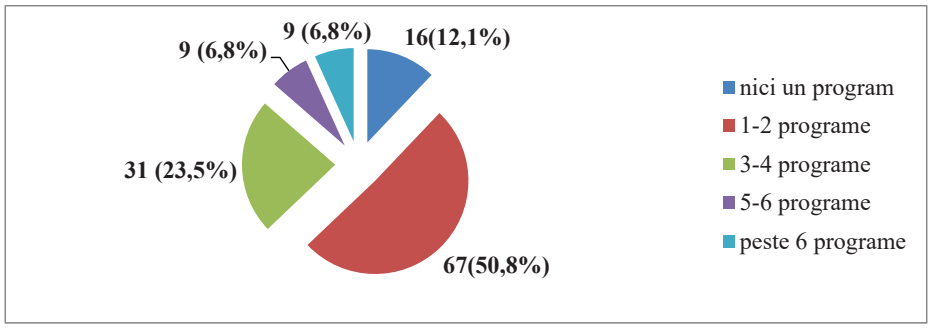

Figura 13.2. *Identificarea nr. de programe de formare urmate pe parcursul a 5 ani*

Rezultatele sondajului au scos în evidență că 16 (12,1%) din respondenți în ultimii cinci ani nu au urmat nici un curs de formare profesională. În ceea ce privește pregătirea inițială a acestor bibliotecari, constatăm că 8 din ei nu au studii biblioteconomice. Cea mai mare parte din cei care nu au urmat nici un curs de formare continuă sunt fără categorie de calificare (12 persoane).

Q 13. Ce așteptați de la un program de formare continuă? (alegeți maxim 3 variante de răspuns).

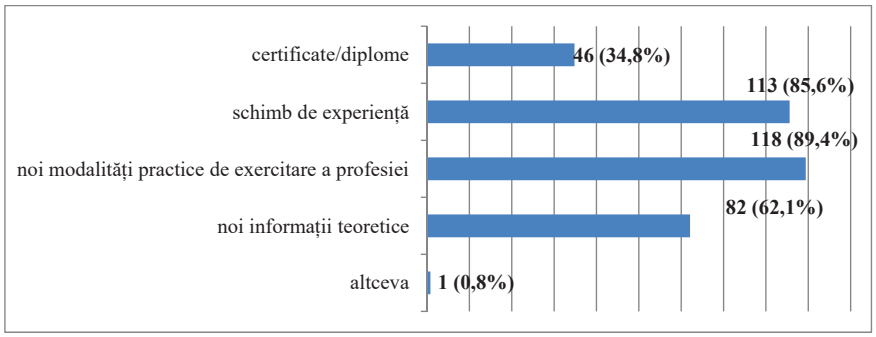

Figura 14.2. *Opiniile privind așteptările de programele de formare continuă*

Răspunsul la această întrebare a constatat că de la un program de formare continuă în cea mai mare măsură respondenții așteaptă noi modalități practice de exercitare a profesiei 118 (89,4%). În același timp, participanții la sondaj au menționat și alte așteptări, cum ar fi:

- schimb de experiență – 113 de respondenți;
- noi informații teoretice – 82 de respondenți;
- certificate/diplome – 46 de respondenți;
- noi modalități de organizare a training-urilor – 1 respondent;
- dezvoltarea și diversificarea serviciilor în domeniu – 1 respondent.

Q 14. Indicați gradul de satisfacție a programelor de formare la care ați participat pe o scală de la 1 (cel mai puțin preferat) la 5 (cel mai preferat)

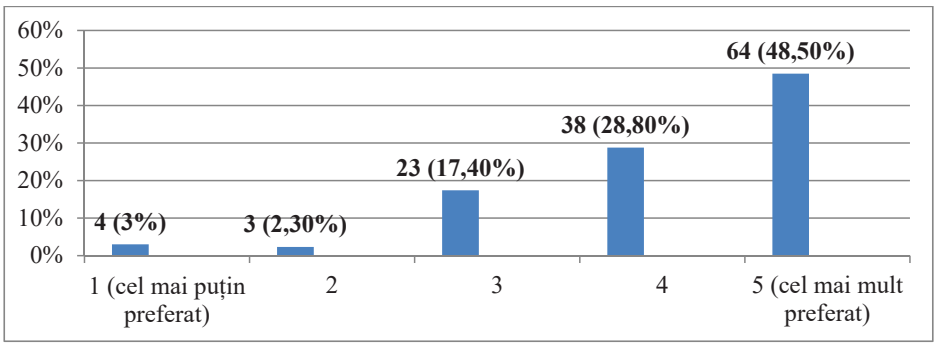

Figura 15.2. *Opiniile privind gradul de satisfacție față de programele de formare*

Participanții la sondaj au menționat gradul de satisfacție privind programele de formare la care au luat parte. Jumătate din respondenți 64 (48,50%) au rămas foarte mulțumiți de ofertele educaționale, atribuindu-i valoarea cea mai mare, apoi gradul de satisfacție fiind urmat în descreștere spre valoarea cel mai puțin preferat – 4 persoane (3%). Au fost analizate răspunsurile a celor 7 respondenți (cei care au indicat valorile 1 (3%) și 2 (2,3%)). Observăm că 6 persoane nu au participat la nici un program de formare continuă, iar o persoană la 1-2 programe (Q 12). În baza răspunsurilor, media de satisfacție este de 4,17 (destul de bună).

Q 15. Ce modalitate de formare vi se pare adecvată? (alegeți maxim 3 variante de răspuns).

În procesul de instruire pot fi oferite diferite modalități de formare a personalului de specialitate din bibliotecile din instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. Au fost propuse mai multe posibilități respondenților pentru a indica cea mai adecvată modalitate, conform preferințelor și părerilor.

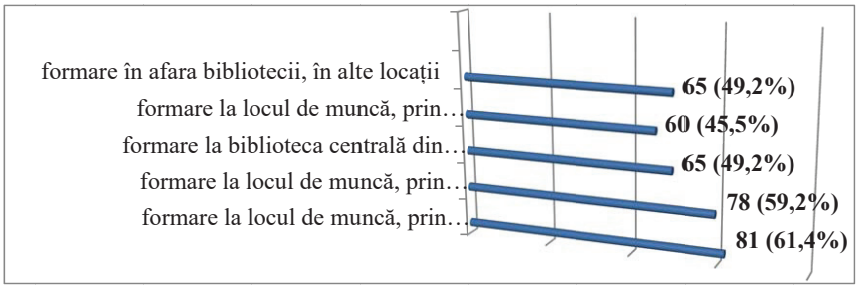

Figura 16.2. *Modalitatea de formare profesională continuă*

Răspunsul la această întrebare indică asupra preferințelor de a urma o formare profesională la locul de muncă prin formatori din cadrul bibliotecii 81 (61,4%). Formare la locul de muncă, prin formatori din afara bibliotecii, dar în cadrul rețelei au indicat 78 (59,2%) de respondenți. În proporții egale, a câte 65 (49,2%) din respondenți au solicitat formare la biblioteca centrală din rețea, prin formatori din centre biblioteconomice și formare în afara bibliotecii, în alte localități. Cei mai mulți respondenți, 81 de persoane, pledează pentru instruire la locul de muncă. Aceste păreri, în opinia noastră, sunt legate de dificultățile cu care se confruntă respondenții în procesul de formare continuă: cheltuieli suplimentare pentru transport, cazare și alimentare.

Q 16. Participarea la programele de formare continuă vă asigură în primul rând (alegeți o singură variantă de răspuns):

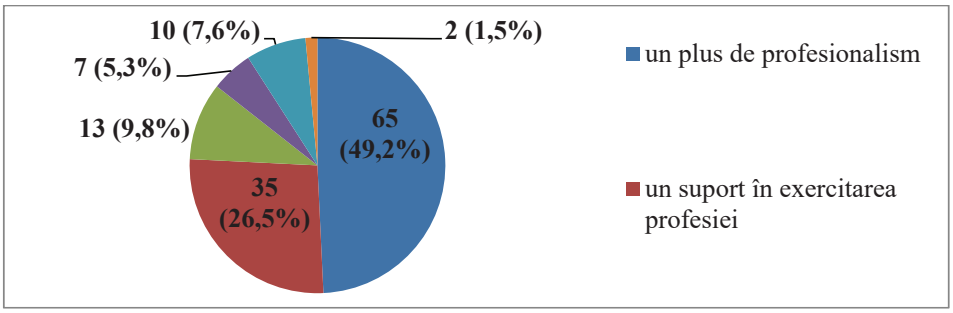

Figura 17.2. *Opiniile privind oportunitățile programelor de formare continuă*

În opinia personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior participarea la programele de formare continuă le oferă diverse oportunități. Marea majoritate a bibliotecarilor consideră că participarea la programele de formare continuă va asigura în primul rând un plus de profesionalism 65 (49,2%) și un suport în exercitarea profesiei 35 (26,5%). Dimpotrivă, sunt puțin din cei care consideră că prin participarea la programele de formare continuă le vor fi recunoscute abilitățile profesionale la locul de muncă 13 (9,8%) și siguranța locului de muncă 10 (7,6%). Din cei 13 respondenți care consideră că le vor fi recunoscute competențele profesionale, 9 sunt de părerea că le va fi recunoscut statutul profesional, iar cei 10 respondenți care afirmă că le va fi asigurat locul de muncă, 7 persoane afirmă că vor fi promovați în carieră. (Q. 18). Din totalul respondenților, 2 persoane sunt indecise.

Q 17. Ați întâmpinat dificultăți la aplicarea elementelor învățate?

Participanții la sondaj au menționat că după participarea la instruirile profesionale și studierea diverselor aspecte din domeniu, nu întâmpină dificultăți la aplicarea în practică a celor învățate 79 (59,8%) de respondenți, iar 53 (40,2%) întâmpină dificultăți.

Toți 53 de respondenți care au afirmat că întâmpină dificultăți la aplicarea elementelor învățate consideră că bibliotecarul de azi trebuie să cunoască tehnologiile informaționale (Q 5). Din aceeași respondenți doresc să-și perfecționeze competențele tehnologice – 38 de persoane, competențele TIC – 6 persoane și competențele manageriale – 8 persoane (Q 10).

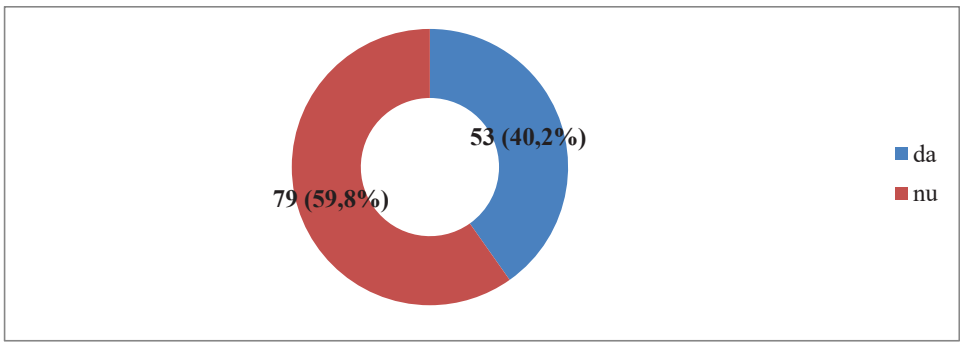

Figura 18.2. *Opiniile privind aplicarea în practică a cunoștințelor dobândite*

Q 18. Ce factori vă stimulează pentru formarea profesională continuă? (alegeți maxim 3 variante de răspuns).

Pentru majoritatea respondenților participarea la programele de formare continuă este determinată de nevoia de a îmbunătăți performanțele 106 (80,3%) și dorința de a dezvolta competențele în tehnologiile informaționale 89 (67,4%). Creșterea și recunoașterea statutului de profesionist îi stimulează pentru formarea profesională continuă pe 68 (51,5%) din respondenți, necesitatea pentru atestare 54 (40,9%) de respondenți, creșterea financiară au menționat-o 34 (25,8%) de respondenți și cu puțină diferență 32 (24,2%) de persoane au indicat promovarea în carieră.

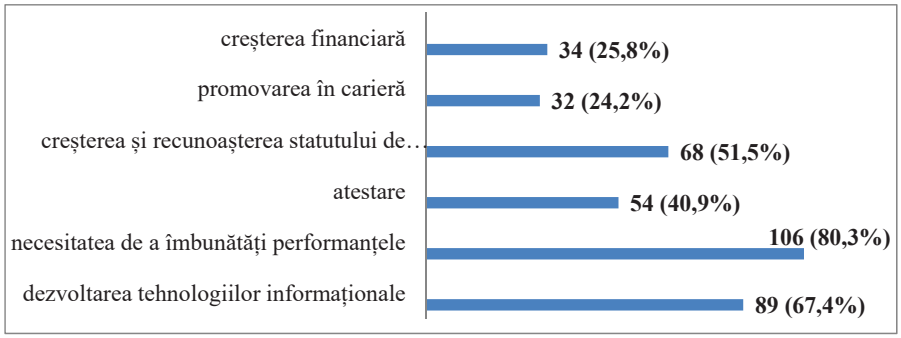

Figura 19.2. *Opiniile privind motivarea formării profesionale continue*

Participanții la sondaj care au menționat necesitatea de a îmbunătăți performanțele este destul de mare, 106 (80,3%), doar 21 din aceștia acordă într-o măsură foarte mare, iar 53 din respondenți într-o măsură mare, timp și resurse pentru formarea profesională continuă pentru a avea performanță în activitatea profesională (Q 19). Cu toate că conștientizează necesitatea de îmbunătățire a performanțelor, 29 din respondenți acordă într-o oarecare măsură timp și resurse pentru pregătire.

Q 19. În ce măsură acordați timp și resurse pentru pregătirea profesională? (alegeți o singură variantă de răspuns).

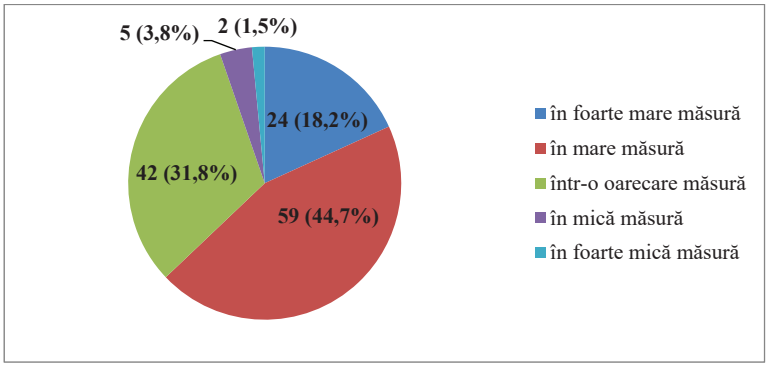

Figura 20.2. *Opiniile privind timpul și resursele pentru pregătirea profesională*

Pentru ca să creștem profesional, să învățăm ceva nou pentru a dezvolta competențe și aptitudini specifice, a fi creativi, a îmbogăți cunoștințele din domeniul managementului și marketingului, să putem desfășura activități de cercetare în domeniul infodocumentar, perfecționa abilitățile de comunicare etc., trebuie să generalizăm rezultatele obținute, să analizăm nivelul pe care l-am atins, să facem schimb de experiență cu alți bibliotecari, să actualizăm permanent competențele profesionale.

Constatăm că 59 (44,7%) din respondenți acordă în mare măsură timp și resurse pentru pregătirea profesională, iar 24 din respondenți (18,2%) acordă într-o măsură foarte mare timp și resurse pentru pregătirea profesională. Cu toate acestea, 42 de respondenți (31,8%) acordă timp și resurse pentru pregătirea profesională într-o oarecare măsură. Consider, că pentru o instituție bibliotecară universitară care contribuie esențial la procesul de instruire și cercetare, totuși, este o cifră destul de mare.

Q 20. Vă rugăm să propuneți niște direcții în formarea continuă profesională.

La această întrebare au fost propuse diverse sugestii, doleanțe, din partea personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior, cu privire la formarea profesională continuă, atât din punct de vedere al organizării, cât și al tematicilor.

Organizare și desfășurare

Formarea profesională continuă trebuie

să fie în pas cu toate schimbările din domeniul social, economic și tehnologic al societății, care își pun amprenta asupra evoluțiilor din domeniul biblioteconomic și științe ale informării (2 persoane). Să propună programe educaționale moderne, atractive (1 persoană). Să fie aplicate diverse forme și metode interactive de instruire a personalului bibliotecar (1), mai mult accent pe tehnologii practice (1 persoană). Evaluarea cunoștințelor participanților prin intermediul sondajelor, testelor (2 persoane). De asemenea, implicarea și altor actori (ex.: cadre didactice) (1 persoană), participarea personalului din diverse tipuri de biblioteci, dar și grupuri omogene, pentru a face schimb de experiență (5 persoane). Formarea profesională continuă să cuprindă un număr cât mai mare de angajați în procesul de pregătire (1 persoană). Instruirile angajaților să fie planificate, nu spontane, doar înainte de atestare (1 persoană). Bibliotecarul să conștientizeze necesitatea formării profesionale (2 persoane). Formarea continuă să fie obligatorie, iar cursurile de formare să fie finanțate de instituție (2 persoane), deoarece pentru unii e dificil să achite cursurile (1 persoană). Cursurile să fie organizate cât mai des (5 persoane). Un respondent sugerează de a organiza școli de vară, școli de iarnă de instruire. Respondenții au solicitat instruiri online (5 persoane) și formarea profesională a bibliotecarilor la locul de muncă prin intermediul formatorilor de la Centrele de Formare Continuă (5 persoane).

Tematica cursurilor de formare profesională continuă

Respondenții au propus mai multe subiecte în formarea profesională continuă. Tematica cursurilor de formare continuă propusă este diversă. În opinia bibliotecarilor cele mai utile sunt cursurile axate pe tehnologia de bibliotecă (31 respondenți), pe management și marketing de bibliotecă (10 respondenți), servicii moderne de bibliotecă (9 respondenți), inovare și promovare (13 respondenți), softuri de bibliotecă (7 respondenți), managementul comunicării (5 respondenți), crearea bibliotecilor electronice, repozitorii instituționale, Acces Deschis, baze de date (11 respondenți), bibliometrie și scientometrie (3 respondenți) etc. Participanții la sondaj au indicat limba străină (6 respondenți), prin aceasta menționând necesitatea de învățare și posedare a limbilor de uz internațional. Nu au fost primite răspunsuri de la 7 persoane, motivând: *„nu am propuneri”, „mi-i greu să mă expun”, „pentru aceasta sunt responsabili”.*

Concluzii: Studiul necesităților de formare profesională a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova a constatat următoarele:

1. Majoritatea respondenților (97,7%) identifică diferența, transformarea personalului de specialitate odată cu evoluțiile din domeniul infodocumentar.

2. Autoevaluându-și calificarea și competențele pe care le posedă, cei mai mulți respondenți (72%) consideră că sunt competenți și calificați, iar dintre respondenții care consideră că nu sunt destul de competenți (15,2%) sunt persoane atât cu studii superioare și superioare de specialitate cu o vechime de muncă peste 20 de ani, și majoritatea au participat la 1-2 programe de formare. Deci, există necesitatea de a ridica calificarea și dezvolta competențele.

3. Potrivit datelor estimate 94,2% din respondenți consideră formarea profesională importantă și necesară. Din rezultatele obținute constatăm că 90,9% din respondenți au nevoie de instruire continuă. Puțini bibliotecari (4,5%) consideră că nu este nevoie de o formare profesională și 5,3% nu au nevoie de pregătire profesională.

4. Marea majoritate a bibliotecarilor (94,7%), afirmă că trebuie să posede competențe în domeniul tehnologiilor informaționale, creativitate (68,9%), posedarea limbilor străine (49,2%), cunoștințe din domeniul managementului și marketingului (40,2%), să cunoască și să poată desfășura activități de cercetare în domeniul infodocumentar (43,9%).

5. În opinia respondenților, (94,7%) consideră că pregătirea continuă le asigură succesul în activitatea profesională și dezvoltarea unei cariere în biblioteconomie.

Bibliotecarii conștientizează că participând la programe de formare continuă, pentru a dobândi și dezvolta competențe profesionale, le va permite să-și asigure un anumit succes în activitatea profesională și să dezvolte o carieră în biblioteconomie. Din cei 94,7% din respondenți, au menționat că pregătirea continuă asigură succes în mare măsură (50,4%), iar (31,5%) de bibliotecari consideră că pregătirea continuă asigură într-o măsură foarte mare succesul în activitatea profesională și dezvoltarea unei cariere în biblioteconomie.

6. Factorul determinant pentru menținerea nivelului înalt al competențelor profesionale este actualizarea permanentă a pregătirii profesionale. Din rezultatele obținute constatăm că pentru 50,8% din respondenți actualizarea continuă a pregătirii profesionale este importantă în mare măsură. Doar fiecare al treilea bibliotecar consideră că actualizarea continuă a pregătirii profesionale este foarte importantă.

7. Potrivit datelor estimate, cel mai mare număr din personalul de specialitate dorește să-și perfecționeze competențele tehnologice (68,9%). La o mică distanță, 62,1% din bibliotecari necesită să-și dezvolte competențe TIC. Alte două competențe identificate pentru a fi dezvoltate sau actualizate se referă la comunicare și relaționare cu utilizatorii și colegii de serviciu și competențele metodologice (40,2%), fiind urmate de competențele manageriale (37,1%) și cele psihosociale (23,5%). Probabil, această apreciere este legată de faptul că în prezent 63,6% din personalul bibliotecii au studii superioare de specialitate și aceste răspunsuri ne sugerează că respondenții au nevoie de actualizarea continuă a cunoștințelor din diverse domenii pentru a crește profesional.

8. Potrivit rezultatelor studiului, există diverse oportunități de formare profesională. Bibliotecarii apelează la diferite Centre pentru a urma programe de formare continuă. Analiza comparată a centrelor la care au apelat a permis să facem concluzia că bibliotecarii cel mai mult solicită CFC a USM (88,6%), fiind urmată de ABRM (46,2%), CNEPB (42,4%), CFPC BNRM (29,5%) și Institutul de Științe ale Educației (11,4 %). Cu toate acestea, destul de mare este numărul persoanelor care în ultimii cinci ani nu au urmat nici un curs de formare continuă (12,1%), iar jumătate din respondenți (50,8%) au urmat doar 1-2 cursuri de formare.

9. Circa 90 la sută din respondenți cel mai mult așteaptă de la un program de formare continuă noi modalități practice de exercitare a profesiei (89,4%). Putem menționa că 85,6% din bibliotecari consideră că la cursurile de formare continuă trebuie de pus accent pe schimbul de experiență și mai puțini respondenți (62,1%), pe noi informații teoretice. În același timp, participanții la sondaj au menționat și alte așteptări, ca certificate/diplome (34,8%), acest fapt, considerăm, că poate fi motivat ca fiind unul din criteriile de apreciere pentru conferirea/confirmarea gradului de calificare.

10. Jumătate din participanții la sondaj (48,5%) au rămas foarte mulțumiți de ofertele educaționale, atribuindu-i valoarea cea mai mare vizavi de cei 3% din bibliotecari care au menționat gradul de satisfacție cel mai puțin preferat față de programele de formare. Toți acești respondenți nu au participat la nici un program de formare continuă.

11. Preferințele privind modalitatea de formare profesională au arătat că, în primul rând, bibliotecarii optează pentru formarea la locul de muncă prin formatori din cadrul bibliotecii (61,4%), precum formare la locul de muncă, prin formatori din afara bibliotecii, dar în cadrul rețelei au indicat 59,2%. Cei mai mulți respondenți, 81 persoane, pledează pentru instruire la locul de muncă. Aceste păreri, în opinia noastră, sunt legate de dificultățile cu care se confruntă respondenții în procesul de formare continuă: cheltuieli suplimentare pentru transport, cazare și alimentare.

12. Marea majoritate a bibliotecarilor consideră că participarea la programele de formare continuă va asigura în primul rând un plus de profesionalism (49,2%) și un suport în exercitarea profesiei (26,5%). Dimpotrivă, sunt puțin din cei care con-

sideră că prin participarea la programele de formare continuă le vor fi recunoscute competențelor profesionale la locul de muncă (9,8%) și siguranța locului de muncă (7,6%).

13. Circa 70 la sută din participanții la sondaj au menționat că după participarea la instruirile profesionale și studierea diverselor aspecte din domeniu, nu întâmpină dificultăți la aplicarea în practică a celor învățate. Majoritatea din cei 40,2% din respondenți care au afirmat că întâmpină dificultăți la aplicarea elementelor învățate, doresc să-și perfecționeze competențele tehnologice.

14. Pentru majoritatea respondenților participarea la programele de formare continuă este determinată de nevoia de a îmbunătăți performanțele (80,3%) și dorința de a dezvolta competențele în tehnologiile informaționale (67,4%). Cu toate că participanții la sondaj care au menționat necesitatea de a îmbunătăți performanțele este, după părerea noastră, un rezultat destul de bun, doar 19,8% din aceștia acordă într-o măsură foarte mare timp și resurse pentru formarea profesională continuă pentru a avea performanță în activitatea profesională. Chiar dacă conștientizează necesitatea de îmbunătățire a performanțelor, 27,3% din respondenți acordă într-o oarecare măsură timp și resurse pentru pregătire.

15. Respondenții au propus diversă cerere a tematicilor pentru cursurile de formare continuă. Majoritatea optează pentru subiectele privind dezvoltarea competențelor digitale, management și marketing de bibliotecă, inovații și servicii moderne pentru utilizatori, dezvoltarea competențelor de comunicare, bibliometrie și scientometrie, managementul proiectelor etc. Au fost respondenți care au solicitat tematici ca: tendințe noi în activitatea metodologică, tehnica muncii intelectuale, managementul conflictelor.

Recomandări

1. Studierea sistematică a necesităților de formare continuă a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior.

2. Analizarea periodică a opiniile bibliotecarilor privind tematica și formele de servicii educaționale prestate de centrele de formare continuă pentru bibliotecari.

3. Centrele de Formare Continuă din Republica Moldova să ofere programe atractive și mereu actualizate din domeniul biblioteconomic și științe ale informării.

4. Ofertele educaționale pentru personalul de specialitate din instituțiile de învățământ superior să fie făcute în mai multe formate, în module structurate pentru acoperirea subiectelor de orice nivel.

5. Diversificarea formelor și metodelor de instruire, pentru a evita dezinteresul față de orele de instruire.

6. Să existe nu doar transmitere de cunoștințe în domeniu, dar feedback continuu între formator și personalul instruit în baza nevoilor clar definite de învățare.

7. Colaborarea cu instituții din alte domenii privind organizarea și desfășurarea activităților educaționale pentru a dezvolta diverse competențe la bibliotecari.

8. Diversificarea ofertelor educaționale centrate pe diferite categorii de cursanți din toate tipurile de biblioteci, pentru a face schimb de experiență.

9. Colaborarea între centrele de formare profesională continuă privind organizarea unor activități de instruire în comun.

10. Coordonarea tematicilor de formare continuă între diverse centre educaționale.

11. Plasarea pe site-ul sau pagina web a centrelor de formare profesională continuă a ofertelor educaționale și altor materiale instructive.

12. Diversificarea modalităților de formare a bibliotecarilor din bibliotecile universitare.

13. Formarea profesională continuă să fie obligatorie, stipulând în fișa postului a fiecărui angajat numărul de ore, tematici pe o anumită perioadă de timp, pentru a fi în pas cu schimbările din domeniu.

14. Planificarea în bugetul bibliotecii resurse financiare pentru formarea profesională continuă a angajaților.

Referințe bibliografice:

1. Codul educației al Republicii Moldova: nr. 152 din 17.07.2014. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 319-324, 24 oct., pp. 17-52.
2. Lege cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 301-315, 18 august, pp. 141-147.
3. MILITARU, Gheorghe. *Managementul serviciilor*. București: Editura ,,C. H. Beck", 2010. 358 p. ISBN 978-973-115-822-8.
4. Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2018 [online]. [citat 13.04.2019]. Disponibil: http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca
5. Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci: Legea Ministerului Culturii nr. 17 din 05.02.2015. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* [online]. 2015, nr. 115-123. [citat 23.05.2019]. Disponibil: http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=358722&lang=1
6. STRATAN, Elena. Formarea profesională continuă: diversitate şi actualitate. In: *Confluențe Bibliologice*. 2010, nr. 1-4, p. 113-115. ISSN 1857-0232.

CZU 027.7:087

DOCUMENTE SPECIFICE – LUCRĂRI DE ARTĂ PLASTICĂ – ÎN PATRIMONIUL BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE A UNIVERSITĂȚII DE STAT „ALECU RUSSO", BĂLȚI

Elena ŢURCAN,
Silvia CIOBANU,
Biblioteca Ştiinţifică a Universităţii de Stat „Alecu Russo", Bălţi

***Rezumat**: Articolul reflectă valoarea culturală de artă prin autenticitatea unor colecții de documente, lucrări de artă (pictură și grafică), care au fost donate de-a lungul anilor și constituie o parte integrantă a memoriei Bibliotecii Științifice USARB, care mai apoi au fost trecute în conținutul unui catalog elaborat încă din anul 2018, ce cuprinde patruzeci și șase de lucrări de pictură și grafică, artă decorativă, semnate de artiști plastici din genarații diferite, consacrați și amatori. Toate aceste lucrări au fost organizate în formă de expoziții permanente în incinta BȘ USARB. Prin acest proiect cultural de artă, Biblioteca universității bălțene cultivă educarea estetică și familiarizarea utilizatorilor cu arta, promovarea artiștilor plastici consacrați și a celor care sunt la început de cale.*

***Cuvinte-cheie**: Lucrări de artă, catalog, expoziții, educarea estetică, promovarea artiștilor plastici, imaginea Bibliotecii Științifice USARB.*

***Abstract**: The article reflects the value of arts and culture through description of collection of documents and artworks (painting and graphics) that was donated to the Scientific Library of the „Alecu Russo" State University Bălți during the years and makes part of its heritage. The catalogue of this collection was created in 2018 and includes 46 artworks of painting, graphics and decorative arts, signed by professional and amateur artists of many generations. These works made part of a permanent exhibition in the Scientific Library spaces. By this artistic project, the library of State University Bălți cultives esthetic education and familiarizes her users with the arts and the artists: a part of them is already famous and a part is just at the beginning of their road.*

***Keywords**: Artworks, catalogue, exhibitions, education in the arts, promotion for artists, the image of the Scientific Library of the „Alecu Russo" State University Bălți*

O colecție de artă este o valoare culturală veritabilă. Înseamnă ceva mai mult decât o totalitate de tablouri, este expresia unor anumite tradiții, studii, cercetări etc. Este un discurs detaliat despre lume și despre viață, o aspirație de energii și idei, este o ispită artistică.

Biblioteca Științifică USARB deține, în colecția de documente nespecifice, lucrări de artă, respectiv, lucrări de pictură și grafică, constituite istoric sau donate de-a lungul anilor. Aceste lucrări de mare valoare au devenit parte integrantă a memoriei USARB.

În anul 2018 a fost inițiată elaborarea catalogului în care să fie prezentate toate lucrările de artă, aflate în patrimoniu, cu descrieri succinte, date despre *autori și relatări privind istoria integrării lor în colecția Bibliotecii.*

Catalogul cuprinde 46 de lucrări de pictură și grafică, artă decorativă (batic,

papier-mache, stofă), semnate de artiști plastici din generații diferite, consacrați sau amatori: Igor Vieru (1923-1988), pictor și grafician, Maestru Emerit în artă din RSS Moldovenească, Valentina Brâncoveanu (1950), pictoriță, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova, Andrei Mudrea (1954), Maestru Emerit al Artei, pictor și artist plastic, Ștefan Florescu (1934-2016), Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, Iulian Filip (1948), poet, scriitor, dramaturg și folclorist român din Republica Moldova, doctor în filologie; Eduard Perju, director Societatea cu răspundere limitată Prontosing-Art și elevi ai Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă", Profil Arte, fost Liceu „Amadeus".

În spațiile Bibliotecii acestei lucrări au fost organizate sub forma unor expoziții permanente în holurile de la nivelul 1 și 2, în biroul directorului și directorului adjunct, în sala de conferințe, sala de împrumut *Documente științifice/beletristică*, Sala de lectură *Științe Socioumanistice și Economice*, Sala de lectură *Științe Filologice*, Sala de lectură *Științe Psihopedagogice*, *naturii, reale. Artă*, Oficiul Documente muzicale, Centrul cercetare. Asistență de specialitate.

Moment istoric

„La 1 septembrie anul 1986 intelectualitatea urbei și reprezentanții autorităților republicane au sărbătorit inaugurarea noului edificiu „Casa Albă", construit conform unui proiect individual, avându-o în calitate de tehnolog pe Faina Tlehuci (1923-2005), directoarea de atunci a BȘ (1962-2001). Cu mari eforturi, timp de 17 ani, ea a reușit să construiască și să lase o moștenire inedită pentru cultura și învățământul național."[1]

Eduard Perju. Ansamblul mural „Domnitorii Moldovei"

Au fost mai multe idei creative pentru decorarea holului de la nivelul 2. O soluție eficientă a fost crearea Ansamblului mural „Mitologia artelor", fiind inspirați de vecinătatea sălii de lectură *Științe filologice* și a Oficiului Documente muzicale. Eduard Perju, învățător de arte plastice la Școala Nr. 13 din Bălți, actualmente Liceul Teoretic „B. P. Hasdeu", astăzi director al Societății cu răspundere limitată Prontosing-Art, a confecționat cinci panouri prin aplicarea tehnicii de „papier mache". Panourile și astăzi bucură ochiul vizitatorului, ele reprezentând zeii și zeițele artelor din antichitate: Apollo, Calliopa, Melpomene, Euterpe, Terpsichora. Iar patru panouri sunt despre poezie-teatru, muzică, dans, pictură. „Mitologia greacă, cu zeii, semizeii, eroii, nimfele și muzele sale, este o bogată sursă de legende încărcate de diversă simbolistică. Muzele, încântătoarele ființe divine, erau patroanele artelor (și științelor), al căror conducător era frumosul Apollo, zeu al muzicii și artelor."[2]

Eduard Perju. Ansamblul mural „Mitologia artelor"

Declarația de Independență a Republicii Moldova, anul 1991, a motivat apariția unui alt Ansamblu mural „Domnitorii Moldovei", cu referiri la „istoria milenară" și „statalitatea neîntreruptă" a românilor de la est de Prut în spațiul istoric și etnic al etnogenezei acestora.

Eduard Perju confecționează partea stângă a compoziției: basorelieful „Voinicul cu buzdugan pe cal, luptând cu taurul" și partea dreaptă a compoziției: Stema Republicii Moldova, tehnica „papier mache". Partea centrală: zece panouri din lemn cu portretele a douăzeci de Domnitori, chipurile cărora au fost editate în set de redacția ziarului *Făclia* în anul 1992, încorporate în rame, confecționate în ghips. Elementele compoziției au fost vopsite în culoare aurie, care semnifică solemnitatea ansamblului.

În raportul Bibliotecii Științifice din anul 1992 găsim informație despre întrunirea, în patru ședințe, a membrilor Clubului „Întâlniri interesante" care au avut discuții impresionante cu pictorii bălțeni Zinovie Sinița, Ștefan Florescu, Ion Puiu, lucrările cărora au fost admirate în holul templului cărții Biblioteca Științifică. [3]

Tot în această perioadă, conform amintirilor dnei Elena Belinschi, doctor în științe filologice, fost decan al Facultății Pedagogie și Metodică a Învățământului Primar (1986-1992), Facultatea primește în dar câteva tablouri de ale lui Igor Vieru (1923-1988), pictor și grafician. Lucrările au fost donate de către fiul său, Roland (Dicu) Vieru, după trecerea în neființă a pictorului. Donația a luat naștere din relațiile de prietenie ale pictorului, fiind de baștină din Cernoleuca și studiile generale făcute în satul Climăuți – locurile natale ale dnei E. Belinschi, raionul Dondușeni. Timp de câțiva ani lucrările s-au aflat în Facultate, mai târziu fiind transmise la Bibliotecă.

Igor Vieru (n. 23 decembrie 1923, s. Cernoleuca, Dondușeni – d. 24 mai 1988 Chișinău). Pictor, portretist, ilustrator de cărți și scenograf. Împreună cu Mihai Grecu și Valentina Rusu-Ciobanu au stat la baza Școlii naționale de pictură (4).

Vieru, Igor. [Amează de vară], [La culesul merelor], [La amează], [Peizaj rural]: Pictură în ulei pe pânză, color.

„Receptiv la tot ce e legat de plaiul natal, Igor Vieru a devenit un rapsod al plaiului și al vieții țăranului moldovean. Impunându-se publicului iubitor de artă, mai ales prin tablourile cu temă rustică, Vieru a executat lucrări cu factură plastică, trecute prin filiera imaginativă a unui artist experimentat și de o înaltă tensiune creatoare."[5]

Oleg Carp, directorul Școlii de Arte Plastice pentru copii din orașul Bălți, inițiază expozițiile de lucrări ale elevilor școlii în spațiile Bibliotecii. Această colaborare a fost una de bun augur și a avut continuitate mai mulți ani.

Anul 2004 a demarat cu vernisarea expoziției personale a pictorului Ștefan Florescu, care a dăruit Bibliotecii șapte din valoroasele sale lucrări. Cu un an mai târziu, în 2005, în spațiile Bibliotecii Științifice a fost inaugurată Expoziția personală a lui Ștefan Florescu, în cadrul căreia au fost prezentate 30 de lucrări, naturi moarte și compoziții tematice. Expoziția a durat peste șase luni. Câteva din lucrările sale, Ștefan Florescu, le-a dăruit Bibliotecii, acestea fiind expuse în sălile de lectură și holurile Bibliotecii.

Ștefan Florescu (n. 13 mai 1934, s. Molodia, regiunea Cernăuți, România (azi Ucraina) – d. 2016 Bălți), pictor și grafician, Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova (6).

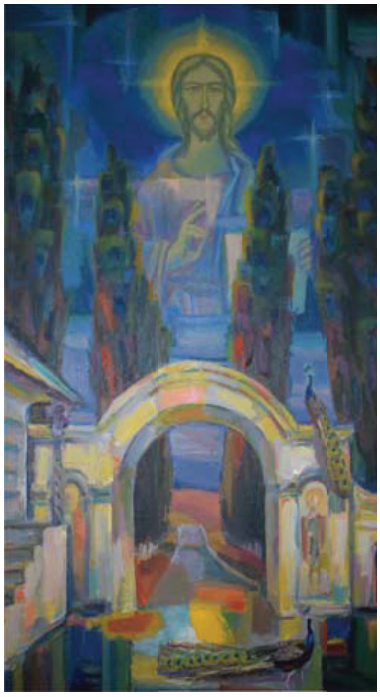

Florescu, Ștefan. Lumina. Pictură în ulei pe pânză

„Cum să redai Lumina Divină de asupra Porților Paradisului, pentru a nu repeta realizările pictorilor precedenți? Pictorul aplică procedeul compoziției „Simetria", mărind chipul Mântuitorului până la dimensiunile neobișnuite ale unui Uriaș. Și aici Șt. Florescu mizează pe cunoștințele spectatorilor-creștini. Iisus Hristos binecuvântează Porțile Raiului unind cele trei degete (cel mic, cel inelar, cel mare), amintindu-ne de Sfânta Treime – Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Sfântul Duh. Necunoscând simbolul „conformației degetelor", percepția nimbului Luminii îi scapă Spectatorului.

Potret de grup: de la stânga la dreapta: Nicolae Filip, rectorul Universității bălțene; Ion Bostan, rectorul Universității tehnice, Chișinău; Paul Kuff, rectorul Universității din Dusseldorf. „Efectul pictural al urmei îl constituie cel „abstract-fotografic", distingându-se prin aceea că, în scopul de a combina cerințele realismului și ale artei decorative la nivelul întregii compoziții, personajul este pictat efectuând glasuri, dar la nivel de volum și aerospațial, folosind regulile modelării tipice cu ajutorul luminii, umbrei, semiumbrei, petei de lumină, reflexului, iar anturajul eroului – în manieră păstoasă și abstractă prin pete decorative, totodată „amprenta fotografică reală" și „trăsătura de penel abstractă-decorativă" se intersectează reciproc la margini, în jurul personajelor și/sau a/ale părților sale."

Florescu, Ștefan. Portret de grup. Pictură în ulei pe pânză

În anul 2006 apare Catalogul Florescu, Roman. „Călugăr" din Bucovina în arta Moldovei. – Ch.: Combinatul Poligrafic, 2006.–132 p.: il. Bibliotecarii universitari bălțeni au contribuit la colectarea și redactarea conținutului, implicându-se și financiar la editarea lucrării, informație pe care o aflăm din pagina 122. În Anexă sunt trecute numele celor care au sponsorizat apariția acestui Catalog." [7]

Apoi în anul 2009 Silvia Ciobanu și Angela Hăbășescu realizează expoziția on-line, *Pictez tablouri, de parcă ar fi icoane, pen-*

tru oameni și pentru mine. Ștefan Florescu unde pe 54 de slid-uri sunt așezate informații din biografie, etapele de creație, momente ce ilustrează viața, creația și activitatea lui Ștefan Florescu. Sunt trecute în revistă și toate lucrările pictorului pe care le-au moștenit bibliotecarii pentru întreaga comunitate USARB.

Valentina Brâncoveanu (1950), pictoriță, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova. Lucrarea de artă este donată de Alexe Rău (1953-2015), fost director al Bibliotecii Naționale RM, bibliolog, poet, eseist și filosof al culturii din Republica Moldova, cu prilejul celei de a 65 – aniversări a BȘ USARB. „Tematica lucrărilor Valentinei Brâncoveanu relevă plastic universul spațial și cel spiritual al creatoarei, fie peisajul natal chișinăuean, față de care autoarea are o deosebită predilecție, fie multiple peisaje care au servit în calitate de prototip pe parcursul activității sale în cadrul diverselor tabere de creație din țară și de peste hotare", relevă Constantin Spânu, doctor în studiul artelor (8).

Începând cu anul 2005, profesorii Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă" din Bălți, profil Artă, au propus vernisarea lucrărilor elevilor în spațiile Bibliotecii Științifice USARB. Liceul a devenit o adevărată platformă de formare a tinerelor talente. După fiecare expoziție Biblioteca primește în dar noi lucrări. Aceste expoziții au un impact cultural și educațional vădit asupra liceenilor și studenților universității. La ele și-au adus contribuția: directorul Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă" Lia Pascari, profesoară de chimie; Oleg Carp, directorul Școlii de Arte Plastice pentru copii din orașul Bălți; Larisa Carp, profesoară de compoziție decorativă, Scoala de Arte Plastice pentru copii; Marina Morari, doctor, conferențiar universitar USARB; Ferdinand Oliva, profesor, Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă" din Bălți, Marina Caliga, lector universitar USARB.

De la stânga la dreapta: Lia Pascari, directorul Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă", Ferdinand Oliva, profesor al aceluiași liceu, Elena Harconița, directorul Bibliotecii Științifice USARB.

Lucrările elevilor se află în vecinătatea operelor marilor pictori de la care au învățat despre lumină, culoare și tehnici de exprimare. Un set de opt lucrări au fost dăruite bibliotecarilor în semn de recunoștință de către liceeni în anul 2017.

În 2007 s-a desfășurat în premieră, la Biblioteca Științifică, Conferința anuală a ABRM, unde au participat mai bine de 200 bibliotecari din diferite tipuri de biblioteci din republică și România.

Filip, Iulian. Clopotul Acasei : Pictură pe pânză, guași

De o atenție sporită din partea vizitatorilor s-a bucurat Expoziția *Domnitori și principi ai țărilor române*: gravuri și litografii din colecția Bibliotecii „V. A. Urechia" și din albumul „Domnitori români" al lui Nicolae Iorga, editat în anul 1930. Expoziția a fost organizată și subsidată de inginerul Radu Moțoc și primarul orașului Galați din România, Domnul Nicolae Dumitru. Piesele expoziționale au fost admirate mult timp de publicul bălțean.

Anul 2010. Într-o activitate organizată de Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă" în incinta Bibliotecii este invitat Iulian Filip, poet, scriitor, dramaturg și folclorist român, pictor, inventator, cercetător din Republica Moldova, doctor în filologie. Este organizată expoziția de pictură și grafică a lui Iulian Filip „Crucile, cumpenele, merele și Acasele Iuliene", unde Iulian Filip donează Bibliotecii Științifice tabloul pictat în anul 2005 - *Clopotul Acasei*: guași. „Pictura mea, cât și poezia mea, spune Iulian Filip, sunt indispensabil legate de casa părintească. Aici este accentuat simbolismul, expresionismul și coloristica picturii prin tehnica liniilor, punctelor și a altor însemne ce-l caracterizează pe autor, prin ele, dând astfel greutate mesajului." (9)

[Vara] : Pictură pe carton

Tot în acest an a fost organizată a doua oară expoziția de gravuri și litografii din colecția Bibliotecii „V. A. Urechia" și din albumul „Domnitori români", editat de Nicolae Iorga la Sibiu în 1930, Domnitori și principi ai Țărilor Române, vechi gravuri din sec. XV-XVI, ex-librisuri de epocă, autor inginer Radu Moțoc, secretarul Asociației Culturale Pro Basarabia și Bucovina, filiala „Costachi Negri," Galați, care donează Bibliotecii lucrarea: *[Vara] : Pictură pe carton, guași / Consiliul Județului Galați, Centrul Cultural Dunărea de Jos. - Color ;* expusă în biroul directorului, nivel 1.

Anul 2012. La Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo", în cadrul Programului Zilelor Bibliotecii și a Bibliotecarului (16 - 27 aprilie 2012), la 25.04.12 a avut loc inaugurarea expoziției personale de pictură a artistului plastic din Chișinău Ștefan Coman (1964). Cele douăzeci și trei de lucrări demonstrează elocvent harul de a opri clipa și de a o reda în imagini și culori.

Cu speranța ca publicul iubitor de artă va cunoaște și aprecia această colecție de tablouri și va dori să contribuie la îmbogățirea acesteia, fiind în sfera de atenție și de activitate a studenților, biblioteca universității bălțene și-a propus, prin acest proiect de lungă durată, educarea estetică și familiarizarea utilizatorilor cu arta, promovarea artiștilor plastici care au o anumită biografie, a celor care sunt la început de cale și, desigur, să promoveze imaginea Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alecu Russo" din Bălți.

Referințe bibliografice:
1. HARCONIŢA, Elena. Cronica. [online][citat 07 febr. 2019]. Disponibil: http://tinread.usarb.md/;
2. *Cele noua muze patroane ale artelor in mitologia greaca* [online][citat 13 febr. 2019]. Disponibil: https://destepti.ro/cele-noua-muze-patroane-ale-artelor-in-mitologia-greaca
3. HARCONIŢA, Elena. Raport de activitate a Bibliotecii Ştiinţifice. Bălţi, 1992;
4. PERSONALITATEA zilei. Igor Vieru, autorul tabloului „Meșterul Manole" [online][citat 07 febr. 2019]. Disponibil: https://www.timpul.md/articol/personalitatea-zilei--igor-vieru-autorul-tabloului-meterul-manole-54685.html
5. IGOR Vieru, biografie *(1923-1988)* [online][citat 7 febr. 2019]. Disponibil: http://www.istoria.md/articol/959/Igor_Vieru,_biografie
6. PICTEZ tablouri, de parcă ar fi icoane, pentru oameni şi pentru mine. Ştefan Florescu [Resursă electronică]. Expoziţie. Bălţi, 2009.
7. FLORESCU, Roman. „Călugăr" din Bucovina în arta Moldovei. Ch.: Combinatul Poligrafic, 2006. pp. 15-16. ISBN 978-9975-901-04-8;
8. SPÂNU, Constantin. Valentina Brâncoveanu [online][citat 07 febr. 2019]. Disponibil: http://www.brancoveanu.eu/
9. MOLDOVANU, Anastasia. Pictorul Iulian Filip – profetul din poezie, înzestrat cu ce-l de-al treilea ochi sau taina sufletului [online][citat 22 ian. 2019]. Disponibil: https://biblioart.wordpress.com/2012/02/21/pictorul-iulian-filip-profetul-din-poezie-inzestrat-cu-ce-l-de-al-treilea-ochi-sau-taina-sufletului/

CZU 027.54:094

ЖЮЛЬ ВЕРН В КОЛЛЕКЦИИ «ЛИТЕРАТУРЫ МИРА». ПУБЛИКАЦИИ ИЗДАТЕЛЬСТВ HETZEL И HACHETTE (БИБЛИОМЕТРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ)

Elena STRATAN,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Jules Verne a fost și rămâne actual și popular. La începutul secolului al XXI-lea în diferite țări se creează noi cluburi și societăți dedicate scriitorului. Cărțile sale sunt studiate în școli, reeditate și reilustrate. În ciuda numeroaselor publicații noi, acele ediții vechi care au fost publicate pe parcursul vieții lui Jules Verne, rămân o valoare istorică și culturală, fiind remarcabil faptul că unele dintre aceste cărți-unicat sunt păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Articolul descrie diferite tipuri de publicații Hetzel și Hachette ale operelor lui Jules Verne, decorul original, mai multe formate și tipuri de legături, analizând și soarta editorială a lucrărilor lui Jules Verne.*
Cuvinte-cheie: *Jules Verne, literatura franceză, colecții de literatură artistică, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, ediții antume.*

Abstract: *Jules Verne always was actual and popular in his writings. At the beginning of the 21st century new clubs and societies dedicated to this writer appear in different countries. His book are studied at schools, republished and re-illustrated. However, those old editions that appeared during Jules Verne's lifetime remain a historical and cultural value, and it is important that some of these unique books make part of collection of the National Library of the Republic of Moldova. The article describes the various printings of Jules Verne's works, realized by Hetzel and Hachette publishing houses, in their original decoration, book formats and bookbinding. The research reveals some interesting aspects of destiny of Jules Verne's lifetime printings.*
Keywords: *Jules Verne, French literature, collection of belletristic, National Library of the Republic of Moldova, lifetime editions.*

Имя Жюля Верна (1828-1905), замечательного французского писателя, любимого как детьми, так и взрослыми, неизменно ассоциируется с романтикой захватывающих приключений и увлекательных путешествий - по земле и под землей, по морям и в подводном мире, по воздуху и даже в космическом пространстве. Многие поколения детей и подростков открывали мир через страницы его книг, восхищаясь мужеством героев и удивляясь фантастическим изобретениям. Научные открытия и технические новшества из романов Жюля Верна в наши дни стали реальностью, недаром его называют «отцом-основателем» жанра научной фантастики - фантастики предсказаний.

В прошлом году отделом «Литературы мира» Национальной библиотеки Республики Молдова была организована выставка, посвященная 190-летию со дня рождения Жюля Верна. Текущий год также отмечен юбилейными датами, связанными с его именем. Это юбилеи первых публикаций нескольких знаменитых романов Жюля Верна. В 2019 году исполняется 155 лет с начала публикации в ноябре 1864 года романа *Voyage au centre de la Terre (Путешествие к центру Земли*). А романы *Vingt mille lieues sous les mers (20.000 лье под водой)* (20 марта 1869 – 20 июня 1870) и *L'Île mystérieuse (Таинственный остров)* (1 января 1874 - 15 декабря 1875) начали печататься 150 и 145 лет назад, соответственно, в виде продолжающихся публикаций в журнале издателя Пьера-Жюля Этцеля «*Magasin d'Éducation et de Récréation*» («Журнал для образования и развлечения»).

Эти юбилейные даты предоставляют нам повод заново открыть, перелистать и представить публике уникальные книжные сокровища из коллекции «Литературы мира». Более внимательное изучение книг Жюля Верна из нашего фонда привело к некоторым интересным открытиям. Данная статья является результатом этих исследований и обобщает собранный материал.

Отдел «Литературы мира» располагает богатой коллекцией произведений Жюля Верна, включающей в себя 58 произведений, из которых 46 книг на французском языке - языке оригинала, а также переводы: 4 книги на немецком, 3 книги на польском, 2 книги на английском, 1 книга на испанском, 1 книга на итальянском языках и одно двуязычное издание с параллельным текстом на французском и румынском языках. Книги были изданы в Париже, Нью-Йорке, Бухаресте, Москве, Гаване, Милане, Кракове, Харькове и т. д. в издательствах Gallimard, Hetzel, Hachette, Garnier-Flammarion, E.E.P.R., Editura Didactică şi Pedagogică, Teora, Neues Leben, Der Kinderbuchverlag, Ballantine Books, Dodd, Mead & Company. Среди этих изданий есть такие, которые заслуживают особого внимания.

Прижизненные публикации издательства Этцель (Hetzel)

Самые старые и редкие книги Жюля Верна, хранящиеся в нашем фонде, - это три прижизненных издания писателя, опубликованные издательским домом Этцель (Hetzel), в котором был напечатан его первый роман и которому он был верен на протяжении всей своей творческой жизни, связанный и деловым контрактом, и дружескими узами с основателем издательства Пьером-Жюлем Этцелем.

Жюль Верн и издатель Пьер-Жюль Этцель (печатавший Бальзака, Виктора Гюго, Жорж Санд) познакомились в 1862 году. Этцель в то время был увлечен идеей создания развлекательно-познавательного журнала для детей и юношества, «Журнала для образования и развлечения» (Magasin d'Éducation et de Récréation) и, прочитав рукопись первого романа Жюля Верна «Пять недель на воздушном шаре» (*Cinq semaines en ballon)*, сразу понял, что именно такой автор нужен его журналу. Роман был напечатан в 1863 году и Этцель предложил писателю заключить контракт на 20 лет, по которому Жюль Верн обязался поставлять Этцелю по два романа в год. Итогом стала знаменитая издательская серия «Необыкновенные путешествия» («Voyages extraordinaires»), в которую вошло более 60 романов, несколько повестей и рассказов, и над которой Жюль Верн работал более 40 лет, до конца своей жизни. В 1872 году за эту серию писатель был награжден премией Французской академии. Всем известны самые знаменитые романы из этого цикла: *Путешествие к центру Земли (Voyage au centre de la Terre, 1864), С Земли на Луну (De la Terre à la Lune, 1865), Дети капитана Гранта (Les Enfants du capitaine Grant, 1868), Двадцать тысяч лье под водой (Vingt mille lieues sous les mers, 1869-1870), Вокруг света за 80 дней (Le Tour du monde en quatre-vingts jours, 1872), Таинственный остров (L'Île mystérieuse, 1874-1875), Пятнадцатилетний капитан (Un capitaine de quinze ans, 1878)*. Каждый из романов Жюля Верна публиковался издатель-

ством Hetzel последовательно в нескольких разных форматах. Сначала частями с продолжением в журнале "Magasin d'Éducation et de Récréation". Это так называемые éditions pré-originales, иллюстрированные художниками и граверами, сотрудничавшими с издательством. Пьер-Жюль Этцель придавал большое значение художественному оформлению своих изданий. Самыми известными художниками-иллюстраторами романов Жюля Верна были Эдуар Риу (Edouard Riou), Леон Беннет (Léon Benett), Жюль Фера (Jules Ferat), Жорж Ру (George Roux). Затем журнальные тексты издавались в виде книг в серии *Bibliothèque d'éducation et de récréation.* Это были оригинальные издания, éditions originales, - полные неиллюстрированные тексты, опубликованные в формате in-18° (octodecimo). Аналогичные версии в чуть большем размере in-12° (duodecimo), с иллюстрациями, взятыми из журнального варианта, также считаются оригиналами.

И наконец, богато украшенные подарочные иллюстрированные издания с золочеными цветными переплетами, cartonnages dorés et colorés, - книги большого размера, формата grand in-8° (in octavo). Существовало несколько видов переплетов:

- type à l'ancre (с тисненым золотом якорем на корешке);
- type à la mappemonde (с изображением карты мира в центре переплетной крышки);
- type au steamer (с изображением парохода);
- type aux deux éléphants (с изображением двух слонов в верхних углах переплетной крышки) и многие другие.

Книги из коллекции НБРМ относятся ко второму типу публикаций - éditiones originales. Это романы *Une ville flottante (Плавающий город), La Maison à vapeur (Паровой дом. 2 часть)* и *L'île mystérieuse (Таинственный остров. 3 часть)*, изданные, как мы предполагаем, в форматах in-12° и in-18°. *Паровой дом* – издание без иллюстраций, *Таинственный остров* и *Плавающий город* - с иллюстрациями Жюля Фера. Издание *Плавающего города* также включает в себя рассказ *Les Forceurs de blocus (Прорвавшие блокаду):*

- Verne, Jules. Une ville flottante, suivi de Les Forceurs de blocus . – Paris : J. Hetzel & Cie, [1871-72]. - 172 p. – (Les voyages extraordinaires) (Bibliothèque d'éducation et de récréation).
- Verne, Jules. La Maison à vapeur : Voyage à travers l'Inde septentrionale : Deuxième partie. – 9e édition . – Paris : J. Hetzel & Cie, [1881]. - 305 p. - (Les voyages extraordinaires / couronnés par l'Académie française) (Bibliothèque d'éducation et de récréation).
- Verne, Jules. L'île mystérieuse. [Troisième partie] : Le secret de l'île. – Nouvelle édition . – Paris : J. Hetzel, [1904]. - 290 p. – (Les voyages extraordinaires / couronnés par l'Académie française) (Bibliothèque d'éducation et de récréation).

В данных экземплярах отсутствуют оригинальные обложки, поэтому их идентификация не стопроцентно ясна. К этим прижизненным изданиям примыкает еще одна книга из коллекции. Она интересна тем, что это первое оригинальное издание романа *Le Phare du Bout du Monde (Маяк на краю света)*, опубликованное через полгода после смерти Жюля Верна, в ноябре 1905 года. Рукопись, отправленную на публикацию за месяц до смерти писателя, отредактировали его сын Мишель Верн и издатель Жюль Этцель-младший. С 15 августа по 15 декабря 1905 года роман печатался в журнале Magasin d'Éducation et de Récréation, а 15 ноября - уже вышел отдельной книгой в серии «Необыкновенные путешествия» с иллюстрациями Жоржа Ру: Verne, Jules. Le Phare du Bout du Monde / Illustrations de George Roux. - Paris : Collection Hetzel. - [1905]. - 204 p.

После смерти писателя в 1905 году издательство «Hetzel» продолжало переиздание произведений Жюля Верна в течение почти десяти лет, до 1914 года, когда оно было приобретено издательством Ашет (Hachette). Издавались также и не опубликованные при жизни романы Жюля Верна, отредактированные и подготовленные к печати его сыном Мишелем Верном. Последний роман знамени-

той серии увидел свет в 1919 году, уже в новом издательстве. Это были *Необыкновенные приключения экспедиции Барсака* (*L'Étonnante Aventure de la mission Barsac*), только первые 5 глав которых написал Жюль Верн, а остальные 22 главы дописаны его сыном.

Публикации Жюля Верна в издательстве Ашет (Hachette)

В коллекции отдела «Литературы мира» хранятся произведения Жюля Верна из серии «Необыкновенные путешествия», опубликованные в первой половине XX века издательским домом Hachette. После покупки издательства Этцеля, издательский дом Hachette et Cie получил права на все названия его коллекций и журналов (Hetzel, Collection Hetzel, Magasin d'éducation et de recreation etc.), в том числе и на коллекцию «Необыкновенные путешествия», эксклюзивные права на издание произведений Жюля Верна на французском языке до 1966 года (в этот момент они уже переходили в общественное достояние), а также на все книги, бывшие в магазинах и на складах Hetzel к моменту продажи издательства, как уже переплетенные, так и те, которые были еще без переплетов – всего более 125 000 экземпляров (из которых 57 400 - большого формата и 62 800 - малого). И Hachette начал производство новых переплетов в стиле Hetzel.

При переиздании «Необыкновенных путешествий» сохранялись форматы (маленький in-18 °и большой in-8 °) и общий дизайн серии, оформление обложек и иллюстрации. Чтобы минимизировать издержки, уменьшить стоимость книг и сделать их более доступными для читателей, в оформление книг были внесены некоторые изменения. Первый издатель Жюля Верна, Пьер-Жюль Этцель добился того, что богато украшенные книги большого размера, формата in-8 ° (in octavo), с золочеными цветными переплетами (так называемые cartonnages dorés et colorés), благодаря своей красочности и качеству стали со временем очень дорогими и желанными объектами коллекционирования. Позолота и красный цвет переплета и через много лет оставались у изданий Этцеля насыщенными. Hachette же упростил дизайн и применял материалы более низкого качества, так что цвет и позолоченные детали декора со временем тускнели, книги изнашивались быстрее. Для переплетов изданий Hachette характерны более тусклое золочение и менее интенсивный цвет - цвет «сомон» (или лососевый) (saumont). Они меньше загружены деталями, которые на задней части переплетной крышки отсутствуют вовсе. Надпись "Collection Hetzel" с переплетной крышки переносится на титульный лист и заменяется надписью "Hachette et Cie", а с 1919 года, просто "Hachette".

Для большого формата были оставлены два типа переплетов:

- type à 1 éléphant (с одним слоном)
- type aux feuilles d'acanthe (с листьями аканта), выполненный в стиле модерн (ар-нуво).

Чтобы увидеть разницу, сравним обложки двух издательств:

- Тип переплета со слоном издательства Hetzel - полихромный, красный фон обложки украшен яркой позолотой и зелеными листьями. Hachette меняет цвет на лососевый, обложка становится монохромной, с более тусклыми золочеными деталями. На экземплярах первого тиража позолочены все три обреза, в дальнейшем золотился только верхний обрез.
- Тип переплета с листьями аканта у Hetzel - полихромный, с зелеными листьями, белыми лентами, бело-желтыми нарциссами. Переплет Hachette – монохромный, лососевого цвета, цветные украшения обложки становятся золотистыми.

Три экземпляра, хранящиеся в коллекции БНРМ - это книги большого формата in-8 ° (in octavo, что составляет, в нашем случае, 20 см x 13см), представляющие собой образцы описанных выше переплетов Hachette. Первые два романа - *Флаг родины (Face au drapeau)* с иллюстрациями Леона Бенетта 1917 года издания и *Плавающий город (Une ville flottante)* с иллюстрациями Жюля Фера 1918 года -изданы в переплете с листья-

ми аканта. Третий роман, *Путешествие и приключения капитана Гаттераса (Voyages et aventures du capitaine Hatteras)* с иллюстрациями Жоржа Ру, издан в 1920 году в переплете со слоном. Переплет *Плавающего города* - с золочеными обезами, у *Флага родины* и *Приключений капитана Гаттераса* позолочен только верхний обрез. Первые два издания в относительно хорошем состоянии, хотя и потускневшие от времени, переплет третьего сохранился хуже: позолота почти стерлась и краска выцвела:

▪ **Face au drapeau** / Illustrations par L. Benett . – Paris : Librairie Hachette et C-ie, 1917. - 221 p. – (Collection Hetzel) (Les voyages extraordinaires / couronnés par l'Académie française)

▪ **Une ville flottante, suivi de Les Forceurs de blocus.** – Paris : Librairie Hachette et Cie, 1918. - 172 p. – (Collection Hetzel) (Les voyages extraordinaires / couronnés par l'Académie française)

▪ **Voyages et aventures du capitaine Hatteras : Les Anglais au pôle Nord, Le Désert de glace** / Illustrations par G. Riou. – Paris : Librairie Hachette, 1920. - 467 p. - (Collection Hetzel) (Les voyages extraordinaires / couronnés par l'Académie française).

После Первой мировой войны, в 1920-х годах, продав большую часть томов, приобретенных у Этцеля, Hachette продолжил публикацию произведений Жюля Верна двумя разными способами.

С одной стороны, как и раньше, издавались «Необыкновенные путешествия» в стиле Hetzel, в виде больших иллюстрированных томов формата in-8 ° (in octavo) и томов малого формата in-18 ° (in octodecimo) (in-16 ° - в каталогах Hachette), меньше иллюстрированных. Книги печатались на бумаге более низкого качества, чем та, которая использовалась Этцелем. Текст сохранялся в прежнем виде, с тем же расположением и количеством иллюстраций.

С другой стороны, отходя от «наследия Этцеля», Hachette начинает публикацию своих собственных коллекций романов Жюля Верна в новых форматах и с новыми иллюстрациями. Одной из таких коллекций издательства Hachette стала «Зеленая библиотека» (*La Bibliothèque verte), основанная в 1923 году. Она была создана для переиздания классики детской и юношеской литературы, и произведения Жюля Верна стали ее важной частью. Книги этой серии были недороги и доступны для покупателя. Характерными чертами серии был переплет, покрытый зеленой тканью, с прямыми горизонтальными золотистыми линиями в верхней и нижней части переплетной крышки и корешка, а также то, что количество страниц в каждом томе серии не должно было превышать 256-ти.*

Если некоторые романы могли быть легко размещены на этих 256 страницах, то для романов, состоящих из двух или трех томов, это было не так просто. Чтобы уложиться в нужное количество страниц, оригинальный текст Жюля Верна сокращался. Он не переделывался, не адаптировался для детей, просто удалялись целые предложения и абзацы. Примером может служить роман *Братья Кип* (*Les frères Kip*), первый том которого в оригинальном издании Этцеля содержит 14 глав, второй – 16. Сокращение исходного текста, удаление абзацев и предложений, объединение двух глав в одну, привело к тому, что роман был опубликован в одном томе «Зеленой библиотеки» в 15 главах. Именно это издание романа *Братья Кип*, опубликованное в 1938 году в «Зеленой библиотеке» Hachette, хранится в коллекции отдела „Literaturile lumii": Verne, Jules. Les frères Kip / Illustrations de J. Touchet. – [Paris] : Hachette, 1938. - 256 p. : il.

Жюль Верн был и остаётся популярен. В начале XXI века его изучают в школах, переиздают и заново иллюстрируют. Но, несмотря на множество новых публикаций, старые издания, некоторые из которых увидели свет еще при жизни Жюля Верна, остаются историко-культурной ценностью, и замечателен тот факт, что некоторые из этих редких книг хранятся в Национальной библиотеке Республики Молдова.

Referințe bibliografice:

1. Bibliographie complète de Jules Verne (Полная библиография Жюля Верна). [on-line] [citat 10 septembrie 2019]. Disponibil: http://www.jules-verne.ru/biblio1.html
2. BURGAUD, Philippe, MARGOT, Jean-Michel. Jules Verne chez Hachette de 1914 à 1950. [on-line] [citat 14 august 2019]. Disponibil: http://www.verniana.org/volumes/06/HTML/Hachette.html
3. Feuilles d'acanthes – rouge, Editeur Hachette. Collection créée en 1916, arrêtée en 1940. [on-line] [citat 14 august 2019]. Disponibil: https://www.noosfere.org/icarus/livres/collection.asp?NumCollection=1975550135&numediteur=3594
4. GALVEZ, Marie. «Éducation» et «récréation»: Pierre-Jules Hetzel (1814-1886), figure majeure de l'édition pour la jeunesse au XIXe siècle. [on-line] [citat 14 august 2019]. Disponibil: https://gallica.bnf.fr/blog/07092017/education-et-recreation-pierre-jules-hetzel-1814-1886-figure-majeure-de-ledition-pour-la
5. Jules Verne : Hetzel et Hachette. [on-line] [citat 10 septembrie 2019]. Disponibil: http://de-bric-et-de-brocante.blogspot.md/2013/04/jules-verne-hetzel-et-hachette.html
6. Jules Verne Hetzel: Informations sur les editions de Jules Verne chez Hetzel. [on-line] [citat 10 septembrie 2019]. Disponibil: http://hetzel.free.fr/
7. ГАКОВ, Владимир. Фантастический конвейер Жюля Верна. [on-line] [citat 17 septembrie 2019]. Disponibil: https://www.kommersant.ru/doc/362164
8. Жюль Верн - «Литературный Колумб» Франции. [on-line] [citat 17 septembrie 2019]. Disponibil: http://www.tounb.ru/virtualnaya-vystavka/mnogoe-v-nemnogom/zhyul-vern-literaturnyj-kolumb-frantsii

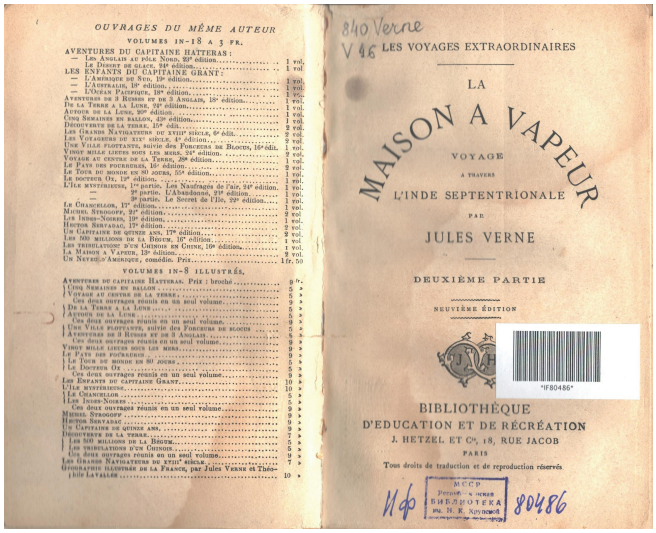

La Maison à vapeur, [1881]. Ediție antumă

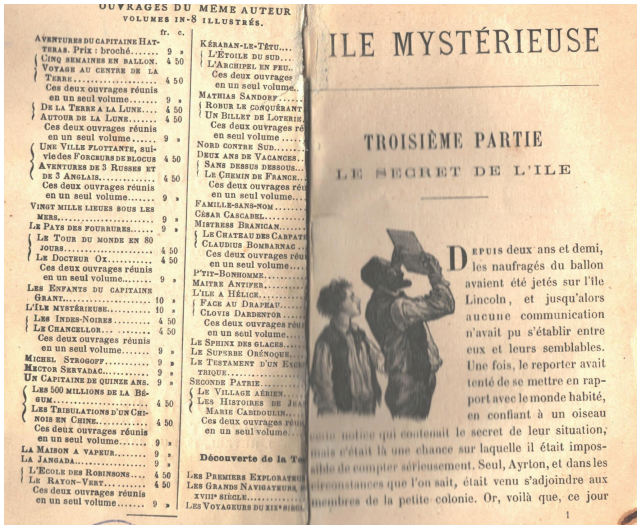

L'île mystérieuse, [1904] Ediție antumă

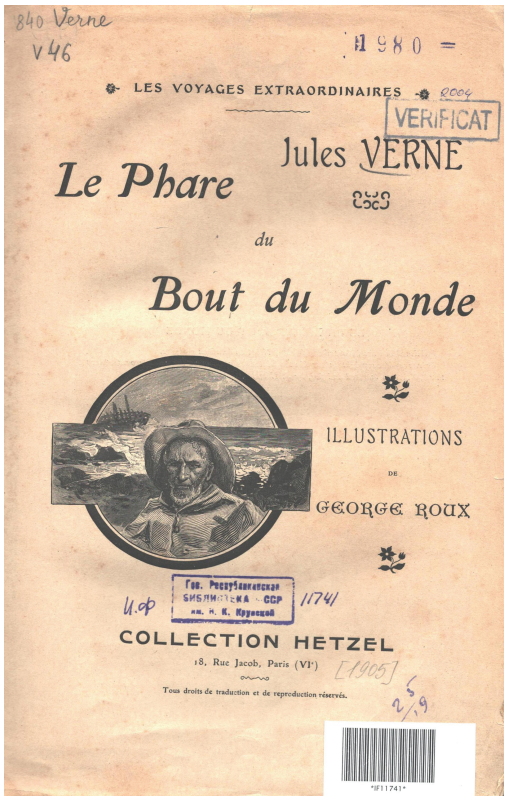

Le Phare du Bout du Monde, [1905] Ediție antumă

Type à un éléphant (Hetzel)

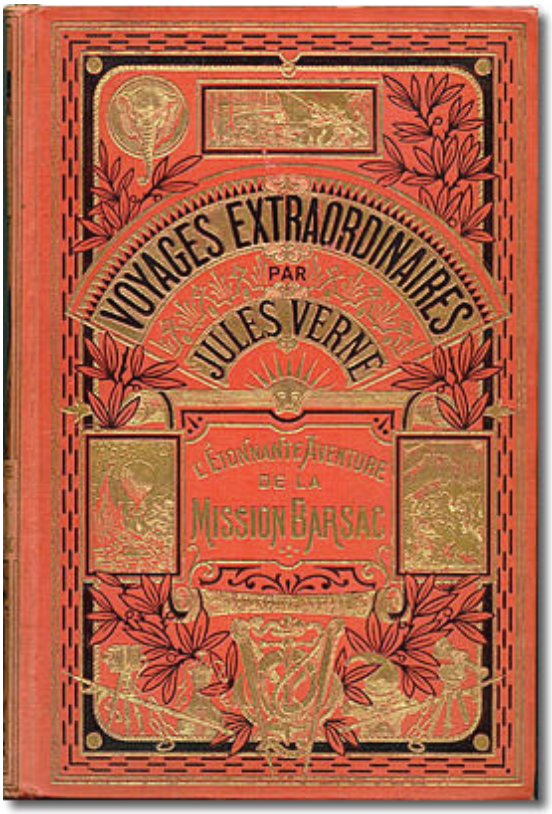

Type à 1 éléphant simple (Hachette, после 1914 года)

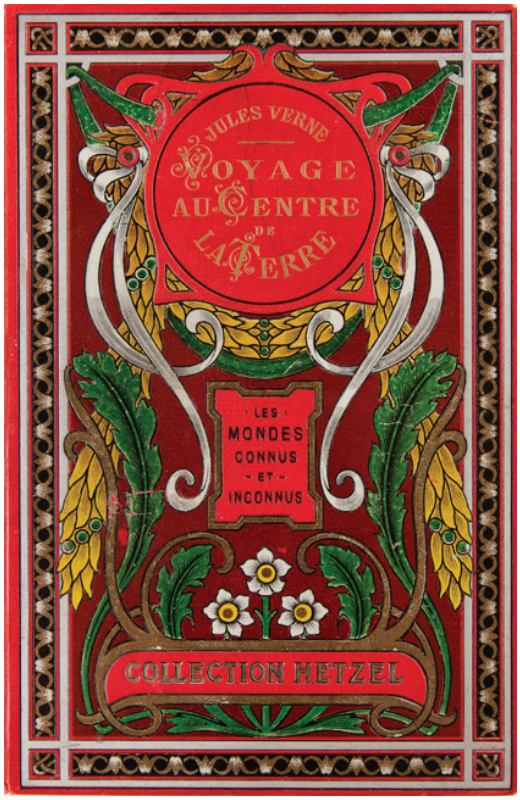

Type aux feuilles d'acanthe polychrome (Hetzel)

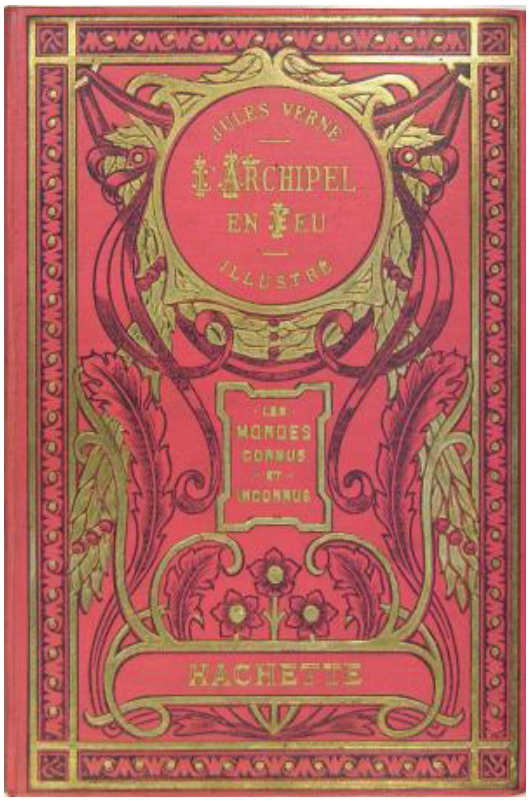

Type aux feuilles d'acanthe simple (Hachette, после 1914 года)

Face au drapeau, 1917 (обложка)

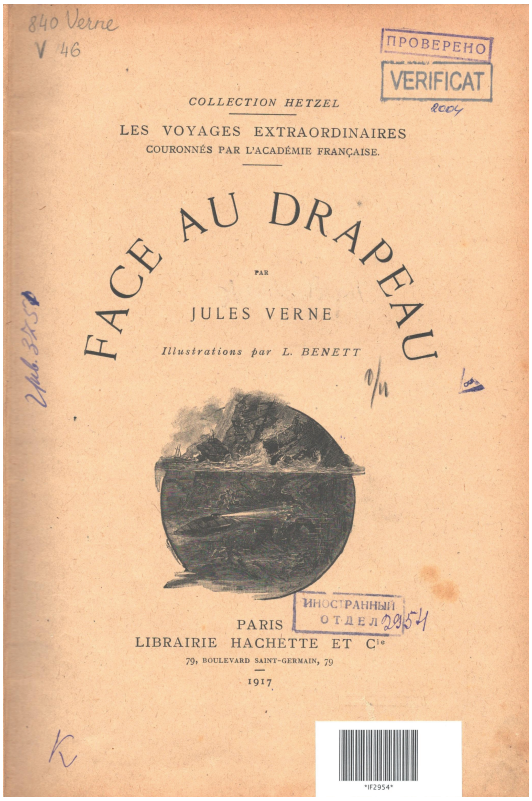

Face au drapeau, 1917 (титульный лист)

Une ville flottante, 1918 (обложка)

Une ville flottante, 1918 (титульный лист)

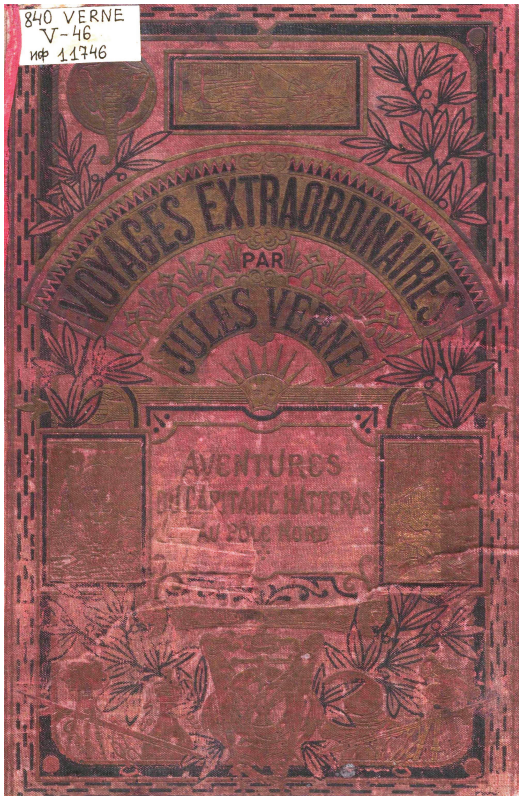

Voyages et aventures du capitaine Hatteras, 1920 (обложка) (1)

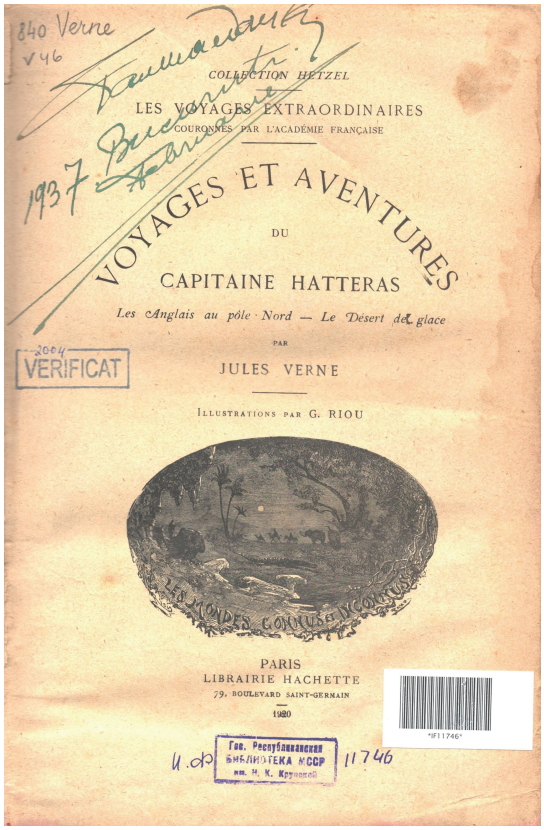

Voyages et aventures du capitaine Hatteras, 1920 (титульный лист)

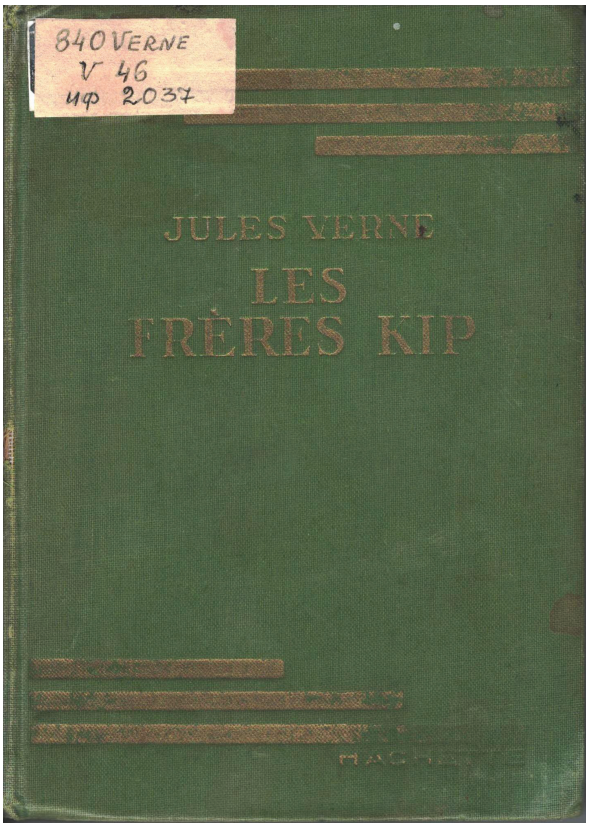

Les frères Kip, 1938

CZU 070:323.15(=214.58)

PRESA – UNUL DIN CEI PATRU PILONI PRINCIPALI AI PROCESULUI DE EMANCIPARE SOCIALĂ A ROMILOR DIN ROMÂNIA INTERBELICĂ

dr. Ion DUMINICA,
Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

Rezumat: *Autorul reliefează principalele deziderate ale procesului de emancipare socială a romilor din România interbelică. Printre principalii piloni, care au contribuit la realizarea procesului de emancipare socială a romilor („Redeșteptarea Țiganilor”) din România interbelică sunt evidențiați: primul Congres al Țiganilor/Romilor din România, prima Grădiniță de Copii Romi, cele șase publicații periodice rome: Glasul Romilor, Neamul Țigănesc, O Rom, Timpul, Foaia poporului romesc, Țara Noastră etc.*
Cuvinte-cheie: *Redeșteptarea Țiganilor din România, Emanciparea socială a romilor, Publicațiile periodice interbelice ale romilor, Congresul Țiganilor din Romania, Grădinița de copii romi, Asociația Uniunea Generală a Romilor din România.*

Abstract: *The author highlights the pillars of the process of social emancipation of Romani people from interwar Romania. Among the factors that have contributed to the process of social emancipation of the Roma ("Gypsy Awakening") in interwar Romania were the first Gypsy/Roma Congress in Romania, the first Roma Children's Garden, and the six Roma periodicals: Roma Voice , Gypsy people, O Rom, Time, Paper of Romani people, Our Country, etc.*
Keywords: *Gypsy revival in Romania, Social emancipation of Romani people, Interwar periodical publications of Romani people, Gypsies Congress in Romania, The kindergarten of Romani children, The General Association of Gypsies in Romania.*

În perioada interbelică, la începutul anilor ’30 ai secolului al XX-lea, liderii comunității romilor[1] din România au conștientizat necesitatea de inițiere a unui proces de emancipare socială – *Redeșteptarea Țiganilor*: „Societatea modernă luptă împotriva relelor și a mizeriei ridicându-se prin abstracțiune deasupra naturii pe care vrea să o stăpânească. Țiganii din contra, adoră natura; se împărtășesc și se pătrund din ea, și într-un fel oarecare ajung la un succes uimitor să se vindece de multe boli, pe care omul civilizat nu a parvenit să le combată. După ei (romii n.a.), ca și după concepția biblică, pământul aparține lui Dumnezeu, iar oamenii sunt așezați aici ca să trăiască în pace și bucurii. Secolele au trecut într-un lung șirag, și cu aceeaș dărzenie neamul țigănesc și-a păstrat limba și miile de obiceiuri strămoșești, fără să graviteze în jurul unui cămin comun cu caracter național. Din cauza puternicei lor vitalități nu sunt ușor asimilabili. Curiozitatea îi mână mereu înainte: nevoia

[1] Termenul „Romi” este utilizat în conformitate cu recomandarea elaborată de experții Consiliului Europei (CAHROM/ Comitetul ad-hoc al experților în domeniul „Problemele Romilor”) pentru a cuprinde diversitatea largă a grupurilor vizate de activitatea în acest domeniu: a) Romi, Sinti/Manuș, Cale, Kaale, Romaniceli, Băiași/Rudari; b) Egipteni balcanici (Egiptenii și Așkali); c) Grupurile orientale (Dom, Lom și Abdal); și, pe de altă parte, grupurile Yeniș și alte populații nomade desemnate prin termenul administrativ francez “Gens du voyage” și englez „Travellers”, precum și persoanele care se autoidentifică ca fiind Țigani (eng. Gypsies). In: CAHROM (2015)16. Final Abridged Report of the 9th CAHROM Meeting. Strasbourg, 27-29 May 2015. Online (accesat 03.05.2019): https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/plenary-and-bureau-meeting-reports

de a supraviețui face din ei meșteșugari, visul din suflet îi face artiști. Originalitatea acestui popor stă tocmai în refuzul de a se închina la ceea ce noi numim progres. Poate că hula contra neamului considerat „fără căpătâi" și-ar mai fi urmat calea vreme îndelungată, dacă oameni îndrăgostiți de calitățile poporului țigănesc n-ar fi început o interesantă luptă de regenerare a țiganilor. De ce oare cuvântul „țigan" să fie rostit cu rușine și batjocură? Mișcarea pornită de noi ținteşte să ridice pe cei care nu-și ascund originea la demnitatea celorlalți cetățeni. E o greșeală ca numele „țigan" să fie luat in derâdere sau șoptit cu fereală. Constituind o asociație care să lupte cu tragere de inimă pentru ridicarea lor morală, acești muzicanți înăscuți vor avea rezervată o soartă mai bună"[2].

Principalele deziderate ale procesului de emancipare socială a romilor erau reliefate spre realizarea următoarelor revendicări: „În primul rând asigurarea instrucției și educația masei țigănești, apariția unei gazete, înființarea cursurilor serale, o universitate populară țigănească, biblioteci, grădinițe de copii, ș.a. Dorim să ținem conferințe educative, să adunăm folclorul țigănesc, să înființăm ateliere, școli ambulante pentru nomazi, un cămin al țiganilor, atenee, cinematografe, etc. În fine, să le dăm asistență juridică și medicală gratuită, ajutor pentru nevoile religioase, cantine, un spital al țiganilor, oficii pentru procurarea de lucru, băi populare, colonii școlare. Un alt deziderat este concentrat spre colonizarea țiganilor nomazi, dându-li-se pământul necesar în diferite părți ale țării, pentru statornicirea și buna lor îndreptare, stârpindu-se furtul și cerșetoria. Vom vedea însă îndată cum primesc țiganii aceste încercări de ridicare a neamului lor. Țiganul nomad are în sânge dorul de ducă, și chiar dacă l-ai lega în lanțuri, el va fugi. În schimb, cei care s-au așezat din tată în fiu, și au devenit, de pildă, proprietari la periferia Bucureștilor, pe aceia ar fi greu să-i mute cineva de la locul lor, chiar dacă li s-ar da terenuri de către Primărie în altă parte. De asemenea un punct nevralgic este solicitarea de a se recunoaște judecățile și sentințele sfaturilor batrânilor, format din vătafii țiganilor. Programul țigănesc este foarte înaintat; el oferă chiar drepturi de egalitate cu bărbații – femeilor cu știință de carte – și le admite în sfatul bătrânilor"[3].

Astfel, procesul de „Redeșteptare a Țiganilor" în perioada interbelică a început prin desfășurarea la 08 octombrie 1933 în București a *primului Congres al Țiganilor din România* (prezidat de către George A. Lăzărescu-Lăzureanu); acesta fiind un eveniment internațional unic în această perioadă istorică. Principalele hotărâri/declarații aprobate de către delegații primului Congres al Țiganilor din România au fost: „Ne legăm să fim patrioți, dinastici și ortodocși, respingând orice propagandă subversivă și periculoasă statului român și bisericii ortodoxe. Alegem ziua de Sf. Maria ca zi de reculegere anuală, când vom fi în pelerinaj la una din bisericile indicate de Sfânta Patriarhie. Vom stărui mereu pentru ca forurile competente să doneze Uniunii Generale a Romilor un teren, ca să clădim pe el un mare cămin, în care să fiinţeze: un dispensar, un serviciu de contencios, un Ateneu Popular, un adăpost pentru romii sosiți din provincie în mod temporar, o grădiniță de copii, o sală de adunare și de legiferare a exercitării meseriei de lăutar"[4].

La finele lunii octombrie a anului 1933, este deschisă în București (strada Teiul Doamnei) – prima *Grădiniță pentru Copiii Romi* (această instituție preșcolară a fost o inovație educațională internațională): „În acest punct îndepărtat al Bucureștilor, își fac primii pași spre civilizație descendenții faraonilor sau a nobililor hinduși de pe malurile râului Gange. Aici ei învață: religia, igiena, diverse jocuri, cântece; unii reușesc chiar și să citească. După lecții copiii romi ies în curtea grădiniței și se prind de mâini, supuși, se învârtesc și cântă, tot atât de

[2] Calinic, Popp Șerboianu. Redeșteptarea Țiganilor. In: Ilustrațiunea Română. 1933, nr. 24 (07 iunie), p. 14.

[3] Calinic, Popp Șerboianu. Congresul Țiganilor. In: Realitatea Ilustrată. 1933, nr. 345 (07 septembrie), pp. 10-11.

[4] Năstasă, Lucian, Varga, Andrea. Minorități etnoculturale. Mărturii documentare.Țiganii din România (1919-1944). Vol. II. [Doc-nr. 28 „*Notă: Duminica 08 octombrie 1933, are loc primul Congres al Țiganilor din România*" / Doc-nr. 31 „*Notă: Congresul Romilor ținut în Capitală*"]. Cluj-Napoca: Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2001, pp.107-112.

frumos, tot atât de duios ca orice copii din lume”[5].

La 01-15 noiembrie 1934, în București, apare prima publicație periodică a romilor din România – Ziarul „Glasul Romilor” (Director și Fondator: Gheorghe Niculescu), care apără interesele tuturor romilor din întreaga țară. În primul editorial al primei publicații periodice rome din România găsim următorul mesaj motivațional aferent desfășurării procesului de emancipare socială: „Zile multe și mulți ani au trecut de când am îndurat toate necazurile care s-au abătut asupra neamului nostru. Am îndurat totul, cu voința și răbdarea de care suntem caracterizați, însă soarta noastră a rămas tot neschimbată. Nu s-a gândit nimeni să se coboare în mijlocul nostru și să ne cerceteze nevoile și să ne dea sfatul lor. Nu s-a gândit nimeni să ne scoată din întunericul în care eram. Am fost lăsați în umbra vremurilor și ne-am târât viața, fără de nici o directivă, fără de nici o speranță, fără de nici un ideal pentru îmbunătățirea vieții noastre de toate zilele... Frați Romi! Ceasul emancipării și redeșteptării al neamului Rom, a sunat. Dumnezeu care are în grija și în paza lui pe toți oamenii, a avut grijă și de noi. O mână de oameni, plini de încredere și cu o voință de fier, s-au ridicat în mijlocul nostru, și au pus bazele temeliei de mâine. Acești oameni au înțeles că numai prin voință și muncă cinstită vor putea îndrepta situația în general a neamului nostru Rom – prin Emanciparea și Redeștepatrea tuturor Romilor din România: pe tărâmul social, cultural, moral, economic și spiritual”[6]. Pe parcursul perioadei 1934-1941 apar 15 numere ale ziarului „Glasul Romilor”: nr. 01-03 (1934-1937) Organ al Asociației Uniunea Generală a Romilor din România / nr. 04-15 (1938-1941) Oficiosul romilor din România[7].

Concomitent, începând cu anul 1934, sunt tipărite sporadic alte cinci publicații periodice ale romilor din România interbelică:

Neamul Țigănesc – Foaie de ridicare a Țiganilor (Romilor) și de informații; Organ de publicitate a Societății „Înfrățirea Neorustică” (Președinte și Director: Naftanală Lazăr) / comuna Calbor (județul Făgăraș), nr. 01-03 (1934-1935)[8];

O Rom – Organ de îndrumare culturală și revendicări sociale ale romilor din România (Directori: N. St. Ionescu și Marin I. Simion) / orașul Craiova (județul Dolj), nr. 01-02 (1934)[9];

Timpul – Ziarul țiganilor din România (nr. 24-40; 1934) / Oficiosul romilor din România (nr. 41-70; 1934-1938) / Director și Fondator: Aurel Th. Manolescu-Dolj / orașul Craiova (județul Dolj), nr. 24-70 (1934-1938)[10];

Foaia poporului romesc – Organ cultural, social și economic al romilor (Director: Gheorghe Frunzea) / orașul Rupea (județul Târnava-Mare), nr. 01 (1935)[11];

Țara Noastră – Ediția specială săptămânală pentru romii din România (Redactori: Arhimandritul Calinic I. Popp Șerboianu și George A. Lăzurică) / București, nr. 01-06 (1937)[12].

În fine, procesul de emancipare socială a romilor din România este fortificat prin

[5] Luca, Daria. La grădinița de copii „Romi”.In: Ilustrațiunea Română. 1933, nr. 50 (06 decembrie), pp. 4-5.

[6] Lenghescu-Cley, N. Frați Romi. In: Glasul Romilor. 1934, nr. 1 (1-15 noiembrie).

[7] Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. Glasul Romilor – București. Online (accesat 01.06.2019): https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/g/l/Glasul%20romilor%20Bucuresti.pdf

[8] Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. *Neamul Țigănesc*. Online (accesat 01.06.2019) Disponibil: https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/n/e/Neamul%20Tiganesc.pdf

[9] Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. Rom. Online (citat 01.06.2019). Disponibil: https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/r/o/Rom.pdf

[10] Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. Timpul – Craiova. Online (citat 01.06.2019). Disponibil: https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/t/i/Timpul%20Craiova.pdf

[11] Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. In: *Foaia poporului romesc*. Online (citat 01.06.2019). Disponibil: https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/f/o/Foaia%20poporului%20romesc.pdf

[12] Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. In: Țara Noastră. Online (citat 01.06.2019). Disponibil: https://www.bcucluj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/t/a/Tara%20noastra%20Bucuresti.pdf

înregistrarea oficială la 30 noiembrie 1934 a primei Asociații a Romilor din România – *Asociația Uniunea Generală a Romilor din România* (președinte: Gheorghe Niculescu): „Asociația Uniunea Generală a Romilor din România" se consideră legal constituită de la data autentificării acestui act constitutiv și a statutelor de către Tribunalul Ilfov, secția Notariat. Pot fi membrii onorifici în Asociație orice cetățean român care să ne cunoască păsul, să ne apere și să ne încurajeze în opera noastră de redeșteptare, dacă îndeplinește condițiunile din statut. În programul nostru înscriem: *emanciparea și redeșteptarea neamului de romi*. Vom lupta în acest scop – în cadrul legii și a constituției țării – ca o organizație de ordine, cu spirit dinastic, cu dragoste de patrie, de biserica creștin-ortodoxă, hotărâți să ridicăm nivelul moral și social al romilor, care merită o soartă mai bună și mai demnă în societate, nu ca aceea pe care o au azi – din cauza lipsei totale de organizare. Dorim să deprindem pe cel ce ne numește cu cuvântul de „țigan", ca să ne respecte tradițiile noastre, munca și talentele noastre. Aducem un omagiu chiar în acest act constitutiv vajnicilor noștri luptători pentru cauza romilor, dl. Gheorghe Niculescu, rom de origine, pe care-l proclamăm – președinte și voievod al romilor din România"[13].

Astfel, principalii piloni care au contribuit la realizarea procesului de emancipare socială a romilor („Redeșteptarea Țiganilor") din România interbelică sunt: primul Congres al Țiganilor/Romilor din România (București-Sala „Ileana"/08.10.1933); prima Grădiniță de Copii Romi (București-strada Teiul Doamnei/octombrie 1933); cele șase publicații periodice rome: *Glasul Romilor* (București/1934-1941), *Neamul Țigănesc* (comuna Calbor (județul Făgăraș)/1934-1935), *O Rom* (orașul Craiova (județul Dolj)/1934), *Timpul* (orașul Craiova (județul Dolj)/1934-1938), *Foaia poporului romesc* (orașul Rupea (județul Târnava-Mare)/1935), *Țara Noastră* (București/1937); prima Asociație a Romilor din România (înregistrată oficial) – „Asociația Uniunea Generală a Romilor din România" (București-Piața Sf. Anton (nr.10)/30.11.1934).

Presa interbelică romă în mare parte a contribuit la „scoaterea din întunericul cotidian a comunității romilor din România, formulându-le un ideal național prin realizarea căruia aceștia urmau să-și îmbunătățească condiția lor socială". În concluzie, merită să fie evidențiate preceptele principale care trebuiau să fie realizate de fiecare rom, pentru a se ridica la statutul unui cetățean demn al țării: „*Ce trebuie să facă un Rom*: Să nu-și ascundă originea lui de rom și să nu-i fie rușine de neamul său; Să nu plece urechea la spusele unora sau altora, fiindcă aceștia nu vor binele neamului; Să fie cetățean demn, loial și cuminte al țării, respectând pe M. S. Regele, Familia Regală, Legile și Autoritățile Țării; Să-și dea copiii la școală; Să citească și să răspândească publicațiile oficiale ale Asociației Romilor; Să-și respecte conducătorii și să îndeplinească instrucțiunile date de aceștia; Să meargă regulat la Biserică; Să nu mai trăiască în concubinaj; Să respecte pe reprezentanții Bisericii și ai Școlii"[14].

[13] Năstasă, Lucian, Varga, Andrea. Minorități etnoculturale. Mărturii documentare.Țiganii din România (1919-1944). Vol. II. [Doc-nr. 52 „Asociația Uniunii Generale a Romilor din România recunoscută persoană juridică de Tribunalul Ilfov, secția I, C.C., prin sentința nr. 117/1934. Sediul Central: Piața Sf. Anton, nr.10, București. Satut și Regulament"]. Cluj-Napoca: Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2001, pp. 139-149.

[14] Comitetul Central al Asociației Uniunea Generală a Romilor din România. Ce trebuie să facă un Rom. In: Glasul Romilor. 1938, nr. 09-10 (21 aprilie).

CZU 023.5(092)(089.7)

DESTINUL ÎMPLINIT AL UNUI BIBLIOTECAR DE VOCAȚIE

Larisa SULEIMANOV,
Biblioteca Publică Raională
„ÎPS Antonie Plămădeală”,
Hâncești

Articol-felicitare dedicat colegei Eudochia Plăcintă,
cu prilejul frumoasei aniversări și împlinirii a 40 de ani de activitate
în biblioteconomie

Acum câțiva ani, Biblioteca Publică Raională „ÎPS Antonie Plămădeală”, Hâncești, a inițiat un program prin care și-a propus să aducă în atenția comunității fapte din istoria orașului, să evoce și să cinstească memoria unor personalități importante din cele mai diverse domenii: scriitori, artiști, oameni de știință, ziariști ierarhi bisericești, adică toți aceia care au contribuit și contribuie la afirmarea spirituală a orașului nostru.

Oare nu ar merita un elogiu și bibliotecarii, aceste personalități trăitoare în umbra cărților și în foșnetul miraculos al filelor?

Oare să fie dintre acei ce nu înțeleg utilitatea acestei profesiuni, tot mai complexe și multifuncționale? El, intelectual bine informat și dinamic, le știe pe toate cele știute și le împărtășește cititorilor, el este personalitatea care caută cu orice prilej să pună în mișcare cartea. Plăcută misiune în lumea sa a sunetului de cărți răsfoite.

Doamna Eudochia Plăcintă este unul dintre bibliotecarii devotați meseriei alese, unul dintre cei mai harnici și inspirați slujitori ai profesiei. O cunosc de mult timp, de suficient timp ca să vorbesc despre ea.

S-a născut la 23 februarie 1949, în Tomaiul Nou, de prin părțile Leovei, într-o familie de intelectuali, care apoi au trecut cu traiul în raionul Kotovski, actualul Hâncești. Copilăria și adolescența și-a petrecut-o în satul Fundul Galbenei, unde au fost repartizați părinții ei cu statut de tineri specialiști. Aici a făcut primii pași spre școală, carte. A absolvit Școala de Iluminare Culturală din Soroca, a urmat Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Biblioteconomie și Bibliografie, și iată, circa 40 de ani s-a consacrat întru totul profesiei îndrăgite. Biblioteca Publică Raională „ÎPS Antonie Plămădeală” i-a devenit a doua casă, iar colectivul – familie.

Destinul ne-a oferit șansa fericită de a ne cunoaște, a colabora la realizarea diferitor manifestări culturale raionale, republicane și internaționale. O cunosc ca profesionist, ca apărător al importanței rolului bibliotecilor în societate și comunitate, ca formator prin instruire și pledoarie pentru modernizarea procesului de perfecționare profesională, susținerea seminarelor raionale, atelierelor zonale practice. O caracterizează curiozitatea profesională, dorința de perfecționare continuă și de împărtășire cu ceilalți a cunoștințelor acumulate. A fă-

cut cursuri de reciclare și perfecționare la Bușteți unde a luat cunoștință cu noi procese de lucru în bibliotecile-colege din România. Este întotdeauna deschisă pentru colaborare profesională.

A muncit de-a lungul anilor în diverse funcții: șef de serviciu, bibliograf, metodist, director adjunct, director. A activat fructuos la mediatizarea rolului bibliotecii în societatea hânceșteană colaborând cu publicațiile: „Curierul de Hâncești", „Cuvântul liber", „Business info", „Gazeta de Sud", „Tribuna copiilor", „a"MIC", „Realități culturale".

Pentru a spori gradul de utilitate a bibliotecii, a fost „obsedată" de idei inovative, promotoare de idei constructive, care pe parcursul anilor au fost acceptate și implementate, dintre care menționăm:

- cu ocazia aniversării a 100 de ani de la fondare se atribuie Bibliotecii Publice Raionale Hâncești numele lui *Antonie Plămădeală*, originar din satul Stolniceni, Hâncești, mitropolit al Crișanei și Maramureșului, scriitor, istoric, filozof
- prin decizia Consiliului Raional Hâncești nr. 03/06 din 18 aprilie 2008, Școlii de Arte din Hâncești i se conferă numele lui *Timotei Bătrânu* – pictor, poet, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova
- prin decizia oficială a Consiliului local al Primăriei Fundul Galbenei, bibliotecii publice i se conferă numele lui *Grigore Șerban* – poet, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (aprilie 2016)
- Biblio-itinerar „Cartea – rază de lumină" (la seminarele zonale fiecare bibliotecar aduce în dar câte o carte bibliotecii gazdă)
- în cadrul Zilelor BPR „ÎPS Antonie Plămădeală", a fost organizată Ziua editurilor etc.

Eudochia Plăcintă este deținătoarea gradului întâi de calificare profesională. Activitatea amplă și eficientă a mai bine de patru decenii este apreciată la justa-i valoare, fiind menționată de mai multe ori. Ani la rând i s-au acordat: *Diploma pentru merite deosebite (2006), Diploma pentru devotament (2007), Diploma pentru munca îndelungată și succese înalte (2009), Diplomă de excelență (2010), Diplomă de onoare a Ministerului Culturii (2008).*

Doamna Eudochia Plăcintă mai are o predilecție – cea de a așterne pe hârtie simțirile inimii în rânduri versuite. Printre acestea se înscrie dragostea pentru casa părintească, meleagul natal, graiul matern, pentru rude, prieteni și toți acei care îi sunt dragi și aproape inimii. Editează două plachete de versuri – *Hânceșteanca (2008) și Ca o icoană, baștina (2011).* În prefața cărții „Hânceșteanca", scriitoarea Marcela Mardare vine cu o constatare: „Poezia Eudochiei Socinschi-Plăcintă, expresie a trăirilor sale, vine dintr-o pornire năvalnică a sufletului care aspiră spre frumos, spre valori veșnice".

A crescut și educat trei copii frumoși: Dorin, Olesea și Denis. Se mândrește cu cei șapte nepoței și un strănepoțel, care îi sunt dulceața sufletului.

Foarte des, din lipsă de timp sau din modestie, nu reușim să spunem ceea ce ne cere sufletul persoanelor cărora le suntem recunoscători pentru ajutor și susținere în viață. Doamna Eudochia Plăcintă, vă mulțumesc pentru faptul că întotdeauna ați intuit când avem nevoie de încurajare, îndrumare. Mereu ne-ați inspirat încrederea în propriile forțe. Anii în care v-am știut alături la bine și la greu demonstrează că faptele constituie măsura destinului unui om.

Primiți sincere felicitări cu ocazia frumosului jubileu din partea echipei Bibliotecii Publice Raionale „ÎPS Antonie Plămădeală" prin intermediul revistei „Magazin bibliologic"! Multă sănătate, pace și lumină în suflet, bucurie de la cei dragi inimii!

Iar în semn de stimă și apreciere, sub egida Bibliotecii a fost elaborată și editată biobibliografia „Destinul împlinit al unui Bibliotecar de Vocație", dedicată activității de 40 de ani în domeniul biblioteconomiei a Eudochiei Plăcintă.

Referințe bibliografice:
1. DARII, Tatiana. Eudochia Plăcintă – mesager onorabil al profesiei de bibliotecar. In: Curierul de Hâncești. 2015, 28 aug., p. 8.
2. PLĂCINTĂ, Eudochia. Clubul „Baștina". Pliant. Hâncești. BPR „Antonie Plămădeală", 2010. 6 p.
3. PLĂCINTĂ, Eudochia. Familia. Materiale ale mesei rotunde „Cultivarea sentimentelor umane în familie, prin lectura celor mai bune cărți". In: Realități culturale. 2015, nr. 6, p. 24.
4. PLĂCINTĂ, Eudochia. Festivalul Cărții – la Logănești. In: Curierul de Hâncești. 2015, 4 apr., p. 4.
5. PLĂCINTĂ, Eudochia. Săptămâna Lecturii și a Cărții pentru Copii la Hâncești. In: Gazeta de Sud. 2013, 19 apr., p. 10.
6. SOCINSCHI-PLĂCINTĂ, Eudochia. Ca o icoană, baștina. Versuri. Chișinău: Pontos, 2011. 60 p. ISBN 978-9975-51-318-0.
7. SOCINSCHI-PLĂCINTĂ, Eudochia. Hâncășteanca. Versuri. Chișinău: Pontos, 2008. 60 p. ISBN 978-9975-72-193-6.
8. SOCINSCHI-PLĂCINTĂ Eudochia. Condeierea cu rouă pe gene. In: Realități culturale. 2018, nr. 4, p. 12.
9. ZAIȚEV, Elena. Bliț-interviu cu… Eudochia Plăcintă „O carte bună e un prieten adevărat, o lași – nu se supără, o crezi – nu te înșală". In: Curierul de Hâncești. 2014, 14 noiem., p. 4.
10. ZAIȚEV, Elena. Odată cu piesa „Hâncășteanca", femeia hâncășteană a apărut într-o nouă ipostază. In: Curierul de Hâncești. 2016, 17 iun., p. 9.

Eudochia Placintă

CZU 028(047.53)

TATIANA GHEICEANU: „CITITUL ESTE UNUL DINTRE CELE MAI VECHI OBICEIURI DE PE PĂMÂNT, OBICEI SOLITAR CARE SE PRACTICĂ DE MII DE ANI...”

Lilia POVESTCA,
Tatiana GHEICEANU,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova „Alexe Rău” are o frumoasă tradiție: anual de a evidenția, promova și stimula munca bibliotecarilor. Printre câștigătorii nominalizați la Gala Laureaților Premiilor Naționale GALEX, ediția a IX-a, 2019, cu titlul ,,Cel mai bun bibliotecar al anului 2018 din Biblioteca Națională a Republicii Moldova”, este Tatiana Gheiceanu, șefa secției „Lectura Publică”. Persoană firavă, nobilă, deschisă, receptivă, cu o față luminoasă și cu o voce cuceritoare, în fiecare zi însoțește utilizatorii în lumea enigmatică a cărților, a informației, a cunoștințelor. În continuare vă oferim un interviu cu Tatiana Gheiceanu, șefa secției Lectura publică, BNRM, care a răspuns la câteva întrebări, în exclusivitate pentru revista ,,Magazin bibliologic”.

Lilia Povestca: Ce înseamnă profesia de bibliotecar și cum ați ajuns să îmbrățișați această meserie?

Tatiana Gheiceanu: Bibliotecarul este asemenea unui mesager cultural și educațional care utilizează oportunitățile pentru îmbogățirea cunoștințelor profesionale. În raport cu utilizatorul bibliotecii, el caută să înțeleagă interlocutorul, psihologia și personalitatea fiecărui beneficiar. După câțiva ani de activitate la Direcția Cultură Căinari, raionul Căușeni viața mi-a șoptit să îmbrățișez această profesie nobilă și foarte senzuală. Îmi aduc aminte că mai ieri stăteam pe pragul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (BNRM) și cu ochii în lacrimi îmi sunau niște cuvinte amețitoare „Doamne, cum voi găsi o singură carte din atâtea milioane de cărți…” Acum, după o vastă activitate profesională, dețin abilități de a selecta din multitudinea de documente pe cele mai valoroase și să le difuzez utilizatorilor. Cu siguranță, cartea potrivită ajunge în mâinile potrivite, la timpul potrivit.

L. P.: Ce vă motivează să activați în secția Lectura Publică?

T. G.: Pentru a fi mai aproape de utilizatori, unde drumul spre cunoaștere și dezvoltare trece prin carte, având menirea de a promova lectura pe toate segmentele de vârstă și poziționare socială. Lumina Lecturii reflectată de mii de ani prin cugetul uman, devine cel mai vechi obicei tradițional pe pământ. Prin intermediul lecturii ne îmbogățim cunoștințele, ne lărgim orizonturile și putem experimenta situații la care nu am fi avut acces altfel. „Literatura este cel mai grozav simulator al realității, este o mașinărie care te pune în mai

multe situații decât ai putea trăi vreodată", spune Alain de Botton, filosof și fondator al companiei School of Life. Întotdeauna mi-am dorit să-i văd pe oameni fericiți. Aici se bucură fiecare utilizator când își găsește informația necesară…. Deseori, mergând pe stradă utilizatorii se închină și te salută pentru ajutorul și prestarea serviciilor de carte. Ce poate fi mai presus decât acest gest curat și plin de tandrețe!

L. P.: Secția „Lectura Publică" este implicată activ în dezvoltarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030. Prin ce obiective trece activitatea dumneavoastră profesională?

T. G.: La 29 noiembrie 2016 a fost instituit prin deschidere oficială, Centrul de Informare al Organizației Națiunilor Unite în cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova cu sprijinul Misiunii ONU în Moldova. Centrul de Informare ONU (CI ONU) a vernisat diferite expoziții tematice și a găzduit evenimente de amploare prin implementarea diferitor activități care duc la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) 2030.

În anul 2018 s-au organizat activități ce țin de sensibilizarea comunității ale anumitor fenomene sociale, cum ar fi:

• Conferința publică „Nu tolera violența în familie". Totodată, acțiunea a avut loc în cadrul Campaniei 16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen, care s-a desfășurat în perioada 25 noiembrie - 10 decembrie 2018. Campania și-a propus ca scop informarea și sensibilizarea publicului, familiarizarea acestuia cu fenomenul violenței împotriva femeilor și evidențierea efectelor grave pe care le are violența asupra femeii, în mod special, și a familiei în mod general.

• Conferința publică „Pentru că tinerii contează - alege o viață fără droguri". Publicul a fost informat cu privire la pericolul consumului de droguri, probleme legate de dependență, în complexitatea lor caracteristică. De asemenea au fost abordate aspectele de ordin emoțional, socio-familial, comportamental, cognitiv, fizic, profesional.

• Au fost vernisate expoziții de carte ș.a.

Sunt subiecte abordate și alese de tinerii noștri care se ciocnesc zi de zi cu aceste probleme grave și periculoase societății.

Pentru mai multe informații privind colecția ONU, activitatea CI ONU, prezentări, comunicări și foto din cadrul evenimentelor organizate la Centrul de Informare ONU, BNRM puteți accesa link-urile: https://cidonu.blogspot.md/, https://www.facebook.com/pg/CentrulONU/photos/, care sunt actualizate cu informația la zi.

L. P.: Lectura pentru Dvs. este o pasiune sau necesitate?

T. G.: Odată ce-am luat cartea în mână mi-a devenit și pasiune și necesitate, ceea ce se numește Magia lecturii. Lectura are un rol important în dezvoltarea și formarea personalității. Ea este și o motivație umană, și o necesitate zilnică de a cunoaște. Îmi regăsesc refugiu în cărți și găsesc răspunsurile multor întrebări ce mă frământă. Îmi aduc aminte, cu o deosebită plăcere, că din copilărie frecventam biblioteca din satul Coșernița, r-nul Florești. Mergeam des și ne simțeam ca acasă, deoarece bibliotecara, dna Elena Gheletchi ne oferea posibilitatea să ne alegem cărțile dorite și mereu discuta cu noi pe diverse teme.

L. P.: La care lecturi apelați mai mult: lectura tradițională sau lectura online?

T. G.: Cititul din carte și cel de pe gadgeturi, își are avantajele și dezavantajele sale. Însă eu sunt cam de modă veche… Citesc online, dar nu o poți compara cu cea tradițională, când răsfoiești paginile asemenea unei melodii, pagini ce miroase a tipar, când ți se pare că ești și tu eroul cărții, plângi și râzi ținând strâns cartea lângă piept. E o interacțiune totală.

Consider că cartea tradițională nu va dispărea, chiar și atunci când se va deconecta lumina, pentru că „cartea, biblioteca va exista atâta timp cât va exista scrisul, iar scrisul va exista atâta timp cât va exista specia umană" după cum a spus regretatul director al BNRM, Alexe Rău.

L. P.: În epoca tehnologiilor informaționale e mai dificil să atragi utilizatorii să citească. Prin ce forme și metode îi atrageți pe utilizatori spre carte?

T. G.: Este un punct foarte sensibil, deoarece tineretul de astăzi adoră condiții foarte bune de lucru. Atragerea cititorilor în spațiul bibliotecilor este, de asemenea, o

provocare. Îi motivăm promovând documentele valoroase pe care le deține biblioteca: prin comunicare, prin organizarea și discuțiile din cadrul evenimentelor cultural – educative: campanii de promovare a cărții și lecturii ca bază pentru cunoaștere, știință și cultură în cadrul Programului Național LecturaCentral, „Lectura în aer liber", „Schimbă lumea donând o carte", „Microfonul lecturii" etc. Evident, și prin crearea serviciului nou „Fă-ți prieteni cu o carte" care are drept scop dezvoltarea interesului pentru lectură și sensibilizarea motivației pentru carte în rândul noilor generații de tineri.

L. P.: Ce importanță are pentru Dvs. Premiul Național GALEX pentru „Cel mai bun bibliotecar al anului din Biblioteca Națională a Republicii Moldova"?

T. G.: Asemenea unui vis. Acest Premiu a fost o mare surpriză, bucurie și mare onoare pentru mine. Este un premiu ce mă obligă să continui și mai insistent eforturile în promovarea triadei cunoașterii: cartea, lectura, biblioteca. Este rezultatul muncii în echipă, dar și un imbold de a munci cu mai mare pasiune.

L. P.: Care este secretul unui bibliotecar de succes?

T. G.: Pentru a fi un bibliotecar de succes trebuie să demonstrezi capacitățile de lucru în echipă, să acționezi în mod responsabil ținând cont de interesele comunității, să fii creativ prin diversitatea serviciilor oferite utilizatorului, inovativ, sociabil și să accepți provocările cu care se confruntă societatea.

L. P.: Și la final, în viziunea Dvs., cum trebuie să fie Cel mai bun bibliotecar al anului de la Biblioteca Națională a Republicii Moldova?

T. G.: Creativitatea și inovația unui bibliotecar au devenit două concepte de bază ale secolului XXI și *Cel mai bun bibliotecar al anului* trebuie să se ridice de la mesele de referință și să fie mai prezent acolo, unde pot fi de folos societății, acolo unde este utilizatorul.

Să posede toate abilitățile pentru a cuceri și a îmbrățișa această profesie nobilă și să fie flexibil la schimbările din societate. Într-un cuvânt, să fie un bibliotecar de succes.

CZU 021.4:341.123.051

IMPACTUL BIBLIOTECII ASUPRA COMUNITĂȚII: SERVICII MODERNE ÎN SPRIJINUL IMPLEMENTĂRII OBIECTIVELOR DE DEZVOLTARE DURABILĂ

Lidia GONTEA,
Biblioteca Publică Raională
„Iulian Filip", Drochia

***Rezumat**: Articolul reflectă impactul bibliotecii asupra dezvoltării comunității în contextul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Se relatează cum serviciile moderne de bibliotecă (SMB), implementate în bibliotecile publice teritoriale din raionul Drochia, prin activitatea lor contribuie la asigurarea echilibrului între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – de mediu, socială și economică. Sunt reflectate detalii despre serviciile moderne de bibliotecă, rolul lor pentru dezvoltare prin contribuția la Agenda ONU 2030, impactul lor pentru comunitățile servite.*
***Cuvinte-cheie**: servicii moderne de bibliotecă, Obiective de Dezvoltare Durabilă, impact.*

***Abstract:** The article reflects the impact of the library on community development in context of Sustainable Development Goals. It reports how modern library services (SMB), implemented in the Drochia territorial public libraries activity, contribute to ensuring the balance between the three dimensions of sustainable development - environmental, social and economic. The details of modern library services, role played for development via the contribution to the UN 2030 Agenda, and influence on served community are reflected.*
***Keywords:** modern library services, Sustainable Development Goals, influence/impact.*

În societatea care este permanent în schimbare, biblioteca trebuie să fie pregătită pentru a activa în condițiile unor schimbări majore permanente în domeniul informației, tehnologiilor, industriei cărții, interacțiunii sociale, serviciilor și resurselor.

Scopul fundamental al oricărei biblioteci este satisfacerea cerințelor informaționale și de documentare ale utilizatorilor. Misiunea ei este să vină în fața publicului cu noi strategii și metode de difuzare a informației, cu o nouă generație de servicii utile și necesare utilizatorilor, ancorate în realitatea contemporană a colectivității pe care o servește, oferind oportunități de implicare în activități interactive, prin asigurarea accesului la tehnologii moderne și suport din partea bibliotecarilor instruiți.

Conform Declarației privind accesul la informare și dezvoltare, care a fost lansată la Conferința IFLA de la Lyon în august 2014, bibliotecile publice au rolul de a realiza accesul la informație fiecărei persoane, ca element fundamental care susține dezvoltarea; iar la 25 septembrie 2015, liderii mondiali, adunați la sediul ONU din New York, au aprobat Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030. Agenda cuprinde 17 obiective globale, care vor ghida politicile și finanțarea în următorii 15 ani. Obiectivele prevăd lupta cu sărăcia, lupta cu inegalitatea și injustiția, soluționarea problemelor ce țin de schim-

bările climatice până în anul 2030.

Bibliotecile publice teritoriale din raionul Drochia, în activitatea lor, se conduc de ***Declarația de la Lyon privind accesul la informare și dezvoltare,*** prin care se solicită statelor membre ale Națiunilor Unite să realizeze un angajament internațional. Prin aprobarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, s-a asigurat că fiecare persoană are acces la informație, este capabilă să înțeleagă, utilizeze și distribuie informația necesară pentru promovarea societății democratice și a dezvoltării sustenabile.

Cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) și cele 169 de obiective asociate adoptate de ONU au stat la baza implementării serviciilor moderne de bibliotecă (SMB) în bibliotecile publice teritoriale din raionul Drochia, prin activitatea lor contribuind la asigurarea echilibrului între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – de mediu, socială și economică.

Cum pot influența bibliotecile dezvoltarea? Există numeroase posibilități, dar cele mai importante activități pe care le pot face, în acest sens, sunt următoarele:

- să ajute oamenii să găsească informația privind diverse oportunități economice;
- să ajute persoanele să-și îmbunătățească sănătatea (un sondaj realizat la noi demonstrează că informația privind sănătatea este pe primul loc în șirul informațiilor pe care respondenții le solicită bibliotecii);
- să ajute la dezvoltarea comunității.

Cele mai multe servicii acoperă domeniile cum ar fi bunăstarea, sănătatea, asigurarea accesului tuturor la educație de calitate, stimularea inovației, securitatea alimentară, creșterea economică, ocuparea forței de muncă, gestionarea durabilă a resurselor naturale, schimbările climatice, precum și egalitatea de gen, promovarea unei societăți pașnice (1-4).

În bibliotecile publice din rețea sunt implementate 137 de servicii moderne de bibliotecă, categorisite conform Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă după cum urmează:

Obiectivul de Dezvoltare Durabilă	*Număr total servicii oferite*	*Nr. activități*	*Nr. participanți*
Obiectivul 3 – Sănătate și bunăstare	24	140	1680
Obiectivul 4 – Educație de calitate	42	252	3024
Obiectivul 9 - Industrie, inovație și infrastructură (TI)	26	167	1002
Obiectivul 10 – Reducerea inegalităților	2	8	78
Obiectivul 13 – Acțiune climatică (ecologie)	3	16	128
Obiectivul 15 – Viața terestră	9	45	528
Comunicare	10	58	586
Cultură și recreere	21	126	1764
TOTAL:	137	812	8790

În continuare, vom prezenta conținutul și caracteristicile serviciilor orientate pentru implementarea ODD-urilor.

Obiectivul 3: Asigurarea sănătății și promovarea bunăstării la toate vârstele

Sănătatea este importantă pentru fiecare dintre noi, reprezentând preocuparea tuturor cetățenilor. Cunoștințele dobândite de beneficiarii acestor servicii se vor reflecta direct în calitatea vieții lor.

Oameni sănătoși – comunitate sănătoasă este implementat în 18 biblioteci: BPR „Iulian Filip", Drochia; Baroncea; Chetrosu; Cotova; s. Drochia; Gribova; Hăsnășenii Mari; Lazo; Fântânița; Maramonovca; Mândâc; Măcăreuca; Nicoreni; Ochiul Alb; Pelinia; Popeștii de Jos; Popeștii

de Sus; Țarigrad.

Pentru prima dată serviciul a fost implementat în octombrie 2016, când BPR „Iulian Filip" a fost coordonatorea proiectului obținut la aplicarea concursului de granturi pentru rețelele de bibliotecă, în parteneriat cu 6 biblioteci publice comunale: Chetrosu, Cotova, Fântânița, Ochiul Alb, Pelinia și Țarigrad.

În anul 2017, acest serviciu a fost replicat în 20 de biblioteci din raioanele Dondușeni, Drochia, Edineț și Ocnița.

Alte servicii din domeniul sănătății, care promovează un mod de viață sănătos, au fost implementate în bibliotecile din:

Hăsnășenii Noi – **Sănătatea e în mâinile noastre;**

Miciurin și Șalvirii Vechi – **Народные средства в помощь современной медицине**;

Mândâc, Moara de Piatră – **Sănătatea din desagă;**

Șuri – **Un drum către sănătatea noastră.**

Un exemplu frumos sunt activitățile realizate în cadrul SMB **Oameni sănătoși – comunitate sănătoasă** la Biblioteca Publică Chetrosu. Aici activitățile sunt realizate cel puțin de două ori pe lună, în parteneriat cu medicul de familie, doamna Silvia Trofimciuc, un medic prin vocație. Fiecare întâlnire este o sărbătoare pentru beneficiarii acestui serviciu, care primesc sfaturi practice și informații veridice de la un specialist în domeniu. În anul 2018 au fost realizate 27 de activități, la care au participat 432 de persoane, dintre care 268 de beneficiari unici. Este îmbucurător faptul că la aceste ore medicale participă beneficiari de diferite vârste. Serviciul este viabil deja de 3 ani.

În Biblioteca Publică Ochiul Alb, activează serviciul **Serviți mișcarea**, care contribuie la promovarea unui stil de viață sănătos, prin exerciții fizice și a unei alimentații sănătoase. Doamnele vin la bibliotecă pentru a-și menține silueta și a avea o stare de bine.

Membrii comunității vin la bibliotecă nu numai pentru a asculta sfatul medicilor, dar și pentru a-și măsura tensiunea arterială, indicele glicemic, a afla masa corporală. Aceste servicii sunt foarte solicitate în comunitățile servite și lipsa lor în celelalte 9 biblioteci din teritoriu se datorează faptului că nu au în comunitate medici de familie, bibliotecarele dorind neapărat să aibă în parteneriat medici, pentru ca SMB să fie cât mai utile și benefice utilizatorilor.

Obiectivul 4. Educație de calitate – Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți

Prin serviciile implementate în biblioteci este promovată alfabetizarea și cultura informației, lectura și educația nonformală.

Bibliotecile publice oferă o gamă de servicii educative pentru beneficiarii de diferite categorii. Toate serviciile oferite sunt gratuite, au un caracter durabil și individual.

Este foarte important că bibliotecile contribuie la dezvoltarea personală a utilizatorilor prin educația nonformală, prin educația pe tot parcursul vieții, prin activitățile desfășurate după încheierea orelor de școală, prin cultura informației, activități de petrecere a timpului liber sau acces la informații.

Cele mai multe SMB-uri (42) sunt destinate pentru educația de calitate.

Pentru cei mai mici utilizatori sunt organizate 18 SMB-uri: **Ore de poveste: Căsuța cu povești** (Hăsnășenii Mari, Petreni); **Lumea basmelor în imagini** (Fântânița, Țarigrad); **În lumea poveștilor** (Chetrosu, Gribova); **Cu povești ne facem mari** (Hăsnășenii Noi); **Povestea din desagă** (Măcăreuca); **Сказки от бабушки** (Maramonovca); **Ludoteca cu povești** (Ochiul Alb); **Trăistuța cu povești** (Zguriță); **Povești colorate** (s. Drochia) etc. Scopul acestor servicii este insuflarea dragostei pentru lectură și inițierea copiilor (prin folclor și literatură), în mod neforțat, în lumea frumosului și a valorilor general-umane, dezvoltându-le capacitatea de a înțelege și a comunica, a formula atitudini proprii față de lumea din jur. **Ora poveștilor** constituie pentru copii primul lor pas pe ruta grădinița/școala – biblioteca, calitatea programului în cauză este decisivă pentru ca acest drum să fie bătătorit mulți ani înainte de fiecare dintre ei. Iar abilitățile de lectură deprinse în copilărie devin o pasiune pentru tot restul vieții. Doar în primele 5 luni ale anului în

curs, în biblioteci au fost organizate 172 de activități, la care au participat 2 236 de beneficiari copii.

SMB pentru studierea limbilor străine (cluburi conversaționale de limbi străine): **Dacă vrei să fii dotat, învață limba altui stat** (Sofia); **Club de limbă spaniolă** (Șuri); **Cu internetul și Duolingo studiem ușor o altă limbă** (Zgurița); **Club conversațional de limbă engleză** (Șuri, Fântânița).

Temă pentru acasă – SMB organizate pentru îmbunătățirea situației școlare a beneficiarilor elevi. Activează 9 SMB-uri, de care se folosesc 32 de beneficiari unici, asistența fiind acordată la cererea beneficiarilor.

De asemenea, sunt implementate servicii pentru educarea la tânăra generație a bunelor maniere: **Întoarcerea la etichetă** (Cotova); **Arta bunelor maniere în era digitală** (Șuri).

Toate bibliotecile publice au programe de învățare a tehnologiei informației, atât pentru beneficiarii copii, cât și pentru adulți.

Bibliotecile publice sunt platforme neutre de informare în domeniul electoral. Bibliotecarii au realizat instruiri pentru cetățeni, informându-i despre sistemul mixt de vot, acordându-le asistență informațională.

Educația mediatică în bibliotecă este foarte importantă pentru promovarea imaginii bibliotecii în comunitate. Bibliotecile publice Cotova și Șuri au realizat activități de instruire în domeniul mediatic pentru utilizatori.

Serviciul **Lecturi creștine** (BPR „Iulian Filip") a fost inițiat la cererea unui grup de părinți, care au dorit ca copiii lor să fie familiarizați cu ideile creștine, cunoașterea adevărului biblic, necesar atât pentru tânăra generație, cât și pentru cei vârstnici. La aceste ședințe obligatoriu este prezența unui preot, care aduce cuvântul Domnului pe înțelesul celor prezenți.

O importanță deosebită are instruirea adulților în biblioteci, îndeosebi în dezvoltarea competențelor și abilităților de utilizare a tehnologiilor informaționale, fapt ce le ușurează viața cotidiană. La Biblioteca Publică Nicoreni este implementat serviciul **Senior School**, în cadrul căruia persoanele în etate sunt învățate cum să utilizeze computerul, tableta și telefonul mobil.

Abilitățile obținute le permit beneficiarilor adulți, cei mai mulți de vârsta a III-a, să comunice cu persoanele dragi plecate peste hotare. (**Скайп в каждой семье**, s. Maramonovca).

SMB-urile care permit beneficiarilor să primească satisfacție și împlinire sufletească, comunicare cu persoanele care au aceleași interese, sunt solicitate de beneficiarii adulți: **Biblioteca vine la tine cu prieteni** (Hăsnășenii Mari, Maramonovca și Moara de Piatră) – beneficiarii acestor servicii așteaptă cu nerăbdare ca bibliotecarii sau voluntarii bibliotecii să le treacă pragul, aducându-le cărțile și periodica mult așteptată; **Vârsta de Aur+ comunicare**, informare, agrement (BPR „Iulian Filip"); **Clubul Senioritelor** (Pelinia); **Давайте общаться** (Pervomaiscoe); **Senior School** (Nicoreni). Beneficiarii adulți se simt foarte fericiți la ședințele care au loc în biblioteci, venindu-le greu să plece de la activități, dorindu-și să se revadă cât mai curând. Periodicitatea acestor **servicii de comunicare** (10) este de 1-2 ori pe lună, beneficiari unici – 58.

Sunt implementate servicii pentru comunicare și pentru generația în creștere: **Clubul „Diversitate"** (BPR „Iulian Filip", Drochia); **Zbuciumul adolescenței** (s. Drochia).

Obiectivul 9: Construirea de infrastructură rezistentă, promovarea industrializării durabile și stimularea inovației

În secolul XXI, este greu să ne imaginăm o bibliotecă lucrând eficient fără a utiliza tehnologiile de informare și comunicare. Integrarea acestora oferă posibilități enorme de a oferi utilizatorilor servicii noi și diferențiate pe căi inovatoare. Bibliotecile utilizează TIC-urile atât la implementarea unor servicii moderne, cât și la modernizarea serviciilor tradiționale.

În bibliotecile teritoriale din raionul Drochia sunt implementate 26 de SMB-uri în domeniul TI: **Utilizarea calculatorului și a internetului** (s. Drochia); **Calculatorul în ajutorul utilizatorului** (Gribova);

Цифровые технологии (Maramonovca); **Senior School** (Nicoreni); **Calculatorul în ajutorul agricultorului** (Ochiul Alb); **Tableta sprijină biblioteca** (Filiala copii Pelinia); **Tabletel sprintenel** (Mândâc) etc. O parte din servicii sunt și educative, promovând inovația și tehnologiile informaționale.

CodeLab – învață coding la bibliotecă este un SMB ce promovează folosirea tehnologiilor informaționale în scopuri de învățare și dezvoltare, prin participarea copiilor și adulților la activități de inițiere în programare, utilizând platforme online concepute special pentru copii de la vârsta preșcolară la adolescenți. Cu ajutorul acestor tutoriale, copiii învăța ABC-ul programării într-un mod accesbil, interactiv și, în același timp, își dezvoltă gândirea logică, creativitatea, capacitatea de a rezolva probleme. Acest SMB a fost replicat de bibliotecile publice Ochiul Alb, Mândâc, Cotova și Filiala pentru Copii Pelinia de la Filiala pentru Copii „Ion Creangă" a Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu", Bălți.

Servicii e-Guvernare există în bibliotecile publice Sofia, Lazo, Ochiul Alb, unde sunt și activități de îndrumare a beneficiarilor în utilizarea portalului servicii.gov.md și serviciilor publice electronice, a portalului Centrului de Guvernare Electronică. Aceste servicii permit extinderea accesului cetățenilor la prestarea serviciilor accesibile on-line și pentru toți cetățenii, inclusiv pentru persoanele de vârsta a treia și persoanele cu dizabilități. Bibliotecarii instruiți au ajutat foarte multe persoane să-și completeze declarațiile pentru venit, să primească cazierul judiciar, să utilizeze și serviciile e-banking, ce permit cetățenilor să economisească timpul foarte prețios.

Serviciul **Tapare oarbă** este replicat în bibliotecile din raionul Drochia de BPR „Iulian Filip". Metoda prezentată aici se numește metoda „oarbă". Ea presupune culegerea textului fără privirea tastelor. În engleză, această metodă se numește „touch typing" și în școlile din SUA este disciplină obligatorie. Este de mare ajutor celor care lucrează mult la computer, economisind timpul de tapare a documentelor necesare. Beneficiarii copii sunt încântați de această metodă, serviciul fiindu-le pe plac.

Serviciile **Calculatorul în ajutorul agricultorului** (Ochiul Alb); **Calculatorul în ajutorul utilizatorului** (Gribova); **Calculatorul ne vine în ajutor** (Hăsnășenii Noi); **Calculatorul pentru toți** (Sofia) ș.a. sunt foarte solicitate de diverse grupuri de beneficiari ai bibliotecilor. Dacă generația digitală a fost foarte receptivă la utilizarea noilor tehnologii, nu la fel stau lucrurile în rândul adulților. Bibliotecile organizează instruiri în utilizarea tehnologiilor pentru adulți pentru a le cultiva deprinderi și abilități de utilizare a TI, pentru a se putea informa, pentru a putea naviga pe internet, pentru a comunica cu cei dragi.

Pentru ca biblioteca să corespundă cerințelor și provocărilor secolului XXI, aceasta trebuie să introducă elemente de inovație la nivel de servicii. În acest sens, a fost lansat laboratorul inovativ **FabLab Drochia**, unicul din zona de nord a republicii, care este un mediu favorabil inovării și antreprenoriatului. Dotat cu utilaje performante, el este recomandabil celor care doresc să dezvolte propriile proiecte inovatoare. **FabLab** oferă tuturor doritorilor acces la imprimanta 3D, mașina de gravat și de tăiat cu laser, vinyl cutter, mașina de cusut. Cu ajutorul acestui echipament sunt oferite noi oportunități de utilizare a tehnologiilor de vârf și transformarea invențiilor personale în prototipuri, creând lucruri inedite.

Clubul RoboDropia, ca o continuitate a **FabLab Drochia**, are scopul de dezvoltare a abilităților în domeniul programării interactive a seturilor de roboți.

Au fost implementate **26 de SMB-uri în domeniul TI**, în cadrul cărora s-au organizat 167 de activități, la care au participat 1 002 beneficiari.

Obiectivul 10: Inegalități reduse. Reducerea inegalității în interiorul și între țări

SMB **Oportunități și perspective pentru tineri și femei** (Pelinia) ajută membrii comunității care se confruntă cu inegalitatea socială, în special tinerii și femeile, la elaborarea unui CV pentru a se putea angaja în câmpul muncii; doritorii primesc consultanță și sunt instruiți pentru a obține

abilități de utilizare a calculatorului, tabletelor. 14 șomeri din localitate au beneficiat de instruiri, iar 7 dintre ei au fost angajați în câmpul muncii.

De aceleași instruiri au beneficiat și elevii Liceului Teoretic Pelinia, fiind instruiți cum să elaboreze un CV.

BPR „Iulian Filip", Drochia, are un parteneriat prodigios cu Oficiul Forței de Muncă Drochia. Pentru șomerii din raionul Drochia sunt organizate cursuri de inițiere în utilizarea calculatorului, studierea programelor Word și Excel, oferindu-le șomerilor o oportunitate de angajare în întreprinderile comerciale din raion.

Biblioteca Publică Gribova, în colaborare cu ONG „Romana" din localitate, organizează activități de școlarizare a copiilor romi: ore de lectură, origami, instruiri în domeniul TI, contribuind la diminuarea inegalității de șanse a copiilor romi, oferindu-le oportunitatea de a studia, astfel, ajutând la lichidarea analfabetismului în rândurile romilor.

Obiectivul 13: Acționarea de urgență pentru a combate schimbările climatice și impactul acestora

SMB-urile ce au la bază educația ecologică au scopul să îmbunătățească calitatea vieții, oferind ajutor beneficiarilor în acumularea de cunoștințe, deprinderi, motivații, valori și asumarea angajamentului de care au nevoie pentru a gestiona eficient resursele pământului.

Cu toate că ore ecologice se realizează în toate bibliotecile publice, doar 3 biblioteci au implementat servicii care au la bază ocrotirea mediului: **Eco începe cu tine** (Cotova); **ENTER pe ecologie** (Popeștii de Sus) și **Gândește global, acționează local** (Fântânița).

S-au organizat 16 activități la care au participat 128 de beneficiari.

Obiectivul 15: Administrarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, oprirea și remedierea degradării solului, oprirea pierderii biodiversității

Bibliotecile oferă servicii pentru agricultori (9), foarte utile comunităților rurale, contribuind la informarea populației despre noutățile în domeniul agriculturii, cum să îngrijească mai bine loturile de lângă casă, cum pot obține roade înalte și cum pot diminua consecințele nefavorabile pentru degradarea solului: **Școala fermierilor** (Cotova); **Agricultura pentru toți** (s. Drochia, Mândâc, Nicoreni, Popeștii de Jos); **Agricultura – sursă de existență pentru țărani** (Lazo) ș.a. De asemenea, sătenii sunt instruiți să obțină abilități de cunoaștere a TI, ajutați să-și promoveze producția cu ajutorul internetului. Este foarte important parteneriatul cu Agenția Națională de Dezvoltare Rurală (ACSA) – organizație nonguvernamentală ce asigură accesul populației rurale la cunoștințe, experiență și abilități din domenii orientate spre dezvoltarea economică și socială a satelor din Republica Moldova. Cu toate că doar 9 biblioteci au implementat SMB-uri în acest domeniu, practic toate bibliotecile publice oferă consultanță producătorilor agricoli și antreprenorilor rurali, acordându-le suport informațional despre proiectele ce le oferă USAID.

Serviciile cultură și recreere, implementate în bibliotecile publice, sunt foarte populare în comunitățile servite, unde activează cluburile: **Fantezie, dibăcie, creație** (Chetrosu, s. Drochia); **Clubul copiilor creativi** (Nicoreni); **Pasiune** (BPR „Iulian Filip", Drochia); **Imaginație și fantezie** (Zguriița) ș.a.

Promovarea culturii și folclorului este realizată prin activitățile SMB-urilor: **Șezătoare în bibliotecă** (Popeștii de Jos); **Folclor și tradiții populare** (Pelinia); **Biblioteca mea e cea mai COOL-turală** (Popeștii de Jos); **Duminica acordurilor muzicale** (BP Cotova, care a participat la concursul de granturi pentru rețelele de bibliotecă și a obținut un proiect prin intermediul căruia s-a procurat pentru bibliotecă un pian); **Centru ce unește generații** (Filiala pentru Copii Pelinia); **Micii regizori** (Șuri); **Caleidoscop cultural drochian; Academia micilor vedete**; **Creativitate&Accesibilitate** (Filiala pentru Copii a BPR „Iulian Filip", Drochia) ș.a.

O noutate este și SMB **Lecturi gustoase**, implementat la BPR „Iulian Filip", care a trezit un viu interes pentru tinerele gospo-

dine prin ședințele practice pe care le petrec bucătari iscusiți din rândurile beneficiarilor bibliotecii. Practica e îmbinată armonios cu promovarea literaturii cu tematică culinară. Gătim și învățăm a găti gustos.

Se poate de vorbit foarte mult despre activitățile realizate în cadrul SMB-urilor bibliotecilor publice teritoriale din raionul Drochia, dar concluzia este că bibliotecile trebuie să dezvolte în continuare programe și servicii corespunzătoare necesităților populației din aria de servire, care să influențeze promovarea și realizarea ODD, iar utilizatorii trebuie implicați în realizarea acestor activități. Activitatea SMB-urilor din bibliotecile publice trebuie realizată cu grijă pentru utilizator, pe de o parte, și pentru bibliotecă, promovând resursele, serviciile, produsele, evenimentele și activitățile ei, pe de altă parte, care pot asigura viitorul bibliotecii.

Referințe bibliografice:

1. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. [on-line]. [citat 12 iunie 2019]. Disponibil: http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals.html.
2. Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă. [on-line]. [citat 12 iunie 2019]. Disponibil: https://www.mae.ro/node/35919.
3. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. [on-line]. [citat 15 iunie 2019]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/obiectivele_de_dezvoltare_durabila.pdf.
4. Bibliotecile și implicarea în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă: repere pentru bibliotecari. [citat 15 iunie 2019]. Disponibil: https://bibliotecipublicerm.wordpress.com/2017/06/08/prezentari-conferinte-zonale-2017/.

CZU 021.4:027.52

O LUME MAI BUNĂ PRIN REALIZAREA OBIECTIVELOR DE DEZVOLTARE DURABILĂ 2030 ÎN CADRUL BIBLIOTECII PUBLICE RAIONALE „MIHAIL SADOVEANU", STRĂȘENI

Natalia GRIȚCO,
Biblioteca Publică Raională
„Mihail Sadoveanu", Strășeni

Rezumat: *Autorul se axează pe elementele inovative și creative, implementate la Biblioteca Publică Raională „Mihail Sadoveanu", Strășeni, în scopul realizării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030. Sunt oglindite conținutul și impactul serviciilor: „Creativ kids", „Vacanța la bibliotecă", „Clubul conversațional de engleză" etc.*
Cuvinte-cheie: *Obiective de Dezvoltare Durabilă 2030, servicii de dezvoltare a competențelor utilizatorilor, creativitate, inovație.*

Abstract: *The author focuses on innovative and creative elements, implemented at the "Mihail Sadoveanu" District Public Library, Strășeni, in order of realization of the Sustainable Development Goals 2030. She describes the content and impact of the services, such as "Creative kids", "Holiday at the library", "English Conversational Club", etc.*
Keywords: *2030 Sustainable Development Goals, user skills development services, creativity, innovation*

Cel mai important factor care poate să influențeze creșterea unei biblioteci în viitor este instruirea continuă, inovarea și creativitatea. De asemenea inovarea este una dintre cele mai importante preocupări ale bibliotecarilor de azi. Așa cum arată mai multe studii efectuate în ultimii ani, bibliotecarii au înțeles că prin inovare și creativitate vor reuși să obțină rezultate maxime.

Pentru ca biblioteca să corespundă cerințelor și provocărilor sec.XXI, aceasta trebuie să introducă elemente de inovație atât la nivel de produs (servicii), cât și la nivel de proces. Or, meseria de biliotecar presupune multă creativitate și inovație. Altfel spus, creativitatea presupune depășirea tiparelor prestabilite, ca să poți vedea lucrurile dintr-o perspectivă diferită. Iar, pentru Biblioteca Publică Raională „Mihail Sadoveanu" inovarea presupune:

- timp și efort intelectual pentru studiul ideii, plus timp și efort pentru dezvoltarea și punerea înaplicare a acestei idei;
- idei creative, bibliotecari creativi și echipe competente;
- în Biblioteca Publică Raională „M. Sadoveanu" este un mediu mai confortabil, mai operațional, cu interior atractiv;
- inovarea în Biblioteca Publică Raio-

nală „M. Sadoveanu” nu vine din „nimic”, ea apare din tradiții, din aspectele fundamentale ale bibliotecii: organizatorice și tehnologice.

▪ pentru a fi în pas cu inovațiile tehnologice BPR „M. Sadoveanu” se orientează rapid prin crearea serviciilor moderne, atractive pentru toate vârstele și cu utilizarea activă a tehnologiilor informaționale.

Așadar, inovația și creativitatea sporesc capitalul de imagine al bibliotecii în contextul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Și pentru Biblioteca Publică Raională „Mihail Sadoveanu” Obiectivele de Dezvoltare Durabilă au o semnificație deosebită, deoarece contribuie la dezvoltarea bibliotecii, a resurselor și a activităților.

Serviciile, inițiate și implementate în sprijinul implementării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030 au continuitate și sustenabilitate. Dintre aceste evidențiem:

▪ „Împreună luptăm împotriva cancerului la sân și col uterin”, implementat în 49 de biblioteci din raioanele Călărași, Nisporeni, Strășeni, Cimișlia, Ștefan Vodă;
▪ „Hai în lumea cu povești”;
▪ „Creative kids”;
▪ „Vacanța la bibliotecă”;
▪ „Alfabetizarea digitală a populației”;
▪ Clubul de biblioterapie „Descoperă-te prin lectură”.

Relativ mai nou au fost implementate serviciile:

▪ „Povestea de la ora 11”;
▪ „Joia tabletelor”;
▪ „Ican pentru o carieră de succes”;
▪ „CodeLab – învață coding la bibliotecă”;
▪ „Modelăm în 3D”;
▪ „Pentru o societate fără violență”.

Prin implementarea serviciilor „Creative kids”, „Vacanța la bibliotecă”, „Clubul conversațional de engleză” este susținut Obiectivul 1 - „Eradicarea sărăciei în toate formele” și Obiectivul 4 - „Asigurarea unei educații egale și promovarea învățării de-a lungul vieții pentru toți”. Aceste servicii vin în sprijinul utilizatorilor bibliotecii veniți din familii defavorizate și nu numai, oferind copiilor ore de ocupație cu un profesor voluntar de la Clasa de pictură a Școlii de Arte și un profesor de limbă engleză de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din localitate.

Conform prevederilor SM ISO 16439:2018 „Informare și documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”, Biblioteca Publică Raională „Mihail Sadoveanu” se centrează pe analiza impactului serviciilor oferite. Mai jos prezentăm informațiile, care demonstrează impactul pozitiv al activității bibliotecii pentru comunitate prin serviciile oferite.

Serviciul „Creativ kids”

În anul 2018 serviciul „Creativ kids” a avut 27 de ședințe a câte 2 ore, la care au fost înregistrate participarea a 334 de copii. Copiii lucrează cu un profesor voluntar. Ca și comparație, pentru estimarea costului unei ore de ocupație la bibliotecă am luat costul studiilor la clasa de desen a Școlii de Arte Strășeni care constituie 200 lei pe lună.

Cost materiale / per participant (clei, hârtie, carton etc.) – 668 lei.

Astfel, serviciul „Creativ kids” a adus un beneficiu părinților copiilor participanți la acest program de **6232 lei.** De menționat, că copiii participanți la acest serviciu sunt din familii defavorizate.

Serviciul „Vacanța la bibliotecă”

În anul 2018 a avut 62 de activități cu durata de 4 ore la care au fost înregistrate 348 de participări ale elevilor. Ca și comparație, pentru estimarea costului unei ore de vacanță la bibliotecă, a fost luat un bilet la tabăra „Perlele Nistrului” pentru anul 2018, care a costat 1380 lei.

Astfel, serviciul „Vacanța la bibliotecă” a adus un beneficiu utilizatorilor, părinților, copiilor, participanți la acest program de **8004 lei.** Utilizatoarea Adelina C., elevă, a participat la 32 de activități ale programului de vacanță. Părinții Adelinei au economisit o sumă de 736 lei pentru odihna copilului gratuit la bibliotecă.

Serviciul „Clubul conversațional de engleză”

În anul 2018 serviciul a avut 27 de activități de durata unei ore cu 311 participanți, împărțiți în două grupe de copii și adulți. Ca și comparație, pentru estimarea costului unei ore, au fost luate cur-

surile de engleză particulare, care costă 50 lei o oră.

Astfel, serviciul „Clubul conversațional de engleză" a adus un beneficiu utilizatorilor participanți de **15550 lei.** Utilizatoarea Diana C., elevă, a participat la 17 ore de engleză. Părinții Dianei au economisit o sumă de 850 lei pentru cursul de engleză livrat gratuit la bibliotecă.

Utilizatorul Sergiu C., adult, a participat la 10 ore de engleză, astfel a economisit 500 lei.

Serviciile „Alfabetizarea digitală a populației", „Joia tabletelor", „Ican pentru o carieră de succes", CodeLab – învață coding la bibliotecă", „Modelăm în 3D" – toate bazate pe utilizarea tehnologiilor informaționale, de asemenea se pliază cu succes la **Obiectivul 4.**

Servicii de instruire în tehnologiile informaționale

În anul 2018 au fost prestate 4 servicii, prin intermediul cărora utilizatorii Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu" au învățat să utilizeze tehnologiile informaționale. Pentru estimarea costului unei ore de instruire ne-am orientat pentru: Cursul de instruire la calculatoare de la ASEM cu prețul pentru o oră de 33,8 lei și Cursul de instruire CIUPI cu prețul de 16,6 lei pentru o oră de instruire. Media constituie 25,5 lei per oră.

Serviciile bibliotecii noastre au oferit 81 de ore de instruire la care au fost înregistrate 216 de participări. Astfel, serviciile sus menționate au adus beneficii utilizatorilor participanți în valoare de 5443 lei. Iar utilizatoarea Ana C., șomeră, a studiat calculatorul la bibliotecă pe parcursul a 20 de ore, și astfel a economisit o sumă de 504 lei, care pentru un șomer este foarte mare.

Menționăm, că majoritatea serviciilor moderne, oferite în cadrul Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu", au susținut și Obiectivul 17 „Parteneriate pentru Obiective". Astfel, cu suportul partenerilor biblioteca noastră a reușit să creeze și să ofere servici noi de caracter educațional, social, cultural, de sănătate, orientate și ajustate la necesitățile comunității. Beneficiile creării de noi parteneriate pot fi sintetizate după cum urmează: utilizarea a noi resurse; familiarizarea cu necesitățile comunității; atragerea utilizatorilor noi; oferirea de servicii noi utilizatorilor fideli; obținerea de noi competențe și cunoștințe; îmbogățirea portofoliului de servicii. Nu în ultimul rând, parteneriatele pot fi surse de inspirație pentru biblioteci.

Îmbucurător este faptul că în anul 2018 a fost reînnoit pentru un termen nedeterminat Acordul de parteneriat cu Biblioteca Județeană „Panait Istrati" din Brăila. Un parteneriat care durează de 28 de ani. Acest acord a fundamentat următorul parteneriat: între Consiliul Raional Strășeni cu Consiliul Județean Brăila.

În concluzie, menționăm că bibliotecarii din cadrul Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu", sunt considerați adevărați ambasadori ai promovării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030, iar biblioteca deține un rol cheie în comunicarea despre Agenda ONU 2030 și poate genera schimbări și progres în dezvoltarea comunității.

CZU 021.7:027.52

PROMOVAREA IMAGINII BIBLIOTECII ÎN COMUNITATE

Nadejda COLTUC,
Biblioteca Publică Raională,
Cantemir

Rezumat: *Autorul se referă la experiența Bibliotecii Publice Raionale Cantemir privind promovarea imaginii pozitive în comunitate prin intermediul activităților socioculturale și dezvoltarea parteneriatelor funcționale. Articolul se înscrie în contextul declarării anului 2019 drept al promovării imaginii bibliotecii.*
Cuvinte-cheie: *Imaginea bibliotecii, parteneriat funcțional, servicii.*

Abstract: *The author refers to experience of the Cantemir Dictrict Public Library in promotion of the positive image in community through socio-cultural activities and development of functional partnerships. The article sighs up in the context of declaring the 2019 as the library promotion year.*
Keywords: *Library image, functional partnership, services.*

Identitatea Bibliotecii Publice Raionale (BPR) Cantemir are următoarele componente:

Sloganul bibliotecii : *Creează. Conectează-te. Schimbă.*

Misiunea : BPR Cantemir dezvoltă, organizează, comunică colecția de carte, asigură accesul liber la colecțiile sale în scop de informare, educare, studiu, cultură, acces liber la Internet. Este un spațiu comunitar, în care oamenii și ideile se întâlnesc. Oferă programe și servicii care sprijină lectura, curiozitatea și descoperirea. Promovează și se implică în oportunitățile comunitare, care completează și consolidează oferta bibliotecii publice.

Viziunea bibliotecii: BPR Cantemir se vrea o instituție publică, care deține resursele necesare fiecărui membru al comunității (indiferent de vârstă, sex, naționalitate, religie) pentru informare, cunoaștere, lectură, creativitate, dezvoltare). Dezvoltarea bibliotecii ține de relațiile constructive cu publicul, parteneriatele cu instituțiile și organizațiile nonguvernamentale în implementarea proiectelor, oferirea serviciilor calitative pentru utilizatori.

BPR Cantemir își fundamentează activitatea pe următoarele valori: accesibilitate, utilitate, transparență, participare, parteneriat, servicii.

Imaginea pozitivă a bibliotecii în societate se formează în timp ca impact al informației apărute în mass-media, prin informația transmisă de membrii comunității, care au comunicat cu personalul bibliotecii, partenerii și utilizatorii, care au participat la activitățile bibliotecii. În epoca tehnologiilor digitale și a comunicării virtuale, utilizatorul preferă platforma de comunicare online, ceea ce creează noi oportunități pentru activitatea bibliotecii, oferind posibilitatea de a aplica cele mai recente tehnologii pentru a rezolva problemele în domeniul promovării imaginii bibliotecii. Rețeaua socială Facebook poate servi drept platformă pentru a

discuta și a promova activitățile și serviciile bibliotecii. BPR Cantemir a creat o pagină pe Facebook, prin care informează utilizatorii și posibili utilizatori despre toate activitățile sale.

La 1 februarie comunitatea internațională marchează *Ziua Internațională a Cititului Împreună*. Este un eveniment global, la care participă milioane de oameni din mai multe țări. Biblioteca Națională a Republicii Moldova a inițiat o campanie pentru toate bibliotecile publice din Republica Moldova: „Citim împreună în glas". Este o campanie de promovare a bucuriei, frumuseții și beneficiilor lecturii.

BPR Cantemir s-a alăturat campaniei și a organizat un șir de activități, printre care menționăm „Ora literară" „Citim împreună în glas", la care au participat 25 de utilizatori. Este vorba despre utilizatori de diferite vârste: tineri, adulți, dar și cea mai în vârstă cititoare - 83 de ani – Ana Sclearova. Participanții la eveniment au citit paginile îndrăgite din opera scriitorilor români.

O altă activitate eficientă, care a contribuit la promovarea imaginii BPR Cantemir - întâlnirea cu scriitoarea Claudua Partole, organizată în spațiul Gimnaziului „Mihai Eminescu" la inițiativa Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă". Copiii cu mare bucurie au așteptat-o pe îndrăgita lor autoare, adresându-i o mulțime de întrebări despre activitatea acesteia, crearea personajelor, personajul Dumneaei preferat. Copii au venit și cu un recital de poezii a poetei Claudia Partole. Pe parcursul activității a fost permanent întreținut un dialog activ. Mesajul transmis prin această activitate – citiți cât mai mult și iubiți cărțile !

BPR Cantemir acordă o atenție deosebită promovării imaginii prin intermediul informațiilor/articolelor, publicate în mass-media. În acest sens menționăm conlucrarea eficientă cu ziarul raional „Sud Expres", acesta oferind o platformă sigură de promovare a resurselor informaționale, a serviciilor/produselor create de către BPR Cantemir. La fel publicațiile periodice „Cuvântul liber", „Realități culturale" sunt surse prin care BPR Cantemir promovează activitatea sa.

Eficiența și imaginea pozitivă în comunitate este determinată și de parteneriatele funcționale ale bibliotecii publice. De ce este important acest aspect pentru o bibliotecă publică? Crearea unui parteneriat este un proces îndelungat, care prezintă numeroase provocări, dar și oportunități. Ne referim la o relație care reunește, de la egal la egal, structuri din diverse sectoare, asigură colaborarea pentru realizarea unor obiective comune, poate fi de durată. Prin cooperare și dezvoltare partenerii devin mai puternici. Parteneriatul poate aduce oportunității neașteptate, dar benefice bibliotecii. Anume aceste fundamente sunt puse la baza parteneriatelor BPR Cantemir cu Instituția Publică Gimnaziul „Mihai Eminescu", Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă și alții.

Pentru ca imaginea pozitivă a bibliotecii să fie menținută, aceasta trebuie susținută prin referințe și atribute purtătoare de valoare, de impact. Convingătoare este următoarea dovadă, aparținând Ludmilei Arnaut, utilizator fidel al BPR Cantemir: „Am fost invitată la activitatea organizată de BPR Cantemir „Citim împreună o carte în glas". A fost o atmosferă călduroasă și prietenoasă, am citit operele scumpe inimii, binecunoscute din copilărie. Eram copleșită de emoții, de parcă eram la ora de lectură, unde profesoara ne citea fragmentul romanului „Frunze de dor" scris de Ion Druță… Viața ne duce foarte repede pe valurile sale, nici nu ne dăm seama că nu mai suntem copii, iar cartea este o posibilitate frumoasă de a trăi împreună cu personajele momentele lor de neuitat - pline de amor, farmec și dor. Datorită bibliotecii, mi-am reamintit că în acest ritm fluent al vieții – mai este loc și pentru o carte – o lume frumoasă, o lume, unde din nou ești doar un copil visător…

Imaginea pozitivă a bibliotecii este determinată în mare parte și de serviciile în sprijinul dezvoltării competențelor utilizatorilor. Aceste subiecte sunt abordate într-un material aparte, doar enumerăm câteva servicii care sunt oferite de către BPR Cantemir: *Sănătate și promovarea unui stil de viață sănătos, Clubul de Engleză, CodLab – învață coding la bibliotecă, e-Guvernare, Cantemirencile*.

Referințe bibliografice:

1. IMAGINEA bibliotecii publice în comunitate. Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Chișinău: BNRM, 2009. 68 p.

2. KULIKOVSKI, Lidia. Biblioteconomie: Studii, cercetări, recenzii, prefețe. Chișinău: Magna Princeps SPL, 2008. 256 p.

CZU 008(436:478)(063)(048)
027.54(478)(063)

CONSOLIDÂND VALORI COMUNE

Emilia TARABURCA,
Universitatea de Stat din Moldova

Pe 12 iunie 2018, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, în colaborare cu Ambasada Austriei la Chișinău și Forumul Cultural Austriac București, a desfășurat conferința științifică internațională cu tema „2018 – Anul european al patrimoniului cultural: multiculturalismul și tradiția Austriei", un veritabil eveniment științific și cultural care s-a inclus în activitățile organizate în acest context și în multe alte țări europene, având ca scop educarea și consolidarea sentimentului de identitate europeană, de apartenență la un spațiu istoric și cultural comun. Conferința a continuat dezbaterile despre ce s-a întâmplat, cum s-a schimbat realitatea social-politică și culturală în decurs de un veac, după 1918, când s-a destrămat Imperiul Austro-Ungar, proces ce, *grosso modo*, a coincis cu sfârșirea Primului Război Mondial, dar și cu unirea tuturor provinciilor istorice locuite de români în cadrul unui stat național, eveniment ce a rămas în istorie sub denumirea de Marea Unire, toate acestea, de fapt, fiind părți componente ale aceleiași conjuncturi istorice de la începutul secolului trecut. Un rezultat remarcabil al lucrărilor conferinței, ce reproduce întregul ei traiect, este cartea *Moșteniri comune/Common Heritage/ Общее наследие*, apariție editorială recentă, publicată cu sprijinul financiar al Forumului Cultural Austriac București.

Materia volumului este compartimentată în trei capitole, în conformitate cu principalele direcții tematice ale conferinței. De asemenea, include o *Introducere*, în care dna Elina Bolgarina și dna Ludmila Corghenci, colaboratoare ale BNRM, reamintesc parcursul acestui eveniment, iar dl Thomas Kloiber, director al Forumului Cultural Austriac București, apreciază înalt organizarea unei astfel de reuniuni științifice și culturale, considerând-o o valoroasă inițiativă pentru experții și pentru universitarii din Moldova, România și Austria. Cartea reproduce și mesajele de salut la inaugurarea conferinței: cel al dnei Elena Pintilei, director general al BNRM, și cel al dnei Christine Freilinger, ambasador extraordinar și plenipotențiar al Austriei în Republica Moldova, prin care sunt salutați toți participanții, din țară și de peste hotare, accentuându-se convingerea că prin prețuirea și conceptualizarea valorilor patrimoniului cultural național, european și universal conferința va contribui la dezvoltarea relațiilor științifice și culturale moldo-austriece.

Autori ai volumului sunt oameni de știință și de cultură, precum și politicieni din Moldova, Austria și Rusia, specialiști cu un potențial de cercetare remarcabil. Primul capitol al cărții, intitulat „100 de ani de la destrămarea Imperiului Habsburgic: reculegere istorică și evaluarea moștenirii culturale austriece în spațiul central-european", cuprinde trei comunicări de valoare pe teme de real interes. În prima comunicare, dl Johannes Feichtinger, doctor, colaborator științific al Academiei Austriece de Științe, cu argumente solide demonstrează că spațiul pluricultural al Monarhiei Habs-

burgice târzii, unde coexistau mai multe culturi și se vorbeau mai multe limbi, în prezent este redescoperit ca model de diversitate culturală și lingvistică, fapt ce deschide, în alte condiții social-istorice, noi perspective pentru viitor, în care să poată convieţui, prin diversitate și similaritate, prin competență comunicativă și socială, dar și prin sensibilitate pentru celălalt, mai multe popoare. Următorul text, cel al dnei Lilia Zabolotnaia, doctor, colaborator științific la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, aduce în discuție problema identității național-confesionale în spațiul post-habsburgic. În baza unei cercetări sistemice, argumentate prin date concrete, se conchide că, după destrămarea Imperiilor și drept consecință a Primului Război Mondial, țările în curs de formare tindeau să-și consolideze statutul social-politic pe arena internațională, dorind să transforme frontierele teritorial-politice în frontiere etnico-naționale, însă această aspirație putea veni în dezacord cu interesele țărilor vecine. Această necoincidență a frontierelor teritoriale cu cele etnice, pe care s-au suprapus pretențiile teritoriale exagerate ale țărilor nou-formate, precum și șovinismul imperial al națiunilor titulare față de minoritățile naționale, a cărui parte componentă este și factorul confesional, au provocat mai multe conflicte între națiuni, care, pe parcurs, au dus la destrămarea statelor create pe principiul federalismului (Regatul SCS, apoi Iugoslavia) sau având la temelie sistemul dualist (Cehoslovacia). Ultimul articol, semnat de dl Veaceslav Stepanov, doctor habilitat în științe istorice, profesor la Facultatea de Filozofie a Universității de Stat din Oriol, Federația Rusă, pune accentul pe așa-zisa direcție pro-rusă care a existat pe teritoriile austriece (a cărei apreciere în critica rusă de specialitate oscilează între extreme – de la „ai noștri" până la „străini") și care insista pe caracterul comun al componentei ruteano-maloruse cu spațiul etnocultural și conștiința identitară rusă, fapt surprins și reprodus în creația mai multor scriitori din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.

Cel de-al doilea compartiment al cărții, cu titlul „Patrimoniul cultural austriac pe teritoriul Basarabiei istorice și al Republicii Moldova", conține cercetări ce se referă la diverse aspecte ale relațiilor moldo-austriece. Astfel, dna Veronica Cosovan, șefa Secției de carte veche și rară a BNRM, printr-o investigație riguroasă, scoate în evidență, inclusiv prin demonstrarea reproducerilor de picturi, de pagini din cărțile vechi cercetate ș.a., efortul iluministilor al intelectualilor ardeleni care au contribuit la tipărirea cărților românești în afara țării, mai exact în Imperiul Austriac, cărți care au fost ulterior răspândite în Moldova și care au influențat schimbarea valorilor culturale pe aceste ținuturi, ale căror exemplare se păstrează astăzi în fondul BNRM. În următorul studiu, dna Olga Garusova, cercetător științific la Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, printr-o atentă incursiune în trecut, urmărește istoria primului *club* din Chișinău, impulsionat de originari din Austria, local de petrecere plăcută a timpului liber, unde își fixau întâlnire nobili și intelectuali, unul dintre vizitatorii frecvenți în perioada sa de exil fiind și Al. Pușkin. Această cercetare oferă posibilitatea unei investigații mai extinse privind dezvoltarea mediului sociocultural al orașului în anii '20 ai secolului al XIX-lea. Articolul dnei Elina Bolgarina, șefa Secției Literaturile lumii a BNRM, prezintă o studiere minuțioasă și inedită, susținută de materiale ilustrative, a moștenirii culturale pe care a lăsat-o arhitectul austriac Heinrich von Lonski, invitat la Chișinău (unde a locuit aproximativ trei decenii, după care s-a mutat la Odesa) de către Alexandru Bernardazzi – clădiri de importanță administrativă și/sau culturală națională, unele dintre ele, cu reconstrucții, funcționale și în prezent, ale căror originalitate și frumusețe denotă interacțiunea și valorizarea celor mai variate elemente artistice: renascentiste, gotice, baroce, clasiciste. Printre acestea se numără Gara feroviară, Liceul real (astăzi – unul dintre blocurile Universității de Stat din Moldova), fosta Judecătorie de district ș.a.

* * *

În anul 2018 s-au celebrat 135 de ani de la nașterea lui Franz Kafka (1883-1924), unul dintre cei mai cunoscuți și cei mai citiți scriitori din secolul trecut, care și-a numit scrierile „martori ai singurătății" și pentru care a scrie însemna „să deschizi răni sub forma unor texte și să le mențiî clare". Kafka este scriitorul care, prin operele sale, a creat o adevărată filozofie a existenței: a absurdului și a suferinței, a vieții ca sală de judecată, a lumii care și-a pierdut hotarele dintre real și fantasmagoric, în care au fost fracturate legăturile obiective dintre cauză și efect și care parcă se dezvoltă după concepția visului, mai exact a coșmarurilor trăite în vise, când totul e posibil și nimic nu provoacă mirarea. În asemenea cazuri, cea mai halucinantă situație se receptează ca ceva comun și atunci, de exemplu, oamenii se pot metamorfoza în gândaci, cai, maimuțe, câini etc. Aceasta este o lume în care viața e o vină, vină prin ea însăși, vina de a fi, este o lume în care pribegește „omul cu umbra prea mare", încolțit de primejdii (reale și/sau imaginare) și torturat de complexe, umilit, iremediabil singur, în orice situație și anturaj, chiar în propria familie, simțindu-se străin și inutil.

În timpul vieții, F. Kafka a reușit să publice doar câteva nuvele și parabola despre paznicul porții, inclusă în romanul *Procesul*, în schimb postum, după ce i-a fost publicată întreaga moștenire artistică, inclusiv corespondența (chiar dacă a cerut prietenului, Max Brod, numit responsabil de moștenirea sa, ca după deces să-i fie arse toate manuscrisele), devine figură emblematică, un fel de mesager/profet al noii ordini existențiale, generate de extinderea sentimentului tragic al existenței omului din perioada dintre cele două cataclisme mondiale, apoi a celui care a supraviețuit războiul, dar nu și sentimentul de incertitudine și proprie inutilitate.

Conferința științifică organizată de BNRM a valorizat opera lui Kafka și impactul pe care aceasta l-a exercitat asupra procesului literar universal prin inaugurarea unei expoziții jubiliare de carte kafkiană din colecțiile bibliotecii și printr-o sesiune de comunicări dedicate cercetării operei scriitorului din diverse perspective. Imagini ale acestei expoziții, precum și textele tuturor raportorilor au fost incluse în volumul cu materialele conferinței. Unul dintre invitații de onoare ai conferinței, dl Manfred Müller, doctor, președintele Societății Austriece „Franz Kafka", a prezentat opera scriitorului prin prisma contextului: al mediului – social, religios, de serviciu, de familie, al contemporanilor, în special al Cercului praghez de intelectuali și scriitori, printre ai cărui reprezentanți se numără Rainer Maria Rilke (1875-1926), Franz Werfel (1890-1945), Gustav Meyrink (1868-1932) ș.a., precum și prin prisma relațiilor complicate ale lui F. Kafka cu tatăl său. Dintr-o analiză pertinentă iese în evidență că una din principalele caracteristici ale operei lui Kafka este multiperspectivitatea sa, fapt ce generează o diversitate de interpretări, fără ca vreuna din ele să fie categorică și finală, acesta devenind argumentul-cheie ce a definit importanța sa universală. În același timp, se insistă asupra faptului că opera scriitorului trebuie receptată și prin prisma unei bogate tradiții, alimentate atât de cultura germană din Praga, cât și de cea iudaică, precum și de modelele literare din Rusia, Franța, Austria și Germania.

Următorul text din volum este cel semnat de dna Olga Sivac, șef de oficiu la Biblioteca evreiască – Centrul cultural „I. Mangher", Filiala Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu", și urmărește problema includerii lui Kafka în rândul scriitorilor evrei, tema apartenenței sale evreiești și a atitudinii scriitorului evreu, vorbitor de limbă germană, locuitor al Cehiei (în acea perioadă – aflată sub steagul austro-ungar), față de iudaism. Printr-o cercetare atentă a vieții și a operei lui Kafka se urmărește evoluția viziunii sale: de la negarea completă până la pătrunderea profundă în bazele iudaismului. De asemenea, prin argumente este demonstrată influența esteticii lui Kafka asupra altor scriitori evrei, inclusiv din Bucovina, Galiția și Basarabia, o atenție mai mare acordându-se operei lui Iți k Mangher (1901-1969).

Următorul articol, cel al dlui Ivan Pilchin, magistru în filologie germanică, lector la Universitatea de Stat din Moldova, relie-

feează și urmărește succesiv, cu trimiteri la corpusul bibliografic analizat, procesul receptării operei lui F. Kafka în spațiul sovietic și postsovietic (URSS, România, Moldova), de la conceptul de selectare a operelor kafkiene pentru publicare până la interpretarea lor critică, începând cu anul 1964, perioada „dezghețului" hrușciovist, când în revista *Иностранная литература* din Moscova apar câteva nuvele și parabole, însoțite de un studiu critic în stilul realismului socialist, până în prezent, cu analize imparțiale, în profunzime.

Volumul cu materialele conferinței conține și un poem, scris și recitat de Emilian Galaicu-Păun la inaugurarea expoziției jubiliare de cărți ale lui Franz Kafka:

„Praga lui Franz Kafka,
Odesa lui Isaac Babel […]
fiecare oraș cu evreul lui de geniu, prins
la rever ca o stea a lui David – ,
tot atâtea nume –
șibolet, de rostit la intrarea în
Ierusalimul Ceresc!".

Partea finală a cărții include aprecierea conferinței ca notabil eveniment intelectual și cultural, expusă de către dna Christine Freilinger, ambasadorul Austriei în Moldova, și postată pe pagina de Facebook a ambasadei, precum și o analiză calitativă succintă a totalurilor conferinței și a perspectivelor pe care aceasta le-a deschis în direcția cercetării moștenirii istorice și culturale comune a Moldovei și Austriei, realizată de dna Elina Bolgarina, responsabilă de organizarea conferinței.

Este de apreciat profunzimea și originalitatea articolelor incluse în volum, care denotă un studiu riguros și responsabil, bazat pe cercetările comparativ-istorică și tradițional-descriptivă, precum și perspectiva pluridisciplinară în abordarea temei „Moșteniri comune", prin includerea investigațiilor din domeniul istoriei, al științelor sociale, al celor politice, al literaturii și din alte domenii ale artei. Articolele sunt scrise în trei limbi – română, germană și rusă – și respectă rigorile unui text științific, conțin trimiteri/referințe bibliografice la surse de valoare din domeniul de cercetare, iar pentru a facilita receptarea informației de către un cerc cât mai larg de cititori, cele scrise în limba germană sunt traduse integral în limba română.

Noua apariție editorială, cartea *Moșteniri comune/Common Heritage/Общее наследие*, este bine gândită, logic și profesionist structurată, fiind adresată unui cerc larg de cititori: istorici, politicieni, oameni de cultură, pedagogi, studenți, toate persoanele ce doresc să cunoască mai multe și să reflecteze asupra temelor și problemelor aduse în discuție. Volumul a tezaurizat amplul traseu al conferinței și va rămâne ca mărturie a posibilității de a comunica productiv, de a împărtăși idei și de a ne redescoperi ca cetățeni ai unui spațiu social-politic și cultural comun – Europa.

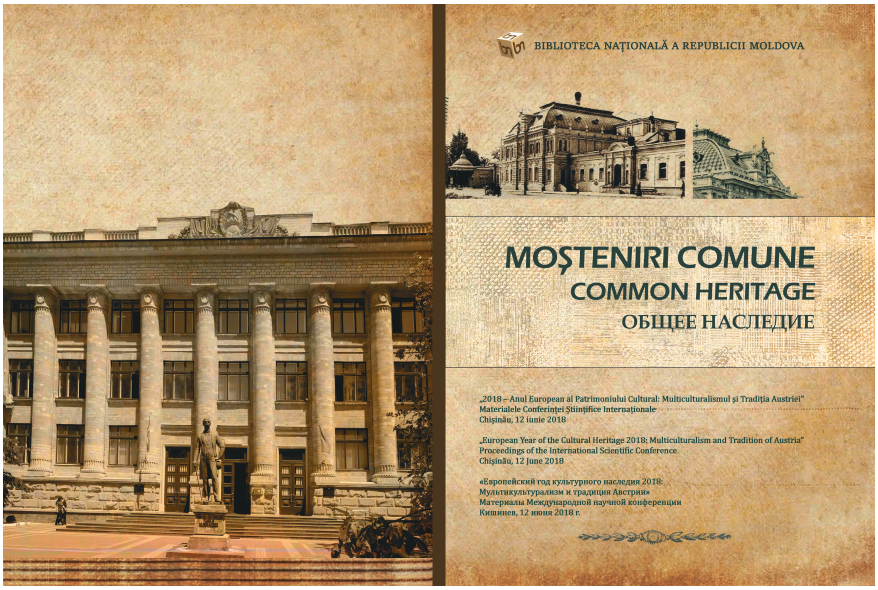

CZU 008(436:478)(063)(048)
027.54(478)(063)

ОБЩИЙ ПУТЬ, ОБЩЕЕ НАСЛЕДИЕ

Leonid MOSIONJNIC,
Universitatea „Şcoala Antropologică Superioară”

Леонид МОСИОНЖНИК
Университет «Высшая Антропологическая Школа»

Рецензия на сборник: „Moşteniri comune = Common Heritage = Общее наследие”, conferinţă ştiinţifică internaţională (2018; Chişinău). Moşteniri comune = Common Heritage = Общее наследие. „2018 – Anul European al Patrimoniului Cultural: Multiculturalismul şi Tradiţia Austriei”: Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale, Chişinău, 12 iunie 2018 / dir. gen.: Elena Pintilei; alcăt.: Elina Bolgarina; coord. ed.: Ludmila Corghenci. – Chişinău: BNRM, 2019. (Tipogr. „Primex-Com”). – 112 p. ISBN 978-9975-3290-2-6.

Rezumat: *Recenzia este realizată pe baza lucrării „Moşteniri comune” publicată de Biblioteca Naţională a Republicii Moldova în urma lucrărilor conferinţei „2018 – Anul European al Patrimoniului Cultural: Multiculturalismul şi Tradiţia Austriei” (12.06.2018). O atenţie deosebită se acordă rapoartelor privind importanţa experienţei statului multinaţional austriac pentru Europa de Est modernă, precum şi motivele semnificaţiei speciale a acestei experienţe pentru Moldova. În evaluarea acesteia, unul dintre autori aminteşte de semnificaţia componentei sociale a problemelor interetnice. În statele din Europa de Est, în special, cum ar fi Imperiul Austriac sau Rus, diferite etnii au ocupat, în acelaşi timp, nişe sociale diferite, ceea ce le-a transformat de fapt în grupuri etnice. Această circumstanţă a complicat soluţia problemelor interetnice şi nu le-a permis să se reducă doar la problema limbii sau a egalităţii individuale.*

Cuvinte-cheie: *Monarhia Habsburgică, statul multietnic, procese interetnice, multiculturalism, pluriculturalism, relaţiile austro-moldave, patrimoniul cultural, istoria Chişinăului, Vincentice Fux, Heinrich von Lonski, Franz Kafka.*

Аннотация: *Рецензия посвящена сборнику «Общее наследие» изданному Национальной библиотекой Республики Молдова по итогам конференции Европейский год культурного наследия 2018: Мультикультурализм и традиция Австрии» (12.06.2018). Особое внимание уделено докладам, посвящённым значению опыта многонационального Австрийского государства для современной Восточной Европы, а также причинам особого значения этого опыта для Молдовы. При его оценке автор напоминает о значении социальной составляющей межнациональных проблем. В государствах Восточной Европы, особенно таких, как Австрийская или Российская империя, разные этнические группы занимали в то же время неодинаковые социальные ниши, что фактически превращало их в этно-сословия. Это обстоятельство осложняло решение межэтнических проблем и не позволяло свести их только к проблеме языка или индивидуального равноправия.*

Ключевые слова: *Габсбургская монархия, многонациональное государство, межэтнические процессы, многокультурность, плюрикультурность, австро-молдавские связи, культурное наследие, история Кишинёва, Винцентий Фукс, Генрих фон Лонский, Франц Кафка.*

Abstract: *The review is dedicated to the collection "Common Heritage", published by the National Library of Moldova, following the results of the conference "European Year of the Cultural Heritage 2018: Multiculturalism and Tradition of Austria" (12.06.2018). Special attention authors pay to reports on the importance of the experience of the multinational Austrian state for modern Eastern Europe, as well as the reasons for the special significance of this experience for Moldova. In assessing it, one of authors recalls the significance of the social component of interethnic problems. In the states of Eastern Europe, especially such as the Austrian or Russian Empire, different ethnic groups occupied at the same time different social niches, which practically turned them into ethnic estates. This circumstance complicated the solution of interethnic problems and did not allow reducing them only to the problem of language or individual equality.*

Keywords: *Habsburg monarchy, multinational state, interethnic processes, multiculturalism, pluriculturalism, Austro-Moldavian relations, cultural heritage, the history of Chisinau, Winzenz Fuchs, Heinrich von Lonski, Franz Kafka.*

12 июня 2018 г. в Национальной библиотеке Республики Молдова (НБРМ) прошла Международная научная конференция: «Европейский год культурного наследия 2018. Мультикультурализм и традиция Австрии». Поводом для неё стали три совпавших события: Европейский год культурного наследия, 100-летие с момента распада Австро-Венгерской империи и 135-летие со дня рождения Франца Кафки. Организаторами конференции стали Национальная библиотека Республики Молдовы, посольство Австрийской Республики в Кишинёве и Австрийский культурный форум в Бухаресте.

Исторический опыт Дунайской монархии в последние десятилетия привлекает повышенное внимание как на Западе, так и на Востоке. Для стран ЕС мультикультурность поздней Габсбургской империи интересна как образец сосуществования разных народов и языков в едином политическом образовании. Этот опыт может стать «специфическим вкладом Австрии в европейское культурное наследие», как подчеркнула в своём приветственном слове г-жа Кристина Фрайлингер, посол Австрии в Молдове.

Но и у россиян интерес к опыту бывшего соседа растёт, и по своим причинам. В советское время даже в вузовских учебниках истории в отношении Австрии тиражировались представления кануна Первой мировой войны, включая штампы «лоскутной монархии» и «тюрьмы народов». За редкими исключениями, изучалась не столько история Австрии, сколько история национально-освободительной борьбы её народов, включая уже другие штампы – о «вековых чаяниях», о «пробуждении» народов, которые до этого якобы «спали» (Андерсон 2001: 211), и прочее. И, конечно же, история борьбы между обеими империями – Российской и Австрийской – из-за влияния на Балканах.

А потом настал 1991 год, когда СССР разделил судьбу Дунайской монархии. И вот тогда-то российский взгляд на старую Австрию стал меняться. Всё меньше говорилось о былом соперничестве двух империй, всё больше – об общности их исторических судеб. Вспомнили, что целых полтора века – со времён Петра I и Евгения Савойского – Россия и Австрия были традиционными союзниками, и даже Наполеону не удалось их всерьёз рассорить, несмотря на все усилия в период между Тильзитом и Лейпцигом. Заметили, что от начала либеральных реформ Иосифа II и Александра II до распада обе империи проделали, в общем-то, схожий путь, с теми же основными этапами (Хорева 1993). Вспомнили, наконец, что великая культура Австрии (во главе с такими именами, как Моцарт, Шуберт, Фрейд, Больцман, Кафка и десятки других) могла сложиться только в таком поле диалога множества национальных культур, каким была старая Вена. И акценты стали смещаться: всё меньше – о борьбе за разрушение многонационального государства, всё больше – об опыте борьбы за его сохранение, об опыте диалога центральной власти и национальных дви-

жений. В этом направлении уже вышел целый ряд трудов под эгидой Института славяноведения и балканистики РАН, сложилась целая школа, созданная доктором исторических наук Тофиком Муслимовичем Исламовым (1927-2004).

Наконец, Молдову со старой Габсбургской монархией связывают многие обстоятельства. Во-первых, регион Нижнего Дуная был яблоком раздора для обеих родственных по духу империй. Аннексия Бессарабии Россией в 1812 году стала первым клином, вбитым в русско-австрийские отношения, до этого почти сто лет традиционно дружественные. Ведь Дунай был главным путём австрийского экспорта на Балканы – на единственный рынок, на котором австрийская продукция могла конкурировать с английской. Теперь этот путь оказался под контролем другой державы, хотя бы и союзной. И это случилось в момент, когда у Австрии вообще не было другого выхода к морю: Триест и Далмация у неё были отняты Наполеоном. Больше того, дальнейшее движение России на Балканы грозило Австрии охватом с трёх сторон (с северо-востока – из Польши, с востока – с Украины, с юга – из района Нижнего Дуная) и в итоге – потерей самостоятельности, а российские планы в отношении балканских славян – обострением национальной борьбы внутри самой империи Габсбургов (Тарле 1959: 17-18; Шимов 2003: 214, мнение А. Дж. Тэйлора). Такая перспектива тревожила даже Меттерниха и Радецкого: «В тот момент, когда Россия овладеет Константинополем, Австрия превратится, по мнению Меттерниха, в русскую провинцию» (Тарле 1959: 88). Исходом этих событий стало крушение русско-австрийского союза в годы Крымской войны.

Во-вторых, Бессарабия имела с Австрией общую границу на Буковине. В течение всей первой половины XIX в. монархия Габсбургов была главным торговым партнёром Бессарабии, опережая в этом смысле даже другие губернии России (см.: Гросул 2018: 239, 241, 245 и др.). Берега ручья близ Новоселицы, до сих пор значащегося на картах как «Старая Граница», стали свидетелями многосторонних межэтнических контактов, очень часто без санкции властей. Это видно по отчёту И. С. Аксакова «Записка о бессарабских раскольниках», представленному в III-ем отделении, а позже опубликованному в «Русском Архиве». В частности, И. С. Аксаков в 1849 г. описывает (и это его тревожит), как русские старообрядцы Белокриницкого согласия не только спокойно живут в австрийской Буковине, но и пользуются полной поддержкой местных евреев и молдаван в своих сношениях с единоверцами в России, в обход царских пограничных постов (Аксаков 1888: 436-438). Перепись населения 1897 года зафиксировала в Бессарабии 23.157 постоянных жителей – иностранцев, причём две трети из них (15.994) составляли австрийские подданные (Тройницкий 1905: 66-67, табл. XI).

В-третьих, российское правительство в своей политике на окраинах часто и сознательно копировало австрийский опыт. Этому способствовала не только традиционная для XVIII века российско-австрийская дружба, но и типологическое сходство двух империй: обе управлялись просвещённой бюрократией, фактически слившейся со старым дворянством; обе в разное время смотрели на себя как на единственных или главных защитников истинной веры – в одном случае католической, в другом православной; в обеих долго господствовало крепостное право; обе были многонациональны. Это копирование австрийских образцов отразилось и на Бессарабии. Так, колонизационная политика Александра I в Буджаке повторяла опыт 1718 и последующих годов по колонизации Баната, известный как «швабское нашествие» (Пристер 1952: 261-263). Да и в целом колонизация Новороссии, с предоставлением переселенцам таких льгот, каких они не получали в других областях России (включая веротерпимость), явно копировала указы Карла VI (фактическим вдохновителем был принц Евгений Савойский) от 1719 г.

и Марии Терезии от 1749 г. (Пристер 1952: 179, 255-256). С другой стороны, направленный в Бессарабию для её описания П. П. Свиньин убеждал председателя Комитета министров Н. И. Салтыкова сохранить в крае прежние законы, ссылаясь именно на то, что так же поступили австрийцы в Буковине – другой части прежнего Молдавского княжества, причём на этом пути добились успеха (Гросул 2018: 106). Потому-то во многих отношениях российская Бессарабия больше напоминала австрийскую провинцию, чем губернию внутренней России или даже Украины. И даже между национальными проблемами, поразившими этот край в XX веке, и такими же проблемами, например, в австрийской Богемии можно усмотреть немало прямых параллелей.

В-четвёртых, по обе стороны границ жили люди, говорившие на одних и тех же языках. Но при этом Австрия раньше России вступила на путь либерализма, по крайней мере в культуре. Поэтому, например, румынское национальное движение началось не в Бухаресте или в Яссах: у его истоков стояла Трансильванская школа. Польская литература развивалась в Галиции гораздо свободнее, чем в Царстве Польском, но та же Галиция дала немало классиков и украинской литературы. Для евреев России положение их собратьев в Австрии было предметом мечтаний. И когда кишиневский врач М. Б. Слуцкий описывает антиеврейскую политику двух последних русских царей, то противопоставляет ей именно национальную терпимость Франца Иосифа (Слуцкий 1927: 119-120; 2019: 175).

Наконец, в-пятых, Австрийская империя была страной высочайшей культуры, причём самой близкой к Бессарабии из всех вполне европейских стран того времени. Уже это вело к сильному культурному влиянию — особенно в сфере музыки (напомним, что в XVIII-XIX веках именно Вена была музыкальной столицей мира), архитектуры и быта. Н. И. Надеждин отмечал в 1839 г. – это высказывание приводится в статье Ольги Гарусовой в рецензируемом сборнике (с. 64) – тягу бессарабской знати к путешествиям «в заветную столицу Австрии» и к подражанию венской моде: «Кто был в Вене, тот считается образцом всех возможных совершенств, джентельменом *nec plus ultra*». И дело не только в том, что «до Парижа далеко», как иронизировал тот же Н. И. Надеждин (там же). Эпоха 1815-1848 годов для Австрии – это эпоха стиля бидермейер, эпоха, когда буржуазные вкусы решительно торжествовали над аристократическими – это было заметно даже при императорском дворе (Шимов 2003: 220-221). Поэтому для такого города, как Кишинёв, венский стиль, более камерный и уютный, был доступнее, чем помпезная парижская роскошь. Многие здания старого Кишинёва и Одессы отмечены печатью венского барокко. Достаточно назвать одесский Оперный театр и кишинёвский дом Херца.

Сказанного довольно, чтобы обосновать тот повышенный интерес, который должна вызывать в Молдове история и культура старой Австрии. Вернёмся теперь к самому сборнику.

Он открывается приветственными выступлениями Томаса Клойбера, директора Австрийского культурного форума в Бухаресте, Елены Пинтилей – генерального директора Национальной библиотеки Республики Молдовы, Кристины Фрайлингер – посла Австрии в Молдове. В разной форме в них подчёркивалось значение австрийского наследия для новой Европы и для современных австро-молдавских связей.

Этой же теме посвящён и доклад «**Плюрикультурность поздней Габсбургской монархии как специфический вклад Австрии в европейское культурное наследие**», с которым выступил доктор Йоханнес Файхтингер, научный сотрудник Австрийской Академии наук (с. 19-32). При этом с самого начала автор подчёркивает различие между мультикультурализмом и плюрикультурностью: в первом случае разные культуры сосуществуют, но не смешиваются, во втором – «культурные

различия элиминируются с помощью социальных взаимодействий и транскультурных сетей связи» (с. 27). На этот второй путь и попыталась встать Дунайская монархия в последние полвека своего существования.

Но прежде чем перейти к основному содержанию, Й. Файхтингер делает несколько предварительных замечаний по поводу мифов «национального триумфа» и «национальной травмы», сквозь призму которых до сих пор воспринимается австрийская история (с. 28-29). Прежде всего, он напоминает, что между правительством и национальными движениями преобладала не конфронтация, а диалог. Вплоть до последнего, 1918-го, года почти все национальные деятели рассчитывали всё же на перераспределение власти внутри общего государства, а не на его разрушение. Замечу, кстати, что и в этом «императорская перестройка», как назвал чешский историк И. Шедивы реформы Карла I (Шимов 2003: 548), напоминает «перестройку» советскую. Далее, никакого «национального триумфа» не получилось: на руинах Габсбургской монархии возникли не национальные государства, а малые империи, страдавшие теми же проблемами, но пытавшиеся решать их с позиций национализма, что вело их к неизбежной катастрофе. О том, какую форму принимали попытки обрядить такую мини-империю в тогу «этнического государства» (см., например: Solonari 2015, особенно часть I). На этом фоне поздняя Австрия, в которой (как и в СССР) формально не было даже государственного языка, а имперское правительство умеряло крайности межэтнических конфликтов, могла казаться утраченным раем.

Культурный плюрализм держался на административном и судебном сдерживании крайностей, а кроме того, на национальной индифферентности большинства населения и на практическом многоязычии. Самой гетерогенной из всех коронных земель была Буковина с 6 этническими группами и 4 конфессиями. По данным В. Вагнера, к этим 6 группам (русины, румыны, немцы, евреи, поляки, венгры) нужно прибавить ещё словаков и армян (Wagner 2009: 122-123), тем не менее, Буковина славилась межэтническим миром. В то же время в самых развитых землях — Австрии, Богемии, Венгрии – конфликты были самыми острыми, хотя там не было даже религиозных различий. Вывод Й. Файхтингера гласит: «процветание не обязательно влечёт за собой гармонию, а бедность – конфликты» (с. 22, 30). Всё дело, по автору, в наличии или отсутствии взаимопонимания.

Немалую роль играл смешанный язык, а многоязычие было практически нормой. Декабрьская конституция 1867 г. предусматривала обязательное изучение второго языка. Но правительство пошло на поводу у националистов и начало делить по национальному признаку школы, университеты (Пражский в 1882 году) и избирательные округа. За соглашением с венграми последовали подобные же соглашения (Ausgleich) 1905 года в Моравии, 1910 – в Буковине и 1914 – в Галиции. В силу их, избиратели вносились в «национальные кадастры» и голосовали как немцы или чехи, но не как граждане Моравии (с. 23, 31). В итоге избирательная система Буковины, введённая в 1910 году, оказалась одной из самых сложных в Европе (Wagner 2009: 123), причём просуществовала она лишь 8 лет, а пригодилась за это время всего один раз – на выборах 1912 года. Об ошибочности такого пути ещё в 1899 г. предупреждали австрийские социал-демократы на съезде в Брюнне. Обсуждая проект культурно-национальной автономии, предложенный Отто Бауэром и его единомышленниками, они, в частности, отметили недостаток этой программы: «её результатом было бы увековечение шовинизма, внесение его в каждую маленькую общину, в каждую маленькую группу» (цит. по: Ленин 1973: 133). Но в тот период у Австрии уже почти не было свободы манёвра.

Беда в том, что ни правители Габсбургской монархии, ни современные защитники их политики не обращали

должного внимания на социальный аспект национального вопроса. И дело не только в бедности. Хотя Австро-Венгрия не была богатой страной, но «австро-венгерские власти шли за Бисмарком в его политике "государственного социализма", в результате чего к началу XX столетия Германия и Австро-Венгрия располагали самыми развитыми системами социального обеспечения в мире» (Шимов 2003: 312). То же можно сказать и о СССР – по крайней мере, в 1970-1980-е годы. Почему же, по выражению Й. Файхтингера, процветание не повлекло за собой гармонию?

Дело даже не только в том, что «народ» – вообще неоднозначное слово. Под ним могут пониматься и группы, связанные общим языком и культурой (этнос), и все граждане одного государства (политическая нация), и только полноправные граждане, и, напротив, социальные низы, и даже случайная большая группа людей (см. подробнее: Мосионжник 2017). Но в условиях Юго-Восточной Европы этносы превратились в этно-сословия: принадлежность к ним была связана с местом в системе разделения труда. Например, в Трансильвании XIX века румыны были в основном крестьянами; эту социальную нишу с ними делили венгры, русины и привилегированная группа секеев. Дворянство было почти исключительно венгерским: лица других национальностей, получив дворянство, обычно переходили на венгерский язык и ассимилировались. Среди городской буржуазии преобладали немцы (в основном трансильванские саксы), в меньшей мере евреи. Особую группу составляли ромы, выполнявшие ряд важных функций – например, сельских кузнецов. Наконец, интеллигенция выходила в основном из среды высших сословий, интересы которых обычно и представляла. В таких условиях национальный вопрос никак нельзя было свести ни к изучению языков, ни к культурной толерантности. Ведь отношения, например, между румынами и венграми превращались в отношения между крестьянами и помещиками по вопросу о земле. А этот вопрос решить не удалось: до 1848 года мешала консервативная политика Франца I и Меттерниха, а компромисс 1867 г. и вовсе отдал власть в Венгрии крупнейшим помещикам. В других землях монархии картина была схожей, с той лишь разницей, что те же социальные роли исполнялись другими «актёрами».

Ведь любая нация, в любом её понимании, – сложная структура. Никогда ещё не бывало, чтобы весь народ в полном составе участвовал в принятии решений, тем более – чтобы все его члены имели равные права в принятии этих решений. Когда мы говорим об отношениях между нациями, всегда имеются в виду отношения между их элитами. А эти элиты (в Восточной Европе это особенно заметно) далеко не всегда представляют общие интересы, гораздо чаще – клановые или групповые. Если этого не учитывать – неизбежны ошибки, которые ЕС уже допустил в своей политике в отношении стран Восточной Европы и которые он лишь теперь, похоже, начинает осознавать.

Статью Й. Файхтингера во многом дополняет статья Лилии Заболотной, научного сотрудника Национального исторического музея Молдовы: «**Проблема национально-конфессиональной идентичности в пост-габсбургском пространстве**» (с. 33-38). Лейтмотив этой статьи — в том, что система националистических режимов в Юго-Восточной Европе раздиралась куда большими противоречиями, чем Австро-Венгрия. Немалую и неблаговидную роль тут сыграла и церковь, забывшая собственный принцип: «нет ни Еллина, ни Иудея, ни обрезания, ни необрезания, варвара, Скифа, раба, свободного, но все и во всём Христос» (Колосс. 3:11; Галат. 3:28) и пошедшая в общем русле националистической политики, утратив тем самым свою особую роль. Поэтому, хотя «1918 год стал символом осуществления национальной идеи» (с. 35), но только и именно символом. Дело не в том даже, что Версальская система стала торжеством принципа национализма.

Торжества-то как раз и не получилось. Этому мешали не только объективные сложности разграничения территорий со смешанным населением:

«Общая численность национальных меньшинств, получивших после войны чужое государственное подданство, достигала только в Европе 16 815 тысяч человек. Сам Ллойд Джордж, один из творцов Версальской системы, признавал, что по установлении новых границ вместо одного эльзас-лотарингского вопроса в Европе возникли десятки таких же проблем» (Минц 1945: гл. 37).

И не только в том дело, что конференция руководствовалась не только решением национальных проблем, но и интересами борьбы с большевизмом, и традицией старой дипломатии XVIII-XIX веков, проводившей границы по стратегическим соображениям (равновесие сил, удобство обороны или возможность угрожать соседу и пр.). Главное было то, что национализмом были поражены и сами победители, творцы Версальской системы. А это вело не только к столкновениям, например, между Англией и Францией, но и к тому, что права тех или иных наций учитывались в зависимости от того, каков был их вклад в мировую войну и на чьей стороне они выступали. Поэтому так и не удалось обеспечить «равные права в требованиях насчёт границ как для побеждённых стран, так и для стран-победителей» (с. 35). Например, Венгрия и Болгария до самой Второй мировой войны рассматривались как побеждённые враги, которых следовало держать под контролем. Достаточно взглянуть на карту с контурами Малой и Балканской Антанты. Зато Румыния была фаворитом Франции: её роль в подавлении революции в Бессарабии и Венгрии превращала её в один из главных элементов «санитарного кордона», направленного как против Советской России, так и против возможного возрождения военного могущества Германии. Такая система не могла не вызвать при первой же возможности взрыв реваншизма.

Впрочем, сами по себе национальные движения далеко не сразу определились с тем, интересы какой, собственно, нации они представляют. Об одном из интересных случаев такого рода говорится в статье профессора Орловского университета Вячеслава Степанова, бывшего директора Центра этнологии Института культурного наследия АН Молдовы: «**Русины фронтира двух империй в описаниях авторов второй половины XIX — начала XX вв.**» (с. 39-49). Автор опирается на ранние и достаточно подробные исследования русинов – как австрийских, так и бессарабских, в основном Хотинского уезда. При этом он чётко и достаточно резко различает этнографические исследования от современного «политического русинства» (с. 47). Как выяснилось, самоидентификация русинов была сложной и многоуровневой, что допускало разные исходы этнического самоопределения. Поэтому националистические «будители», как их тогда называли, оказались в парадоксальном, неожиданном для самих себя, положении: они не знали заранее, какое именно национальное сознание они «разбудят». Какое-то время сохранялась возможность формирования русинов как четвёртого восточнославянского этноса в рамках «королевства Галиции и Лодомерии» (Галицко-Владимирского) в составе Габсбургской монархии. Однако постепенно ведущими течениями стали «москвофилы», находившиеся под влиянием М. П. Погодина и И. С. Аксакова, и «украинофилы», связанные с этническими и социальными процессами в российской Украине. Какое из этих течений одержит верх – не было заранее предрешено, и факторы, повлиявшие на этот процесс, подробно рассматриваются в статье.

Второй блок сборника, также из трёх статей, посвящён австрийскому культурному наследию в Бессарабии и Республике Молдова. Открывается он статьёй Вероники Косован, заведующей отделом старой и редкой книги НБРМ: «**Румынская книга, напечатанная в Австрийской империи, из коллекции**

Национальной библиотеки» (с. 53-58). Речь идёт о печатной продукции Университетской типографии в Буде. Эта типография была основана в Трнаве (Словакия) епископом Миклошем Телегди в 1577 г. В 1777 г. Мария Терезия перевела типографию в Буду, а в 1779 г. дала ей привилегию на печатание книг религиозного, учебного, научного и научно-популярного характера для 16 народов тогдашней Венгрии. 90% изданий составляли религиозные книги и школьные учебники. В частности, за 50 лет (1780-1830) типография в Буде издала более 200 книг на румынском языке, обогнав издательства в Бухаресте и Яссах. В качестве цензоров и корректоров в ней работали крупнейшие представители Трансильванской школы: Самуил Мику-Клайн, Георге Шинкай, Петру Майор, Иоан Пиуариу-Мольнар. С 1780 г. румынские книги издавались на латинской графике по венгерским правилам, пока в 1795 г. не удалось закупить кириллический шрифт из типографии Стефана Новаковича в Вене (с. 55).

Обратим внимание на межнациональное сотрудничество, сопровождавшее эти издательские проекты. *Румынский* просветитель Мольнар служит «советником» (редактором) *румынской* литературы (с.55), издающейся в *венгерской* Буде по привилегии *австрийских* императоров. Купец из *саксонской* колонии Германштадт (Сибиу), с явно *болгарской* фамилией Хаджи-Поп, не только спонсирует его проекты, но и снабжает епископа Кесария Рымникского изданиями *французских* просветителей, включая знаменитую «Энциклопедию» (с. 57). Шрифт для изданий закупается в *сербской* типографии, находящейся в *австрийской* столице (с. 55), а благословляет издание *сербский* же митрополит Карловиц – Стефан Стратимирович (с. 58). И так далее. Как это отличается от межэтнических отношений в том же регионе каких-нибудь сто лет спустя!

Статья научного сотрудника Института культурного наследия АН РМ Ольги Гарусовой посвящена эпическому периоду истории Кишинёва – пушкинскому времени: «**Клуб Винцентия Фукса в социокультурном пространстве Кишинёва 1820-х годов**» (с. 59-65). Практически вся история клубного дела в старом Кишинёве связана с австрийцами: Винцентис Фукс, Франц Крауз, Генрих фон Лонский. Это явно связано с ориентацией местного общества на венскую культуру, влияние которой распространялось в Бессарабии не только напрямую из Вены, но и опосредованно через Петербург. Для местной знати, которой парижские и петербургские образцы часто бывали не по карману, венский стиль подходил гораздо больше — об этом мы уже говорили. «Клубный дом» В. Фукса открыл собой историю клубного дела и – шире – организованной общественной жизни в Кишинёве. Здесь бывал Пушкин, здесь он впервые встретился со своим другом и будущим биографом И. П. Липранди, здесь произошла его ссора с полковником С. Н. Старовым, кончившаяся дуэлью, а затем примирением. Здесь же он записывал молдавские песни, в том числе, вероятно, «Чёрную шаль». О. Гарусовой удалось уточнить место, где когда-то располагался этот клуб, и проследить его историю. При этом автору удалось выявить необоснованное смешение клуба В. Фукса с «Зелёным трактиром» (на самом деле находившимся в Киеве) и тем самым ликвидировать историографическую ошибку, поныне кочующую из одной работы о пушкинском Кишинёве в другую (с. 61, 65). Хотя источник мифа о кишинёвском «Зелёном трактире» давно уже признан недостоверным, сам этот миф успел закрепиться и до сих пор пользуется доверием за пределами узкого круга пушкинистов.

Статья Элины Болгариной, заведующей отделом Литературы мира НБРМ, – «**Генрих фон Лонский, архитектор старого Кишинёва**» (с. 66-75), – восстанавливает незаслуженно забытое имя из истории нашего города. Уроженец Вены, выходец (возможно) из львовской шляхты, Г. фон Лонский входил в плеяду тех, кто в конце XIX века под руководством Карла Шмидта превращал

Кишинёв в современный европейский город. Именно в эти годы, по впечатлению губернатора князя С. Д. Урусова, «Кишинёв стал неузнаваем», были построены здания, которые «не испортили бы вида и на улицах столицы» (Урусов 2011: 159, 160). Имя Лонского связано с такими постройками, как Благородное собрание, Окружной суд, железнодорожный вокзал, и многими другими – это не считая его работ в Одессе, не менее значительных. Однако в академическом издании «Centrul istoric al Chişinăului» его имя упомянуто всего лишь в связи с двумя постройками: 1-ой женской земской гимназией и домом Херца (самым ярким образцом венского барокко в архитектуре города).

Впрочем, в старом Кишинёве очень часто один архитектор разрабатывал проект здания, другой его дополнял и утверждал, а третий руководил строительством. В памяти потомков при этом сохранялось имя лишь одного из соавторов – самое известное. Так, мемориальная доска на здании примэрии увековечила одного лишь А. И. Бернардацци, не упоминая о его коллеге Митрофане Александровиче Эллади. Как распределялись роли этих двух зодчих, сейчас уже трудно сказать. По-видимому, А. И. Бернардацци (в то время уже живший в Одессе) разработал проект здания, а М. А. Эллади воплотил его в жизнь. То же произошло с Генрихом фон Лонским, оказавшимся как бы в тени своего друга – того же Бернардацци: многие проекты они осуществили вдвоём. Остаётся надеяться, что новые исследования помогут стряхнуть пыль забвения с имени фон Лонского – одного из творцов той архитектурной жемчужины, какой был старый, ныне уже почти утраченный Кишинёв.

Третий блок статей сборника посвящён 135-летию со дня рождения Ф. Кафки. Доктор Манфред Мюллер, президент Австрийского общества Франца Кафки, открыл эту тему докладом: «**Франц Кафка и его среда (краткое введение)**» (с. 79-85, 86-90). Особый интерес вызывает отмеченная автором связь Кафки с «мистическим романом», так обильно представленным в немецкоязычной литературе Праги (с. 83, 89). Широко известна связь литературной мистики с фантастикой. В финале «Хромой судьбы» братья А. и Б. Стругацкие – классики советской, как её тогда называли, «научно-фантастической» литературы, кумиры поколения советских «шестидесятников», – практически прямо указали на свою связь с М. А. Булгаковым, даже в письме к Сталину заявлявшим: «я – мистический писатель». А от Булгакова цепочка преемственности ведёт, естественно, к Гоголю. Так вот, в известной повести Гоголя так и не выясняется, *почему* с лица майора Ковалёва исчез нос, как он оказался в мундире статского советника, как и почему вернулся на место. Это всё неважно, важно другое: что делает герой, столкнувшись с необъяснимыми обстоятельствами? Но об этом же говорит у Ф. Кафки инспектор в первой главе «Процесса»:

«И пусть я не в состоянии ответить на ваши вопросы, но могу вам посоветовать одно: поменьше думайте о нас и о том, что вас ждёт, думайте лучше, как вам быть».

И чуть ли не теми же словами повторяется эта мысль у Стругацких («За миллиард лет до конца света»):

«Не о том вам надо думать, каким именно прессом вас давят, а о том, как вести себя под давлением. А думать об этом – гораздо сложнее, чем фантазировать насчет царя Ашоки, потому что отныне каждый из вас – ОДИН. Никто вам не поможет. Никто вам ничего не посоветует. Никто за вас ничего не решит» (гл. 7).

Ольга Сивак, заведующая сектором кишинёвской Еврейской библиотеки им. И. Мангера, продолжила тему докладом: «**Еврейский код мироощущения Ф. Кафки, эхом отозвавшийся в творчестве еврейских писателей Восточной Галиции**» (с. 92-98). Основное внимание уделено связи между творчеством Кафки и Ицика Мангера, однако параллели обнаруживаются и дальше – включая большую часть еврейской

литературы XX века, вплоть до современности.

Здесь следует пояснить, что «еврейский код», о котором говорится в статье, – это не какая-то мистическая сущность в духе романтического национализма (безразлично, «нашего» или «не нашего»). Это прежде всего ощущение жизни в вечно подвешенном положении, без надёжной опоры, в роли меньшинства среди меньшинств. Напомним, что сам Кафка был пражским евреем, говорившим и писавшим по-немецки, – в то время как сами немцы в Праге всё больше превращались из культурной элиты в маргинальную группу, а их «богемский» патриотизм вступил в противоречие с таким же патриотизмом, но уже чешским. Из бесед Кафки с Г. Яноухом видно, как остро переживал писатель эту ситуацию. В итоге – существование без всякой опоры, без гарантий на будущее. Не случайно первым так резко выразил эту ситуацию киевский еврей Л. И. Шварцман (Лев Шестов) в своём «Апофеозе беспочвенности», с его лейтмотивом: «только для тех, кто не подвержен головокружению!» Старая монархия, при всех её недостатках, ещё хоть как-то давала внешние гарантии, а дальше что? Отсюда ностальгия по «раньшему времени», общая и для евреев Восточной Европы, и для их ближайших соседей, ещё не затронутых новыми идеями. В рассказе Йозефа Рота «Бюст императора» галицийским крестьянам проще было поверить, «что старый император ввёл новые мундиры и освободил Польшу. И его резиденция теперь не в Вене, а в Варшаве».

В таких условиях только традиция, идущая ещё от Торы, давала опору – и не только нравственную. Только она позволяла ответить на вопросы: кто мы вообще? почему мы такие? чего нам ждать? Но и традиция отступала под натиском перемен Нового времени. С одной стороны, она не давала ответов на слишком многие новые вопросы. С другой же, по ироничному выражению Юрия Слёзкина, «Модернизация заключается в том, (…) что князья и крестьяне превращаются в учителей и торговцев, наследственные привилегии сменяются приобретённым престижем, а место общественных сословий занимают отдельные личности, малые семьи и начитанные племена (нации). Модернизация – это когда все становятся евреями» (Слёзкин 2005: 9). И с этой позиции была яснее видна проблема, которую евреям легче было заметить, но которая касалась всех, а не только их положения, становившегося всё менее специфичным. О. Сивак формулирует эту проблему так: «конфликт между патриархальным, косным, но глубоко устойчивым религиозным сознанием – и логикой энергичного дельца, утрачивающего вместе с почвой и нравственные опоры – ведёт уже прямо к творчеству Шолом-Алейхема и И. Э. Бабеля» (с. 94). В этом свете становится понятнее, почему многие интеллектуалы – евреи по происхождению, включая Генриха Гейне и самого Кафку, вначале порывали с еврейской традицией как с «вульгарным суеверием» (с. 94), а затем вспоминали о ней с ностальгией (вспомнить хотя бы «Принцессу Шаббат» того же Гейне) и искали пути к возврату.

Актуальность наследия Кафки ещё больше, и притом с неожиданной стороны, осветил преподаватель Молдавского государственного университета Иван Пилкин в докладе: «**Восприятие творчества Франца Кафки в румынской литературе Республики Молдова**» (с. 99-102). В советское время Кишинёв можно было считать интеллектуальной теплицей. Литература – и классическая, и современная зарубежная – издавалась здесь такими тиражами и в таком ассортименте, что даже из Ленинграда («культурной столицы»!) сюда ездили специально за книгами. И случалось, что диссиденты, лишившиеся места в Москве, находили в Молдавской ССР хотя бы временное убежище: так случилось, например, с Наумом Коржавиным. И кто бы мог подумать: в этой-то культурной среде Кафка ходил по рукам в самиздате! Кафка, далёкий от политики и писавший о проблемах какого-то совсем иного

мира! Нельзя сказать, чтобы официальные издания его не замечали (слово «замалчивать» уже настолько скомпрометировано «непризнанными гениями» любого рода, что пора бы от него уже вообще отказаться). Но легальная критика не знала, что с Кафкой делать: он не вписывался ни в какую графу. Известно, что большевики были воспитаны на литературе критического реализма и классической музыке XIX века. Всё, что было дальше, казалось им сплошным «декадентством», даже Маяковского Ленин не сразу оценил. Поэтому их преемники, уже зажатые в тиски принудительной идеологии, и вовсе не знали, как быть с авторами, о творчестве которых Ленин в своё время не успел высказаться, и часто впадали в предельно наивные ошибки, если только партийность автора не служила им палочкой-выручалочкой. Так Кафка и превращался в их трудах то в «модерниста» (в качестве ярлыка – почти то же, что и декадент), то в «жертву капиталистической системы». Что можно было понять с таких позиций? Промолчать было проще.

Итог третьей части конференции подвёл поэт и эссеист Эмилиан Галайку-Пэун – стихотворением, посвящённым Кафке.

Возможно, эта рецензия написана по принципу «у кого что болит»: я сознательно больше остановился на тех докладах, тема которых мне была ближе. В целом все представленные на конференции доклады (вошедшие в сборник в качестве статей) представляют несомненный интерес. И следует только приветствовать широкое и многостороннее обсуждение темы, до сих пор привлекавшей меньшее внимание, чем она того заслуживала: наследия старой Австрии, его значения для современности – как в Молдове, так и в Европе и мире. Хочется верить, что это обсуждение, столь удачно начатое, будет иметь не менее успешное и плодотворное продолжение.

Библиографические ссылки:

АКСАКОВ, И. С. Записка И. С. Аксакова о Бессарабских раскольниках. В: Русский Архив, 1888, кн. III, вып. 11, pp. 434-451.

АНДЕРСОН, Б. Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма. Пер. с англ. В. Р. Николаева; вступ. ст. С. П. Баньковской. Москва: КАНОН-Пресс-Ц; Кучково поле, 2001. 288 p. (Серия: Conditio Humana). ISBN 5-93354-017-3.

ГРОСУЛ, В. Я. Бессарабия в международных отношениях нового времени. Кишинёв: б.и., 2018. 475 p. ISBN 978-9975-144-03-2.

ЛЕНИН, В. И. 1973. Критические заметки по национальному вопросу. В: Ленин В. И. Полное собрание сочинений, изд. 5-е, т. 24. Сентябрь 1913 – март 1914. Москва: Издательство политической литературы, pp. 113-150.

МИНЦ, И. И. Первые трещины в системе Версаля (1920-1921 гг.). В: Потёмкин, В. П. (ред.). История дипломатии. Т. III. Дипломатия в период подготовки Второй мировой войны (1919–1939). Москва; Ленинград: Государственное издательство политической литературы, 1945. [citat: 20 iulie 2019]. Disponibil: http://art-of-diplomacy.ru/books/item/f00/s00/z0000000/st008.shtml.

МОСИОНЖНИК, Л. А. Кто вы, господин Народ? В: Историческая психология и социология истории = Historical Psychology & Sociology, 2017, vol. 10, nr. 1, pp. 95-110. ISSN 1994-6287.

ПРИСТЕР, Е. Краткая история Австрии. Москва: Издательство иностранной литературы, 1952. 510 с.

СЛЁЗКИН, Ю. Эра Меркурия: Евреи в современном мире. Авторизованный перевод с английского С. Б. Ильина. Москва: Новое литературное обозрение, 2005. 544 p. ISBN 5-86793-355-5.

СЛУЦКИЙ, М. Б. За три четверти века. Мои воспоминания из детства, юности и полувековой врачебной и общественной деятельности. Часть первая (годы 1851–1900). Кишинёв: Тип. Акц. О-ва «Unser Zeit», 1927. 122 p.

СЛУЦКИЙ, М. Б. В скорбные дни: Кишинёвский погром 1903 года. Публ., предисл., коммент., указ. Л. А. Моси-

онжника. Санкт-Петербург: Нестор-История, 2019. 328 p. ISBN 978-5-4469-1551-4.

ТАРЛЕ, Е. В. Крымская война. Ч. I. = Тарле Е. В. 1959. Сочинения в 12 томах, vol. VIII. Москва: АН СССР, 1959. 561 p.

ТРОЙНИЦКИЙ, Н. А. (ред.). Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897. III. Бессарабская губерния. [Санкт-Петербург]: Слово, 1905. 254 + XXIII p.

УРУСОВ, С. Д. Записки губернатора. Кишинёв: Litera AVN, 2011. 344 p. ISBN 9975-74-838-4.

ХОРЕВА, О. А. Русские сегодня: новый кризис самосознания с мировыми последствиями. В: Кентавр, 1993, nr. 2, pp. 29-32.

ШИМОВ, Я. Австро-Венгерская империя. Москва: Эксмо, 2003. 608 p. ISBN 5-699-01891-3.

Centrul istoric al Chișinăului 2010: GANGAL, B. (coord.), NESTEROV, T., RÂBALKO, E., STAROSTENCO, P., GARKONIȚĂ, R., GANGAL, T., NAZAROV, A. Centrul istoric al Chișinăului la începutul secolului al XXI-lea: Repertoriul monumentelor de arhitectură. Chișinău: ARC, 2010. 567 p. ISBN 978-9975-61-599-0.

SOLONARI, V. Purificarea națiunii. Dislocări forțate de populație și epurări etnice în România lui Ion Antonescu, 1940-1944. Trad. de Cătălin Drăcșineanu. Iași: Polirom, 2015. 424 p. ISBN 978-973-46-5266-2.

WAGNER, W. J. Der große illustrierte Atlas Österreich-Ungarn. Das Habsburger-Reich in Wort, Bild und Karte. Mit einem Vorwort von Hugo Portisch. Wien: Verlag Carl Überreuter, 2009. 160 S. ISBN 978-3-8000-7439-6.

Для референсов – оригинальные названия

ANDERSON, Benedict. *Imagined Communities. Reflections on the origin and spread of nationalism*.
PRIESTER, Eva. *Kurze Geschichte Österreichs*. [Wien, 1949].

CZU 821.135.1-4 (048)

SUFLETUL CARE ESTE CUVÂNT ȘI CUVÂNTUL CARE ESTE SUFLET

Raisa PLĂIEȘU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Cum să-ți uiți prietenii de suflet?... Destinele tainice și dure de viață ne-au despărțit pe-o vreme la o răscruce de ani. Mulți ani am căutat-o… La orizontul acelor ani îi vedeam doar chipul ei senin și zâmbitor, alături de fetița dragă Ilinca, care avea doar vreo 5-6 anișori. Știam că-i plecată în Italia și doar atât. O visam adeseori, tresăream în îmbulzeala de oameni când vedeam fețe de oameni ce semănau mult cu ea. Dar în ochii mei rămase icoana imaginii sale de suflet cu cele două puncte din licărul ochilor ei care ascundeau ceva tainic și ademenitor. Și zâmbetul ei fermecător și plin de viață, îl auzeam adeseori când îmi aminteam de ea, parcă apărea și zi, și noapte în depărtările albastre ale cerului. „Unde ești, scumpa mea prietenă, Miroslava? De ce nu dai nici un semn de viață?...” și tot așa zi de zi, ani în șir mă tot întrebam. Și după mulți ani de căutare am găsit-o pe o rețea de socializare, Facebook. Ce bucurie! Ce fericire am trăit acea zi de primăvară și-i mulțumesc Lui Dumnezeu pentru asta! M-a bucurat faptul, că-n sufletul ei a păstrat credința în Domnul și fiorul ei poetic, acest Dar creator al Cuvântului care l-am descoperit încă în primele zile când am cunoscut-o pe culoarele Editurii ”Literatura artistică” când am început să lucrez în Casa Editurilor. Mereu orice durere a ei o ascundea într-un zâmbet nostalgic și răscolitor, care mă învăța și pe mine să fiu puternică și optimistă. Segmentul de viață care-am trăit în acei ani lângă ea întotdeauna mi-a insuflat încredere și putere de viață. Toate poeziile care mi le citea în acei ani, mă ademeneau mereu prin subiectele, metaforele ei captivante. Trăiam uneori până la lacrimi poezia ei și mă bucuram mult de debuturile ei literare în acei ani în antologii, ziare și reviste. Acum în ochii mei peste ani citesc jurnalul doamnei Miroslava Parii *Punctul negru din ochii noștri*, unde m-a copleșit până la lacrimi destinul ei răscolitor, plin de suferințe și tângă patimă. Ea dedică acest jurnal ficei sale Ilinca, care sper că fata v-a învăța multe din aceste pagini îndurerate. Acest jurnal este totodată un monument al destinului Femeii noastre din Republica Moldova, o Răstignire

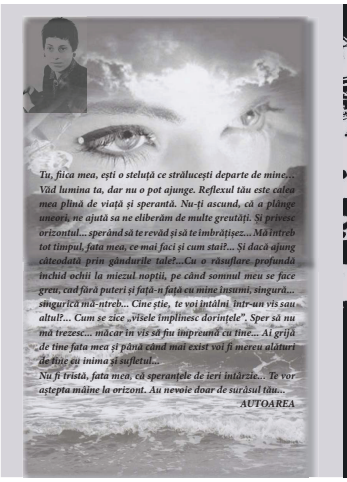

prin timp a femeii de azi, o Iubire neasemuită față de copii, care e gata să-și dea viața în orice clipă pentru fiica ei Ilinca. Precum Fecioara Maria l-a iubit mult pe Fiul ei Iisus și s-a refugiat în altă țară de ochii lui Irod, care a omorât mii de copii, așa și această femeie cu numele Miroslava Parii s-a dus în lume ca să-și salveze copilul ei de sărăcia și nedreptățile timpului, să-i croiască o altă cale de viață mai luminoasă, punându-i fiicei sale în suflet și în mână Icoana Adevărului lăsat pe pământ de Dumnezeu în calea vieții ei. Puterea, Sacrificiul, Curajul, Cuvântul ei de învățătură din acest jurnal cheamă cititorul la meditație profundă: la o deșteptare de Țară și Neam; o iubire de Patrie de la o depărtare îndurerată; un dor de casă și de părinți; de Prutul copilăriei sale care desparte Unirea între cele două țări surori – Basarabia și România; un strigăt al timpului: ”Doamne, încă nu ne-am dus, mai avem ceva de spus…”; spune autoarea, o durere cu răni adânci necicatrizate; un Vis greu, dar împlinit cu ajutorul rugăciunii ”Tatăl Nostru, care ești în ceruri…” E o autoare care prin scrisul ei modest, nu apelează la cuvinte pompoase de dicționar cum o fac alții, ca să pară că sunt mai presus, ci moștenește cuvântul mamei de acasă așa cum a învățat să-l rostească prin timp.

Icoana tatei o păstrează și azi în suflet, care tot el i-a dat aripi să zboare sub albastrul cerului, căutând mereu cheia destinului ei de viață. Dar cel mai scump și om drag de pe lume este fiica ei Ilinca, care nu a oprit-o din drumul ei, ci a lăsat-o să-și croiască singură calea ei de viață pe străzile Parisului, în inima Franței, acolo prin forțele și aptitudinile ei creatoare să-și ridice casa vieții. Filele de album te răscolesc prin tot ce a făcut scriitoarea și jurnalista Miroslava Parii pentru Ilinca. Rămâne doar Ilinca s-o ajute pe mama ei, să se sacrifice pentru acest suflet curat și divin al maicii sale care cu lacrima și rugăciunea a crescut-o oferindu-i tot ce-i mai frumos și sublim în astă viață.

Sufletul ei este Cuvânt și Cuvântul ei este Suflet, care va înșira prin timp rânduri de poezie și proză, căci așa vrea Bunul Dumnezeu care i-a dat Darul Cuvântului să-l scrie pe paginile zilelor și ca jurnalistă fiind să-l rostească prin microfoanele vremii.

CZU 821.135.1-4 (048)

PICTURA PRIN CUVÂNT – CĂMAȘA LUI HRISTOS

Raisa PLĂIEȘU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

În galeria de pictură sfântă a acestei cărți am intrat, făcându-mi semnul Crucii i-am mulțumit Domnului pentru Darul care l-a revărsat peste cugetul acestui suflet de femeie, aducându-mi în față cele mai frumoase icoane de poezii. Însetându-mă din cuvântul lor am savurat cele mai prețioase daruri pe care Dumnezeu le poate oferi omului prin poezie. Autoarea Nina Carp fiind la cea de-a unsprezecea carte de poezii creștine cu botezul cărții *Cămașa sufletului*, iarăși vine să bată la ușa creștinului și-l îndeamnă: la luminarea minții și a sufletului prin veșnica credință, prin post și rugăciune, făcând îndemn către tânăra generație ca să se trezească din păcate, șoptindu-i să nu fumeze, să nu folosească alcool, să nu fie desfrânat prin lume și alte vicii, care este cu păreri de rău împăienjenită societatea noastră. Autoarea convinge cititorul că o altă cale-n viață nu este decât calea credinței în Dumnezeu. Prin scrierea acestei cărți, autoarea N. Carp înalță Biserica Lui Hristos prin cuvânt și aduce-n privirile noastre o pictură biblică, trecând prin toate ipostazele ei. Pensula ei crează icoane vii de poezii unde îți înmoaie sufletul, care te întoarce să citești de mai multe ori că sunt povețe frumoase creștine. Fiecare poezie are aura ei de citire, care te face să te îmbunezi, să te mântuiești, să te pocăiești ca să primești Sfintele Taine. Și-atunci când cerurile se deschid și numele creștinilor se-nscriu în Cartea Vieții, încearcă să cheme cititorul la tot ce-i mai sfânt și luminos. Sper că toți acei care vor admira și vor intra în galeria de pictură acestor poezii vor savura prin cuvânt Lumina Lui Hristos și vor umple sufletele lor de mântuire, iertare, bunătate, iubire, împlinirea a tot ce-i mai sfânt pe pământ.

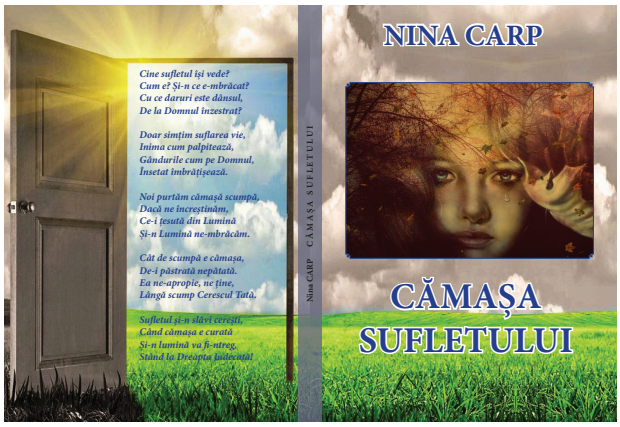

Dragă cititorule, să nu crezi numai în minunile virtualității informaționale de azi, dar să crezi și în minunile Domnului care te va ajuta să înfrunți cele mai aprige furtuni de viață, să ajungi pe Golgota Lui Hristos ca să-ți ispășești păcatele de viață. Prin cartea *Cămașa sufletului* te vei regăsi mereu. Autoarei îi doresc baftă, inspirație cu noi poezii creștine și alte editoriale și Doamne ajută în toate.

AUTORII ARTICOLELOR

CARA, Lilia – șef al secției „Resurse Umane", Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: cadre@bnrm.md

CIOBANU, Silvia – bibliotecar principal, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo", Bălți
E-mail: sciobanu64@gmail.com

COLESNIC, Iurie – cercetător, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: iurie_colesnic@yahoo.com

COLTUC, Nadejda – Biblioteca Publică Raională Cantemir
E-mail: nadiacultuc@gmail.com

CORGHENCI, Ludmila – șef al Centrului de Formare Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: lcorghenci@bnrm.md

COSOVAN, Veronica – șef secție „Carte Veche și Rară", Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: cartearara@bnrm.md
vcosovan@mail.ru

DMITRIC, Ecaterina – șef secție „Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării", Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: dbiblio@bnrm.md

DRĂGĂNEL, Angela – specialist principal, secția „Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării", Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: adraganel@bnrm.md

DUMINICA, Ion – doctor în științe politice, director interimar al Centrului de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
Email: johny_sunday@yahoo.com

GONTEA, Lidia – metodist, Biblioteca Publică Raională „Iulian Filip", Drochia
E-mail: bprdrochia@gmail.com

GRIȚCO, Natalia – director adjunct, Biblioteca Publică Raională „Mihail Sadoveanu", Strășeni
E-mail: gritco00@gmail.com

HADÂRCĂ, Petru – actor, regizor, directorul Teatrului Național „Mihai Eminescu"
E-mail: petruhadarca@yahoo.com

MOSIONJNIC, Leonid – doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea „Școala antropologică superioară"
E-mail: mosionjnic@mail.ru

MUNTEAN, Aliona – director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: aliona.muntean@bnrm.md

OSOIANU, Vera – director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: bnrmvo2012@gmail.com

PINTILEI, Elena – director general, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: elena.pintilei@bnrm.md

PLĂIEȘU, Raisa – scriitoare, specialist superior, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: raisa_plaiesu@yahoo.com

POPA, Silvia - șef secție „Achiziții, Completare și Catalogare", Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu", Bălți
E-mail: bibliobalti@gmail.com

POVESTCA, Lilia – specialist principal, Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: lpovestca@bnrm.md

STRATAN, Elena – specialist superior, secția Literaturile lumii, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: litera@bnrm.md

SULEIMANOV, Larisa – bibliograf, Biblioteca Publică Raională „ÎPS Antonie Plămădeală", Hâncești
E-mail: larisabalta29@gmail.com

TARABURCA, Emilia - doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: etaraburca@abv.bg

TOSTOGAN, Aliona – director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova,
E-mail: a.tostogan@bnrm.md

ȚURCAN, Elena – bibliotecar, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo", Bălți
E-mail: elturcan@gmail.com

GHID PENTRU AUTORI

1. Cerințele privind prezentarea articolelor în revista „Magazin bibliologic" sunt elaborate în baza prevederilor Regulamentului cu privire la evaluarea, clasificarea și monitorizarea revistelor științifice, aprobat prin decizia nr. 6 din 18 decembrie 2018 a Consiliului de conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare.

2. Conform Politicii Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova privind Accesul Deschis, revista „Magazin bibliologic" se declară publicație cu Acces Deschis în baza licenței Creative Commons, care permite altora să distribuie, remixeze, regleze și să creeze pe baza operelor autorului, chiar și în scop comercial, atât timp cât ei creditează opera (licența Atribuire CC BY):

3. Colegiul de redacție își asumă dreptul de a organiza recenzarea (inclusiv anonim) a articolelor prezentate spre publicare.

4. Sunt pasibile pentru publicare gratuită articole de conținut fundamental și aplicativ ale autorilor din Republica Moldova și din alte țări, din domeniul Biblioteconomiei și Științelor Informării, precum și celor adiacente.

5. Limbi de publicare – limba română și limbile de circulație internațională. Publicarea articolelor în limbile de circulație internațională nu va depăși 1/4 din volumul revistei.

6. Autorii vor respecta următoarele cerințe tehnice la prezentarea articolelor spre publicare:

- prezentare generală – font Times New Roman
- titlul articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, size 12, spațiu între rânduri 1)
- numele, prenumele autorului, afilierea instituțională, funcția deținută, gradul științific și titlul didactic, adresa de e-mail (aliniere dreapta; size 12; numele autorului este indicat cu litere majuscule)
- poza autorului (autorilor) – imagine în JPEG cu o rezoluție cât mai bună
- rezumat/abstract în limbile română și engleză (stânga-dreapta, size 11; spațiu între rânduri 1; cursiv; nu va depăși 200 de semne)
- cuvinte-cheie în limbile română și engleză (stânga-dreapta, size 11; cursiv; spațiu între rânduri 1)
- textul articolului (size 12; spațiu între rânduri 1,5; volumul unui articol nu va depăși 10-15 pagini A4); fiecare articol va fi însoțit de referințe bibliografice (a se vedea poziția 9 din prezentul Ghid)
- la redactarea manuscriselor se vor respecta normele ortografice precizate în Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM), ediția 2005, precum și Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la scrierea cu „â" și „sunt" în grafia limbii române
- opțional, în caz de necesitate, pot fi incluse în articol tabele/grafice/imagini, cu trimitere din text către acestea; ele vor fi expediate redacției separat, odată cu articolul, în format jpeg/png/tiff. În cazul tabelelor, deasupra se scrie, „Tabelul nr. X: titlu", iar în cazul imaginilor, hărților etc., dedesubt se scrie „Figura nr. X: titlu"
- abrevieri: În cazul utilizării în publicație a abrevierilor, lista acestora urmează a fi anexată. În cazul unui număr infim de abrevieri (1-3), ele pot fi indicate între paranteze în text.

7. Pentru fiecare articol va fi atribuit indexul Clasificării Zecimale Universale (CZU) – aceasta fiind responsabilitatea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

8. Autorii dețin întreaga responsabilitate pentru caracterul original și conținutul articolelor prezentate.

9. Referințele bibliografice vor fi prezentate la sfârșitul textului articolului, format Times New Roman; size 10; space 1, cu caracterele originale ale documentului. Structura referinței bibliografice corespunde prevederilor standardului SM ISO 690-2012 „Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (aprob. prin hotărârea nr. 871-ST din 05.04.2012 a Institutului Național de Standardizare și Metrologie). Prezentarea și citarea referințelor bibliografice este realizată conform Sistemului Harvard (autor / an de apariție).

Referințele se ordonează alfabetic (fiind elaborate în funcție de caracterele originale ale documentului, în prim-plan fiind amplasate cele cu caractere latine), după numele autorului ori titlu, scrise cu majuscule, și se numerotează în mod continuu.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice:

Cărți:

BOTEZAT, E. A., Dobrescu, E. M., Tomescu, M. Dicționar de comunicare, negociere și mediere. București: Editura C.H. Beck, 2007. ISBN 978-973-115-052-9.

PETERS, Tom. Cercul inovației: drumurile bătătorite nu duc spre succes. București: Publica, 2011. 553 p. ISBN 978-973-1931-82-1.

VASILICĂ, Victoria, Dmitric, Ecaterina. Biblioterapie. Chișinău: Primex-Com, 2016. 45 p. ISBN 978-9975-9696-7-3.

СТЕПАНОВ, В. К. Применение Интернета в профессиональной информационной деятельности. Москва, 2009. 304 p. ISBN 978-5-8183-1401-3.

Articole din revistă:

CEBOTARI, Margareta. JuniorBildungs: program informațional/formativ pentru adolescenți, organizat la Biblioteca „Onisifor Ghibu". In: Bibliopolis. 2014, nr. 5, pp.185-188. ISSN 1811-900X.

OSOIANU, Vera, CORGHENCI, Ludmila. Formarea continuă a bibliotecarilor – prioritate strategică pentru anii 2017-2020. In: Magazin bibliologic. 2015, nr. 1/2, pp. 77-85. ISSN 1857-1476.

Игумнова, Н. П. Библиоэтнология как научная и учебная дисциплина. В: Библиотековедение. 2017, nr. 6, pp. 616-622. ISSN 0869-608X.

Articole din culegeri:

CORGHENCI, Ludmila. Cercetarea științifică la DIB în contextul Anului Creativității și al Inovării – 2009. In: Symposia Investigatio Bibliotheca: [simpozion național, 28 ian. 2010, Chișinău]. Chișinău, 2010, pp. 34-44.

Publicații oficiale:

CODUL cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova: nr. 259-XV din 15 iulie 2004. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 125-129, pp. 12-70.

LEGE cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 301/315, pp. 141- 147.

Постановление Правительства Республики Молдова о Национальной стратегии развития информационного общества «Цифровая Молдова 2020»: № 857 от 31.10.2013. В: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 252-257, 963.

Autoreferate. Teze de doctorat:

BORZIAC, Ilie. Paleoliticul superior din spațiul carpato-nistrean: (cronostratigrafie, cronologie și periodizare culturală). Autoreferat al tezei de doctor habilitat în științe istorice. Chișinău, 2008. 53 p.

POSTICĂ, Gheorghe. Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistrean (secolele V-XIII). Teză de doctor habilitat în științe istorice. Chișinău, 2006. 413 p. [Accesat 7 martie 2017]. Disponibil: http://www.academia.edu/13334679/Gheorghe_Postic%C4%83_Civiliza%C5%A3ia_medieval%C4%83_timpurie_din_spa%C5%A3iul_pruto-nistrean_secolele_V-XIII_Tez%C4%83_de_doctor_habilitat_%C3%AEn_%C5%9Ftiin%C5%A3e_istorice_Chi%C5%9Fin%C4%83u_2006_413_p.

ВИШНЯКОВ, И. В. Модели и методы оценки коммерческих банков в условиях неопределенности: диссертация … канд. экон. наук. Москва, 2002. 234 p.

Resurse electronice:

KULIKOVSKI, Lidia. Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar. Oportunități, probleme, roluri [on-line]. [citat 6 martie 2017]. Disponibil: https://www.slideshare.net/BMHasdeu/lidia-kulikovski-inovaia-n-management-ca-factor-de-supravieuire-i-schimbare-a-bibliotecii.

POPA, Ana, Prohnițchi, Valeriu. Sectorul de cercetare, dezvoltare și inovare din Moldova: este oare necesară o reformă? Versiune preliminară [online]. Chișinău: Expert-Grup, 2011 [citat 2 octombrie 2018]. Disponibil: http://www.expert-grup.org/library_upld/d360.pdf.

КЛЮЕВ, В. К. Менеджмент ресурсного потенциала библиотеки. Москва, 2011. 136 p. [дата обращения: 7 марта 2017]. Режим доступа: http://www.library.ru/1/kb/articles/kluev/1/04_menegment.pdf.

Articolele în varianta electronică pot fi transmise la Direcția Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie (BNRM, blocul 2, etajul 2, biroul 20). Persoane de contact: Ludmila Corghenci, lcorghenci@bnrm.md, sau Ecaterina Dmitric, dbiblio@bnrm.md.

Articolele prezentate fără respectarea cerințelor expuse anterior vor fi respinse.